

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra společenských věd

Diplomová práce

Osud hradů a zámků po roce 1989 v okresech Tábor, Český Krumlov a Prachatice

Vypracovala: Bc. Lenka Dřevová
Vedoucí práce: doc. PhDr. Stanislav Holubec, Ph.D. et Ph.D.

České Budějovice 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci vypracovala samostatně pouze s využitím pramenů a literatury uvedených níže v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 74b zákona č. 111/1998 Sb. souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v nezkrácené podobě Pedagogickou fakultou Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdané kvalifikační práci. Dále souhlasím s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Soběslavi, dne 1.1. 2024

Bc. Lenka Dřevová

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu své diplomové práce doc. PhDr. Stanislavu Holubcovi, Ph.D. et Ph.D. za jeho odborné vedení, cenné rady i připomínky. Ráda bych také poděkovala mé rodině a přátelům, kteří mě po celou dobu studia podporovali.

Anotace

Diplomová práce se bude zabývat osudem hradů a zámků ve třech okresech Jihočeského kraje, jednom vnitrozemském a dvou pohraničních nacházejících se v oblasti bývalých Sudet. V teoretické části práce budou rozebrány tři základní aspekty ovlivňující jejich historický vývoj - úloha památkové péče, návštěvnost památkových objektů a vlastníci hradů a zámků. Ve výzkumné části vytvořím databázi dosud existujících hradů a zámků ve vybraných okresech. Následovat bude představení pěti vybraných objektů, složené ze stručné historie a popisu dějinného vývoje zámku či hradu ve 20. století, který měl značný vliv na jeho polistopadový stav. Cílem práce je zmapování osudu hradů a zámků ve třech zkoumaných okresech a také detailní popis pěti vybraných historických objektů.

Klíčová slova: hrady, zámky, 1989, turismus, památková péče, majitelé hradů a zámků

Annotation

The thesis will deal with the fate of castles and chateaus in three districts of the South Bohemian Region, one inland and two border districts located in the area of the former Sudetenland. In the theoretical part of the thesis, three basic aspects influencing their historical development will be discussed - the role of conservation, the number of visitors and the owners of the castles and chateaux. In the research part I will create a database of still existing castles and palaces in selected districts. This will be followed by a presentation of the five selected objects, consisting of a brief history and a description of the historical development of the castle or chateau in the 20th century, which had a significant impact on its post-war status. The aim of the thesis is to map the fate of castles and chateaux in the three districts under study, as well as to provide a detailed description of the five selected historic buildings.

Key words: castles, chateaux, 1989, tourism, conservation, owners of castles and chateaux

OBSAH

ÚVOD.....	8
1 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA VÝVOJE HRADŮ A ZÁMKŮ.....	11
1.1 HRAD A ZÁMEK	13
1.2 ZÁMEK.....	15
1.3 VYUŽITÍ HRADŮ A ZÁMKŮ.....	15
1.4 DRUHY VYUŽITÍ HRADŮ A ZÁMKŮ	16
2 ASPEKTY OVLIVŇUJÍCÍ STAV HRADŮ A ZÁMKŮ.....	20
2.1 PAMÁTKOVÁ PÉČE.....	20
2.1.1 <i>Vývoj památkové péče v českých zemích - 19. století a počátek 20. století.....</i>	<i>21</i>
2.1.2 <i>Vývoj české památkové péče ve 20. století.....</i>	<i>23</i>
2.2 VLASTNICTVÍ HRADŮ A ZÁMKŮ	30
2.2.1 <i>Šlechta.....</i>	<i>30</i>
2.2.2 <i>Významné šlechtické rody ve zkoumaných okresech Jihočeského kraje</i>	<i>34</i>
2.2.3 <i>Restituce šlechtického majetku po roce 1989.....</i>	<i>36</i>
2.2.4 <i>Procesy restitucí v České republice.....</i>	<i>37</i>
2.3 SOUKROMÉ VLASTNICTVÍ HRADŮ A ZÁMKŮ	40
2.4 ZÁMKY A HRADY V MAJETKU STÁTU	43
2.5 TURISTICKÁ OBLIBA PAMÁTEK VČETNĚ HRADŮ A ZÁMKŮ	46
2.5.1 <i>Návštěvnost památkových objektů po roce 1989 v ČR.....</i>	<i>47</i>
2.5.2 <i>Návštěvnost hradů a zámků v Jihočeském kraji.....</i>	<i>51</i>
3 HRADY A ZÁMKY VE VYBRANÝCH OKRESECH.....	55
3.1 HRADY A ZÁMKY V OKRESE TÁBOR.....	56
3.2 HRADY A ZÁMKY V OKRESECH PRACHATICE A ČESKÝ KRUMLOV.....	60
4 PŘÍPADOVÉ STUDIE	63
4.1 ZÁMEK DÍRNÁ.....	63
4.1.1 <i>Historie zámku Dírná.....</i>	<i>63</i>
4.1.2 <i>Panství Dírná v 19. století.....</i>	<i>64</i>
4.1.3 <i>Podoba zámku Dírná v 19. století a v první polovině 20. století.....</i>	<i>64</i>
4.1.4 <i>Vývoj zámku Dírná v 1. polovině 20. století.....</i>	<i>66</i>
4.1.5 <i>Restituční proces v Dírné po roce 1989.....</i>	<i>70</i>
4.1.6 <i>Osud Dírné a dalších zámků vlastněných rodem Wratislavů po roce 1989.....</i>	<i>71</i>
4.2 ZÁMEK KRATOCHVÍLE	74
4.2.1 <i>Historie zámku Kratochvíle.....</i>	<i>74</i>
4.2.2 <i>Vývoj zámku Kratochvíle v 1. polovině 20. století.....</i>	<i>75</i>
4.2.3 <i>Vývoj zámku Kratochvíle v 50. letech a 60. letech 20. století</i>	<i>77</i>
4.2.4 <i>Vývoj zámku Kratochvíle od 80. let do 20. století do současnosti.....</i>	<i>80</i>
4.3 ZÁMEK BECHYNĚ	85
4.3.1 <i>Historie zámku Bechyně.....</i>	<i>85</i>
4.3.2 <i>Zámek Bechyně v 1. polovině 20. století</i>	<i>86</i>
4.3.3 <i>Vývoj zámku Bechyně od 60. let 20. století</i>	<i>89</i>
4.3.4 <i>Vývoj zámku Bechyně po roce 1989.....</i>	<i>90</i>
4.4 HRAD ROŽMBERK.....	95
4.4.1 <i>Stručná historie hradu Rožmberk.....</i>	<i>96</i>

4.4.2	<i>Vývoj hradu Rožmberk do 1. poloviny 20. století</i>	97
4.4.3	<i>Vývoj hradu po roce 1989</i>	103
4.5	ZÁMEČEK OMLENIČKA.....	107
4.5.1	<i>Stručná historie zámku Omlenička</i>	108
4.5.2	<i>Vývoj zámku Omlenička ve 20. století</i>	109
4.5.3	<i>Vývoj zámku Omlenička po roce 1989</i>	111
	ZÁVĚR	116
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	122
	SEZNAM ROZHOVORŮ	140
	SEZNAM TABULEK	140
	PŘÍLOHY	141

Úvod

Má diplomová práce bude věnována polistopadovému osudu historických objektů, hradů a zámků, na území Jihočeského kraje, ze kterého jsem si pro zkoumání vybrala okresy Tábor, Český Krumlov a Prachatice. Oblast Táborska jsem zvolila z důvodu, že se jedná o můj domovský okres, ve kterém se nachází velké množství menších zámků. Soubor historických objektů ze zkoumaného území jsem rozšířila o dva pohraniční okresy, charakteristickými výrazně menším podílem historických objektů osídlenými před válkou Němci. Nižší počet hradů a zámků zapříčinilo řidší osídlení a pohraniční lesy nacházející se právě v těchto oblastech.

Ve své práci se tedy pokusím zodpovědět hlavní výzkumnou otázku – Jak se vyvíjely hrady a zámky ve třech jihočeských okresech ve 20. století? Dále se pokusím nastínit, jak se změnil jejich stavební stav a jejich vlastníci? Které faktory přispěly k dobrému či špatnému stavu jednotlivých objektů? V neposlední řadě se budu zabývat otázkou, jak se proměnila turistická návštěvnost hradů a zámků?

V úvodní části práce se budu věnovat přiblížení třech základních aspektů, které měly významný vliv na průběh historického vývoje hradů a zámků ve zkoumaných oblastech. Připomenou úlohu a vývoj památkové péče v českých zemích, na kterou navážu kapitolou o různých typech vlastníků hradů a zámků – soukromých majitelích, státu i o potomcích bývalých šlechtických rodů. V neposlední řadě také poukážu na statistický ukazatel cestovního ruchu, návštěvnost, týkající se pouze památek zpřístupněných veřejnosti. Všechny tyto ukazatele budou mapovány s ohledem na zkoumané období, tedy 20. století.

Ve výzkumné části se opírám o čtyři základní typy dat – odbornou literaturu, rešerše tisku a internetu, archivní prameny a o rozhovory s experty, především s kastelány a vlastníky objektů. Nejprve se zaměřením na provedení základní rešerše výše zmíněných okresů, ve které se budu snažit postihnout všechny dosud existující hrady a zámky ve zkoumaných okresech Jihočeského kraje. Vycházet budu hlavně z publikace *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: JIŽNÍ ČECHY*,¹ která dle mého názoru poskytuje zatím nejúplnější přehled všech šlechtických sídel na území Jihočeského kraje.

¹ TŘÍSKA, Karel. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: JIŽNÍ ČECHY*. Praha: Svoboda, 1986.

Ku pomoci mi budou i další knihy např. *Hrady, zámky a tvrze království českého*,² *Dějiny zámků v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*³ či *Zahrady a parky jižních Čech*.⁴ Na základě nich pak vytvořím přehledy zaznamenávající změny majitelů, využití daného objektu v průběhu 20. a počátku 21. století. Následně vyberu celkem pět objektů a pokusím se o vyličení jejich osudu.

Kromě výše zmíněných publikací se historii hradů a zámků datované přibližně do 50. let 20. století věnuje publikace *Národní kulturní komise 1947-1951*.⁵ O souboru navrácených hradů a zámků po revolučním roce 1989 také informuje publikace s názvem *Navrácené poklady*, která pojednává hlavně o objektech spadajících do kolony restitučních procesů. Přehled hradů a zámků spadajících pod území Jihočeského kraje pak podává titul *Hrady, zámky a tvrze, které přežily rok 2000: Jihočeský kraj*,⁶ jež poukazuje na stručnou proměnu vlastníků daných šlechtických sídel. Hrady a zámky ve správě státu pak řeší článek *Role státních hradů a zámků po roce 1989*.⁷ O hradech a zámcích spjatých se šlechtickými rody pak pojednává poměrně nová publikace *Modrá krev: po stopách českých šlechtických rodů*.⁸ I přes zmíněný výčet titulů dané téma vykazuje nízké množství pramenů. Informace jsou mnohdy velice stručné. Detailnější pohled na šlechtická sídla nalezneme až v poslední zmíněné publikaci. Jinak se prameny píší o hradech a zámcích věnují spíše dávné historii objektů, která je pro současné čtenáře zajímavější.

U každého z pěti vybraných objektů stručně představím jeho historii. Následovat bude zejména seznámení s dějinami hradu či zámku ve 20. století, které mělo výrazný vliv na současné zachování či chátrání dané památky. Poté bude blíže reflektován osud těchto objektů po roce 1989 až po současnost.

² SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého*. Praha: F. Šimáček, 1885.

³ DAVID, Petr a Vladimír SOUKUP. *Dějiny zámků v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Knižní klub, 2013.

⁴ PAVLÁTOVÁ, Marie a Marek EHRlich. *Zahrady a parky jižních Čech*. [Praha]: Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, c2004.

⁵ UHLÍKOVÁ, Kristina. *Národní kulturní komise 1947-1951*. Praha: Artefactum, 2004. Fontes historiae atrium.

⁶ POUROVÁ, Renata. *Hrady, zámky a tvrze, které přežily rok 2000: Jihočeský kraj = Castles, chateaux and fortresses extant in the year 2000 : The Region of South Bohemia = Burgen, Schlösser und Festungen, die das Jahr 2000 überlebt haben : der Südböhmische Kreis = Les châteaux-forts, les châteaux et les lieux fortifiés qui survécurent l'an 2000 : La Bohême du Sud*. České Budějovice: Herbia, 2006.

⁷ Role státních hradů a zámků po roce 1989. *Kraj Vysočina* [online]. [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: https://extranet.kr-vysocina.cz/download/odbor_kultury/konference2007/10.doc

⁸ ČINČEROVÁ, Alena a Barbora JAROŠOVÁ KINSKÁ. *Modrá krev: po stopách českých šlechtických rodů*. Praha: Česká televize, 2023. Edice České televize.

K bližšímu proniknutí do této problematiky mi poslouží hlavně rozhovory provedené se správci objektů, soukromými majiteli či v případě chátrajícího objektu s bývalým starostou obce. Kromě rozhovorů budu pro svou práci čerpat hlavně z materiálů Národního archivu – konkrétně fondu Státní památkové péče (dodatky). Většina ze zkoumaných objektů zde má svou složku, ve které jsou obsaženy dokumenty týkající se např. převodu zámku či hradu do správy státu, informace o stávajícím stavu objektu, o jeho plánovaném využití do budoucna, soupis hradního/zámeckého inventáře či informace o zápůjčkách daných předmětů uložených na státních historických objektech. Ve většině případů se jedná pouze o menší množství dokumentů pocházejících hlavně z období 50. let 20. století. Kromě nich jsem navíc čerpala z materiálů poskytnutých pobočkou NPÚ sídlící v Českých Budějovicích, konkrétně jsem měla možnost nahlédnout do stavebně historických průzkumů, evidenčních karet kulturních památek či do spisového materiálu.

1 Obecná charakteristika vývoje hradů a zámků

České hrady a zámky jsou v naší zemi oceňovány jako jedinečné a nenahraditelné památky, které plní funkci center kulturního dění, jsou součástí našeho kulturního dědictví a bezesporu se řadí mezi jedny z nejvíce obdivovaných historických památek na území České republiky.⁹ Představují součást české krajiny, ve které se na mnoha místech stávají významnou dominantou a často jsou také považovány za výtvarný symbol. Na současné podobě těchto staveb se odráží doba jejich vzniku i pozdější zásahy ze strany architektů, malířů a celé řady dalších odborníků, kteří se zasloužili o staletý vývoj těchto objektů. Nelze také opominout, že samotné stavby v sobě ukrývají mnohdy cenné zámecké sbírky vzniklé postupným doplňováním obytného inventáře či ze sběratelského zájmu jedince i celých generací.¹⁰

Za počátek vývoje těchto feudálních sídel lze považovat raný středověk, kdy přestala být budována slovanská hradiště.¹¹ Ta sloužila jako útočiště lidí v době válek, součástí hradiště někdy bývalo také sídlo velmože.¹² S rozvojem měst a hradů však došlo k jejich zániku.¹³ Za počátky stavby hradů a zámků stojí vláda rodu Přemyslovců svou hradskou soustavou plnící správní úlohu. Následuje období gotických královských hradů nacházejících se na území České koruny, ve kterém plní hrady následující funkce: mocenskou, obecně kulturní, hospodářskou, obrannou, správní, rezidenční, církevní a mocensko-symbolickou. Pokud bychom v české krajině hledali připomínky těchto gotických hradů, stačí navštívit Bezděz, Křivoklát, Zvíkov či Landštejn. Na ně navázal vznik dalších šlechtických sídel, ke kterým patří např. hrad Rožmberk, původní hrad Český Krumlov či hrad Rabí.¹⁴

Přelom středověku a novověku byl charakteristický postupnou ztrátou výše jmenovaných funkcí hradu.¹⁵ Z původních hradů se tak díky stávajícím majitelům stávaly

⁹ Hrady a zámky Objevované a Opěvované. In: PAVELEC, Petr, ed. *Hrady a zámky objeovované a opěvované: průvodce výstavou: [Jízdnárna Pražského hradu, 19.12.2014-15.3.2015]*. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2014, s. 10.

¹⁰ KUSÁK, Dalibor, Ivan MUCHKA, Jiří BURIAN a Jiří BURIAN. *Hrady a zámky v Čechách a na Moravě: proměny slohů a životního stylu*. Praha: Panorama, 1980. Naše vlast (Panorama), s. 9.

¹¹ Hrady a zámky Objevované a Opěvované, s. 10.

¹² Co je to hradiště? *Archeolog - katalog archeologických památek na území ČR* [online]. [cit. 2023-12-29]. Dostupné z: <https://www.archeolog.cz/hradiste/>

¹³ ČTVERÁK, Vladimír. *Encyklopedie hradišť v Čechách*. Praha: Libri, 2003, s. 13.

¹⁴ Hrady a zámky Objevované a Opěvované, s. 10.

¹⁵ Tamtéž.

„výstavné zámecké rezidence.“¹⁶ Mezi tyto nové reprezentační zámky lze zařadit Litomyšl, Český Krumlov, Valtice či Kratochvíli. Pyšnily se oborami, rozlehlými zámeckými zahradami i krajinnými parky. Uvnitř zámků byly uschovány umělecké sbírky a kuriozity z Evropy i z celého světa, které měly vliv na vznik moderních muzejních i galerijních institucí. Tato tendence byla projevem nového životního stylu šlechty, která znamenala určitý posun od bojovníka k zjemněnému aristokratovi, ten se totiž nově začal zaměřovat na obklopování se krásnem a shromažďování již zmíněných uměleckých sbírek.¹⁷

Už od svého vzniku sloužily některé zámky jako rezidenční sídla, z jiných se stávala centra hospodářských velkostatků, další se měnily do podoby rodových muzeí. Zámky se v této době stávaly památníky našich národních dějin a objektem zájmu předních českých umělců. Mezi nimi figuroval K. H. Mách, český spisovatel a básník, který ve svém cestovním deníku mapoval tzv. „hrady spatřené“. Své nadšení z památek zprostředkovali i čeští malíři, bratři Antonín a Josef Mánesovi, na svých plátnech. Se zájmem umělců o tyto historické objekty se pojí i počátek vědeckého bádání, postupně začínají vznikat práce, které se touto problematikou zabývají. Konkrétně se jedná o vlastivědné dílo České hrady, zámky a tvrze¹⁸ od kastelologa Františka Alexandra Habery (1815-1849) a mnohosvazkové dílo autora Augusta Sedláčka (1843-1926) s názvem Hrady, zámky a tvrze Království českého.¹⁹²⁰

Již od poloviny 19. století kupují zámky od šlechticů i průmysloví podnikatelé.²¹ Po roce 1918 dochází k prvnímu zestátnění těchto historických objektů.²² Následně je zabavován majetek židům a nacisty neloajální šlechtě prostřednictvím nacistů.²³ Po roce 1945 o něj přichází nacistická šlechta. V roce 1948 pak dochází k záboru majetku u

¹⁶ Hrady a zámky Objevované a Opěvované, s. 10.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ HEBER, Franz Alexander. *České hrady, zámky a tvrze*. Přeložil Irena BUKAČOVÁ. Praha: Argo, 2002.

¹⁹ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království Českého*. 2., nezm. vyd. V Praze: Šolc a Šimáček, 1933.

²⁰ Hrady a zámky Objevované a Opěvované, s. 10-11.

²¹ MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*. Praha: Mladá fronta, 1992, s. 15.

²² Zrušení šlechtických titulů patřilo mezi první právní normy Československa. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1430610-zruseni-slechticky-titulu-patrilo-mez-prvni-pravni-normy-ceskoslovenska>

²³ MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*, s. 16.

veškeré šlechty, který je v 50. letech převáděn do správy státních institucí. Po roce 1989 pak nastávají restituční procesy²⁴ a privatizace.²⁵

20. století tedy poznamenala řada dějinných zvrátů, které zásadním způsobem proměnily společnost včetně jejího kulturního dědictví. Došlo k proměně funkcí hradů a zámků. Na přelomu 20. a 21. století se pak tyto objekty dostávaly do soukromého vlastnictví, případně je začaly vlastnit obce či stát.²⁶ Těm nejoceňovanějším se dostávalo od 60. let statutu národní kulturní památky²⁷ nebo se dostaly do souboru památek světového dědictví UNESCO např. Český Krumlov, Valtice, Telč. Litomyšl atd.²⁸

Stručně jsem představila nejstarší vývoj hradů a zámků na našem území. V následujících dvou částech budou uvedeny a rozebrány základní pojmy: hrad a zámek. Následovat bude bližší nastínění současného využití hradů a zámků se zaměřením na zkoumané okresy a dále bude hlouběji rozebrána situace hradů a zámků od 19. století až po současnost, která je pro tuto práci určující.

1.1 Hrad a zámek

V prvních latinských spisech nalezneme pro označení slova hrad termín „*castrum*“ a menší objekty stejného typu se skrývají pod názvem „*castellum*“. Německé prameny užívají pro označení hradu termín „*das Haus*“ či „*die Burg*.“ Oba pojmy jsou využívány u německých názvů našich českých hradů např. Jindřichův Hradec – Neuhaus či Rychmburk – Reichenburg. České označení „hrad“ se v našich písemných pramenech objevuje od počátku 15. století a ve stejném období se pro označení hradu využívá i pojmu „zámek“.²⁹

Sídlo středověkých společenských elit neboli hrad je opevněným komplexem menší než samotné hradiště,³⁰ který zahrnuje tyto části: hradbu, bránu, věž a obydlí – palác. V hradním komplexu lze případně nalézt i kapli či hospodářské budovy. Všechny tyto

²⁴ KUBŮ, Naděžda. Hradý a zámky po druhé světové válce. *Zprávy památkové péče: Časopis státní památkové péče*. Praha: Národní památkový ústav, 2008, **68**(5), s. 282-285.

²⁵ Památky prodávají obce či církve, stát nikoli. *Archiweb* [online]. [cit. 2023-12-29]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/n/home/pamatky-prodavaji-obce-ci-cirkve-stat-nikoli>

²⁶ Hradý a zámky Objevované a Opěvované, s. 11.

²⁷ První seznam národních kulturních památek čítal 33 položek. *ČT24* [online]. 2012, 30. 3. 2012 [cit. 2023-12-09]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/regiony/prvni-seznam-narodnich-kulturnich-pamatek-cital-33-polozek-269389>

²⁸ Hradý a zámky Objevované a Opěvované, s. 11.

²⁹ MUSIL, František. Úvod do kastelologie. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006, s. 14.

³⁰ Hradiště – označení pro místo zpustlého, zaniklého hradu (Zdroj: MUSIL, František. Úvod do kastelologie, s. 13.)

objekty tvoří celek, který má splňovat především funkci obrannou. Ta tkvěla hlavně v silném opevnění, které bylo tvořeno zděnou hradbou doplněnou valem či hradním příkopem. S obranou hradu souviselo i umístění obytných místností, které se nacházely ve vyšších patrech paláce a současně s tím se plánovalo i strategické rozmístění oken v daném objektu. U hradu se tedy hledělo zpravidla na funkci obrannou, na hledisko reprezentativní a obytné se neklade příliš velký důraz.³¹

Hrad je typickou stavbou pro období vrcholného a pozdního středověku,³² stavěn byl většinou v hornaté či kopcovité krajině a vyznačoval se svou odlehlostí od center. V jiných oblastech spojuje oblast s hustě osídlenou zemědělskou krajinou a v neposlední řadě je součástí hlavních měst, zemí nebo rozsáhlých panství např. Českého Krumlova, Prahy či Brna. Hrady sloužily „jako centra knížecí a královské správy, jako vojenské pevnosti pohraniční, při zemských stezkách či jako centra rodových panství šlechty.“³³ Jejich funkce se postupně rozrůznily a začaly tak vznikat diferencované stavby, s těmito konkrétními názvy: hrádky, lovecké záměčky či stavby, které byly určeny k odpočinku – k příležitostné kratochvíli.³⁴

Jak už je výše zmíněno pro přelom středověku a novověku je typická ztráta základních funkcí hradu³⁵ a s ní spojené ustupování od budování hradních komplexů a důraz v přeměnu na novou stavbu – zámek. Ten totiž naplňoval vzrůstající nároky šlechty na pohodlnější bydlení a současně s tím obranný systém hradu už nebyl schopen čelit palebním zbraním – konkrétně dělům. Obrannou funkci plnila města, která dokázala pokrýt vysoké náklady udržování hradů a zároveň uplatňovala modernější systém obrany.³⁶

³¹ MUSIL, František. *Úvod do kastelologie*, s. 14.

³² Tamtéž.

³³ KUSÁK, Dalibor, Ivan MUCHKA, Jiří BURIAN a Jiří BURIAN. *Hrady a zámky v Čechách a na Moravě: proměny slohů a životního stylu*. Praha: Panorama, 1980. Naše vlast (Panorama), s. 11.

³⁴ KUSÁK, Dalibor, Ivan MUCHKA, Jiří BURIAN a Jiří BURIAN. *Hrady a zámky v Čechách a na Moravě: proměny slohů a životního stylu*, s. 11.

³⁵ Hrady a zámky Objevované a Opěvované, s. 10.

³⁶ DAVID, Petr a Vladimír SOUKUP. *Dějiny zámků v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Knižní klub, 2013, s. 8.

1.2 Zámek

Termín zámek je využíván k označení opevněných míst – tvrzí a hradů, které byly přestavěny na zámky³⁷ nebo zámecké stavby vznikly na tzv. zeleném drnu.³⁸ Toto označení jsme převzali od našich německých sousedů díky překladu slova „*das Schloss*.“ V anglických pramenech je hledání ekvivalentů pro slovo zámek složitější. Využíváno je termínu „*castle*“, pod jehož významem se skrývá označení hradu i zámku, případně „*manor house*“ (panský dům, panské sídlo) či „*mansion*“ (venkovský zámek, venkovské šlechtické sídlo). Ve francouzštině se setkáme s pojmem „*château*“, který se podobně jako anglické „*castle*“ využívána pro označení zámku i hradu.³⁹

Zámek je novověké panské sídlo vystavěné v různých stavebních stylech např. renesance, baroko, klasicismus atd. nacházejících se na venkově. Lze je charakterizovat svou reprezentativností, rozsáhlostí a propojením tohoto typu objektu se zámeckou zahradou či parkem.⁴⁰ Na rozdíl od hradu zde dominuje funkce reprezentační a obytná nad funkcí obrannou, která přetrvává již pouze symbolicky. Od 17. století se v Čechách a na Moravě budují převážně zámky bez opevnění. V Uhrách a v Polsku se však od důležitosti opevnění neopouští, protože zde se odehrávají válečné konflikty např. turecké nájezdy v Uhrách nebo boje skupin šlechty v Polsku, které vyžadují neustálou obranu panských sídel.⁴¹

1.3 Využití hradů a zámků

Ve středověku byly zámky a hrady využívány především jako sídla šlechtických rodin, tedy splňovaly především funkci obytnou. I přes četnost úspěšných restitucí, které umožnily navrácení těchto objektů jejich původním majitelům ustupuje v současnosti obytné hledisko těchto objektů do pozadí. Ve 2. polovině 20. století některé z památek propadly zkáze během sporů o vlastnictví či se na nich podepsalo nešetrné zacházení ze strany jejich majitelů. S tím byly spojeny vysoké náklady související s údržbou i

³⁷ MUSIL, František. *Úvod do kastelologie*, s. 17.

³⁸ MUCHKA, Ivan. Architektura čili krasostavitelství. Kontinuita palladianismu a vitruvianismu. In: *Proudy české umělecké tvorby 19. století: sen a ideál : sborník symposia pořádaného Ústavem teorie a dějin umění ČSAV v rámci Smetanovských dnů v Plzni ve dnech 12.-14. března 1987 Praha*. Praha: Ústav teorie a dějin umění Československé akademie věd, 1990, s. 108.

³⁹ MUSIL, František. *Úvod do kastelologie*, s. 17.

⁴⁰ VOJTOVÁ, Lea. *Ochrana a regenerace kulturních hodnot v území: distanční studijní opora*. Brno: Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta, 2006, s. 54.

⁴¹ MUSIL, František. *Úvod do kastelologie*, s. 17.

opravami, které neumožnily navrácení původní funkce těmto objektům. Navíc udržování zámků a hradů jako sídel je spojeno s vysokou finanční nákladností a jejich obytné využívání nemusí svědčit jejich mnohdy neocenitelné kulturní hodnotě.⁴²

Nové příležitosti pro využití památek umožnil rozvíjející cestovní ruch, se kterým se silně pojí zvýšený turistický zájem o poznávání hradů a zámků na území České republiky. Nicméně v tomto ohledu je nutné myslet na fakt, že památkové objekty v sobě obsahují historickou a kulturní hodnotu, na níž nesmíme při využívání těchto památek zapomínat.⁴³ Tento poznatek vychází i z památkového zákona o kulturní nebo národní kulturní památce, ve kterém je definováno stanovisko vlastníka památky takto: „*užívat pouze způsobem, který odpovídá jejímu kulturně politickému významu, památkové hodnotě a technickému stavu...*“⁴⁴

Na následujících řádcích budou ve stručnosti představeny modernější způsoby využití hradů a zámků na území České republiky s konkrétními příklady, které se blíže zaměřují na Jihočeský kraj a to hlavně na tři zkoumané okresy – Tábor, Český Krumlov a Prachatice.

1.4 Druhy využití hradů a zámků

Jako sídlo vlastníka slouží hrady a zámky již pouze příležitostně. Kvůli vysokým nákladům na údržbu památkových objektů a s tím spojených dnešních nároků společnosti na pohodlnost každodenního života se hrady a zámky mění v polyfunkční areály, které v sobě zahrnují hned několik možných využití. Kubíková ve své práci vymezuje tyto základní možnosti využití: *kulturně-vzdělávací využití, stravovací zařízení, ubytovací služby, pronájem a pořádání akcí, doplňkový obchod a rezidenční využití*.⁴⁵ Právě tyto aspekty mohou značným způsobem ovlivnit finanční prostředky použité na opravu či údržbu daného objektu a dopomoci tak k záchraně kulturního dědictví naší země.

Za jednu z nejčastějších forem využití lze označit kulturně-vzdělávací funkci, která seznamuje návštěvníky s poznatky o daném historickém objektu. Klasicky vedená prohlídková trasa zákoutími zámku či hradu může být realizována skupinovou prohlídkou

⁴² KUBÍKOVÁ, Hana. *Hrady a zámky na území České republiky z pohledu práva*. Brno, 2019. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Doc. JUDr. Ivana Průchová, CSc., s. 65.

⁴³ KUBÍKOVÁ, Hana. *Hrady a zámky na území České republiky z pohledu práva*, s. 65.

⁴⁴ § 9 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

⁴⁵ KUBÍKOVÁ, Hana. *Hrady a zámky na území České republiky z pohledu práva*, s. 68-69.

pro určitý počet návštěvníků vedenou průvodcem. Prozkoumání objektu lze také realizovat prostřednictvím výstav muzejního typu. Třetí možnost prohlídky je spojením dvou předcházejících, kdy nejdříve průvodce obeznámí návštěvníky se svým výkladem a následně jim dá možnost prohlédnout si interiéry či venkovní zázemí objektu.⁴⁶ Jako příklad bych zmínila hrad a zámek Český Krumlov.⁴⁷

Ke jmenovaným způsobům využití hradů a zámků lze také zařadit i doplňkový obchod, pod kterým si lze představit především koupi suvenýrů a dalších upomínkových předmětů vázaných k dané historické památce.⁴⁸

Hlavně rozsáhlejší zámecké a hradní komplexy nabízející svým návštěvníkům možnost občerstvení v prostředí vybudovaných kaváren či restaurací.⁴⁹ Typickým příkladem pohostinské služby je zámek Brandlín nacházející se v okrese Tábor, který původně plnil funkci statku s tvrzí. V současné době v něm kromě expozice rytířského sálu nalezneme i zámeckou krčmu, kde se dají oslavit různé životní události např. svatby či narozeniny. Kromě nich se zde dá uskutečnit i konání promocií, firemních večírků či svatebních obřadů.⁵⁰

Vedle služby pohostinství se nabízí i možnost ubytování v prostorách samotného zámku. Objekty mohou nabízet přímo určité zámecké apartmány, které si návštěvníci mohou pronajmout.⁵¹ Návštěvníci tak mohou zavítat i do tzv. zámeckých hotelů. Jeden z nich nalezneme v okrese Prachatice, jedná se o Zámecký hotel Zdíkov, který kromě ubytovacích a stravovacích služeb nabízí i vyžití ve wellness centru či možnost pronájmu prostor pro různé konference a další důležité události.⁵² Právě taková forma využití znamená pro daný objekt nezastupitelnou finanční složku jeho příjmů. Při využívání památek pro pronájem a pořádání svateb, výstav, koncertů či firemních akcí by se však mělo dbát na bezpečnost a ochranu daného objektu.⁵³ Pronájem svých prostor nabízí na Táborsku např. Panství Bechyně spravující hned několik vlastních objektů. Mezi ně

⁴⁶ Tamtéž, s. 69-70.

⁴⁷ DAVID, Petr a Vladimír SOUKUP. *Dějiny zámků v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 38.

⁴⁸ KUBÍKOVÁ, Hana. *Hrady a zámky na území České republiky z pohledu práva*, s. 72.

⁴⁹ KUBÍKOVÁ, Hana. *Hrady a zámky na území České republiky z pohledu práva*, s. 71.

⁵⁰ Zámek Brandlín. *Jižní Čechy* [online]. [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://www.jiznicechy.cz/turisticke-cile/422-zamek-brandlin>

⁵¹ KUBÍKOVÁ, Hana. *Hrady a zámky na území České republiky z pohledu práva*, s. 71.

⁵² Zámecký hotel Zdíkov [online]. [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://cz.schlosshotel-zdikov.de/>

⁵³ KUBÍKOVÁ, Hana. *Hrady a zámky na území České republiky z pohledu práva*. Brno, s. 71-72.

řadíme zámek Bechyně, lovecký zámček Černice, penzion a bistro Černická obora či hotel a restauraci Panská atd.⁵⁴

Možnost pronájmu prostor našich hradů a zámků oceňují také čeští i zahraniční filmaři. To platí hlavně při natáčení pohádek, které hojně využívají naše kulturní památky jako těžiště pohádkových příběhů. Jako příklad lze uvést zámek v Hluboké nad Vltavou, v jehož kulisách se odehrávají pohádky: *Pyšná princezna* (1952) či *Jezerní královna* (1998).⁵⁵ Neméně známým objektem na filmových plátcích je zámek Červená Lhota,⁵⁶ který se do povědomí diváků dostal prostřednictvím pohádky: *Zlatovláska* (1973).⁵⁷

Dané objekty mohou také sloužit jako sídla obchodních společností, k bytovým účelům obyvatel nebo je využívají různé instituce. Mohou v nich být umístěny léčebny, dětské domovy a domovy pro seniory. Případně se o jejich využití stará obec, která v nich udržuje kulturní centrum obce či města.⁵⁸ Tento způsob tzv. rezidenčního využití není pro naše objekty příliš častý,⁵⁹ ale jeho příkladem jsou zámky v Chýnově a Budislavi, ve kterých sídlí domovy pro seniory.⁶⁰ Funkci léčebného centra v prostorách zámku naplňuje Dětská psychiatrická nemocnice Opařany.⁶¹ V zámku Radenín pak nalezneme dětský domov.⁶² Kulturní centrum obce plní barokní zámek v Myslkovicích, ve kterém se každoročně konají různé obecní společenské akce.⁶³

I přes tyto možnosti ekonomického zisku vyplývajícího z památkového objektu bychom měli mít na paměti, že není možné zužitkovat veškerý potenciál objektu, hlavně z důvodu památkové ochrany daného objektu. Hrad či zámek nemusí vždy vytvářet

⁵⁴ Resort Bechyně [online]. [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: <https://www.resort-bechyne.cz/index.html>

⁵⁵ Pohádková a filmová putování po jižních Čechách. In: *Kudy z nudy* [online]. 17. 7. 2022 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktuality/pohadkova-a-filmova-putovani-po-jiznich-cechach>

⁵⁶ DAVID, Petr a Vladimír SOUKUP. *Dějiny zámků v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 34.

⁵⁷ Pohádková a filmová putování po jižních Čechách. In: *Kudy z nudy* [online]. Dostupné z:

<https://www.kudyznudy.cz/aktuality/pohadkova-a-filmova-putovani-po-jiznich-cechach>

⁵⁸ KUBÍKOVÁ, Hana. *Hrady a zámky na území České republiky z pohledu práva*, s. 72.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Domov pro seniory Chýnov a pracoviště Budislav. In: *Katalog poskytovatelů sociálních a doplňkových služeb ORP Tábor* [online]. [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://tabor-kpss.cz/urady/domov-pro-seniory-chynov-a-pracoviste-budislav>

⁶¹ Opařany. In: *Hrady* [online]. [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.hrady.cz/zamek-oparany-tabor>

⁶² Radenín. In: *Hrady* [online]. [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.hrady.cz/zamek-radenin>

⁶³ Zajímavá místa - zámek. In: *Myslkovice* [online]. [cit. 2023-02-15]. Dostupné z:

<https://www.myslkovice.cz/navstivte-myslkovice>

převratný ekonomický zisk, ale i tak může být součástí ekonomiky daného okresu či kraje.⁶⁴

Shrnutí současného využití památkových objektů v okresech Tábor, Prachatice a Český Krumlov bude stručně nastíněno na následujících řádcích. U hradů a zámků v okresu Tábor převažuje hlavně funkce kulturně-vzdělávací a funkce rezidenční, v rámci které jsou prostory daných památek využívány sociálním ústavem, dětským domovem či léčebnou. V porovnání s ostatními okresy nabízejí místní objekty více ubytovacích i pohostinských služeb, ale také možnosti pronájmu pro pořádání různých akcí. Zajímavostí je, že v tomto okresu nalezneme i tendenci vracet se k základnímu poslání zámku – funkci obytné, která je v posledních desítkách let spojena s nově vzniklou společenskou vrstvou toužící po luxusním životním stylu. Jako soukromé sídlo slouží zámek v Chotovínách,⁶⁵ kterým se má stát i zámek ve Lžíně, v následujících letech se totiž počítá s vybudováním komfortního rodinného sídla.⁶⁶

Pokud se zaměříme na další dva okresy – Český Krumlov a Prachatice. Nalezneme v nich značně menší počet využitelných objektů. Znovu tu převažuje kulturně-vzdělávací využití: zámky – Dub,⁶⁷ Kratochvíle,⁶⁸ Český Krumlov⁶⁹ či hradu Rožmberku.⁷⁰ Většímu zastoupení se těší i rezidenční využití – konkrétně na zámcích ve Skalici, Čkyni či Červeném Dvoru. V menší míře jsou pak na zámcích zastoupeny ubytovací a pohostinské služby. Část objektů zahrnutých ve všech třech okresech se v dnešní době nevyužívá, objekty tak zůstávají v mnohých případech prázdné či dokonce chátrají.⁷¹

⁶⁴ PATOČKA, Jiří a Eva HEŘMANOVÁ. *Lokální a regionální kultura v České republice: kulturní prostor, kulturní politika a kulturní dědictví*. Praha: ASPI, 2008, s. 144.

⁶⁵ Zámek Chotoviny. In: *Kudy z nudy* [online]. [cit. 2023-02-15]. Dostupné z:

<https://www.kudyznudy.cz/aktivity/zamek-chotoviny>

⁶⁶ Krásný zámek ve Lžíně měl doslova štěstí. In: *Táborský deník* [online]. [cit. 2023-02-15]. Dostupné z:

https://taborsky.denik.cz/zpravy_region/krasny-zamek-ve-lzine-mel-doslova-stesti-20120912.html

⁶⁷ Zámek Dub u Prachatic [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://zamekdub.webnode.cz/>

⁶⁸ Kratochvíle - oficiální webová prezentace státního zámku [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z:

<https://www.zamek-kratochvile.cz/cs>

⁶⁹ Historie hradu a zámku Český Krumlov. *Český Krumlov - oficiální webová prezentace státního hradu a zámku* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://zamek-ceskykrumlov.cz/cs/o-hradu/historie-hradu-a-zamku>

⁷⁰ O hradu. *Rožmberk: oficiální webová prezentace státního hradu*. Dostupné z: <https://www.hrad-rozemberk.cz/cs/o-hradu>

⁷¹ Viz. Tabulky č. 3, 6 a 9.

2 Aspekty ovlivňující stav hradů a zámků

2.1 Památková péče

Důležitým úkolem moderní společnosti je ochrana památek, která se výrazným způsobem podílí na posilování kulturní úrovně a vzdělanosti obyvatel České republiky. Mezi cenné kulturní dědictví naší země můžeme kromě hradů a zámků včetně jejich interiérového vybavení zařadit i významné historické budovy, kostely či umělecké sbírky různých předmětů.⁷²

Péče o uchování uměleckých předmětů a stavebních děl sahá až do období antiky. Výrazný vliv na rozvoj zájmu o památky měla od 15. století renesance, na kterou navázalo osvícenství, romantismus i národní obrození. Všechna tato období přispěla ke vzniku nového vědního oboru - památkové péče.⁷³ Počáteční sdílený zájem o památky lze zaznamenat v 1. polovině 19. století, kdy docházelo k nastínění prvních nařízení věnujících se ochraně uměleckých předmětů a staveb. Také se začalo hovořit o zakládání organizací, jejichž cílem by bylo zajistit poznávání, příslušnou dokumentaci a uchovávání cenných historických památek.⁷⁴ To vede k tomu, že od druhé poloviny 19. století se vědní obor památkové péče rodí ve většině evropských zemí, kde se snaží dodnes plnit tři základní principy. První z nich se týká průzkumu, který je prováděn k odhalení hodnoty daných památek. Dále se jedná o nalezení vhodných a hlavně šetrných způsobů péče. V neposlední řadě je důležitá také propagace památek, na kterou má vliv i zpřístupňování daných objektů a uměleckých sbírek široké veřejnosti.⁷⁵

Kromě naplňování těchto třech základních úkolů se památková péče snaží využívat nové poznatky z různých vědních i technických oborů, a tak se dokáže neustále vyvíjet a být v souladu s potřebami současné společnosti. O tom svědčí i proměna metod v rámci památkové péče, na kterou má značný vliv architektura a umění daného historického období. V 19. století se do péče o památky promítá tzv. purismus vyznačující se touhou

⁷² O památkové péči. In: *Národní památkový ústav* [online]. [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/pamatky-a-pamatkova-pece>

⁷³ Principy památkové péče. In: *Národní památkový ústav* [online]. [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/pamatkova-pece/o-pamatkove-peci/principy-pamatkove-pece>

⁷⁴ PAVLÍK, Milan. *Regenerace historických budov, sídel a krajiny, ochrana památek*. Praha: České vysoké učení technické, 1998, s. 7.

⁷⁵ Principy památkové péče. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/pamatkova-pece/o-pamatkove-peci/principy-pamatkove-pece>

po zbavení se mladších slohových projevů ze středověkých staveb. V první polovině 20. století ho překrývá nástup přísné konzervace, který se soustředí na hledání relikvií vycházejících ze staršího vývoje památkového objektu.⁷⁶

Již od 19. století si lidé stále více uvědomují hodnotu památek a snaží se ctít své morální přesvědčení, které je nabádá k péči o tyto objekty a předměty, aby je mohly obdivovat i následující generace. Jedinou možností, která by značným způsobem přispěla k zachování našich památek je: „*takové užívání památek, které vyváženě bere v úvahu potřeby a záměry jejich vlastníků a zároveň ve veřejném zájmu zajišťuje zachování jejich kulturních hodnot.*“⁷⁷ Takové myšlení je podpořeno ze strany současné pluralistické památkové péče zdůrazňující myšlenku o individuálním přístupu ke každé konkrétní památce. Při zacházení s ní by se mělo vycházet z její samotné hodnoty, stupně jejího dochování a z možností využití pro současnost.⁷⁸

Česká památková péče však musela podstoupit dlouhý vývoj než se dostala do současné mnou popisované podoby. Na následujících řádcích bude nastíněn její vývoj, který započal už za dob Rakouska-Uherska a pokračoval až do 80. let 20. století, kde si památková péče upevnila své postavení i v rámci české legislativy.

2.1.1 Vývoj památkové péče v českých zemích - 19. století a počátek 20. století

První větší zájem o památky se projevil v 1. polovině 19. století. Do jisté míry to souviselo se založením Národního muzea v roce 1818, při němž byl v roce 1843 zřízen archeologicky orientovaný sbor věnující se průzkumu a poznávání památek.⁷⁹ V roce 1850 vzniká první organizace, která se jako první na našem území zabývá ochranou kulturních památek – tzv. Ústřední komise pro zajišťování a zachování stavebních památek. Tato instituce je zřízena ve Vídni a její působnost platí pouze na území zemí rakouských, nikoliv tedy uherských.⁸⁰

⁷⁶ Principy památkové péče. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/pamatkova-pece/o-pamatkove-peci/principy-pamatkove-pece>

⁷⁷ O památkové péči. Dostupné z: <https://www.npu.cz/pamatky-a-pamatkova-pece>

⁷⁸ Principy památkové péče. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/pamatkova-pece/o-pamatkove-peci/principy-pamatkove-pece>

⁷⁹ PAVLÍK, Milan. *Regenerace historických budov, sídel a krajiny, ochrana památek*, s. 7.

⁸⁰ HOBZEK, Josef. Vývoj organizace státní památkové péče v českých zemích: Stručný přehled. In: *Památková péče 1945-1970: sborník statí o úkolech a výsledcích státní památkové péče v letech 1945-1970 v oblasti dnešní České socialistické republiky a příspěvky zahraničních představitelů památkové péče*. Praha, 1973, s. 46.

Vznik první organizace věnující se památkové péči podpořilo i vydávání odborných tiskovin. Pod záštitou již zmiňovaného archeologicky orientovaného sboru začal od roku 1854 vycházet první odborný památkový časopis ve střední Evropě s názvem Památky archeologické a místopisné.⁸¹

V roce 1859 se Ústřední komise pro zajišťování a zachování stavebních památek dostává pod správu Ministerstva kultu a vyučování a od roku 1872 se předmětem jejího zájmu stávají i památky movité. Ve stejné době se mění i její název – zkráceně je nazývána Ústřední komisí pro péči o památky.⁸² K zachraňovaným stavbám této doby patřily hlavně středověké hrady. Jejich obnova však probíhala velmi zřídka, dočkal se jí např. hrad Zvíkov. Při obnově středověkých památek byl respektován následující požadavek: „*doba usilovala o dosažené poznání – ať už skutečné či domnělé – vizualizovat tomu odpovídající úpravou dochované podoby obnovované stavby*“.⁸³ Na základě tohoto tvrzení bylo usilováno o navrácení objektu v tzv. slohově čisté podobě, veškeré jeho mladší přístavby i doplňky měly být ze stavby odstraněny. Opovrhovalo se zejména barokními, rokokovými či raně klasicistními stavbami, na které se pohlíželo jako na vrchol nevkusu. Obnov v duchu puristického myšlení se však dočkaly pouze některé památky,⁸⁴ mezi ně patří např. hrad Karlštejn⁸⁵ či Prašná brána.⁸⁶

V 80. letech 19. století se v souvislosti se znovuobjevením baroka postupně rodí moderní památková péče, jejíž základní vymezení zaznamenáváme právě na přelomu 19. a 20. století. Inspirace k novému pojetí památkové péče přicházejí ze dvou měst – Prahy a Vídně. V Praze bychom první moderní tendence k ochraně okolí památky našli již v roce 1873, kdy se právník Luboš Jeřábek (1864-1937) snažil prosadit své návrhy zákonů zaměřené na ochranu historických pražských částí, jeho snahy však nebyly vyslyšeny.⁸⁷

V roce 1900 vzniká sdružení Klub za starou Prahu, mezi jehož hlavní cíle patří dohled nad ochranou pražských památek, sledování proměn hlavního města a formulování

⁸¹ PAVLÍK, Milan. *Regenerace historických budov, sídel a krajiny, ochrana památek*, s. 7.

⁸² HOBZEK, Josef. *Vývoj organizace státní památkové péče v českých zemích: Stručný přehled*, s. 46.

⁸³ PAVLÍK, Milan. *Regenerace historických budov, sídel a krajiny, ochrana památek*, s. 8.

⁸⁴ Tamtéž, s. 7-8.

⁸⁵ Historie hradu Karlštejn. *Karlštejn - oficiální webová prezentace státního hradu* [online]. [cit. 2023-12-09]. Dostupné z: <https://www.hrad-karlstejn.cz/cs/o-hradu/historie>

⁸⁶ Prašná brána. *Prague Minos Guide* [online]. [cit. 2023-12-09]. Dostupné z: <http://www.digital-guide.cz/cs/poi/brany/prasna-brana/>

⁸⁷ PAVLÍK, Milan. *Regenerace historických budov, sídel a krajiny, ochrana památek*, s. 8-10.

stanovisek k provedeným přestavbám i novostavbám, které mohou ohrožovat vzácné památky.⁸⁸ Mezi členy tohoto sdružení patřili významní pražští představitelé intelektuálních kruhů,⁸⁹⁹⁰ archeologové, literáti, právníci a urbanisté.⁹¹ Z názvu Klubu by mohlo vyplývat, že se toto uskupení věnovalo ochraně památek pouze na území hlavního města. Avšak již před vypuknutím první světové války byla jeho pozornost soustředěována i do jiných historických měst Čech, to souviselo se vznikem poboček Klubu nacházejících se například v Českých Budějovicích, Mělníku či Domažlicích.⁹²

Druhým městem, ze kterého přichází impuls po vytvoření nového pojetí památkové péče, je Vídeň. Významnou osobností inovační koncepce je prof. Alois Riegl (1858-1905),⁹³ – autor knihy *Moderní památková péče*.⁹⁴ Stěžejní část knihy představuje kapitola věnující se modernímu kultu památek, kde nalezneme definici umělecké hodnoty památky, která dle Riegla závisí na uměleckém cítění současné doby. Kromě toho Rieglova koncepce obsahuje i tvrzení o tzv. „hodnotě stáří“ dané památky – tu definuje jako čas, který již uběhl od samotného vzniku historického díla. Riegl se snažil ve své teorii prosazovat detailní průzkum památky a podporovat i respekt k její současné podobě z hlediska uměleckého i historického vývoje atd.⁹⁵

2.1.2 Vývoj české památkové péče ve 20. století

V spolupráci s Komisí k vyhledávání a zachovávání uměleckých a historických památek vzniká v roce 1911 Zemský památkový úřad pro České království.⁹⁶ Jedná se o odborný úřad s vědeckým ústavem zabývajícím se odbornou činností včetně výzkumů. Úkolem Komise bylo zajistit zachování památek a podpořit jejich návštěvnost ze strany

⁸⁸ O klubu. In: *Za starou Prahu* [online]. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.zastarouprahu.cz/menu-horni/o-klubu/kategorie-3/>

⁸⁹ Mezi ně můžeme zařadit architekty Pavla Janáka (1882-1956) a Antonína Engela (1879-1958), ale také osobnosti zabývající se historií a dějinami umění např. Jaroslava Golla (1846-1929), Zdeněk Wirtha (1878-1961) nebo Cyrila Merhouta (1881-1955). (Zdroj: Historie. In: *Za starou Prahu* [online]. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.zastarouprahu.cz/menu-horni/historie/kategorie-6/>)

⁹⁰ Historie. In: *Za starou Prahu* [online]. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.zastarouprahu.cz/menu-horni/historie/kategorie-6/>

⁹¹ PAVLÍK, Milan. *Regenerace historických budov, sídel a krajiny, ochrana památek*, s. 10.

⁹² Historie. Dostupné z: <https://www.zastarouprahu.cz/menu-horni/historie/kategorie-6/>

⁹³ PAVLÍK, Milan. *Regenerace historických budov, sídel a krajiny, ochrana památek*, s. 9.

⁹⁴ RIEGL, Alois, HLOBIL, Ivo a Ivan KRUIS, ed. *Moderní památková péče*. Přeložil Tomáš HLOBIL. Praha: Národní památkový ústav, 2003.

⁹⁵ PAVLÍK, Milan. *Regenerace historických budov, sídel a krajiny, ochrana památek*. Praha, s. 9.

⁹⁶ Cesta k NPÚ. *Národní památkový ústav* [online]. 2023, 1. 1. 2023 [cit. 2023-12-09]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/novinky/96993-cesta-k-npu>

široké veřejnosti.⁹⁷ Komise se svými počiny řadila mezi nejmodernější památkové orgány Evropy a v jejím čele stál uznávaný historik umění Max Dvořák.⁹⁸

Po vzniku Československé republiky se systém státní památkové péče řídí normami z dob existence Rakouska-Uherska, doplněné nařízením zakazujícím vývoz uměleckých a historických památek do cizí země.⁹⁹ Od roku 1925 bylo možné získat povolení od památkového úřadu, díky kterému mohl být umělecký předmět jako např. socha, malba či reliéf vyvezen za naše hranice. Příslušné památky však musely být vyloučeny ze skupiny předmětů umělecké a historické hodnoty, pro které platil přísný zákaz vývozu.¹⁰⁰

V roce 1918 vznikla iniciativa založit zvláštní ústřední úřad či Ministerstvo národní osvěty. Nakonec ke vzniku ani jedné z institucí nedošlo a funkce nejvyššího ochránáře památek patřila nadále Ministerstvu školství a národní osvěty.¹⁰¹¹⁰²

V roce 1919 se z bývalého C. k. zemského památkového úřadu pro Království české stává Státní památkový úřad soustředící se na území celého Československa.¹⁰³ Za svůj hlavní úkol si tedy stanovuje: „*památkově spravovat celé území státu.*“¹⁰⁴ Od října 1919 si pak Slovensko ustanovuje vlastní orgán na ochranu památek - Vládní komisariát pro zachování památek na Slovensku. Od dubna roku 1920 je také zřízen Státní památkový úřad pro Moravu a Slezsko v Brně. Úřady na území českých zemí podléhají Ministerstvu školství a národní osvěty. Působily jako orgány veřejné správy, které se kromě péče o památky věnovaly i ochraně přírody.¹⁰⁵

Vedle nich o památky pečovali i tzv. okresní konzervátoři, jimž byly přiřazeny konkrétní odborné oblasti. Konzervátoři se starali o ochranu a poskytování informací vztahujících se k určitému souboru památek, patřil sem např. soubor památek přírodních,

⁹⁷ Památková péče v ČR. In: *Ministerstvo kultury* [online]. [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/pamatkova-pece-v-cr-cs-244>

⁹⁸ HOBZEK, Josef. *Vývoj organizace státní památkové péče v českých zemích: stručný přehled*, s. 46.

⁹⁹ UHLÍKOVÁ, Kristina. *Národní kulturní komise 1947-1951*. Praha: Artefactum, 2004. *Fontes historiae atrium*, s. 17.

¹⁰⁰ Památková péče v ČR. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/pamatkova-pece-v-cr-cs-244>

¹⁰¹ HOBZEK, Josef. *Vývoj památkové péče v českých zemích: stručný nástin*. Praha: Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, 1987. Odborné a metodické publikace (Státní ústav památkové péče), s. 19.

¹⁰² Konkrétně se památkovou péčí zabýval VI. obor nazýván jako světový, který spravoval i oblast knihovnictví, archeologie či archivnictví atd. Při reorganizaci v roce 1928 se památková péče dostává do samostatného V. odboru s názvem národní osvěta, kde se k ní nově přičleňuje i ochrana přírody. Organizace státní památkové péče pokračovala ve snaze navázat na bývalou Komisi pro zachování památek a na činnost bývalé instituce Státního památkového úřadu ve Vídni. (Zdroj: UHLÍKOVÁ, Kristina. *Národní kulturní komise 1947-1951*, s. 17.)

¹⁰³ HOBZEK, Josef. *Vývoj památkové péče v českých zemích: stručný nástin*, s. 19.

¹⁰⁴ UHLÍKOVÁ, Kristina. *Národní kulturní komise 1947-1951*, s. 17.

¹⁰⁵ HOBZEK, Josef. *Vývoj památkové péče v českých zemích: stručný nástin*, s. 19.

předhistorických, historických, hudebních atd.¹⁰⁶ Jmenování byli nejvyšším orgánem památkové péče v Československu – Ministerstvem školství a národní osvěty na dobu tří let. Jejich povinností bylo každoroční informování o jejich činnosti poskytované památkovému úřadu.¹⁰⁷

Pro dokumentaci památek došlo v roce 1919 ke zřízení Státního fotoměřického ústavu v Praze, který byl ostatně jako jiné orgány podřízen Ministerstvu školství a národní osvěty.¹⁰⁸ Ve své činnosti se kromě odborného vyměřování soustředil na fotografování, kreslení a odlévání památek. Jeho předmětem zájmu nebyly jen objekty na území Československa, zabýval se i památkami českého původu, které se nacházely za našimi hranicemi. Snažil se také o vypracování soupisu českých památek, který se nakonec nedočkal svého dokončení, vydán byl pouze ve formě lístkové katalogu pod názvem Umělecké památky Čech (1957).¹⁰⁹ V roce 1919 vznikl i Státní archeologický ústav v Praze se zaměřením na archeologické výzkumy.¹¹⁰

Všem zmíněným orgánům památkové péče však chyběla podpora v oblasti práva. V období Rakouska-Uherska ani za 1. republiky nebyl přijat žádný zákon, který by podpořil ochranu památek a tím i práci všech památkových orgánů na našem území.¹¹¹ První návrhy takového zákona, které předpokládaly vysoké pravomoci státu v oblasti ochrany památek, se objevily již v první polovině 20. století. V průběhu první republiky se návrh zákona dočkal ještě dvojího přepracování. I přes veškeré snahy se ho však do začátku 2. světové války nepodařilo prosadit. A tak se pro státní památkovou péči stávaly směrodatnými jiné okrajové normy a předpisy.¹¹² Mezi první z takových předpisů lze zařadit tzv. zákon záborový (č. 215 Sb.) vydán 16. dubna 1919, který umožnil zabírání některých památkových objektů.¹¹³ V souvislosti s tím v roce 1920 vstupuje v platnost tzv. přidělový zákon, jenž uděluje výsadní funkci pozemkovému úřadu. Jeho úkolem je totiž spravovat převzaté objekty včetně těch historicky významných, a proto novým

¹⁰⁶ HOBZEK, Josef. *Vývoj památkové péče v českých zemích: stručný nástin*, s. 19.

¹⁰⁷ UHLÍKOVÁ, Kristina. *Národní kulturní komise 1947-1951*, s. 17.

¹⁰⁸ HOBZEK, Josef. *Vývoj památkové péče v českých zemích: stručný nástin*, s. 19.

¹⁰⁹ UHLÍKOVÁ, Kristina. *Národní kulturní komise 1947-1951*, s. 18.

¹¹⁰ HOBZEK, Josef. *Vývoj památkové péče v českých zemích: stručný nástin*, s. 19 -20.

¹¹¹ Památková péče v ČR. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/pamatkova-pece-v-cr-cs-244>

¹¹² VINTER, Vlastimil. *Úvod do dějin a teorie památkové péče I.: Nástin vývoje a základní ideové otázky památkové péče*. 2. vydání. Praha: SPN, 1982, s. 40.

¹¹³ NESVADBÍKOVÁ, Jiřina. *K vývoji památkové péče na území Československa*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983, s. 73.

vlastníkům uděluje povinnost tyto objekty památkově chránit a snažit se o jejich zpřístupnění. Dále lze jmenovat zákon o přímých daních z roku 1927 doplněný o vládní nařízení č. 175 Sb. umožňující „*odpis z daní o udržovací náklady u neobývaných či jinak neužívaných památkově hodnotných objektů.*“¹¹⁴ Pro využívání úlevy na dani musel majitel objektu získat osvědčení o nepostradatelnosti nákladů od Státního památkového úřadu.¹¹⁵ V roce 1935 vstupuje v platnost vládní nařízení (č. 1/ex) o další daňové úlevě majitelů při opravě památek, které se nacházejí v obcích s více než 5 000 obyvateli a týkají se oprav objektů při nákladech alespoň 5 000 Kč. Znovu však majitel musí dostat potvrzení od SPÚ o tom, že dané opravy byly provedeny s jeho schválením.¹¹⁶ Peněžní podporu na konkrétní opravu památky šlo zajistit skrz MŠANO,¹¹⁷ avšak takové finanční prostředky byly poskytovány až zpětně – až po opravě, která musela být provedena v souladu s požadavky památkového úřadu.¹¹⁸

V období druhé světové války podléhala naše památková péče německé státní správě.¹¹⁹ Památkové úřady v Brně a v Praze se sloučily do jednoho – Památkového ústavu v Praze s menší pobočkou v Brně. Změnila se i celostátní působnost Státního fotoměřického ústavu v Praze, který od roku 1939 do 1953 spravoval pouze území českých zemí.¹²⁰ V roce 1939 figurují v otázce ochrany cenných objektů tzv. dopisovatelé památkových úřadů, kteří se věnují hlavně doplňování a sbírání informací k evidenci památek. Zvlášť byly spravovány oblasti zabraných Sudet, některé spadaly pod župní správu v Liberci a jiné se přičleňovaly k zemským památkovým úřadům v Linci, Vídni, Vratislavi či Mnichově.¹²¹

Po skončení 2. světové války vymizí kategorie dopisovatelů a jakékoliv nastolené změny v době okupace. Památková péče se vrací do předválečné podoby, nadále ji spravuje Ministerstvo školství a osvěty pod V. odborem.¹²² V tomto období hrají pro památkovou péči zásadní roli Benešovy dekrety, hlavně dekrety č. 12 a č. 108/1945 Sb., díky kterým došlo k převodu hradů, zámků a dalších staveb v historických částech měst

¹¹⁴ UHLÍKOVÁ, Kristina. *Národní kulturní komise 1947-1951*, s. 18.

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ NESVADBÍKOVÁ, Jiřina. *K vývoji památkové péče na území Československa*, s. 107.

¹¹⁷ MŠANO - Ministerstvo školství a národní osvěty

¹¹⁸ UHLÍKOVÁ, Kristina. *Národní kulturní komise 1947-1951*, s. 18.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 19.

¹²⁰ HOBZEK, Josef. *Vývoj památkové péče v českých zemích: stručný nástin*, s. 19-20.

¹²¹ UHLÍKOVÁ, Kristina. *Národní kulturní komise 1947-1951*, s. 19.

¹²² Tamtéž.

i obcí do státního vlastnictví. Z tohoto důvodu se hlavním předmětem poválečné památkové péče stávají právě tyto objekty.¹²³ Na základě zákona č. 137/1946 Sb., který „se stal prvním československým zákonem zabývajícím se výhradně ochranou památek“¹²⁴, vznikají tzv. Národní kulturní komise.¹²⁵ Organizace sloužící pro správu státního kulturního majetku zahájily svou činnost v roce 1947 a skládaly se např. z představitelů ministerstev: školství a osvěty, financí či vnitra atd. Mezi jejich kompetence patřila odborná péče o dané objekty včetně zajištění jejich vhodné využití. Hrady a zámky v jejich správě získaly přízvisko „státní“.¹²⁶

Vznik krajského uspořádání státu si vyžádalo vydání vládního nařízení č. 112/1951¹²⁷ ustanovujícího, že orgány veřejné správy v oblasti památkové péče se stávají krajské národní výbory – z výčtu objektů jejich správy jsou vyjmuty celostátně významné památky. Ze Státního památkového ústavu v Praze s pobočkou v Brně se stane jednotný orgán s názvem Státní památkový úřad, jehož cílem „je odborná pomoc v oboru státní památkové péče.“¹²⁸ V roce 1953 byl zřízen zvláštní orgán Státní památkové správy. Vrcholným orgánem v oblasti památkové péče nadále zůstává Ministerstvo školství a osvěty, pod jehož záštitou vzniká i malé oddělení věnující se kromě památek i ochraně přírody.¹²⁹

Do roku 1958 nebyla památková péče ošetřena konkrétním právním dokumentem, její správa se řídila dle různých předpisů, které netvořily žádný ucelený soubor právních norem. Systém organizací pečujících o naše kulturní dědictví byl pokládán za nevyhovující, protože striktně nevymezoval rozdělení kompetencí příslušných orgánů. Kromě toho musela památková péče čelit řadě problémů, mezi něž patřilo např. i posouzení o zařazení daného objektu pod památkovou ochranu.¹³⁰ Ke změnám v této oblasti znovu dochází až při vyhlášení Zákona o kulturních památkách č. 22/1958 Sb.¹³¹ Zákon pravil následující: „o památku je povinen vlastním nákladem pečovat její vlastník a udržovat ji v dobrém stavu podle pokynů státní památkové péče.“¹³² Z ochrany mohou

¹²³ Památková péče v ČR. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/pamatkova-pece-v-cr-cs-244>

¹²⁴ UHLÍKOVÁ, Kristina. *Národní kulturní komise 1947-1951*, s. 19.

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ HOBZEK, Josef. *Vývoj památkové péče v českých zemích: stručný nástin*, s. 20-22.

¹²⁷ UHLÍKOVÁ, Kristina. *Národní kulturní komise 1947-1951*, s. 20.

¹²⁸ NESVADBÍKOVÁ, Jiřina. *K vývoji památkové péče na území Československa*, s. 136.

¹²⁹ HOBZEK, Josef. *Vývoj památkové péče v českých zemích: stručný nástin*, s. 24.

¹³⁰ Památková péče v ČR. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/pamatkova-pece-v-cr-cs-244>

¹³¹ HOBZEK, Josef. *Vývoj památkové péče v českých zemích: stručný nástin*, s. 24.

¹³² HOBZEK, Josef. *Vývoj památkové péče v českých zemích: stručný nástin*, s. 31.

být vyloučeny památky pouze se svolením Ministerstva kultury, na základě posudku od Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody.¹³³ Kromě toho zákon popisoval povinnosti spojené s údržbou, zásadami ochrany či evidencí kulturních památek. V jeho znění bychom však nenašli žádná sankční ustanovení, která by se dotýkala zanedbání ochrany památek.¹³⁴

Zákon č. 22 také upravil organizaci státní památkové péče – vrcholným orgánem zůstává Ministerstvo školství a kultury, od roku 1969 Ministerstvo kultury, do jehož správy patří oblast památkové péče dodnes. Funkci poradního orgánu zastává Ústřední komise státní památkové péče a ve spolupráci s ministerstvem dojde ke zřízení Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody věnujícího se např. průzkumu, dokumentaci i zpřístupnění památek veřejnosti.¹³⁵

Výkonné pravomoci nad kulturními památkami spadajícími do státní památkové péče měly především krajské národní výbory, které přispívaly ke vzniku krajských středisek. Ty se i dnes podílí na státní památkové péči, přes kterou spravují naše nejvýznamnější hrady a zámky. Dle zákona neměly v oblasti ochrany památek zaostávat ani okresní, městské a místní výbory. Nadále také fungovali okresní konzervátoři z řad dobrovolných pracovníků.¹³⁶¹³⁷

V návaznosti na udělení statutu kulturní památky dochází roku 1962 ke vzniku dalšího souboru objektů a předmětů – národních kulturních památek.¹³⁸ Dle zákona jsou definovány jako „*památky, které tvoří nejvýznamnější součást kulturního bohatství národa.*“¹³⁹ Statut národní kulturní památky byl památce přidělen na základě posudku od Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody. Vyžadován byl také souhlas od krajského národního výboru. Následně došlo k podání návrhu od ministra kultury, který musel být schválen vládou.¹⁴⁰

¹³³ HOBZEK, Josef. *Vývoj památkové péče v českých zemích: stručný nástin*, s. 32.

¹³⁴ Památková péče v ČR. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/pamatkova-pece-v-cr-cs-244>

¹³⁵ HOBZEK, Josef. *Vývoj památkové péče v českých zemích: stručný nástin*, s. 28-29.

¹³⁶ Tamtéž, s. 29-30.

¹³⁷ K další organizační změně se dospělo v roce 1960 na základě vydání zákona č. 65/1960 Sb., díky kterému došlo k přenesení veškerých kompetencí a odpovědností na národní výbory. Ve stejném roce se Krajská střediska státní památkové péče stávají poradními pracovišti okresních i krajských národních výborů. (Zdroj: HOBZEK, Josef. *Vývoj památkové péče v českých zemích: stručný nástin*, s. 30-31.)

¹³⁸ HOBZEK, Josef. *Vývoj památkové péče v českých zemích: stručný nástin*, s. 32.

¹³⁹ § 4 zákona č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči

¹⁴⁰ HOBZEK, Josef. *Vývoj památkové péče v českých zemích: stručný nástin*, s. 32.

Dalším významným právním počinem v oblasti památkové péče bylo vydání zákona č. 20 z roku 1987, který přináší následující právní změny. První z nich představuje jasné vymezení objektů spadajících do souboru kulturních památek pod ochranu státu. Kompetencí pro vyhlášení takového druhu památky mělo pouze Ministerstvo kultury. Další novinku představuje zapisování KP do tzv. Ústředního seznamu kulturních památek. Kromě toho je při Ministerstvu kultury zřízena i instituce sloužící ke kontrole dodržování dané právní normy tzv. památková inspekce a jsou zavedeny sankce vyplývající z porušení zákona.¹⁴¹ Kromě toho zákon definuje i formu územní ochrany tzv. památkovou zónu, pod ochranu státu se tedy dostávají historicky dochované objekty společně s jejich doplňujícím krajinným okolím.¹⁴²

Rok 1989 představuje pro naše kulturní památky na jedné straně řadu pozitivních počínů v otázce státní památkové péče. Dochází k doplnění Ústředního seznamu kulturních památek o katolické kostely a judaica. Také se zlepšuje systém ochrany měst, který nově čítá na „40 památkových rezervací, 209 městských památkových zón“¹⁴³ a pozornost směřuje i na ochranu krajiny a vesnických sídel. Za nejvýznamnější počín však lze považovat zařazení našich historických center na seznam světového dědictví UNESCO¹⁴⁴ - Prahy, Českého Krumlova a Telče (1992), Poutního kostela sv. Jana Nepomuckého ve Žďáru nad Sázavou (1994), Kutné Hory společně s chrámem sv. Barbory a kostelem Nanebevzetí Panny Marie nacházejícího se v Sedlci (1995) Následovaly i další památky např. Lednicko-valtický areál (1996), zámek se zahradami v Kroměříži (1998) či zámek v Litomyšli (1999).¹⁴⁵

Na druhé straně se v oblasti památkové péče objevuje i negativní počínání, např. krádeže či zničení vnitřních prostor kostelů nacházejících se na venkově či zamítnutí všech návrhů zákona snažících se o zcela nové přepracování památkového zákona.¹⁴⁶ V návaznosti docházelo k velmi častému zpříšňování zákona č. 20 z roku 1987, jež byl také v roce 2007 a 2008 doplněn o další dvě vyhlášky. První z podzákoných státních předpisů, č. 187/2007 Sb., se vztahoval k archeologickým nálezům, konkrétně se jednalo

¹⁴¹ Památková péče v ČR. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/pamatkova-pece-v-cr-cs-244>

¹⁴² PAVLÍK, Milan. *Regenerace historických budov, sídel a krajiny, ochrana památek*, s. 15.

¹⁴³ Tamtéž, s. 16.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 15-16.

¹⁴⁵ UNESCO památky. České dědictví UNESCO [online]. [cit. 2023-03-08]. Dostupné z: <https://www.unesco-czech.cz/unesco-pamatky/>

¹⁴⁶ PAVLÍK, Milan. *Regenerace historických budov, sídel a krajiny, ochrana památek*, s. 15-16.

o vymezení obsahu a náležitostí územního plánu. Druhá vyhláška č. 420 z roku 2008 pak specifikovala obsah a zásady přispívající k ochraně památkových rezervací a památkových zón.¹⁴⁷

2.2 Vlastnictví hradů a zámků

V současnosti je vlastnictví hradů a zámků na našem území nejčastěji v rukou potomků šlechtických rodů, soukromých vlastníků či tyto památkové objekty spadají pod státní správu. S určitou etapou historického vývoje naší země se vždy pojili různí vlastníci hradů a zámků, původně je spravovali panovníci a šlechta, v 19. století se mezi nimi objevili i podnikatelé a ve 20. století převažovalo vlastnictví historických památek státem. V následující kapitole se tedy nejdříve pokusím popsat historicky nejstarší vlastníky těchto památek – šlechtu. Připomenou vybrané slavné šlechtické rody a jejich současný či již ztracený majetek v podobě některých objektů na našem území. Kromě toho se také zaměřím na vývoj jejich majetkových práv, který byl značně poznamenán historickými událostmi a procesem navrácení majetku – tzv. restitucemi.

2.2.1 Šlechta

Počátky šlechtických rodů sahají až do období středověku.¹⁴⁸ Ještě na konci 18. století bylo zastoupení šlechtických rodů v Čechách charakterizováno následovně: „14 knížecích rodin, 172 rodiny hrabat, 60 rodin svobodných pánů a 97 rytířů“.¹⁴⁹ Kromě tohoto zastoupení se ke konci 18. a na počátku 19. století začíná prosazovat tzv. nobilitace neboli jmenování nižší šlechty panovníkem, která byla zastoupena bohatými měšťany či průmyslovými podnikateli.¹⁵⁰ V roce 1848 se začínají ze strany šlechty projevat ekonomické problémy, a proto se mnozí urození páni pustí do podnikání v oblasti lesnictví a zemědělství. Nadále se průmysloví podnikatelé nechávají od panovníka povyšovat do stavu šlechtického, čímž se snaží stát součástí vyšších kruhů – to je však nikdy nezařadilo ke skutečné aristokracii v Čechách. Kromě toho docházelo také i ke skupování zámků a velkostatků, jejichž udržování nebyla již česká aristokracie schopna

¹⁴⁷ Památková péče v ČR. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/pamatkova-pece-v-cr-cs-244>

¹⁴⁸ Modrá krev: Co znamená a kde se vzala česká šlechta. *Edu* [online]. [cit. 2023-06-15]. Dostupné z: <https://edu.ceskatelevize.cz/video/13347-co-znamen-a-kde-se-vzala-ceska-slechta>

¹⁴⁹ MACHÁČOVÁ, Jana a Jiří MATĚJČEK. *Nástin sociálního vývoje českých zemí 1780-1914*. Opava: Slezské zemské muzeum, 2002, s. 284.

¹⁵⁰ Tamtéž.

financovat. Typickým příkladem takto odkoupeného majetku je zámek Žinkovy v západních Čechách, který si do své správy přisvojili svobodní páni Škodové,¹⁵¹ kteří byli nobilitováni v poslední čtvrtině 19. století.¹⁵²

Se vznikem první republiky vznikl zákon č. 61 ze dne 10. prosince 1918,¹⁵³ kterým bylo zrušeno šlechtictví v českých zemích.¹⁵⁴ Česká aristokracie tak přišla o své tituly¹⁵⁵ a všechna privilegia spojená s užíváním šlechtického titulu. Vzniku podobného zákona se dočkali i v Rakousku, naopak v Německu byla existence šlechty nadále podporována.¹⁵⁶ Šlechtu mnohem více zasáhla pozemková reforma z roku 1919, kdy došlo k prvnímu záboru jejich majetku,¹⁵⁷ za něj pak dostávali odškodnění vycházející však z cen roku 1913 – tedy několikanásobně nižší než byla hodnota daného majetku v roce 1919.¹⁵⁸

Dalším milníkem pro změnu vlastnictví šlechty představovalo uzavření Mnichovské dohody a následná okupace Československa. Někteří zástupci české aristokratické rodiny se přiklonili k německé národnosti již za první republiky, další se přidali po okupaci, aby tak zachránili svůj majetek před Němci.¹⁵⁹ Naopak někteří šlechtici, konkrétně dvanáct signatářů, se dokonce v září roku 1938 rozhodli vyjádřit svou loajálnost českým zemím prostřednictvím dokumentu adresovanému prezidentovi Edvardu Benešovi s názvem Deklarace české šlechty. Vlastenecký postoj šlechty hrdě se hlásící k češtví byl znovu přednesen i v roce 1939 protektorátnímu prezidentu Emilu Háchovi. Právě za sepsání tohoto dokumentu si na příkaz R. Heydricha vysloužilo deset aristokratických rodin¹⁶⁰ tzv. nucenou správu nad jejich majetkem. Ta spočívalo v tom, že šlechtici zůstávali

¹⁵¹ MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*, s. 15.

¹⁵² MACHAČOVÁ, Jana a Jiří MATĚJČEK. *Nástin sociálního vývoje českých zemí 1780-1914*, s. 284.

¹⁵³ ČINČEROVÁ, Alena a Barbora JAROŠOVÁ KINSKÁ. *Modrá krev: po stopách českých šlechtických rodů*, s. 9.

¹⁵⁴ Zrušení šlechtických titulů patřilo mezi první právní normy Československa,

<https://ct24.ceskatelevize.cz/CT24> [online]. [cit. 2023-06-15]. Dostupné z:

<https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1430610-zruseni-slechtickych-titulu-patrilo-mez-prvni-pravni-normy-ceskoslovenska>

¹⁵⁵ ČINČEROVÁ, Alena a Barbora JAROŠOVÁ KINSKÁ. *Modrá krev: po stopách českých šlechtických rodů*, s. 9.

¹⁵⁶ MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*, s. 16.

¹⁵⁷ Zrušení šlechtických titulů patřilo mezi první právní normy Československa. Dostupné z:

<https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1430610-zruseni-slechtickych-titulu-patrilo-mez-prvni-pravni-normy-ceskoslovenska>

¹⁵⁸ PEKAŘ, Josef. *Omyly a nebezpečí pozemkové reformy*. 3. vyd. Praha: Vesmír, 1923, s. 34.

¹⁵⁹ MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*, s. 16.

¹⁶⁰ *Modrá krev: Deklarace české šlechty 1938 a 1939*. Edu [online]. [cit. 2023-06-15]. Dostupné z:

<https://edu.ceskatelevize.cz/video/13342-deklarace-ceske-slechty-1938-a-1939>

formálně vlastníky daných statků, ale byli zbaveni svých vlastnických práv.¹⁶¹ Jednalo se o tyto šlechtické rody: Kinský, Schwarzenberg, Sternberg, Lobkowitz, Czernin, Kolowrat atd., které čítaly přibližně padesát tisíc hektarů a dle říšského protektora měly postupem času posloužit v rámci kolonizace a německým emigrantům.¹⁶²

Část šlechtických rodin tedy přišla o svůj majetek již za války na základě svého vlasteneckého či protifašistického postoje. K dalšímu odebrání majetku docházelo po válce prostřednictvím tzv. Benešových dekretů. Ty zbavovaly majetku kolaborující aristokraty i šlechtice, u kterých byla otázka viny sporná.¹⁶³ Tento proces se řídil dekretem č. 12/1945 Sb. o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců a Maďarů považovaných za nepřátele českého a slovenského národa, který byl vydán v 21. června roku 1945. Podpojem nepřátelé patřili dle paragrafu 2 výše zmíněného zákona „osoby, které při kterémkoliv sčítání lidu od roku 1929 se přihlásili k německé či maďarské národnosti.“¹⁶⁴ Ochránění před konfiskací majetku byly jen osoby aktivně se zapojující do bojů za osvobození Československa, kteří se o svá práva museli přihlásit podáním žádosti o vyjmutí z nařízené konfiskace do 15 dní od jejího vyhlášení. Zákon znamenal pro aristokracii v Čechách četné ztráty velkostatků.¹⁶⁵ V případě hradů a zámků bylo na základě Benešova dekretu zabráno 514 ze zhruba 2000 objektů v Čechách i na Moravě.¹⁶⁶

Celospolečenskému pohledu na šlechtu nepomáhal ani fakt, že šlechta byla prezentována jako vykořisťovatelé našeho národa a trvalé zlo hroící naší vlasti, často také získává přídomek cizácká.¹⁶⁷ Další konfiskace se odehrávají v roce 1947 a týkají se jednoho z nejvýznamnějšího jihočeského rodu, přesněji řečeno hlubocko-krumlovské větve Schwarzenbergů.¹⁶⁸ Zákon s názvem Lex Schwarzenberg se vztahoval výlučně k majetkům Adolfa Schwarzenberga, jehož majetek byl zkonfiskován již při vydání

¹⁶¹ GLASSHEIM, Eagle. *Urození nacionalisté: česká šlechta a národnostní otázka v 1. pol. 20. století*. Praha: Garamond, 2012, s. 212.

¹⁶² Modrá krev: Deklarace české šlechty 1938 a 1939. *Edu* [online]. [cit. 2023-06-15]. Dostupné z: <https://edu.ceskatelevize.cz/video/13342-deklarace-ceske-slechty-1938-a-1939>

¹⁶³ ČINČEROVÁ, Alena a Barbora JAROŠOVÁ KINSKÁ. *Modrá krev: po stopách českých šlechtických rodů*, s. 9.

¹⁶⁴ Likvidace pozemkového vlastnictví šlechty. In: JELÍNKOVÁ HOMOLOVÁ, Dita. *Šlechta v proměnách: Osudy aristokracie v Československu v letech 1918-1948*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2017, s. 297.

¹⁶⁵ Likvidace pozemkového vlastnictví šlechty, s. 297.

¹⁶⁶ Šlechta a její majetkové nároky na území České republiky. *České noviny* [online]. [cit. 2023-06-14]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/slechta-a-její-majetkove-naroky-na-uzemi-ceske-republiky/46384>

¹⁶⁷ Likvidace pozemkového vlastnictví šlechty, s. 298.

¹⁶⁸ ČINČEROVÁ, Alena a Barbora JAROŠOVÁ KINSKÁ. *Modrá krev: po stopách českých šlechtických rodů*, s. 80.

dekretu č. 12/1945 Sb. z jeho údajného přihlášení se k německé národnosti. Adolf se však začal bránit prostřednictvím kvalifikační listiny z roku 1925, kde se jasně přihlásil k češství a své vlastenecké smýšlení stvrzoval účastí na boji za svobodu své země. Navíc celou dobu okupace strávil v politickém exilu, odkud podporoval zahraniční odboj – neviděl tedy jediný důvod, proč by mělo dojít ke konfiskaci jeho majetku. Nakonec byl Adolf o svůj majetek připraven bez náhrady. Návrh zákona Lex Schwarzenberg přijala celá Národní fronta – jediným členem vystupujícím proti byla Milada Horáková.¹⁶⁹ Historik Zdeněk Hazdra označil toto přijetí zákona na naprosté selhání demokratických politiků a jasně konstatoval, že se jednalo o zákon vztahující se k jediné osobě.¹⁷⁰

Někteří vlastníci z řad aristokracie se tedy na svých sídlech udrželi do roku 1947¹⁷¹, kdy došlo k přijetí zákona č. 142/1947 Sb., který dokončoval první pozemkovou reformu a představoval jakési pojítka pro započetí další pozemkové reformy.¹⁷² Konečným rokem pro vyvlastnění šlechty byl rok 1948, kdy aristokracie musela opustit svá sídla. Zcela ojediněle se mohli usadit v přílehlých hospodářských budovách sloužících jako zázemí hradů a zámků.¹⁷³ Jejich původní domovy využili představitelé komunistického režimu pro zřízení internátů, učilišť či skladišť.¹⁷⁴ Přibližně kolem 50. a 60. let minulého století navíc docházelo k otevření hradů a zámků veřejnosti k prohlídkám.¹⁷⁵

Celkový vývoj vlastnických práv české aristokracie nakonec vedl k emigraci většiny zbylé šlechty. Navzdory tomu však určití zástupci významných rodů setrvali dalších čtyřicet let např. Czerninové, Sternbergové, Kinští, Lobkowiczové atd.¹⁷⁶

¹⁶⁹ Likvidace pozemkového vlastnictví šlechty, s. 300-304.

¹⁷⁰ ČINČEROVÁ, Alena a Barbora JAROŠOVÁ KINSKÁ. *Modrá krev: po stopách českých šlechtických rodů*, s. 80.

¹⁷¹ MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*, s. 17.

¹⁷² KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Praha: Auditorium, 2010. 20. století, s. 271.

¹⁷³ MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*, s. 17.

¹⁷⁴ ČINČEROVÁ, Alena a Barbora JAROŠOVÁ KINSKÁ, *Modrá krev: po stopách českých šlechtických rodů*, s. 9.

¹⁷⁵ KUBŮ, Naděžda. Hradý a zámky po druhé světové válce. *Zprávy památkové péče: Časopis státní památkové péče*. Praha: Národní památkový ústav, 2008, **68**(5), s. 282-285.

¹⁷⁶ MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*, s. 17.

2.2.2 Významné šlechtické rody ve zkoumaných okresech Jihočeského kraje

Existuje velké množství šlechtických rodů, které vlastnily či jim byly vráceny památkové objekty včetně hradních i zámeckých objektů. Nyní zmíním základní informace o vybraných aristokratických rodinách a jejich statcích v rámci vybraných okresů Jihočeského kraje.

Jedním z nejstarších českých šlechtických rodů, který známe z kulturních i polických dějin naší země, jsou Sternbergové. Za druhé světové války se rozhodli pro věrnost českým zemím. Konfiskace veškerého svého majetku se dočkali až v roce 1948.¹⁷⁷ Mezi hlavní sídla tohoto rodu patří panství Český Šternberk, Jemniště a Častolovice. V jižních Čechách vlastnil tento rod i zámek Bechyně. Na hlavní sídlo, hrad Český Šternberk, byla v roce 1942 uvalena nucená správa a následně v roce 1948 došlo k opětovnému vyvlastnění objektu. V roce 1992 došlo k navrácení do rukou původních majitelů, v kterých se nachází i dnes – hrad vlastněný českým šlechtickým rodem je v naší zemi velkým unikátem.¹⁷⁸

Jedním z nejznámějších aristokratických rodů u nás jsou Schwarzenbergové.¹⁷⁹ Původem německý rod se v roce 1660 usadil v Čechách, kde se stal vlastníkem téměř celých jižních Čech.¹⁸⁰ Již před první světovou válkou mu patřily statisíce hektarů půdy. Kromě toho do jejich správy spadalo více jak 12 zámeckých objektů v Rakousku, Německu a hlavně na jihu Čech. Právě kvůli svým četným statkům se řadili mezi jednu z nejbohatších šlechtických rodin Evropy. Při provedení první pozemkové reformy z roku 1919 přišli asi o třetinu půdy. V rámci 2. světové války se všechny jejich statky dostaly pod německou správu,¹⁸¹ protože představitel tohoto rodu a zároveň historik Karel VI. (1911-1986) se svým podpisem připojil v roce 1938 k „Prohlášení příslušníků české šlechty“, kterým vyjadřoval svou podporu českému státnímu zřízení.¹⁸² Po skončení války byl Karel VI. zvolen předsedou národního výboru v Čimelicích, kde také společně se svou rodinou pobýval ve válečných letech.¹⁸³ Po roce 1945 se rodu Schwarzenbergů

¹⁷⁷ MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*, s. 164-170.

¹⁷⁸ ČINČEROVÁ, Alena a Barbora JAROŠOVÁ KINSKÁ. *Modrá krev: po stopách českých šlechtických rodů*, s. 105-111.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 71.

¹⁸⁰ MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*, s. 154-155.

¹⁸¹ ČINČEROVÁ, Alena a Barbora JAROŠOVÁ KINSKÁ. *Modrá krev: po stopách českých šlechtických rodů*, s. 76.

¹⁸² MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*, s. 163.

¹⁸³ MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*, s. 163.

bez zbytečných prodlev navrácí majetek v Německu a Rakousku. V Čechách byl proces návratu zkonfiskovaných statků značně složitější.¹⁸⁴ Přes zabránění majetku orlické větvě rodu Schwarzenbergů v roce 1947 již zmíněným zákonem Lex Schwarzenberg se majetek tomuto rodu navrácí po roce 1990 prostřednictvím procesu restitucí.¹⁸⁵ Mezi hlavní sídla vztahující se historicky k tomuto rodu patří dva objekty, které se dnes nacházejí ve vlastnictví státu - zámek Hluboká a Státní hrad a zámek Český Krumlov. Mezi další významné české památky rodu Schwarzenbergů lze zařadit zámky – Třeboň, Čimelice, Dřevíč, Orlík a hrad Zvíkov. V zámku Čimelice přečkával válečná léta kníže Karel VI. se svou rodinou. Po odchodu rodiny Schwarzenbergů do exilu zůstal zámek opuštěn a došlo i ke ztracení jeho inventáře. Od roku 1952 až do roku 1982 zde sídlila filmová průmyslová škola.¹⁸⁶ V rámci restitučních procesů byl zámek rodině Schwarzenbergů navrácen v roce 1994¹⁸⁷ a následně do roku 1997 sloužil jako zvláštní odborné učiliště.¹⁸⁸ Zámek Orlík, který nechal kníže Karel I. Filip (1771-1820) přestavět na panské sídlo, byl roku 1948 zkonfiskován a vrácen až po více jak čtyřiceti letech. Dnes ho vlastní Jan Nepomuk Princ ze Schwarzenbergu (1967), jenž umožňuje turistické prohlídky - část zámku je však soukromým zázemím rodiny. Zámek Dřevíč koupil po svém návratu do Čech, i přes jeho zdevastovaný stav Karel VII. Schwarzenberg, neboť jej jeho otec prodal.¹⁸⁹ Hrad Zvíkov se stal majetkem rodu roku 1917, ti ho začali postupně opravovat, aby ho zachránili před naprostým zchátráním. V roce 1948 ho přijalo pod správu ČSR. K procesu restituce u tohoto objektu nakonec nedošlo, kníže Karel VII. Schwarzenberg (1937) sám konstatoval, že spravuje už tolik zřícenin a o další už zájem nemá.¹⁹⁰

Český rod pocházející z Voticka, Wratislawové, měli sídla na Tábořsku, konkrétně na zámku v Dírné a v Myslkovicích. Rod se odmítl za 2. světové války prohlásit za Němce a po roce 1948 došlo ke konfiskaci jeho veškerého majetku, současně s tím docházelo k pronásledování a věznění rodových příslušníků.¹⁹¹

¹⁸⁴ ČINČEROVÁ, Alena a Barbora JAROŠOVÁ KINSKÁ. *Modrá krev: po stopách českých šlechtických rodů*, s. 76.

¹⁸⁵ MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*, s. 163.

¹⁸⁶ ČINČEROVÁ, Alena a Barbora JAROŠOVÁ KINSKÁ. *Modrá krev: po stopách českých šlechtických rodů*, s. 79.

¹⁸⁷ Čimelice. *Smetanova Lhota* [online]. [cit. 2023-12-09]. Dostupné z:

<https://www.geocities.ws/josefzak/cimelice.html>

¹⁸⁸ ČINČEROVÁ, Alena a Barbora JAROŠOVÁ KINSKÁ. *Modrá krev: po stopách českých šlechtických rodů*, s. 79.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 81-86.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 78.

¹⁹¹ MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*, s. 191-195.

Francouzský rod Buquoy se v Čechách natrvalo usadil po bitvě na Bílé hoře v roce 1620. Mezi jeho významné potomky patřil národohospodář a vynálezce Jiří František Augusta (1781-1851), který zdědil veškeré statky rodu na jihu Čech. Právě na ně se snažil aplikovat své hospodářské reformy, zajímalo ho sklářství a zasloužil se i vznik chráněného přírodního území u nás, konkrétně se jednalo o Žofínský prales v Novohradských horách. Jeho potomka Karla Jiřího (1885-1952) stihla v roce 1918 pozemková reforma, proti které se snažil ubránit. Nicméně v roce 1945 došlo ke konfiskaci veškerých jeho statků. Titulem jejich hlavních sídel se mohl pyšnit hrad Rožmberk, Horní Hrad a jihočeský zámek Nové Hrady.¹⁹²

2.2.3 Restituce šlechtického majetku po roce 1989

Rok 1989 přinesl do naší společnosti výrazné změny, které zahrnovaly zrušení hlavní role státu v ekonomice, znovuoživení soukromého podnikání, uplatnění ekonomické reformy a privatizaci. Právě pod pojem speciálního druhu privatizace lze zahrnout restituce,¹⁹³ což latinsky znamená obnova či znovuvzkříšení.¹⁹⁴

V případě bývalého majetku obětí holocaustu a statků zabavenými komunistickým režimem v roce 1948 docházelo k tzv. naturální restituci,¹⁹⁵ případně k finanční náhradě. U majetku zabaveným obcím po 25. 2. 48 mohla nastat pouze varianta naturální restituce. Na kolaboranty společně s osobami, kterých se měly týkat speciální právní předpisy, se restituční procesy nevztahovaly. Církve a náboženské společnosti se nejprve dočkaly restituce prostřednictvím výčtového zákona – nicméně pak se došlo k závěru, že se tato otázka vyřeší později, a tak vznikl zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, který vedl k dalším letitým sporům.¹⁹⁶

K výše uvedeným druhům restitucí patří i přijaté restituční zákony, kterými se stát snažil o „vrácení věcí na původní místa, obnovení práv, pořádku.“¹⁹⁷ Jako první

¹⁹² MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*, s. 31-34.

¹⁹³ Úvod do problematiky: Politické a další předpoklady restitucí majetku po roce 1989. In: BENDA, Josef. *Restituce majetku bývalých šlechtických rodů po roce 1989*. Praha: Tuláček, 2013, s. 55-56.

¹⁹⁴ MŽYKOVÁ, Marie. K otázkám konfiskací a restitucí. In: DRAHOTOVÁ, Olga a Marie MŽYKOVÁ. *Navrácené poklady: Restitutio in integrum: [Kat. výstavy]: Tereziánské křídlo Pražského hradu*. Praha: Revya, 1994, s. 18.

¹⁹⁵ Navrácení původního majetku původnímu majiteli. (Zdroj: Restituce - Slovníček pojmů. *My restituenti* [online]. [cit. 2023-12-09]. Dostupné z: <https://www.myrestituenti.cz/restituce/>)

¹⁹⁶ Úvod do problematiky: Možná alternativní řešení. In: BENDA, Josef. *Restituce majetku bývalých šlechtických rodů po roce 1989*. Praha: Tuláček, 2013, s. 60-61.

¹⁹⁷ MŽYKOVÁ, Marie. K otázkám konfiskací a restitucí, s. 18.

významný zákon týkající se nápravy odebraných vlastnických práv vstoupil v listopadu 1990 zákon, který navrátil původním vlastníkům jejich obchody, restaurace, obchody, hotely atd. K navrácení některých majetků docházelo hlavně v letech 1992 až 1993 – celkově se tak původním vlastníkům vrátilo 100 tisíc objektů.¹⁹⁸ V roce 1991 byl vydán restituční zákon vztahující se k odňatému majetku osob ode dne 25.2. 1948 do 1. ledna roku 1990. Majetek vracel emigrantům a lidem, u nichž došlo k znárodnění na základě rozporů s dobovými předpisy či při převodu majetku prostřednictvím darovací či kupní smlouvy za zcela nevýhodných podmínek. Statky vracel stát či lidé, kteří je koupili.¹⁹⁹ V platnost vstoupil Zákon č. 229/91 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku i další specifické zákony vztahující se např. k problematice navrácení majetku do rukou církve. Obecně lze k právním předpisům konstatovat, že podléhaly častým novelizacím, protože se v rámci našeho právního řádu jednalo o nově vytvořené předpisy, které se musely pod tíhou zkušenosti stále přizpůsobovat současné době.²⁰⁰

2.2.4 Procesy restitucí v České republice

Po roce 1989 se do Čech vrací mnoho rodin toužících po návratu majetku. Mezi nimi se objevuje i rod Lobkowiczů, který se netají velkými plány s využitím restituovaných objektů. Nelze se nad prvotním nadšením aristokratů podívat, protože právě na počátku 90. let se šlechtické rody setkávaly s velkým porozuměním veřejnosti.²⁰¹

Česká republika patří mezi státy, které se věnovaly i nadále věnují otázce restitucí v mimořádném rozsahu napříč zeměmi střední i východní Evropy. Některé kauzy trvají okolo dvaceti let, jiné se vlečou už několik let a jejich vyřešení se ani zdaleka neblíží svému konci.²⁰² V této souvislosti mluvíme i o významných památkách – hradech a zámcích, které jsou předmětem restitučních sporů. Pokud se vrátíme do dob socialismu,

¹⁹⁸ Před třiceti lety schválil parlament restituční zákon. Spory o majetek se vedou dodnes. *ČT 24* [online]. [cit. 2023-06-21]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3271450-pred-triceti-lety-schvalil-parlament-restitucni-zakon-spory-o-majetek-se-vedou-dodnes>

¹⁹⁹ Tamtéž.

²⁰⁰ POPELÁŘ, Miroslav. Právní úprava restitucí a její souvislosti s právní ochranou památek. In: DRAHOTOVÁ, Olga a Marie MŽYKOVÁ. *Navrácené poklady: Restitutio in integrum: [Kat. výstavy]: Tereziánské křídlo Pražského hradu*. Praha: Reva, 1994, s. 21-22.

²⁰¹ Restituce aneb Mám Vám říkat prince? (Rozhovor Martina Reinera s Marií Mžkovou). *Martin Reiner* [online]. [cit. 2023-06-23]. Dostupné z: http://www.martinreiner.cz/public/files/hrady_a_zamky_by_mely_zit.pdf

²⁰² Úvod do problematiky: Rozsah a důsledky restitucí, vliv restitucí na jistotu vlastnických vztahů a právní prostředí v České republice. In: BENDA, Josef. *Restituce majetku bývalých šlechtických rodů po roce 1989*. Praha: Tuláček, 2013, s. 65.

můžeme konstatovat, že v souboru zpřístupněných památek – hradů, zámků a bývalých klášterů nebylo dostatek příjmů na jejich opravy či rekonstrukce.²⁰³

Po přijetí výše zmíněných zákonů věnujících se restitucím bylo „do poloviny roku 1993 vneseno celkem 173 restitučních žádostí, vztahujících se k hradům a zámkům (a dalších 30 žádostí týkajících se občanských konfiskátů).“²⁰⁴ Mezi všemi restitučními žádostmi se celkem 75 z nich vztahovalo k majetku zabavenému prostřednictvím Benešových dekretů.²⁰⁵ Ze souboru zpřístupněných památek veřejnosti se zpět do soukromých rukou dostávají některé hrady, zámky i tvrze.²⁰⁶ Soukromým majitelům jsou předávány od Státního ústavu památkové péče, šlo např. o hrady Český Šternberk, Kokořín, Kost atd. a zámky Blatná, Boskovice, Častolovice, Orlík atd.²⁰⁷ Majetkem obcí se stávají hrady: Loket, Svojanov či Pecka, jejich osud následují i zámky Humprecht a Náměšť na Hané. Kromě toho se navrácení majetku týkalo i stále týká vybavení památkových, muzejních i galerijních předmětů, díky kterému se výrazným způsobem proměňuje skladba a úroveň sbírek ve státní správě.²⁰⁸ Součástí hradů a zámků byly mobiliáře, které se v samotných objektech při bouřlivém 20. století neudržely, a tak se je jejich původní majitelé snažili vrátit do svých památek. To se jim dařilo i prostřednictvím historičky umění, vydavatelky a kurátorky výstav Marie Mžýkové, která se věnovala vedení evidence zámeckých sbírek a v letech 1990-1997 vedla ve Státním ústavu památkové péče oddělení věnující se hradům a zámkům. Právě ona jako státní úředník se pokoušela pomáhat s nalezením věcí patřících do původních sbírek majitelů. Sama konstatuje, že to vždy nebylo úplně jednoduché, protože jedna sbírka mohla být rozptýlena až na čtyřiceti místech Čech. Avšak snažila se novým vlastníkům pomáhat, aby tak došla svého přesvědčení: „věci by se měly vrátit na svoje původní místo.“²⁰⁹

Od roku 1994 se začínají objevovat první problémy v restitučních procesech, kterých začínají hojně využívat bývalí vlastníci majetku. První z nich představuje skutečnost, že

²⁰³ MŽYKOVÁ, Marie. K otázkám konfiskací a restitucí, s. 18.

²⁰⁴ Tamtéž.

²⁰⁵ Šlechta a její majetkové nároky na území České republiky. Dostupné z:

<https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/slechta-a-jeji-majetkove-naroky-na-uzemi-ceske-republiky/46384>

²⁰⁶ MŽYKOVÁ, Marie. K otázkám konfiskací a restitucí, s. 18.

²⁰⁷ Restituce aneb Mám Vám říkat princí? (Rozhovor Martina Reinera s Marií Mžýkovou). Dostupné z: http://www.martinreiner.cz/public/files/hrady_a_zamky_by_mely_zit.pdf, s. 9.

²⁰⁸ MŽYKOVÁ, Marie. K otázkám konfiskací a restitucí, s. 18.

²⁰⁹ Restituce aneb Mám Vám říkat princí? (Rozhovor Martina Reinera s Marií Mžýkovou). Dostupné z: http://www.martinreiner.cz/public/files/hrady_a_zamky_by_mely_zit.pdf, s. 7-8.

k možnosti provedení restituce museli žadatelé splňovat podmínku česko-slovenského občanství, ke kterému byla připojována nutnost trvalého pobytu na území České republiky – ta však byla následně Ústavním soudem zrušena. Nicméně četné spory vyvolávalo množství státních občanství vykazovaných u emigrantů tvořených především z aristokratických rodin, muselo tak docházet k četnému přezkoumávání této podmínky, aby mohl být majetek úvodním vlastníkům zdárně navrácen. Další nezákonnost pramenila z tvrzení dárců majetků o tom, že své statky předali státu pod nátlakem, a navíc za naprosto nevýhodných podmínek. Také se velice často ztrácely různé dokumenty a spisy, které obsahovaly nevlídné skutečnosti o kolaboraci původních vlastníků objektů s nacisty. Ti se kromě jiného snažili s pomocí obecných právních předpisů získat zpět veškerý zabavený majetek.²¹⁰

Restituční kauzy trvaly skoro dvacet let a některé z nich nejsou vyřešeny dodnes. Mezi hlavní důvody, které vedly k těmto dlouho trvajícím procesům patří např. složitá identifikace veškerého majetku, přetíženost českých soudních institucí, odlišnost v názorech jednotlivých soudů na konkrétní kauzy či nadržování bývalým vlastníkům ze strany politiků.²¹¹

I přes dlouhotrvající proces restitucí se původním vlastníkům vrátilo přibližně více než čtyřicet hradů a zámků. Mezi nejúspěšnější aristokratické rodiny s navrácenými statky patřili: Lobkowiczové, Colloredo-Mansfeldové, Kinští, orličtí Schwarzenbergové, Kolowratové a Sternbergové.²¹²

Poté co se správy památek ujali potomci významných rodů, sklidili někteří noví vlastníci od odborníků značnou pochvalu za jejich hospodaření s navrácenými poklady.²¹³ Příímý důkaz skutečné péče o dané objekty je práce rodu Kinských, kteří se zasloužili o opravu zcela zdevastovaného zámku v Kostelci nad Orlicí a renovaci zámku

²¹⁰ Úvod do problematiky: Rozsah a důsledky restitucí, vliv restitucí na jistotu vlastnických vztahů a právní prostředí v České republice, s. 66-70.

²¹¹ Závěr: Důvody současného stavu restitučních sporů. In: BENDA, Josef. *Restituce majetku bývalých šlechtických rodů po roce 1989*. Praha: Tuláček, 2013, s. 696-697.

²¹² Šlechta a její majetkové nároky na území České republiky. Dostupné z:

<https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/slechta-a-jeji-majetkove-naroky-na-uzemi-ceske-republiky/46384>

²¹³ HOREŠOVSKÁ, Markéta. Památkáři: šlechta se o vrácené památky vesměs stará dobře. *Archiweb* [online]. 07.12.2006 [cit. 2023-06-14]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/n/domaci/pamatkari-slechta-se-o-vcracene-pamatky-vesmes-stara-dobre>

ve Žďáru nad Sázavou.²¹⁴ S chválou na nové vlastníky nešetří ani vedoucí Národního památkového ústavu Pavel Jerie, jenž vyzdvihuje následující objekty: zámek v Novém Městě nad Metují podléhající péči Josefa Bartoně-Dobenína, nejnavštěvovanější památkový objekt – hrad Český Šternberk a zámek Orlík vlastněný Karlem Schwarzenbergem.²¹⁵

K údržbě takovýchto památek je zapotřebí dostatečné množství financí, které vlastníci objektů dříve vydělávali především díky vlastnictví přilehlých lesů, polí či rybníků. V rámci restitucí jim však přilehlé pozemky nemusely být navraceny. Pokud se jim vrátily, většinou výdělky z nich nestačily na provoz a obnovy získaných památek.²¹⁶ Často tedy i z tohoto důvodu dochází k rozprodávání nabytých majetků. Jako příklad lze uvést mobiliář zámku Mělník prodán potomky roudnické a mělnické větve rodu Lobkowiczů či panství Bechyně, které od rodu Paarů odkoupil podnikatel Josef Štáva. Jiní vlastníci se dokonce po získání nových majetků rozhodli k okamžitému prodeji zdevastovaného objektu, jako bylo učiněno u zámku Dětenice či Nové Hrady, také hrozila totální devastace objektu např. u zámku Ostrava – Kunčice.²¹⁷

2.3 Soukromé vlastnictví hradů a zámků

V posledních letech se majiteli zámků a hradů stávají kromě potomků šlechtických rodů také soukromí vlastníci nešlechtického původu. Velmi často se jedná o milovníky kultury, zámožné podnikatele či významné osobnosti. Představují si, že se jim podaří danou památku uvést do původního stavu a pozvednou její hodnotu svou péčí. Soubor soukromých vlastníků tvoří osoby z restitučních procesů, privatizačních projektů či majitelé, kteří se k majetkům dostali přes koupi nebo prostřednictvím dědictví. Přesný počet soukromých vlastníků zámků však není bohužel dohledatelný prostřednictvím žádné instituce.²¹⁸

²¹⁴ Závěr: Pokus o prognózu (možnosti a směry dalšího vývoje restitucí majetku bývalých šlechtických rodů). In: BENDA, Josef. *Restituce majetku bývalých šlechtických rodů po roce 1989*. Praha: Tuláček, 2013, s. 700.

²¹⁵ HOREŠOVSKÁ, Markéta. Památkáři: šlechta se o vrácené památky vesměs stará dobře. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/n/domaci/pamatkari-slechta-se-o-vracene-pamatky-vesmes-stara-dobre>

²¹⁶ Tamtéž.

²¹⁷ Závěr: Pokus o prognózu (možnosti a směry dalšího vývoje restitucí majetku bývalých šlechtických rodů), s. 700-701.

²¹⁸ O památky se stará stále více soukromníků. *ČT 24* [online]. 31. 5. 2015 [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1532172-o-pamatky-se-stara-stale-vice-soukromniku>

Stejně jako u hradů a zámků vlastněných potomky šlechtických rodů docházelo k různorodému vývoji památkových objektů – vše závisí hlavně na roli majitele. Někteří vlastníci se rozhodli chátrající památku hned po koupi zastavit v bance – takový osud stihl např. zámek v Buštěhradě u Kladna, který počátkem 90. let zakoupila firma Nowikovského. Nakonec ho v roce 2004 koupila obec, ta však jen těžko shromažďuje peněžní prostředky na jeho opravu.²¹⁹ Horší osud stihl zámek v pražských Petrovicích ve vlastnictví restituentky Andrey Ischolové, který pod její správou nadále chátrá, dokonce jí na podnět magistrátu byla uložena pokuta půl milionu korun. Nicméně v roce 2014 splatila pouze 100 000 korun, pokud tedy pokutu nesplatí, může Státní památkové péče provést exekuci jejího majetku.²²⁰

Častěji však docházelo k postupnému zvelebování památek, zdárným příkladem opravy objektu může být např. barokní zámek Týnec u Klatov, o který se stará podnikatel Tomáš Pek.²²¹ Dalšími pečujícími vlastníky, konkrétně o zámek Nové Hrady v Pardubickém kraji, jsou manželé Kučerovi, kteří zámek v polovině 90. let koupili od rodu Bartoňů z Dobenína.²²²

Další příklad výrazně pozvednutého objektu představuje pozdně barokní zámek v Českém ráji s názvem Dětenice. Ve 20. století se v jeho prostorách nacházela zahradnická a následně také zvláštní škola, v roce 1998 ho od státu zakoupil Pavel Ondráček,²²³ protože v něm spatřoval určitou investiční příležitost. Díky jeho práci zde vznikl hotel navracející návštěvníky do doby středověku, jehož součástí je i krčma.²²⁴

Soukromě vlastněným objektem je např. barokní zámek v Měšicích, který získal v roce 1997 publicista Jan Berwid-Buqoy. Společně se svými příbuznými do opravy zchátralého objektu investoval přibližně 14 milionů, přístupnost památky je možná pouze

²¹⁹ HOREŠOVSKÁ, Markéta. Památkáři: šlechta se o vrácené památky vesměs stará dobře. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/n/domaci/pamatkari-slechta-se-o-vracene-pamatky-vesmes-stara-dobre>

²²⁰ O památky se stará stále více soukromníků. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1532172-o-pamatky-se-stara-stale-vice-soukromniku>

²²¹ HOREŠOVSKÁ, Markéta. Památkáři: šlechta se o vrácené památky vesměs stará dobře. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/n/domaci/pamatkari-slechta-se-o-vracene-pamatky-vesmes-stara-dobre>

²²² O památky se stará stále více soukromníků. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1532172-o-pamatky-se-stara-stale-vice-soukromniku>

²²³ Soukromé zámky, hrad a tvrze v Česku: Kdo v nich bydlí a jaké má plány. *Bydlení iDNES* [online]. 12. 5. 2018 [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/bydleni/na-navsteve/zamek-bydleni-na-zamku-rekonstrukce-koupe-zamku-roden-skrysov.A180510_152222_dum_osobnosti_web

²²⁴ Musí být památky nutně státní? *Liberální institut 1989* [online]. 20. 8. 2018 [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: <https://libinst.cz/musi-byt-pamatky-nutne-statni/>

po předchozí domluvě majitele za účasti alespoň pěti návštěvníků.²²⁵ Velmi dobře si také vede majitelka zámku Blatná, Jana Hindlprandtová Germenisová, která se i sama svěřila s tím, jak se průběh oprav celé památky financuje – ze 70 % financuje opravy ze svého, zbylá procenta pro ni znamenají finanční pomoc od státu. Do daného objektu již odhadem vložila 15 až 20 milionů korun.²²⁶

V souboru soukromých vlastníků zejména zámků se nacházejí i slavné české osobnosti. Jako příklad lze vést majitele zámku Skryšov v blízkosti města Sedlčany zakoupen v roce 2006 známým českým hercem Karlem Rodenem. Ten se pustil do rekonstrukce chátrajícího objektu, jehož rozsáhlost podpořil vybudováním vinných sklepů. Na zámku se také věnuje chovu skotu, ovcí a koní. I muzikant kapely Robert Kodým si splnil svůj sen, když si v roce 2000 koupil zámek Bečváry u Kutné Hory. Jako předcházející vlastník se pustil do oprav zámku, ve kterém bydlí a využívá ke své práci – jeden z pokojů se dočkal proměny v nahrávací studio. Do budoucna uvažuje, že by část zámku zpřístupnil široké veřejnosti.²²⁷

Soukromé vlastnictví hradů a zámků se projevuje i v otázce zpřístupňování objektů široké veřejnosti. K této problematice se staví majitelé památek různě. Někteří chrání své památky před návštěvami turistů hlavně kvůli tomu, že v daném sídle chtějí bydlet. Jiní zas i přes tuto skutečnost chtějí svůj domov ukázat v celé své kráse. Právě takovým případem je již zmíněný zámek Nové Hrady v Pardubickém kraji. Manželé Kučerovi se do prohlídky jejich zpřístupněného zámku snaží zahrnout i soukromé obývané prostory.²²⁸ Kromě toho i výše zmínění restituenti jako jsou např. majitelé na zámcích Orlík²²⁹ či Blatná zpřístupňují zámecké objekty prostřednictvím prohlídkových tras.

²²⁵ Soukromé zámky, hrady a tvrze v Česku: Kdo v nich bydlí a jaké má plány. Dostupné z: https://www.idnes.cz/bydleni/na-navsteve/zamek-bydleni-na-zamku-rekonstrukce-koupe-zamku-roden-skrysov.A180510_152222_dum_osobnosti_web

²²⁶ O památky se stará stále více soukromníků. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1532172-o-pamatky-se-stara-stale-vice-soukromniku>

²²⁷ Soukromé zámky, hrady a tvrze v Česku: Kdo v nich bydlí a jaké má plány. Dostupné z: https://www.idnes.cz/bydleni/na-navsteve/zamek-bydleni-na-zamku-rekonstrukce-koupe-zamku-roden-skrysov.A180510_152222_dum_osobnosti_web

²²⁸ O památky se stará stále více soukromníků. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1532172-o-pamatky-se-stara-stale-vice-soukromniku>

²²⁹ Soukromé zámky, hrady a tvrze v Česku: Kdo v nich bydlí a jaké má plány. Dostupné z: https://www.idnes.cz/bydleni/na-navsteve/zamek-bydleni-na-zamku-rekonstrukce-koupe-zamku-roden-skrysov.A180510_152222_dum_osobnosti_web

Někteří restitučníci se o své nově nabyté objekty starají velmi dobře, a dokonce se snaží i o rozlišování prohlídkových okruhů na jejich památkách.²³⁰

K návštěvnosti soukromých hradů a zámků přispěla i akce v rámci Týdne soukromého kulturního dědictví konaná poprvé v roce 2018 během čtyř květnových dní, která vznikla pod záštitou Asociace majitelů hradů a zámků.²³¹ Během akce mohli lidé navštívit celkem sedmáct hradů a zámků včetně jejich jinak veřejnosti nepřístupných míst. Zpřístupněné objekty zahrnovaly např. zámky: Blatná, Boskovice, Dobříš, Častolovice, Karlova Koruna, Nové Město nad Metují či hrad Kost. Na každém z objektů byl připraven hlavní program s dalšími doprovodnými akcemi. Cíl tohoto počínu shrnuje viceprezident Asociace majitelů hradů a zámků Petr Svoboda takto: „*Je to kvůli tomu, aby se lépe přiblížilo návštěvníkům, jak se vlastníci starají, aby kulturní dědictví bylo zachováno jak pro současnou, tak pro budoucí generaci.*“²³²²³³

2.4 Zámky a hrady v majetku státu

Stát se památek tohoto druhu stával majitelem v průběhu historického vývoje několikrát. Jak je již popsáno v předcházejících částech – k postupnému znárodňování docházelo ve spojitosti s konkrétními zákony či dekrety. Symbolické roky pro znárodňování hradů a zámků byly 1918, 1945, 1947, 1948 a případně i rok 1951. V roce 1953 měla Státní památková správa ve své péči přibližně 150 státních hradů a zámků i s příslušným vybavením – tím byl zabudován předpoklad pro vznik dnešního souboru objektů, o které pečuje Národní památkový ústav.²³⁴

²³⁰ O památky se stará stále více soukromníků. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1532172-o-pamatky-se-stara-stale-vice-soukromniku>

²³¹ Asociace majitelů hradů a zámků – organizace zaštiťující soukromé podnikatele hradů a zámků od roku 1995 (Zdroj: *ASOCIACE MAJITELŮ HRADŮ A ZÁMKŮ - O nás* [online]. [cit. 2023-12-21]. Dostupné z: <https://www.amhz.cz/>)

²³² Blatná, Karlova Koruna, hrad Kost. Soukromé památky se otevrou lidem. *Echo 24* [online]. 24. 5. 2018 [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: <https://www.echo24.cz/a/SxvJU/blatna-karlova-koruna-hrad-kost-soukrome-pamatky-se-otevrou-lidem>

²³³ Stavění hradů a zámků nemusí být pouze záležitostí středověku. Názorným dokladem tohoto tvrzení je hrad Červený Újezd, který byl postaven podnikatelem Pavlem Ornou v roce 2001. Svým počinem chtěl lidem v Čechách zpřítomnit život v období 17. až 20. století. Kromě hradu zde nalezneme i zahradu, skanzen dobových staveb i muzeum českého venkova (Zdroj: Soukromé zámky, hrady a tvrze v Česku: Kdo v nich bydlí a jaké má plány. Dostupné z: https://www.idnes.cz/bydleni/na-navsteve/zamek-bydleni-na-zamku-rekonstrukce-koupe-zamku-roden-skrysov.A180510_152222_dum_osobnosti_web)

²³⁴ Role státních hradů a zámků po roce 1989. *Kraj Vysočina* [online]. [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: https://extranet.kr-vysocina.cz/download/odbor_kultury/konference2007/10.doc

V šedesátých letech se některé hrady a zámky staly obdivovanými objekty filmových štábů. Také se z nich staly vyhledávané cíle turistických výletů, při kterých se návštěvníci objektů soustředily na popularizující příběhy historie památkových objektů. Sedmdesátá léta přinesla ustálení pohledu na tento soubor památek – vysloužily si označení tzv. „výkladních skříní“ prezentující bohatou historii našeho národa.²³⁵

Rok 1989 však přinesl oslabení role státního vlastnictví hradů a zámků, protože objekty začaly získávat restituenti či v případě méně významných staveb stále více soukromých vlastníků.²³⁶ Před rokem 1989 se totiž ve správě státu nacházelo kolem 60 % památek – to se značně změnilo, protože v roce 2006 evidujeme mimo vlastnictví státu celkem 93 % nemovitých kulturních památek.²³⁷ Největší změny se však odehrály v ekonomické oblasti, státní památky totiž získaly novou funkci, a to vydělávat finanční prostředky. K tomu docházelo především prostřednictvím pronájmu prostor či expozic daného objektu. Avšak nejrychlejším způsobem pro vydělání finančních prostředků spočívalo v poskytnutí prostor pro filmování – to se však týká jen menšího počtu objektů, které lákají na svou atraktivitu.²³⁸

V současné době se tedy správou státních hradů a zámků zabývá Národní památkový ústav. Ten se kromě jiného soustředí i na jiné památkové objekty – kostely, kláštery, zahrady, vily atd.²³⁹ Na oficiálních webových stránkách Ústavu²⁴⁰ nalezneme aktuální seznam památek podléhajících státní památkové péči. V přehledu památek si můžeme vybrat konkrétní objekt, ke kterému ve většině případů existuje odkaz na webovou stránku památky, tam poté zjistíme všechny důležité informace o daném objektu včetně jeho historického vývoje. Kromě jiného je zde často možnost si rovnou zakoupit vstupenky a informovat se o otevírací době příslušných památek.²⁴¹

²³⁵ Tamtéž.

²³⁶ Tamtéž.

²³⁷ HOREŠOVSKÁ, Markéta. Památkáři: šlechta se o vrácené památky vesměs stará dobře. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/n/domaci/pamatkari-slechta-se-o-vracene-pamatky-vesmes-stara-dobre>

²³⁸ Role státních hradů a zámků po roce 1989. Dostupné z: https://extranet.kr-vysocina.cz/download/odbor_kultury/konference2007/10.doc

²³⁹ Hrady, zámky a další památky. *Národní památkový ústav* [online]. [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/hrady-a-zamky>

²⁴⁰ *Národní památkový ústav* [online]. [cit. 2023-12-21]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs>

²⁴¹ Hrady, zámky a další památky: Seznam památek. *Národní památkový ústav* [online]. [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/seznam-pamatek>

Na základě nejnovějších údajů již zmíněného seznamu památek se momentálně ve správě NKÚ nachází v rámci celého území ČR celkem 106 památkových objektů – 30 hradů, 56 zámků, 5 objektů označovaných pojmy hrad + zámek (tzv. hradozámků, 7 církevních památek (4 kláštery a 3 kostely), 2 zahrady a 6 zbylých objektů zahrnujících rozličné využití. NPÚ zpřístupňuje tyto památkové objekty široké veřejnosti a nabízí i rozličné možnosti prohlídkových okruhů na státních hradech a zámcích.²⁴²

Pokud bychom na základě výše zmíněné seznamu porovnávali jednotlivé kraje České republiky. Došli bychom k závěru, že největším množstvím státních památek se může pochlubit Jihomoravský kraj, na jehož území se nachází celkem 15 památek. Hned za ním se s větším množstvím objektů (přibližně cca 13 až 14) umístily kraje: Jihočeský, Středočeský či Plzeňský. Na počet obyvatel by však první místo patřilo Jihočeskému kraji. Naopak nejnižší množství státních památek bychom kromě Prahy (2) našli v Pardubickém, Olomouckém, Zlínském a Moravskoslezském kraji – v každé z oblastí můžeme navštívit pouze 4 státních památkové objekty.²⁴³

Na základě konkrétních druhů zkoumaných objektů – své prvenství obhájí Jihomoravský kraj, v jehož oblasti se nachází celkem 9 zámků a 5 hradů ve státní správě – podobná čísla by nám vyšla i při zkoumání výše uvedených krajů. Konkrétně v Jihočeském kraji jde o:

- hrady – Landštejn, Nové Hrady, Rožmberk, Zvíkov
- zámky – Červená Lhota, Dačice, Hluboká nad Vltavou, Kratochvíle, Třeboň, Vimperk
- hrad přestavěný na zámek – Český Krumlov, Jindřichův Hradec
- církevní památka – klášter Zlatá Koruna²⁴⁴

V následující tabulce jsou uvedeny všechny současné státní hrady, zámky a tzv. hradozámky na rozprostírající se na celém území České republiky.

²⁴² Tamtéž.

²⁴³ Tamtéž.

²⁴⁴ Tamtéž.

Tabulka 1 – Hrady a zámky ve správě NPÚ (vlastní zpracování)

HRADY A ZÁMKY VE SPRÁVĚ NPÚ - celé území ČR			
HRADY	ZÁMKY		HRADY + ZÁMKY
Bezděz	Benešov nad Ploučnicí	Mnichovo Hradiště	Bečov nad Teplou
Bítov	Břežnice	Mníšek pod Brdy	Český Krumlov
Bouzov	Bučovice	Náchod	Frýdlant
Buchlov	Buchlovice	Náměšť nad Oslavou	Horšovský Týn
Grabštejn	Červená Lhota	Nebílovy	Jindřichův Hradec
Gutštejn	Červené Poříčí	Opočno	
Házmburk	Dačice	Ploskovice	
Janův hrad	Duchcov	Raduň	
Karlštejn	Hluboká nad Vltavou	Rájec nad Svitavou	
Krakovec	Hořovice	Ratibořice	
Křivoklát	Hradec nad Moravicí	Slatiňany	
Kunětická hora	Hrádek u Nechanic	Stekník	
Landštejn	Hrubý Rohozec	Sychrov	
Lipnice	Janovice u Rýmařova	Telč	
Litice	Jánský Vrch	Třeboň	
Nové Hrady	Jaroměřice nad Rokytinou	Uherčice	
Nový Hrádek u Lukova	Jezeří	Valeč	
Pernštejn	Konopiště	Valtice	
Přímada	Kozel	Velké Březno	
Rabí	Krásný Dvůr	Velké Losiny	
Rožmberk	Kratochvíle	Veltrusy	
Šternberk	Kunštát	Vimperk	
Švihov	Kynžvart	Vizovice	
Točnick	Lednice	Vranov nad Dyjí	
Trosky	Lemberk	Zákupy	
Velhartice	Libochovice	Žleby	
Veveří	Litomyšl		
Vizmburk	Lysice		
Zvíkov	Manětín		
Žebrák	Milotice		

Zdroj tabulky č. 1:

Hrady, zámky a další památky: Seznam památek. Národní památkový ústav [online]. [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/seznam-pamatek>

2.5 Turistická obliba památek včetně hradů a zámků

V období pozdního romantismu, na přelomu 19. a 20. století, se začínají formovat počátky masového turismu vztahující se k návštěvám hradních zřícenin, o nichž se poprvé mluví jako o významných kulturních objektech s tendencí zachovat je pro budoucí generace. V souvislosti s touto problematikou se objevují snahy, zajistit zpřístupnění památkových objektů a jejich kvalitnější prezentaci, která by přispěla k větší atraktivitě a vyšší návštěvnosti památek.²⁴⁵

Cestovní ruch lze definovat „jako cestování a pobyt mimo místa obvyklého bydliště za účelem poznávání, rekreace a styku s lidmi.“²⁴⁶ Právě všechny tyto tři aspekty spojují

²⁴⁵ KAŠPAR, Jiří. Využití památkových objektů v cestovním ruchu. *Památky a příroda: časopis státní památkové péče a ochrany přírody*. Praha: Panorama, 1985, 10(7), s. 394.

²⁴⁶ Tamtéž.

turistiku s kulturními památkami zahrnující hrady i zámky. Kromě již zmíněné poznávání a rekreace představuje vyhledávání kulturních památek i myšlenkový návrat do dob minulých spjatých s konáním a přemýšlení našich předků. Návštěvníci však již památky nevyhledávají jen z důvodu poznání minulosti, snaží se okusit i zajímavý zábavný program, naobědvat se v místní restauraci či daný objekt využít k možnosti se zde ubytovat atd.²⁴⁷

2.5.1 Návštěvnost památkových objektů po roce 1989 v ČR

Návštěvnost je součástí statistik o české kultuře, za její proměnlivý vývoj může řada různých příčin – mezi ty dlouhodobě ovlivňující lze zařadit prostorovou mobilitu např. rozvoj veřejné dopravy a automobilismu, růst životní úrovně, množství volného času, vzdělanost občanů či vliv počasí. O pozvednutí návštěvnosti památek se většinou snaží jejich samotní vlastníci pořádáním všelijakých akcí např. dnů evropské kultury či kostelních nocí atd.²⁴⁸

„*Vývoj návštěvnosti kulturních památek prodělal velmi zajímavý vývoj.*“²⁴⁹ Před rokem 1989 dosahovaly naše památky vysoké návštěvnosti,²⁵⁰ protože v době socialismu se tehdejší památkové péče snažila o zpřístupnění kulturních objektů pro co největší množství občanů. Památky tak byly přeplněny návštěvníky, kteří výlet do dané lokality považovali za povinnou součást jejich života, na hrady a zámky se lidé dostávali především díky školním či odborovým zájezdům. Velmi vyhledávaným se stal hrad Karlštejn, jehož návštěvnost se v roce 1991 dostala přes hranici 500 000 návštěvníků.²⁵¹

V některých lokalitách však došlo počátkem 90. let k náhlým propadům, za které mohlo např. otevření našich hranic, které vedlo k možnosti vypravit se za poznáním do ciziny či zmenšení počtu kolektivních zájezdů konaných za účelem hromadné návštěvy památky.²⁵² Kromě trendu vyrazit za hranice naší země se objevil i příliv zahraničních

²⁴⁷ Tamtéž, s. 394-395.

²⁴⁸ Návštěvnost památkových objektů. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20534648/a-331711a1.pdf/82e1c43d-1290-4f89-bf7e-6cfa5d1b0351?version=1.0>, s. 3.

²⁴⁹ SZCZYRBA, Zdeněk, Miloš FŇUKAL a Emil KUDRNOVSKÝ. Návštěvnost památkových objektů v ČR - vývojové tendence po roce 1989. In: FŇUKAL, Miloš a Pavel PTÁČEK. *Geografie, cestovní ruch a rekreace*. Olomouc: Česká geografická společnost, 2005, s. 85.

²⁵⁰ Tamtéž, s. 85-86.

²⁵¹ Výzkum interního a externího marketingového prostředí: Vývoj návštěvnosti dle statistických dat. In: DOSTÁL, Petr a Jitka ČERNÁ A KOL. *Marketingové řízení památkových objektů*. Praha: Ekopress, 2014, s. 45.

²⁵² SZCZYRBA, Zdeněk, Miloš FŇUKAL a Emil KUDRNOVSKÝ. Návštěvnost památkových objektů v ČR - vývojové tendence po roce 1989, s. 85-86.

turistů, kteří se rozhodli pro návštěvu kulturních památek na území ČR. Mezi oblíbené turisticky vyhledávané cíle patřily např. hrady Karlštejn a Český Šternberk nebo zámek Konopiště. Na regionální úrovni dosahoval vyšší návštěvnosti hrad a zámek v Českém Krumlově, zámek Hluboká, Lednice a částečně i hrad Bouzov a zámek Sychrov.²⁵³

Obecně lze však konstatovat, že po revolučním roce vykazoval vývoj návštěvnosti výraznou nejednotnost, která byla doprovázena dvěma zásadními tendencemi tzv. dekoncentrací a decentralizací. První zmiňovaná se projevovala tím, že se na dříve populárních objektech návštěvnost značně propadla – tento osud postihl např. hrad Karlštejn či zámek Konopiště. Oproti tomu decentralizace přinesla zvyšující návštěvnost dosud méně navštěvovaných objektů např. zámecko-hradní komplex v Českém Krumlově či památky s návštěvností okolo 100 000 lidí, mezi které patřil i zámek Orlík. I přes četné pokusy pokoušející se přilákat více turistů na naše památky lze obecně říci, že transformační změna přinesla snižování návštěvnosti památek.²⁵⁴

V roce 1991 dochází na popud Ministerstva kultury ČR ke zřízení Národního informačního a poradenského střediska pro kulturu (NIPOS), které začne shromažďovat informace o zpřístupněných památkách za vstupné zahrnující všechny možné vlastníky objektů.²⁵⁵ Od roku 1994 tedy dochází k pravidelnému sledování návštěvnosti památkových objektů prostřednictvím metody NIPOS.²⁵⁶ Konkrétní údaje jsou široké veřejnosti představeny v publikacích s názvy Základní statické údaje o kultuře v ČR a Návštěvnost památek v krajích. Český statistický úřad tak na základě podkladů NIPOS sestavil tzv. „konstantní“ soubor návštěvnosti 265 památek s časově vymezeným obdobím od roku 2006 do roku 2010, z kterého budu také v následující části práce čerpat.²⁵⁷ Ještě předtím však nastíním stav návštěvnosti památek na počátku 90. let s vývojem do již zmiňovaného časového období.

V roce 1990 dochází v oblasti kulturních památek otevřených veřejnosti za vstupné k výraznému propadu návštěvnosti trvajícím do roku 1994. Pro představu lze uvést, že

²⁵³ Výzkum interního a externího marketingového prostředí: Vývoj návštěvnosti dle statistických dat, s. 45.

²⁵⁴ SZCZYRBA, Zdeněk, Miloš FŇUKAL a Emil KUDRNOVSKÝ. Návštěvnost památkových objektů v ČR - vývojové tendence po roce 1989, s. 88-89.

²⁵⁵ Návštěvnost památkových objektů. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20534648/a-331711a1.pdf/82e1c43d-1290-4f89-bf7e-6cfa5d1b0351?version=1.0>, s. 3.

²⁵⁶ Výzkum interního a externího marketingového prostředí: Vývoj návštěvnosti dle statistických dat, s. 46.

²⁵⁷ Návštěvnost památkových objektů. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20534648/a-331711a1.pdf/82e1c43d-1290-4f89-bf7e-6cfa5d1b0351?version=1.0>, s. 4.

v roce 1989 představovala návštěvnost na 126 památkových objektech – 8 874 tisíc návštěvníků, v roce 1991 se pak návštěvnost popadla na 5 424 tisíc turistů se 122 objekty. Občasné snižování počtu zpřístupněných památek za vstupné, které se objevovalo od roku 1989 do roku 1992,²⁵⁸ do jisté míry souviselo s uzavíráním objektů z technických důvodů či s majetkovými a organizačními změnami.²⁵⁹ Od roku 1994 můžeme mluvit přibližně o zdvojnásobení počtu zpřístupněných památek, se kterým souvisí i dvojnásobné množství návštěvníků i růst lidí, kteří se účastní kulturních událostí v interiérech i exteriérech památek. Pokud však hodnotíme průměrný počet návštěvníků náležících jednomu objektu, od roku 1994 se tato statistická veličina žádným výrazným způsobem nezměnila.²⁶⁰

Vzrůstající trend návštěvnosti památkových objektů můžeme pozorovat v časovém rozmezí (1996-2010) od roku 1996 až do roku 2007, menší propady odhalíme v letech 1996/1997 a 2008/2009 z důvodu ekonomické recese probíhající na území ČR, která se projevovala zdražováním vstupného či dražší dopravou.²⁶¹

Pokud bychom se pokoušeli porovnávat návštěvnost soukromých památkových objektů s těmi ve státním vlastnictví, dojdeme ke zjištění, že až do roku 2008 činila průměrná roční návštěvnost u soukromé památky kolem 33 tisíc návštěvníků. V letech 2009 a 2011 se pak dokonce vyšplhala na 59 tisíc lidí. Tento údaj je tedy podobný jako u objektů spravovaných jednotlivými kraji, městy či státem, které ročně navštívilo přibližně 55 tisíc lidí.²⁶²

V současné době má na návštěvnost památek vliv světová politická situace a problémy s migrací. Statistické údaje z roku 2015 nám přinášejí informace o tom, že se návštěvnost domácích památek zvýšila o 6 %, v roce 2016 došlo k zvýšení o dalších 10

²⁵⁸ Základní státní údaje o kultuře v ČR 2009: I. díl. Statika kultury České republiky: Základní statistické údaje [online]. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2010 [cit. 2023-07-20]. Dostupné z: https://www.statistikakultury.cz/wp-content/uploads/2020/08/Statistika_kultury_2009_I.KULTURNI-DEDICTVI.pdf, s. 28.

²⁵⁹ SZCZYRBA, Zdeněk, Miloš FŇUKAL a Emil KUDRNOVSKÝ. Návštěvnost památkových objektů v ČR - vývojové tendence po roce 1989, s. 88-89.

²⁶⁰ Výzkum interního a externího marketingového prostředí: Vývoj návštěvnosti dle statistických dat, s. 48.

²⁶¹ Návštěvnost památkových objektů. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20534648/a-331711a1.pdf/82e1c43d-1290-4f89-bf7e-6cfa5d1b0351?version=1.0>, s. 6.

²⁶² Výzkum interního a externího marketingového prostředí: Vývoj návštěvnosti dle statistických dat, s. 49.

%.²⁶³ Konkrétně v roce 2016 evidoval NPÚ více než 5,6 milionu návštěvníků,²⁶⁴ titulem nejnavštěvovanějších památek se mohly již tradičně pyšnit zámek Lednice a zámecko-hradní areál v Českém Krumlově, na každý z objektů zavítalo do konce září přibližně 400 tisíc návštěvníků – obecně lze konstatovat, že u většiny památek ve správě NPÚ došlo k posílení návštěvnosti.²⁶⁵ Rok 2016 byl s návštěvností památek ve správě NPÚ srovnatelný s rokem 2017 – objekty v obou letech navštívilo přes 5 milionů lidí. Pořadí nejvyhledávanějších památek v zemi se žádným výrazným způsobem neproměnilo – opět předním pozicím vévodí Český Krumlov, Lednice a Hluboká.²⁶⁶ Ani v roce 2018 se stav návštěvnosti státních památek nepropadl pod hranici 5 milionů lidí. O přední příčky se hned za Pražským hradem ohlásila trojice již zmíněných objektů, které v tomto roce přilákaly celkem 1,1 milionu návštěvníků.²⁶⁷ Podobná situace s celkovou návštěvností se opakovala i v roce 2019, kdy již pátým po sobě jdoucím rokem došlo k překonání pětimilionové hranice návštěvnosti.²⁶⁸

V roce 2020 však došlo z důvodu pandemie covidu-19 k propadu návštěvnosti památek ve správě NPÚ, od ledna do září na ně totiž zavítalo jen 3,6 milionů návštěvníků. Za tento statistický údaj mohla hlavně kratší návštěvnická sezona a od září povinné nošení roušek v interiérech památkových objektů. O prázdninových měsících si však památkáři nestěžovali, na hrady a zámky totiž zavítalo přes 2,5 milionu lidí. Pořadí nejnavštěvovanějších památek se žádným drastickým způsobem nezměnilo.²⁶⁹ Velice podobný scénář s dvouměsíčním zpožděním poznamenal i návštěvnickou sezonu nadcházejícího roku, kdy státní památky navštívilo 3,1 milionu lidí. Propuknutí covidové pandemie se však postaralo o nové trendy v návštěvnosti, které spočívaly ve snížení

²⁶³ HUBÁČKOVÁ, Bc. Martina. *Návštěvnost památkových objektů v ČR: analýza časoprostorového vývoje* [online]. Olomouc, 2018 [cit. 2023-07-19]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/tk9iww/25098889>. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta. Vedoucí práce Doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph. D., s. 25.

²⁶⁴ Hrady a zámky navštívilo přes 5,6 milionu návštěvníků. *Národní památkový ústav: Úvod - Pro média* [online]. 18. 1. 2017 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/pro-media/19809-hrady-a-zamky-navstivilo-pres-5-6-milionu-navstevniku>

²⁶⁵ Tamtéž.

²⁶⁶ Návštěvnost hradů a zámků: Rubrika: Zprávy. *Art & antiques: Rubrika: Zprávy*. (11.12.2017), **2017**(2-12/1), s. 10.

²⁶⁷ VOJÍŘ, Aleš. Nejnavštěvovanější hrady a zámky. Kdy se na nich nebudete mačkat v davu?. *Pražský deník: Česko a svět, Zprávy z Česka* [online]. 4.5.2019 [cit. 2023-07-14]. Dostupné z: <https://prazsky.denik.cz/zpravy-z-ceska/nejnavstevovanejsi-hrady-a-zamky-kdy-se-na-nich-nebudete-mackat-v-davu-201905021.html>

²⁶⁸ Návštěvnost hradů a zámků v roce 2019 opět překonala pětimilionovou hranici. *Národní památkový ústav: Územní památková správa Národního památkového ústavu* [online]. 23.1. 2020 [cit. 2023-07-14]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/ups-praha/cs/ups-praha/pro-media/59485-navstevnost-hradu-a-zamku-v-roce-2019-opet-prekonala-petimilionovou-hranici>

²⁶⁹ Návštěvnost památek má blíž k Troskám. Zavítalo na ně o milion lidí méně než loni. *ČT 24* [online]. 14. 10. 2020 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/3206647-navstevnost-pamatek-ma-bliz-k-troskam-zavitalo-na-ne-o-milion-lidi-mene-nez-loni>

návštěvnosti velkých turistických cílů jako je např. Český Krumlov a ve větším zaměření českých turistů na návštěvu hradních areálů.²⁷⁰

Ani rok 2022 nenavrací památky ve správě NPÚ k výsluní pětimilionové návštěvnosti. Za důsledky stále nižšího zájmu o památky, čítajícího od ledna do října jen 3,7 milionů lidí,²⁷¹ lze považovat ztrátu zahraničních turistů kvůli předcházející covidové pandemii a šetření tuzemských domácností či zvyšování cen vstupného.²⁷²

2.5.2 Návštěvnost hradů a zámků v Jihočeském kraji

Památkové objekty, mající své historické zakotvení, jsou na území České republiky rozložené přibližně rovnoměrně, tomu však neodpovídá míra návštěvnosti občanů, která v různých oblastech naší země vykazuje značné rozdíly. Největší návštěvností hlásí pražské památky a s tím spojené nedaleké turistické cíle okolo hlavního města, na které se lidé nejčastěji vypravují v rámci jednodenního výletu.²⁷³

Právě zkoumaný Jihočeský kraj zaujímá na základě statistického šetření (2006-2010) druhé místo s největším počtem objektů za Středočeským krajem. Současně s tím zaujímá třetí nejvyšší stupeň návštěvnosti hned za kraji Středočeským a Jihomoravským.²⁷⁴

Celkem se v Jihočeském kraji nacházelo 32 památkových objektů, z toho 9 zámků, 13 hradů a 10 ostatních památek. Ve zkoumaném souboru na 1 km² nám na základě získaných údajů je zřejmé, že Středočeský a Jihočeský kraj vykazují vyšší hustotu památek – důvodem je výskyt nejznámějších objektů na výši návštěvnosti ze strany široké veřejnosti.²⁷⁵

Vysokou návštěvností se v jižních Čechách může pyšnit již zmíněný hrad a zámek v Českém Krumlově, který 15. srpna 2003 přivítal rekordní počet turistů. Předcházejí rok

²⁷⁰ Památky za sebou mají další zkrácenou sezonu, návštěvnost přesáhla 3 miliony. Národní památkový ústav [online]. 20. 10. 2021 [cit. 2023-07-20]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/pro-media/77928-pamatky-za-sebou-maji-dalsi-zkracenou-sezonu-navstevnost-presahla-3-miliony>

²⁷¹ Zájem o památky vzrostl: Kralovala Lednice. Krumlov i Hluboká popularitu ztrácí. *Deník.cz* [online]. 10.11.2022 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/cesi-v-cislech/pamatky-navstevnost-npu-hrady-zamky-lednice-krumlov-karlstejn-zebricek-20221.html>

²⁷² Sezona hradů a zámků je v plném proudu. Návštěvníků je ale méně než před pandemií. *Zprávy z České republiky: Radio Prague Internacional* [online]. 3.8.2022 [cit. 2023-07-14]. Dostupné z: <https://cesky.radio.cz/sezona-hradu-a-zamku-je-v-plnem-proudu-navstevniku-je-ale-mene-nez-pred-pandemii-8757733>

²⁷³ Výzkum interního a externího marketingového prostředí: Vývoj návštěvnosti dle statistických dat, s. 49.

²⁷⁴ Návštěvnost památkových objektů. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20534648/a-331711a1.pdf/82e1c43d-1290-4f89-bf7e-6cfa5d1b0351?version=1.0>, s. 8-9.

²⁷⁵ Tamtéž.

však postihly Čechy povodně, ale i přesto byla památka přístupná veřejnosti, avšak ve stejný den na ní zavítalo pouze 488 lidí.²⁷⁶ O vysoké návštěvnosti krumlovského areálu informují média i v následujících letech. Konkrétně v roce 2014 se zde očekával rekordní příliv turistů, sám se k situaci jednoho z nejvíce navštěvovaných areálů v zemi vyjádřil Milan Antoš ze Správy českokrumlovského hradu a zámku: „*Letošní návštěvnost je v porovnání s loňským rokem vsutku rekordní. Loňských necelých 230 tisíc návštěvníků jsme překonali o téměř 41 tisíc.*“²⁷⁷ Sám také konstatoval, že návštěvnická hodnota je na samém vrcholu a další příliv lidí nelze zcela bez problémů zabezpečit. Očekává se však, že na konci roku bude návštěvnost zámecko-hradního areálu dosahovat až 350 tisíc návštěvníků.²⁷⁸

Pokud se vrátíme do návštěvnické sezony roku 2015, obecně lze konstatovat, že jihočeské hrady a zámky pod správou NPÚ měly rekordní návštěvnost, protože na ně zavítalo přes milion lidí. Kromě tolik obdivovaného Krumlova, zavítalo nejvíce lidí na zámek Hluboká a Červená Lhota. Došlo i ke zlepšení návštěvnosti u některých méně známých objektů. Příмым důkazem tohoto tvrzení je zámek Dačice, k jehož pokroku se vyjádřil ředitel NPÚ Petr Pavelec: „*Patří spíše mezi ty méně známé, ale přitom půvabné památky, a to, že se tam výrazně zvedla návštěvnost, dokazuje, když se malá památka zajímavě prezentuje, tak to lidi přivede.*“²⁷⁹ Pavelec také vyzdvihl, že finance získané ze vstupného, v tomto roce 95 milionů korun, budou investovány do restaurování, provozu či menších stavebních úprav objektů, které nevynášejí tolik jako např. areál v Českém Krumlově. Sezona však ještě potrvá do 1. listopadu a následně některé ze zámků a hradů budou veřejnosti otevřeny i v zimních měsících např. hrad v Nových Hradech, takže je zcela jasné, že návštěvnost ještě poroste.²⁸⁰

O rekordní návštěvnosti hradů a zámků se hovoří i v létě roku 2016, kdy v prvních dvou letních měsících navštívilo jihočeské památky spravovaných NPÚ dohromady jeden

²⁷⁶ MRÁZKOVÁ, Zdena. V Českém Krumlově padl rekord v počtu návštěvníků. *Českobudějovické listy*. (23.8.2003), 12(197), 9.

²⁷⁷ Českokrumlovský hrad a zámek očekává za letošní rok rekordní návštěvnost. *IROZHLAS* [online]. 31.8. 2014 [cit. 2023-07-14]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/regiony/ceskokrumlovsky-hrad-a-zamek-ocekava-za-letosni-rok-rekordni-navstevnost_201408310045_kpracharova

²⁷⁸ Českokrumlovský hrad a zámek očekává za letošní rok rekordní návštěvnost. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/regiony/ceskokrumlovsky-hrad-a-zamek-ocekava-za-letosni-rok-rekordni-navstevnost_201408310045_kpracharova

²⁷⁹ Na památky přijel rekordní počet turistů, nejvíc opět do Krumlova. *Český rozhlas České Budějovice: Zprávy* [online]. 24.10. 2015 [cit. 2023-07-14]. Dostupné z: <https://budejovice.rozhlas.cz/na-pamatky-prijel-rekordni-pocet-turistu-nejvic-opet-do-krumlova-7052432>

²⁸⁰ Tamtéž.

milion čtrnáct tisíc turistů. Podobně příznivá situace se pro hrady a zámky otvírá i v roce 2017, velice příznivou turistickou tendenci totiž potvrdila pracovnice Krajské správy Českého statistického úřadu v Českých Budějovicích, která zaznamenala, že první čtvrtletí tohoto roku přineslo oproti roku předcházejícímu nárůst o 29 tisíc ubytovaných turistů v jižních Čechách a návštěvnost se nadále zvyšuje.²⁸¹ Tuto prognózu dokazuje i velká návštěvnost na hradě a zámku v Českém Krumlově, která od začátku roku do konce srpna přivítala dohromady 343 831 lidí, čímž se návštěvnost zvedla meziročně o 26,5 tisíce. Za takto úspěšnou sezónou stojí dle kastelána Pavla Slavka skutečnost, že areál je zaspán na seznamu památek UNESCO. Dále dopravní dostupnost, udržení bezpečnostních opatření v rámci Evropská unie i kvalitní propagace památky.²⁸²

Spojení kvalitní propagace a různého množství atrakcí má zásadní vliv na oslovení většího počtu zájemců o návštěvu kulturních památek. O zvýšení návštěvnosti usilovaly jihočeské hrady a zámky v roce 2020, kdy návštěvnická sezóna odstartovala o dva měsíce později kvůli covidové pandemii. Na památkách se tedy mohli návštěvníci pohybovat jen v menších skupinkách s nasazenými rouškami, navíc o naše skvosty na nějakou dobu přišli i zahraniční turisté.²⁸³

Rok 2021 však pro jihočeské státní památky znamenal pokles jejich návštěvnosti. Do 19. října je navštívilo přes 600 tisíc lidí, to je zhruba o 17 % méně než v předcházejícím roce. Ve srovnání s rokem 2019 se pak jedná o snížení o celých 41 %. Největší propady se odrazily na návštěvnosti na zámku a hradě v Českém Krumlově a na zámku Hluboká. Jediná jihočeská památka, která zažila vzrůst zájmu lidí je zámek Kratochvíle, na který se podívalo přibližně 40 tisíc lidí, takže mu návštěvnost vzrostla o 18 %. Právě tento poznatek potvrzuje, že lidé v roce 2021 i v roce 2020 vyhledávali zámecké či hradní areály propojené se zahradami.²⁸⁴

Následující rok nepřinesl v propadu návštěvnosti na státních jihočeských památkách moc velké změny, oproti roku 2021 se opět návštěvnost propadla o 11%. Znovu strádaly

²⁸¹ SKÁLOVÁ, Klára. Jihočeské památky zadělaly na rekord: hrady a zámky v kraji obdivuje stále víc turistů. *Českobudějovický deník*. (5.8.2017), (180), s. 1.

²⁸² *Zpravodajství: Velká návštěvnost hradu a zámku v Českém Krumlově*. ČRo: České Budějovice, 6.9. 2017, 17:00.

²⁸³ Na hradech a zámcích na jihu Čech přichystali návštěvníkům spoustu novinek. *IDNEŠ* [online]. 27.5. 2020 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/hrady-zamky-jihocesky-kraj-novinky-sezona-hluboka-krumlov-kratochvile-cervena-lhota-landstejn.A200525_549329_budejovice-zpravy_mrl

²⁸⁴ Jihočeské památky mají pokles o 17 procent. Výjimkou je Kratochvíle. *Budějcká Drbna* [online]. 22.10. 2021 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: <https://budejicka.drba.cz/z-kraje/32829-jihoceske-pamatky-maji-pokles-o-17-pct-vyjimkou-je-kratochvile.html>

hlavně turistické cíle převážně zahraničních turistů – tedy Český Krumlov a Hluboká. Důvodem je ztráta hlavní klientely, kterou představují hlavně asijské a ruské turisté vyhledávající hojně tyto památky. Situaci na ostatních hradech a zámcích zachraňují čeští občané. Zdárným příkladem takového typu památky je zámek a hrad v Jindřichově Hradci, kterému se i přes nutné zvýšení vstupného zvedla návštěvnost přes 41 tisíc lidí.²⁸⁵

²⁸⁵ Na jihočeské hrady a zámky dorazilo méně turistů. Největší propad hlásí Český Krumlov a Hluboká. *IROZHLAS* [online]. 4.9. 2022 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/cestovani/jizni-cechy-hrady-a-zamky-navstevnost_2209041359_cen

3 Hradý a zámky ve vybraných okresech

Z Jihočeského kraje jsem si k hlubšímu zkoumání vybrala tři konkrétní okresy – jeden vnitrozemský a dva nacházející se v blízkosti našich hranic. Pokusila jsem se o zmapování hradů a zámků ve vybraných okresech na základě několika publikací, mezi hlavní z nich patřily: *Hradý, zámky a tvrze, které přežily rok 2000: Jihočeský kraj*²⁸⁶ a *Zahrady a parky jižních Čech*.²⁸⁷ Z internetových stránek mi pro získání informací posloužily hlavně tyto: *Prázdné domy*,²⁸⁸ *Hradý.cz*²⁸⁹ a NPÚ – Památkový katalog.²⁹⁰

Na základě uvedených zdrojů jsem mohla dojít k vytvoření databáze dosud existujících hradů a zámků, které přežily rok 1989. Ke každému okresu jsem vytvořila tabulku s konkrétními informacemi o daných objektech spadajících do daného okresu, pro základní výčet objektů mi posloužila publikace od Karla Třísky (1986).²⁹¹ Zaobírala jsem se v nich otázkou vývoje vlastnictví, využitím objektu v minulosti i současnosti, stavem památky, status kulturní památky, přístupnosti či nepřístupnosti objektu široké veřejnosti a doplněním zámeckého nebo hradního komplexu zahradou / parkem. V jednotlivých tabulkách jsou zahrnuty výše zmíněné informace, značka z. u názvu daného objektu značí – zámek, h. zase hrad. V kolonce nesoucí název kulturní památka, je v případě uvedení národní kulturní památky, značka N.

Největším množstvím objektů se může pyšnit okres Tábor, v kterém nalezneme celkem 27 objektů. Oproti tomu v ostatních dvou částech ČR je jejich počet podstatně nižší. V okrese Prachatice se takových objektů nachází 9 a na okres Český Krumlov připadá objektů nejméně – tedy celkem 5.²⁹²

²⁸⁶ POUROVÁ, Renata. *Hradý, zámky a tvrze, které přežily rok 2000: Jihočeský kraj*, 2006.

²⁸⁷ PAVLÁTOVÁ, Marie a Marek EHRLICH. *Zahrady a parky jižních Čech*.

²⁸⁸ *Prázdné domy* [online]. [cit. 2023-12-20]. Dostupné z: <https://prazdnedomy.cz/>

²⁸⁹ *Hradý.cz* [online]. [cit. 2023-12-20]. Dostupné z: <https://www.hradý.cz/>

²⁹⁰ NPÚ - *Památkový katalog* [online]. [cit. 2023-12-20]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/>

²⁹¹ TRÍSKA, Karel. *Hradý, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: JIŽNÍ ČECHY*.

²⁹² Tamtéž.

3.1 Hrady a zámky v okrese Tábor

Z celkového počtu 27 objektů se 20 z nich momentálně nachází v soukromém vlastnictví. Využívány jsou rozličnými způsoby, rezidenční funkci památky plní domovy důchodců, psychiatrická léčebna, dětský domov či soukromá sídla majitelů. Menší zastoupení pak mají v tomto okrese zámky, které poskytují pohostinské a ubytovací služby, také zde je v malém počtu zastoupena vzdělávací využití objektů prostřednictvím různých expozic či možnosti návštěvy daného objektu, s čímž pravděpodobně souvisí i kategorie přístupnosti památek, návštěvám veřejnosti slouží cca 4-5 objektů. 10 objektů z tohoto okresu zůstává zcela prázdných. Statut kulturní památky má však udělena většina zámků / hradů. U většiny objektů se vyskytuje zámecká zahrada či park – pouze u pěti staveb takového doplnění zámeckého či hradního areálu nenalezneme.²⁹³

Zdroje k tabulce č. 2:

Dětský domov, Základní škola a Školní jídelna, Radenín 1 [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://ddradenin.cz/>
Dětská psychiatrická nemocnice Opařany [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.dpnoparany.cz/>
Hradycy.cz [online]. Dostupné z: <https://www.hradycy.cz/>
Hradycy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.hradycy-zrceniny.cz/>
Kamenná Lhota bývala vyhledávaným místem známých osobností. *Táborský deník* [online]. 2012, 4.3.2012 [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://taborsky.denik.cz/zpravky_region/kamenna-lhota-byvala-vyhledavanim-mistem-znamych-osobnosti-20120304.html
Krásný zámek ve Lžíně měl doslova štěstí. *Táborský deník* [online]. 2012, 12.9.2012 [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://taborsky.denik.cz/zpravky_region/krasny-zamek-ve-lzine-mel-doslova-stesti-20120912.html
Kudy z nudy [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/>
Kultura.cz [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?x=14.4040000&y=50.1139000&z=11>
Mapy.cz [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?x=14.4040000&y=50.1139000&z=11>
Navštivte Myslkovice - Zajímavá místa. *Myslkovice - oficiální stránky obce* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.myslkovice.cz/navstivte-myslkovice>
Na zámku ve Stádlci žil děd Boženy Němcové. *Táborský deník* [online]. 2010, 11.5.2010 [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://taborsky.denik.cz/zpravky_region/na-zamku-ve-stadlci-zil-ded-bozeny-20100511.html
NPÚ - Památkový katalog [online]. [cit. 2023-12-20]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/>
Osud zámku v Oblajovicích drží v rukou rakouský vlastník a makléři. *Táborský deník* [online]. 2010, 9.3.2010 [cit. 2023-12-31]. Dostupné z: https://taborsky.denik.cz/zpravky_region/zamek-v-oblajovicich-ma-na-kahanku-20100308.html
Panství Bechyně - historie zámku. *Panství Bechyně* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.resort-bechyne.cz/zamek/historie.html>
POUROVÁ, Renata. *Hradycy, zámky a tvrze, které přežily rok 2000: Jihočeský kraj. Prázdné domy* [online]. [cit. 2023-12-20]. Dostupné z: <https://prazdnedomy.cz/>
Rožmberský hrad. *Město Soběslav* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://www.musobeslav.cz/infocentrum/o-sobeslavi/zajimava-mista/rozmbersky-hrad-0_835.html
Rus chtěl zámek na Táborsku vybavit jako ve Versailles. Přišel o miliony. *IDNES. cz - zpravodajství* [online]. 2016, 15.11.2016. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravky/rus-chtel-mit-zamek-jako-ve-versailles-prisel-o-osm-milionu.A161115_2286219_budejovice-zpravky_mbe
TRÍŠKA, Karel. *Hradycy, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: Jižní ČECHY*. Praha: Svoboda, 1986.
WILDOVÁ, Jana. *Příběh zámku Elbančice*. Praha, 2018. Absolventská práce. Vyšší odborná škola publicistiky, Multimediální žurnalistika. Vedoucí práce MgA. Jolana Dvořáková, s. 9-10.
Zámek Brandlín láká na 82 hodin i obrovskou malbu. *Táborský deník* [online]. 2011, 16.7.2011 [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://taborsky.denik.cz/zpravky_region/zamek-brandlin-laka-na-hodin20110716.html
Zámek Elbančice. *Mizející památky* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.mizejicipamatky.cz/index.php/zamek-elbance/zamek-elbance>
Zámek. *Nadějkov - oficiální stránky* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <http://www.nadejkov.cz/zamek>
Zámek. *Obec Radenín* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.radenin.cz/obec/historie/zamek/>
Zámek. *Obec Tučapy - oficiální web* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://www.tucapy.cz/vismo/osnova.asp?id_org=17120&id_osnovy=8280&n=zamek
Zámek se po požáru pomalu probírá k životu. *Táborský deník* [online]. 2010, 17.8.2010 [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://taborsky.denik.cz/zpravky_region/zamek-ve-vodici-se-po-pozaru-pomaluu20100817.html
Zámek v Nemyšli a lihovar dostanou původní podobu. *Táborský deník* [online]. 2012, 23.4.2012 [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://taborsky.denik.cz/zpravky_region/zamek-v-nemysli-a-lihovar-dostanou-puvodni-podobu-20120423.html
Zámek zachráněný Němcové pustne. *Táborský deník* [online]. 2010, 22.6.2010 [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://taborsky.denik.cz/zpravky_region/zamek-zachrankyne-nemcove-pustne20100622.html
Zámky na Táborsku: směle vize i mlhavý osud. *Táborský deník* [online]. 2016, 11.2.2016 [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://taborsky.denik.cz/zpravky_region/zamky-na-taborsku-smele-vize-i-mlhavy-osud-20160211.html

²⁹³ Viz. Tabulky č. 2, 3 a 4.

Tabulka 2 - Okres Tábor - vlastníci 20.století, poč. 21. století (vlastní zpracování)

NÁZEV OBJEKTU	VLASTNÍK V Z. POL. 20. STOLETÍ, PŘÍPADNĚ ZAMĚŘENO NA 90. LÉTA	ZMĚNY VLASTNÍKA /ZMĚNA ÚČELU OBJEKTU
1. Bechyně - z.	1948 - ČSR, 1990 - z. vráčen rodině Paarů	ZMĚNY VLASTNÍKA /ZMĚNA ÚČELU OBJEKTU na Panství Bechyně
2. Brandlín - z.	1948 - ČSR, po 2. svět. válce - školka, kancelář JZD	od r. 2008 - vlastníkem Petr Vojáček
3. Budislav - z.	1948 - ČSR, po roce 1954 prodán Okresnímu národním výboru Soběslav	od r. 1955 slouží jako domov důchodců dodnes
4. Černice - z.	1948 - ČSR, po 2. světové válce - majitelem státní lesy	2. pol. 20. stol. - výukové středisko stavební fakulty ČVUT v Praze
5. Dřná - z.	1951 - ČSR, 1992/93 - z. navrácen Wratislavům z Mitrovic	nejsou
6. Elbančice - z.	1950/51 - Státní statek Běleč, r. 1971 ho odkoupili J. Stach, J. Fleischer a J. Hrubý	2002 - spory o vlastnictví s panem O. Schormem - vlastní pozemek u zámku
7. Hroby - z.	do r. 1948 vlastní Latourové, 1950 - ČSR	od r. 1948 - ho využívala armáda, v 90. letech v soukromém vlastnictví
8. Chotoviny - z.	1946 - ČSR, 1997 - z. navrácen rodu Nádherných	2011 - v dražbě prodán soukromému podnikateli z Ruska
9. Choustník - z.	1950 - ČSR, 1989 - z. byl navrácen Rohanům - užíván jako domov důchodců	2008 - z. Rohanové prodali, 2010 - společnost Gold age
10. Chýnov - z.	do r. 1945 - patří rodu Schwarzenberků, 1945 - ČSR	po r. 1945 zkonfiskován - slouží sociálním službám
11. Kamenná Lhota - z.	1948 - z. znárodněn	navrácen M. Hartmannové (lesy až v r. 1992), poté Miloš Čejka
12. Lžín - z.	1948 - z. zestátněn, po r. 1964 - deponitář Husitského muzea v Tábore	2002 - z. je prázdny a chátrá, od roku 2005 rekonstrukce
13. Měšice - z.	1950 - ČSR, 91 - město Tábor, po r. 1997 - vlastníkem Dr. J. N. Berwid-Buquoy	v r. 2000 - zde založen Český Institut Mezinárodního Setkání
14. Mladá Vožice - z.	po r. 1945 - z. zkonfiskován, je sem umístěn podnik KOH-I-NOOR	r. 1989 - prodán z. společnosti Dialog, v r. 2019 - koupen novým majitelem
15. Myslkovice - z.	1948 - z. zestátněn	po r. 1990 - navrácen z. Wratislavům z Mitrovic, r. 2006 - prodán z. obci
16. Nadějkov - z.	1950 - ČSR, 1993 - z. vrácen synovi původních majitelů - M. Segerovi	1996 - vypracován projekt z. od Amira Segera, 2008 - z. koupila a. s.
17. Nemyšl - z.	1950 - ČSR, 1992 - navrácen šlechtickému rodu Deymů	2017 - vlastní podnikatel Sergey Mayzus
18. Oblajovice - z.	1948/50? - z. zestátněn, 1953 - zřízeno odborné učiliště firmy Strojbal	1992 - z. vrácen rodině Šantrůčkové, 2010 - majitelem Franz Blochberg
19. Opařany - z.	od r. 1923 - dětská psychiatrická léčebna, 1948 - ČSR	nejsou
20. Radenin - z.	1950 - z. zestátněn, po roce 89 - z. vrácen E. H. Baillet de Latour a F. Zieglové	2000 - z. prodán státu - Dětský domov a Speciální školy, 2006 - d. domov a zř
21. Radvanov - z.	1945-1963 - z. ve správě Fondu národní obnovy	2005 - H+P Invest s. r. o.
22. Stádléc - z.	od r. 45 - na z. učiliště, 1951 - ČSR	v 90. letech z. vrácen soukromému majiteli Jiřímu Bártovi - prodán v r. 1999
23. Tučapy - z.	1945 - z. zkonfiskován, poté přidělen Národním pozemkovým fondem obci	1980 - 2014/15 zřízen domov pro důchodce místo školy
24. Vodice - z.	1948 - ČSR, od pol. 60. let sloužil zemědělskému družstvu	1995 - při restituci vrácen původnímu majiteli, 2005 - požár
25. Zálší - z.	1923 - ČSR	1990 - z. navrácen rodině statkáře Kopyňvy, 2018 - stavební úpravy
26. Soběslav - h.	80. léta 20. století h. chátrá	od roku 2001 do roku 2010 - probíhá rekonstrukce = sídlo městské knihovny
27. Tábor - h.	2000 - Garnet a.s., Portfolio a.s., a město Tábor?	od roku 2018 do roku 2020 - rekonstrukce

Tabulka 3 - Okres Tábor - současný stav (vlastní zpracování)

	SOUČASNÝ VLASTNÍK	DNEŠNÍ VYUŽITÍ	STAV OBJEKTU
1.	soukromý objekt	turistický objekt, výstavy	zrekonstruován (od r. 94)
2.	soukromý objekt	krčma, expozice	zrekonstruován
3.	kraj	domov důchodců	zachovalý
4.	soukromý objekt	hotel	zrekonstruován
5.	soukromý objekt	soukromé sídlo, dříve penzion	zrekonstruován (94-95)
6.	soukromý objekt	soukromé sídlo	dům je udržován, rekonstruován
7.	soukromý objekt	prázdný	chátrá
8.	soukromý objekt	soukromé sídlo	rekonstruován (od r. 2001)
9.	soukromý objekt	prázdný	chátrá
10.	kraj	domov důchodců	zrekonstruován
11.	soukromý objekt	slouží k rekreaci majitelům	postupně rekonstruován
12.	soukromý objekt	má sloužit jako rodinné sídlo	zrekonstruován (2005-2021)
13.	soukromý objekt	expozice pro veřejnost	zrekonstruován
14.	soukromý objekt	prázdný	zrekonstruován (od r. 2006, v r. 2017)
15.	obec / město	kulturní centrum obce	rekonstruován (od r. 2006)
16.	soukromý objekt	prázdný	chátrá
17.	soukromý objekt	prázdný	rekonstruován
18.	soukromý objekt	prázdný	rekonstruován
19.	stát	dětská psychiatrická nemocnice	zrekonstruován
20.	kraj	dětský domov	zrekonstruován
21.	soukromý objekt	prázdný?	zachovalý
22.	soukromý objekt	prázdný	zachovalý
23.	kraj	prázdný	chátrá (od r. 2015)
24.	soukromý objekt	rekreační objekt	zachovalý, čeká na opravy
25.	soukromý objekt	prázdný?	chátrá, zahájeny opravy
26.	obec / město	knihovna, kulturní dům	zrekonstruován
27.	soukromý objekt	vyhlídková věž, expozice	zrekonstruován

Zdroje k tabulce č. 3:

Dětský domov Radenín se dočkal nové fasády, na řadě je nádvoří a interiéry. *Písecký deník* [online]. 2022, 5.10.2022 [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://pisecky.denik.cz/zpravy_region/detsky-domov-radenin-se-dockal-nove-fasady-na-rade-je-nadvori-a-in-20221005.html

Dětský domov, Základní škola a Školní jídelna, Radenín 1 [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://ddradenin.cz/>

Historie domova Chýnov. *Domov pro seniory Chýnov* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.dschnov.cz/historie-domova>

Elbančice jsou zapomenutou lázeňskou oázou. *Táborský deník* [online]. 2016, 21.8.2016. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://taborsky.denik.cz/zpravy_region/elbancice-jsou-zapomenutou-lazenskou-oazou-20160821.html

Hrady.cz [online]. Dostupné z: <https://www.hrady.cz/>

Hrady v Čechách, na Moravě a ve Slezsku [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.hrady-zrceniny.cz/>

Jižní Čechy - turistické cíle [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.jiznicechy.cz/turisticke-cile#query=&period%5B0%5D=winter>

Krásný zámek ve Lžíně měl doslova štěstí. *Táborský deník* [online]. 2012, 12.9.2012 [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://taborsky.denik.cz/zpravy_region/krasny-zamek-ve-lzine-mel-doslova-stesti-20120912.html

Kudy z nudy [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/>

Kultura.cz [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?x=14.4040000&y=50.1139000&z=11>

Navštivte Myslkovice - Zajímavá místa. *Myslkovice - oficiální stránky obce* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.myslkovice.cz/navstivte-myslkovice>

Nahlížení do katastru nemovitostí - vyhledání stavby. *Státní správa zeměměřictví a katastru* [online]. Dostupné z: <https://nahlizeniidokn.cuzk.cz/VyberBudovu/Stavba/InformaceO>

NPÚ - Památkový katalog [online]. [cit. 2023-12-20]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/>

Panství Bechyně - historie zámku. *Panství Bechyně* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.resort-bechyne.cz/zamek/historie.html>

Prázdné domy [online]. [cit. 2023-12-20]. Dostupné z: <https://prazdnedomy.cz/>

Rozpadlý zámek Brandlín zachránili. Teď tam tika skoro 100 hodin. *IDNES.cz - zpravodajství* [online]. 2014, 3.8.2014. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/na-zamecku-tika-skoro-100-hodin.A140801_2087066_budejovice-zpravy_mrl

Rus chtěl zámek na Táborsku vybavit jako ve Versailles. Přišel o miliony. *IDNES.cz - zpravodajství* [online]. 2016, 15.11.2016. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/rus-chtel-mit-zamek-jako-ve-versailles-prisel-o-osm-milionu.A161115_2286219_budejovice-zpravy_mbe

Zámecká knihovna Dírná. *Virtuální rekonstrukce knižních celků* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20200902192550/http://provenio.net/authorities/54576>

Zámek v Nemyšli a lihovar dostanou původní podobu. *Táborský deník* [online]. 2012, 23.4.2012 [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://taborsky.denik.cz/zpravy_region/zamek-v-nemysli-a-lihovar-dostanou-puvodni-podobu-20120423.html

Zámek v Tučapech zatím zeje prázdnotou. Podarí se obnovit domov důchodců? *Jižní Čechy TED - nejrychlejší zprávy z regionů* [online]. 2018, 17.8. 2018. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.jted.cz/zamek-v-tucapech-zatim-zeje-prazdnotou-podari-se-obnovit-domov-duchodcu/>
 Zámek zachránkyně Němcové pustne. *Táborský deník* [online]. 2010, 22.6.2010 [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://taborsky.denik.cz/zpravy_region/zamek-zachrankyne-nemcove-pustne20100622.html

Tabulka 4 - Okres Tábor - přístupnost, KP, zahrada / park (vlastní zpracování)

	PŘÍSTUPNOST	KULTURNÍ PAMÁTKA	ZAHRADA/PARK
1.	přístupný	ANO - od r. 1958	ANO - PARK
2.	přístupný	NE	ANO - PARK
3.	nepřístupný	NE	ANO - PARK
4.	nepřístupný	ANO - od r. 1958	ANO - ZAHRADA
5.	nepřístupný, z venku volný	ANO - od r. 1963	ANO - PARK
6.	nepřístupný	ANO - od r. 2000	NE
7.	zvenku částečně volný, jinak nepřístupný	ANO - od r. 1958	ANO - Z. A PARK
8.	nepřístupný	ANO - od r. 1958	ANO - PARK
9.	nepřístupný	ANO - od r. 2004	ANO - PARK
10.	nepřístupný, přístupné jen nádvoří	ANO - od r. 1963	ANO - PARK
11.	nepřístupný	ANO - od r. 1958	ANO - ZAHRADA
12.	nepřístupný	NE	NE
13.	přístupný	ANO - od r. 1958	ANO - PARK?
14.	příležitostně přístupný	ANO - od r. 1958	ANO - ZAHRADA
15.	nepřístupný, zvenčí volný	ANO - od r. 2016	ANO - PARK
16.	nepřístupný	ANO - od r. 1958	ANO - PARK
17.	nepřístupný	ANO - od r. 1958	ANO - PARK
18.	nepřístupný	NE	ANO - PARK
19.	nepřístupný	ANO - od r. 1958	ANO - PARK
20.	nepřístupný	ANO - od r. 1958	ANO - PARK
21.	nepřístupný	ANO - od r. 1958	ANO - PARK
22.	nepřístupný	ANO - od r. 1958	ANO - PARK
23.	nepřístupný	ANO - od r. 2021	ANO - PARK
24.	nepřístupný	ANO - od r. 1958	ANO - PARK
25.	nepřístupný	ANO - od r. 1958	NE
26.	přístupný - omezeně	ANO - od r. 1958	NE
27.	přístupný	ANO - od r. 1958, N. - od r. 1962	NE

Zdroje k tabulce č. 4:

Hrady.cz [online]. Dostupné z: <https://www.hrady.cz/>
Hrady v Čechách, na Moravě a ve Slezsku [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.hrady-zrceniny.cz/>
Jižní Čechy - turistické cíle [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.jiznicechy.cz/turisticke-cile#query=&period%5B0%5D=winter>
Kudy z nudy [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/>
Kultura.cz [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?x=14.4040000&y=50.1139000&z=11>
Mapy.cz [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?x=14.4040000&y=50.1139000&z=11>
NPÚ - Památkový katalog [online]. [cit. 2023-12-20]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/>
 Osud zámku v Oblajovicích drží v rukou rakouský vlastník a makléři. *Táborský deník* [online]. 2010, 9.3.2010 [cit. 2023-12-31]. Dostupné z: https://taborsky.denik.cz/zpravy_region/zamek-v-oblajovicich-ma-na-kahanku-20100308.html
 PAVLÁTOVÁ, Marie a Marek EHRlich. *Zahrady a parky jižních Čech*.
 Zámek na Táborsku opustili senioři a chátrá, Tučapy ho chtějí od kraje zpět. *IDNES.cz - zpravodajství* [online]. 2020, 28. 8. 2020 [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/zamek-tucapy-domov-pro-seniory-chatrani-jihocesky-kraj-odkup.A200820_566008_budejovice-zpravy_mcb

3.2 Hrady a zámky v okresech Prachatice a Český Krumlov

V okrese s 9 objekty nalezneme zámek Skalice, ve kterém je umístěna rodinná firma a zámek Čkyně sloužící jako sídlo obecního úřadu. Do turisticky vyhledávaných cílů patří zámky Dub, Kratochvíle a Vimperk. Možnost ubytování pak nabízí zámek Zdíkov. Mezi kulturní památky jsou zapsány zde naplňují všechny objekty, dokonce dva z nich se mohou pyšnit i označením národní kulturní památky – jedná se o zámky Vimperk a Kratochvíle. Opět zde figuruje větší množství objektů doplněné o zámeckou zahradu či park, známky chátrání vykazují jen dva objekty – zámky Přečín a Lčovice.²⁹⁴

Podobná situace se opakuje i v případě Českého Krumlova, kde nalezneme celkem pět objektů. V tomto okrese mohou návštěvníci zavítat celkem do dvou objektů zpřístupněných široké veřejnosti. Všechny objekty můžeme zařadit pod termín kulturní památky, povýšení na národní kulturní památku se stejně jako v případě okresu Prachatice mohou těšit hrad Rožmberk společně s hradem a zámkem v Českém Krumlově. Všechny objekty jsou v zachovalém stavu nebo se postupně rekonstruují, jen jediný objekt, zámeček Omlenička, je opuštěn a postupně chátrá.²⁹⁵

Tabulka 5 – Okres Prachatice – vlastníci 20. století a poč. 21. století (vlastní zpracování)

	NÁZEV OBJEKTU	VLASTNÍK V 2. POL. 20. STOLETÍ	ZMĚNY VLASTNÍKA /ZMĚNA ÚČELU OBJEKTU
1.	Skalice - z.	1950 - ČSR, spravován Státním statkem Vimperk	od r. 1996 - vrácen rodině Holoubků
2.	Čkyně - z.	1948 - ČSR	1993 - obec Čkyně
3.	Dub - z.	1951 - ČSR, 1994 - Jiří Bromovský	2002 - J. a J. Janouškovi, 2004 - J. a F. P. Bromovský, M. Bayly
4.	Kratochvíle - z.	1950 - z. má v péči Národní kulturní komise	ČR - NPÚ
5.	Lčovice - z.	1948 - ČSR	1993 - Ing. De. Alexander Ridder
6.	Přečín - z.	1948 - ČSR	? - Karl Heinz Vater - IMMO-CZ s.r.o.
7.	Vimperk - z.	1947 - ČSR, po r. 1990 - Vimperk	z. prodán Správě národního parku Šumava
8.	Vlachovo Březí - z.	1948 - ČSR	od r. 1997 - obec Vlachovo Březí
9.	Zdíkov - z.	1948 - ČSR	1997 - Helena Müllerová

Zdroje k tabulce č. 5:

Historie zámku Kratochvíle. *Kratochvíle - oficiální webová prezentace státního zámku* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.zamek-kratochvile.cz/cs/o-zamku/historie>

Historie zámku Skalice. *Jezdárna Zámek Skalice* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <http://www.zamekskalice.cz/historie>

Hrady.cz [online]. Dostupné z: <https://www.hrady.cz/>

POUROVÁ, Renata. *Hrady, zámky a tvrze, které přežily rok 2000: Jihočeský kraj*.

Stručná historie zámku Vimperk - *oficiální webová prezentace státního zámku* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://zamek-vimperk.cz/cs/historie>

²⁹⁴ Viz. Tabulky č. 5, 6 a 7.

²⁹⁵ Viz. Tabulky č. 8, 9 a 10.

Tabulka 6 - Okres Prachatice - současný stav (vlastní zpracování)

	SOUČASNÝ VLASTNÍK	DNEŠNÍ VYUŽITÍ	STAV
1.	soukromý objekt	sídlo rodinné firmy - ubytování, jízdárna atd.	rekonstruován
2.	obec / město	sídlo Obecní úřad Čkyně, knihovna i technické služby	zachovalý
3.	soukromý objekt	od r. 2004 - zámecká galerie a turistické místo	rekonstruován
4.	stát	turistické místo	rekonstruován
5.	soukromý objekt	prázdný	chátrá
6.	soukromý objekt	prázdný	chátrá
7.	stát	turistické místo, Muzeum Vimperska	rekonstruován
8.	obec / město	prázdný, nevyužívá se	zachovalý
9.	soukromý objekt	hotel, restaurace a wellness	rekonstruován

Zdroje k tabulce č. 6:

Hrady.cz [online]. Dostupné z: <https://www.hrady.cz/>

Jízdárna Zámek Skalice [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <http://www.zamekskalice.cz/>

Kratochvíle - oficiální webová prezentace státního zámku [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.zamek-kratochvile.cz/cs>

Kudy z nudy [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/>

Nahlížení do katastru nemovitostí - vyhledání stavby. Státní správa zeměměřičtví a katastru [online]. Dostupné z:

<https://nahlizenedokn.cuzk.cz/VyberBudovu/Stavba/InformaceO>

Památky - zámek. Město Vlachovo Březí [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.vlachovobrezci.cz/zivot-ve-meste/turistika/pamatky/>

Prázdné domy [online]. [cit. 2023-12-20]. Dostupné z: <https://prazdnedomy.cz/>

Současnost a výlety do okolí obce. Obec Čkyně [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.ckyne.cz/obec/historie-soucasnost/>

Vimperk - oficiální webová prezentace státního zámku [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://zamek-vimperk.cz/cs>

Zámecký hotel Zdikov [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://cz.schlosshotel-zdikov.de/>

Zámek Dub u Prachatic [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://zamekdub.webnode.cz/>

Tabulka 7 - Okres Prachatice - přístupnost, KP, zahrada / park (vlastní zpracování)

	PŘÍSTUPNOST	KULTURNÍ PAMÁTKA	ZAHRADA / PARK
1.	částečně přístupný	ANO - 1958	ANO
2.	nepřístupný	ANO - 1958	ANO
3.	přístupný	ANO - 1958	ANO
4.	přístupný	ANO - N. - 2002	ANO
5.	nepřístupný	ANO - 1958	ANO
6.	nepřístupný	ANO - 1958	NE
7.	přístupný	ANO - 1958, N. - 2010	ANO
8.	nepřístupný	ANO - 1958	NE
9.	omezeně přístupný	ANO - 1958	ANO

Zdroje k tabulce č. 7:

Hrady.cz [online]. Dostupné z: <https://www.hrady.cz/>

Mapy.cz [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?x=14.4040000&y=50.1139000&z=11>

NPÚ - Památkový katalog [online]. [cit. 2023-12-20]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/>

PAVLÁTOVÁ, Marie a Marek EHRLLICH. Zahrady a parky jižních Čech.

Tabulka 8 - Okres Český Krumlov - vlastníci 20. století a poč. 21. století (vlastní zpracování)

	NÁZEV OBJEKTU	VLASTNÍK V 2. POL. 20. STOLETÍ	ZMĚNY VLASTNÍKA / ZMĚNA ÚČELU OBJEKTU
1.	Červený Dvůr - z.	1945 - pod českou národní správou	1947 - do zemského vlastnictví, 1950 - ČSR
2.	Český Krumlov - h. + z.	1945 - pod českou národní správou	1947 - do zemského vlastnictví, 1950 - ČSR
3.	Kvítkův Dvůr - z.	1920 - zbytkovým statkem, 1948 - ČSR	1991 - J. Králová, V. Faltusová, J. Faltus
4.	Omlenička - z.	od r. 1933 - Jan Beneš, 1945 - ČSR - státní statek	1993/94 - AD HOC k. s.
5.	Rožmberk - h.	1945 - ČSR	NPÚ České Budějovice

Zdroje k tabulce č. 8:

FALTUSOVÁ, Jana. *Problematika využití kulturně historických památek pro cestovní ruch*. České Budějovice, 2011. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Ekonomická fakulta. Vedoucí práce Dr. Ing. Dagmar Škodová Parmová, s. 62-63.

Historie hradu a zámku Český Krumlov. Český Krumlov - oficiální webová prezentace státního hradu a zámku [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z:

<https://zamek-ceskykrumlov.cz/cs/o-hradu/historie-hradu-a-zamku>

Kudy z nudy [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/>

O hradu. Rožmberk - oficiální webová prezentace státního hradu [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://hrad-rozemberk.cz/cs/o-hradu>

POUROVÁ, Renata. *Hrady, zámky a tvrze, které přežily rok 2000: Jihočeský kraj = Castles, chateaux and fortresses extant in the year 2000: The Region of South Bohemia = Burgen, Schlösser und Festungen, die das Jahr 2000 überlebt haben: der Südböhmische Kreis = Les châteaux-forts, les châteaux et les lieux fortifiés qui survécurent l'an 2000: La Bohême du Sud*. České Budějovice: Herbia, 2006.

ÚLOVEC, Jiří. *Ohrožené hrady, zámky a tvrze Čech*. Praha: Libri, 2005, S. 121.

Zámek Český Krumlov ve 20. století. ČESKÝ KRUMLOV - SVĚTOVÉ DĚDICTVÍ UNESCO [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z:

https://castle.ckrumlov.cz/zamek_oinf_20st/

Tabulka 9 - Okres Český Krumlov – současný stav (vlastní zpracování)

	SOUČASNÝ VLASTNÍK	DNEŠNÍ VYUŽITÍ	STAV OBJEKTU
1.	stát	psychiatrická léčebna	zrekonstruován
2.	stát	turistické místo	zachovalý
3.	soukromý objekt	pronájem prostor	zrekonstruován
4.	soukromý objekt	prázdný, bez využití - v havarijním stavu	chátrá
5.	stát	turistické místo - cenné sbírky obrazů, zbraní atd.	zachovalý

Zdroje k tabulce č. 9:

Dvůr ukrývá unikátní Prokyšovy fresky. *Českokrumlovský deník* [online]. 2010, 17.9.2010 [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://ceskokrumlovsky.denik.cz/zpravy_region/dvur-ukryva-unikatni-prokysovy-fresky20100916.html
 Historie hradu a zámku Český Krumlov. *Český Krumlov - oficiální webová prezentace státního hradu a zámku* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://zamek-ceskykrumlov.cz/cs/o-hradu/historie-hradu-a-zamku>
Hrady.cz [online]. Dostupné z: <https://www.hrady.cz/>
 Nahlížení do katastru nemovitostí - vyhledání stavby. *Státní správa zeměměřičtví a katastru* [online]. Dostupné z: <https://nahlizeniidokn.cuzk.cz/VyberBudovu/Stavba/InformaceO>
NPÚ - Památkový katalog [online]. [cit. 2023-12-20]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/>
 O hradu. *Rožmberk - oficiální webová prezentace státního hradu* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://hrad-rozemberk.cz/cs/o-hradu>
Prázdné domy [online]. [cit. 2023-12-20]. Dostupné z: <https://prazdnedomy.cz/>
Psychiatrická léčebna Červený Dvůr [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://cervenydvur.cz/>
 Statek Kvítkův Dvůr. *Český Krumlov region* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.ckrumlov.info/cz/pamatky-a-kultura-341-statek-kvitkuv-dvur/>

Tabulka 10 - Okres Český Krumlov - přístupnost, KP, zahrada / park (vlastní zpracování)

	PŘÍSTUPNOST	KULTURNÍ PAMÁTKA	ZAHRADA / PARK
1.	omezeně přístupný	ANO - 1958	ANO - PARK
2.	přístupný	ANO - 1958, N. - 1989	ANO - ZAHRADA
3.	omezeně přístupný	ANO - 1958	ANO - ZAHRADA I PARK
4.	nepřístupný	ANO - 1958	NE
5.	přístupný	ANO - 1958, N. - 2002	ANO - PARK

Zdroje k tabulce č. 10:

Hrady.cz [online]. Dostupné z: <https://www.hrady.cz/>
Kudy z nudy [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/>
NPÚ - Památkový katalog [online]. [cit. 2023-12-20]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/>
 Statek Kvítkův Dvůr. *NPÚ* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/hrady-a-zamky/tipy-na-vylet/92928-statek-kvitkuv-dvur>
 PAVLÁTOVÁ, Marie a Marek EHRlich. *Zahrady a parky jižních Čech*.

4 Případové studie

4.1 Zámek Dírná

První představovaný objekt se nachází v západní části obce Dírná, která se nachází přibližně 10 kilometrů východně od města Soběslavi, spadá tedy pod okres Tábor. Nepříliš známý barokní zámeček stojící u Zámeckého rybníka nese stejnojmenný název dané obce.²⁹⁶ Jeho existence je silně spjata se šlechtickým rodem Wratislavů z Mitrovic, kteří na něm hospodaří přes čtyři staletí.²⁹⁷

4.1.1 Historie zámku Dírná

Dírenský zámek byl vystavěn na místě gotické tvrze, jejíž vznik lze s určitou pravděpodobností datovat do 2. poloviny 14. století,²⁹⁸ kdy na ní hospodařili různí majitelé včetně rodu Rútů.²⁹⁹ Následně se majetek dostává do vlastnictví rodu Wratislavů z Mitrovic.³⁰⁰ Kryštof z rodu Wratislavů tak na místě vyhořelé tvrze nechal vybudovat dvoupatrový zámek čtvercového půdorysu.³⁰¹ Kromě toho se postaral i obnovu místního kostela. V jeho odkazu pokračoval dále jeho synovec Václav Wratislav z Mitrovic (1576-1635) spravující kromě statku v Dírné i statky v Zálší, Mezné atd.³⁰²

Následovalo ještě mnoho vlastníků náležejících k tomuto rodu, z nich lze jmenovat např. Františka Adama (1759-1815),³⁰³ díky kterému se v letech 1757-1759 zámek přeměnil do pozdně barokního slohu.³⁰⁴ Naproti zámecké budově vznikl v letech 1759-1761 také malý anglický park s letohrádkem.³⁰⁵ na základě předlohy známého architekta

²⁹⁶ NEUBAUEROVÁ, Marie. Místo politiky řeší výlovy a kůrovce: Evžen Wratislav, potomek slavného rodu, se stará o zámek v Dírné na Táborsku, rybníky a přes 3 000 hektarů lesa. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání. Jižní Čechy Dnes*. 2007, 05.11.2007, **18**(258), s. D/4.

²⁹⁷ DVOŘÁK, Luboš. Dcera hraběte Wratislava provozuje v Dírné penzion. In: *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání*. 2003, 14(98), s. Jižní Čechy Dnes : [příloha], s. D/3.

²⁹⁸ Zámek. *NPÚ - Památkový katalog* [online]. [cit. 2023-09-23]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/zamek-681642>

²⁹⁹ PAVLÁTOVÁ, Marie a Marek EHRLICH. *Zahrady a parky jižních Čech*. [Praha]: Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, c2004, s. 287.

³⁰⁰ *SOKA Tábor*, Místní národní výbor Dírná, (1918) 1945 – 1990, kronika obecní, úřední kniha, Dírná, s. 9.

³⁰¹ MŽYKOVÁ, Marie. II. Hrady a zámky – Dírná (okres Tábor). In: DRAHOTOVÁ, Olga a Marie MŽYKOVÁ. *Navrácené poklady: Restitutio in integrum: [Kat. výstavy]: Tereziánské křídlo Pražského hradu*. Praha: Revya, 1994, s. 38-39.

³⁰² *SOKA Tábor*, Místní národní výbor Dírná, (1918) 1945 – 1990, kronika obecní, úřední kniha, Dírná, s. 10.

³⁰³ Tamtéž, s. 11.

³⁰⁴ KUBŮ, František. Dírná patřila šlechtici, který v boji s ohněm položil svůj život. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání. Jižní Čechy Dnes*. 1999, 15.01.1999, **10**(12), s. 4.

³⁰⁵ Tamtéž.

Jonanna Lucase von Hildebrandta.³⁰⁶ Po smrti Františka Adama v roce 1788 vysoudil Dírnou jeho strýc, po kterém se panství ujal jeho jediný syn František Adam (1759-1815) držící panství v Dírné a Zálší až do své smrti roku 1815. Poté o majetek pečovali další potomci rodu Wratislavů, mezi nimiž i tři bratři Eugen (1855-1897), Maxmilián Josef (1857-1940) a Arnošt (1858-1917). Eugen kromě Dírné a Zálší spravoval i Myslkovice, Roudnou a Krnsko. Byl předsedou Národního divadla a podporoval hasičské sbory. Takže vlastně nebylo žádným překvapením, když se postavil do čela hasičského sboru v Dírné.³⁰⁷ Sám dokonce vyrobil i první hasičskou stříkačku, kterou můžeme dodnes obdivovat ve sbírkách Národního technického muzea v Praze.³⁰⁸

4.1.2 Panství Dírná v 19. století

K panství Dírná, spravované rodem Wratislavů, však nepatřila pouze samotná budova zámku. Jak již vychází z katastrálního měření provedeného roku 1828 za majitele Františka Adama z Mitrovic: „*je celková výměra rozlohy panství 7. 158 jiter 1. 395 sáhů.*“³⁰⁹ Tvoří ho hlavně louky, pole, rybníky, lesy i zahrady. Z celkových 83 rybníků s kapry a štikami patří 63 vrchnosti a zbylých 20 vlastní poddaní. Mezi ty nejvýznamnější patří rybník obklopující zámek Dírná – tzv. Zámecký, rybníky v Závsi či Nový u Mezné. Kromě toho byly součástí panství i lesy tvořící dva hlavní revíry v Dírné a Mezné poskytující především velké množství borovic a smrků. Vodní plocha společně s lesy se v rámci panství těšila větším výnosům než skromné polnosti, které se bohužel musely potýkat s menší úrodností žita a ovsa. Celkem bylo v provozu šest panských dvorů sídlících např. v Dírné, Chotěmicích, Mezné či Nové Vsi. Důležitou součástí každého dvora představovaly ovocné zahrady i chov dobytka.³¹⁰

4.1.3 Podoba zámku Dírná v 19. století a v první polovině 20. století

Zámek je součástí areálu skládajícího se ze samotné zámecké budovy, hospodářského dvora, pivovaru, lihovaru a mlýna. Pro vstup do zámku je nutné využít dlážděnou cestu procházející celým nádvořím.³¹¹ Ústřední stavbou nádvoří je kamenná kašna zdobená

³⁰⁶ *Zámek Dírná* [online]. [cit. 2023-09-23]. Dostupné z: <https://edu.ceskatelevize.cz/video/13365-zamek-dirna>

³⁰⁷ *SOKA Tábor*, Místní národní výbor Dírná, (1918) 1945 – 1990, kronika obecní, úřední kniha, Dírná, s. 11-12.

³⁰⁸ KUBŮ, František. Dírná patřila šlechtici, který v boji s ohněm položil svůj život, s. 4.

³⁰⁹ Panství Dírná - svěřenectví. In: HRBEK, Vladimír. *Zmizelé Soběslavsko*. Myslkovice: Vladimír Hrbek, 2003, s. 37.

³¹⁰ Tamtéž, s. 37-39.

³¹¹ PAVLÁTOVÁ, Marie a Marek EHRlich. *Zahrady a parky jižních Čech*, s. 287-288.

figurální plastikou. Nachází se zde i vyhlídkové místo, kterého si lze všimnout díky zdi s cimbuřím a vyhlídkovému oknu, lze si jím prohlédnout zahradu na poloostrově.³¹²

Na počátku 19. století je zámek v rámci odhadu dírenského panství popisován jako „*dvoupatrová budova čtvercové půdorysu stojící na skále, v přízemí klenutá, v poschodí měla sál a na věži hodiny.*“³¹³ Do zámku zakrytého stromovím, nad kterým se nachází Zámecký rybník, se návštěvník dostal přes dlouhé hospodářské stavení. Z obou stran zámku se nacházely dvě stoky: mlýnská a jalová.³¹⁴ Dvoupatrový objekt se vyznačoval hrubou zdí pocházející ze staré tvrze.³¹⁵ Z té se v budově zámku dochovalo staré vězení.³¹⁶ Kromě vězení se za příkopem z gotické tvrze také dochoval trup čtverhranné věže³¹⁷ strážící bránu³¹⁸ přibližně z 15. století.³¹⁹

Do prvního poschodí zámku se vchází přímo po kamenném mostě vystavěném nad hlubokým příkopem. Vnitřní prostory zámku jsou moderně zařízeny a vykazují malou míru opotřebení, protože v předcházejících letech nebyly často obývány. Najdeme zde památky umělecké i starožitné.³²⁰

Mimo vnitřní prostory zámku nelze opominout ani jeho okolí. Na plánu vztahujícím se k zámku jsou zakresleny taktéž úřednické byty, Zámecký rybník, mlýn, kamenný most, taras postaven na ochranu skály i všechny bývalé objekty - vinice, vězení a věž.³²¹ Součástí je i zámecký park nacházející se jihovýchodně od zámku, kde jeho tzv. terasovitě uspořádanou část spatříme jako již výše zmíněný poloostrov vybíhající do Zámeckého rybníka. Na jeho výběžku se nachází zahradní zděný altán z počátku 19. století. Terasová část parku přechází „*ve volně řešený krajinářský park, jehož kompozice je vzhledem k podrostu špatně čitelná.*“³²² Porost tohoto volně působícího parku se skládá především z dřevin domácího původu jako je např. borovice, dub, jasan, lípa, olše atd. Kromě dvou rybníků v západní části parku, zásadní význam pro členitost krajiny zámeckého areálu sehrává Zámecký rybník. Park je navíc z jižní i západní strany obehnan kamennou zdí.

³¹² Tamtéž.

³¹³ TRÍSKA, Karel. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Svoboda, 1986, s. 53.

³¹⁴ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého*. Praha: F. Šimáček, 1885, s. 301.

³¹⁵ Tamtéž.

³¹⁶ CIKHART, Roman. *Popis Táborska*. 1. vyd. Tábor: Okresní rada osvětová, 1947, s. 43.

³¹⁷ Tamtéž, s. 43.

³¹⁸ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého*, s. 301.

³¹⁹ CIKHART, Roman. *Popis Táborska*, s. 43.

³²⁰ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého*, s. 301.

³²¹ Tamtéž, s. 302.

³²² PAVLÁTOVÁ, Marie a Marek EHRlich. *Zahrady a parky jižních Čech*, s. 288.

Kromě něj se zde nachází i užitková zahrada, na níž byl dříve postaven skleník se zahradním domkem.³²³

4.1.4 Vývoj zámku Dírná v 1. polovině 20. století

Po vynálezci Eugenovi, v roce 1907 převzal majetek jeho syn Osvald Václav hrabě Wratislav z Mitrovic (1883-1966), který si v roce 1909 vzal za manželku Doroteu Josefu hraběnkou Thun-Hohenstein. Po jejich sňatku se jim narodilo celkem šest dětí.³²⁴

Společně obhospodařovali majetek v Dírné i na ostatních hospodářských dvorech např. v Mezné, Nové Vsi, Chotěmicích atd. Kromě toho pod jejich správou stále spadaly zámky v Myslkovicích a Krnsku. Po první pozemkové reformě přišli Wratislavové o dvory v Zálší – Horní, Mezné, Chotěmicích a Mažicích – celkově tedy o 1265 ha. „Majetek Wratislavů tedy od roku 1920 do roku 1948 tvořilo 2027 hektarů zemědělské půdy, tři lesní revíry, několik rybníků, rodový zámek v Dírné a zámky v Myslkovicích a Krnsku.“³²⁵ V jejich správě zůstalo i hospodářské zázemí v Dírné tedy pila, mlýn a pivovar vytvářející dostatečné množství zásoby piva pro cca 40 okolích hospod. Dále lihovar v Dírné a Myslkovicích, dvě cihelny v Mezné a Krnsku, i palác na Tržišti v Praze.³²⁶

Před vznikem 2. světové války se příslušníci rodu Wratislavů přihlásili k petici českých šlechtických rodů a navíc odmítli nabídku stát se Němci. Tyto vlastenecké postoje vedly k tomu, že kromě znárodnování statků se dočkali i dalších nepříjemností, které se dotkly i budoucího vlastníka zámku v Dírné. Tím se stal nejstarší syn hraběte Osvalda Václava, Maxmilián Josef Osvald (1917-2002), který celý svůj život prožil v Dírné, dokonce svých prvních 33 let přímo v prostorách zámku. Studoval na gymnáziu v Českých Budějovicích, kde také v roce 1937 úspěšně složil maturitní zkoušku a ve studiu pokračoval na vysoké škole zemědělské. Svých studií musel zanechat v roce 1939, kdy došlo k uzavření českých vysokých škol. Byla mu však nabídnuta možnost německého občanství, díky kterému by mohl získat vysokoškolské vzdělání v Německu. Nabídku však nepřijal a zůstat dál věrný své rodné Dírné.³²⁷ Od té doby již pomáhal

³²³ PAVLÁTOVÁ, Marie a Marek EHRlich. *Zahrady a parky jižních Čech*, s. 288.

³²⁴ PLECEROVÁ, Jana. *Maxmilián Wratislav, Wratislavové z Mitrovic a jejich panství Dírná*. Praha, 2006. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Bohdan Zilynskyj, s. 29-30.

³²⁵ PLECEROVÁ, Jana. *Maxmilián Wratislav, Wratislavové z Mitrovic a jejich panství Dírná*, s. 49.

³²⁶ Tamtéž.

³²⁷ VOTÝPKA, Vladimír. *Příběhy české šlechty*. Praha: Mladá fronta, 1995, s. 174-175.

svému otci, Josefu Osvaldovi s udržováním a správou veškerého majetku.³²⁸ Poté si vzal za manželku Karolinu hraběnku Sternbergovou (1924-2021), s kterou počal tři potomky: Karolinu (*1948), Marii Terezii (* 1954) a nejmladšího syna Evžena (*1961).³²⁹

V roce 1948 zasáhla rod Wratislavů z Dírné druhá pozemková reforma, která znamenala veškeré zabránění půdy zahrnující znárodnění fideikomisu i již zmíněných malých průmyslových podniků. Zámek v Dírné byl prozatím rodině ponechán i s přiznanými nepostižitelnými 50 ha půdy v Závsi, z kterých se však rázem stalo pouhých 36 ha.³³⁰ Rodině však byli zabaveni i koně a všechny stroje, takže jejich hospodaření na zbylé půdě bylo nemyslitelné.³³¹ Nakonec i těch 36 ha v březnu roku 1950 odevzdali do rukou státního statku sídlícího v Táboře.³³² Ještě dne 30. prosince byl rodině doručen výměr na dávku z majetku přes 4 milióny korun, ihned den poté obdržela rodina další výzvu týkající se zaplacení milionářské daně ve výši tří milionů. Nakonec Wratislavové větší část dávky z majetku zaplatili, stále jim však zůstal určitý nedoplatek, s kterým museli žít pod hrozbou exekuce.³³³

V roce 1950 musela rodina opustit i rodný zámek.³³⁴ Na konci června tohoto roku se totiž na zámek dostavil okresní tajemník KSČ, který Maxmiliánovi Wratislavovi oznámil, že jejich rodové sídlo bude nově sloužit jako domov důchodců. Vzápětí na zámek dorazila i kriminálka z Českých Budějovic, jejímž úkolem bylo provedení prohlídky daného objektu. Snažili se najít cokoliv, za co by bylo možné Maxmiliána odvézt do vězení. Obvinili ho např. z neoprávněného vlastnění náhradních dílů do sekaček na trávu, které označili za nedostatkové zboží ve státě. S tímto pokusem však nepochodili, Maxmilián měl totiž písemný souhlas, že si náhradní díly může ponechat ve svém osobním

³²⁸ *V našem zámku byl pionýrský tábor* [online]. 2011/23 [cit. 2023-09-23]. Dostupné z:

<https://www.katyd.cz/clanky/v-nasem-zamku-byl-pionyrsky-tabor.html?fbclid=IwAR2DCquBIBdm5Gz0nX3EehJv03K49KE90JXodzw3snGZcJfYDvZVdQ-Cdxw>

³²⁹ PLECEROVÁ, Jana. *Maxmilián Wratislav, Wratislavové z Mitrovic a jejich panství Dírná*, s. 30.

³³⁰ VOTÝPKA, Vladimír. *Příběhy české šlechty*. Praha: Mladá fronta, 1995, s. 175.

³³¹ DOČEKAL, Boris. *Příběhy českých šlechticů: Kristina Colloredo-Mansfeldová, Bedřich Schwarzenberg, Richard Belcredi, Jan Egon Kolowrat-Krakowský-Liebsteinský, Alexander Kálnoky, Norbert Kinský, Jiří Stránský, Evžen Wratislav, Jiří Sternberg, Johannes Nádherný, František Kinský, Josefína a Jan Hildprandtovi, Adam Bubna, David Parish, Karolína a Jaromír Hrubí*. Jihlava: Listen, 2006, s. 91.

³³² VOTÝPKA, Vladimír. *Příběhy české šlechty*, s. 175.

³³³ Tamtéž, s. 176.

³³⁴ Wratislavové odvozuji původ od krále Vratislava II. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání. Jižní Čechy Dnes*. 2007, 05.11.2007, **18**(258), s. D/4.

vlastnictví. Nakonec byl zatčen kvůli podpisu prázdného papíru učiněného jeho otcem, jenž tak nevědomě dosvědčil synovu vinu.³³⁵

Zatímco Maxmilián trávil čas ve vazbě,³³⁶ rodina nadále žila v Dírné, nejprve se jejich útočištěm stal bývalý byt sládka v pivovaru.³³⁷ Celkem deset rodinných příslušníků se se svými osobními věcmi a pár kusy nábytku uchýlilo do třech vlhkých místností.³³⁸ Život v pivovaru byl hlavně pro dospělé členy rodiny velmi komplikovaný. Karolína však konstatuje, že jako děti si zde maximálně vyhrály a nepocit'ovaly žádné velké trápení.³³⁹ Později jejich rodina přesídlila do jednopatrového domu nacházejícího se naproti zámku již spadajícího do vlastnictví státu, který si však museli na vlastní náklady opravit.³⁴⁰

Po zabavení zámku bylo rodině Wratislavů jeho vnitřní vybavení zahrnující např. porcelán, starožitný nábytek či knihovnu odhadnuto v přepočtu nové měny na velmi nízkou hodnotu z čistě promyšleného důvodu. „*Pokud totiž nepřesáhla odhadnutá cena 40 000 korun, automaticky se, podle tehdy platných předpisů, snižovala na 10 000 korun.*“³⁴¹ Wratislavové nedostali peníze za vzniklé válečné školy ani za svůj zabavený majetek, navíc se jim dostalo povinnosti odvádět dávky ze zůstaveného majetku.³⁴²

Při odvozu zámeckého mobiliáře docházelo k ničení velice vzácných předmětů např. míšenského porcelánu. Předměty házeli volně do beden a přepravovali je nákladními vozy do různých depozitářů.³⁴³ Mnohé vzácnosti z Dírné získaly nový domov především na zpřístupněných hradech a zámcích. Řada z nich se dostala např. na zámky: Červená Lhota, Jindřichův Hradec, Kratochvíle, Rychnov nad Kněžnou či Nové Hrady u Vysokého Mýta, část se objevila i na hradě Buchlov.³⁴⁴

³³⁵ VOTÝPKA, Vladimír. *Příběhy české šlechty*, s. 176-178.

³³⁶ DOČEKAL, Boris. *Příběhy českých šlechticů: Kristina Colloredo-Mansfeldová, Bedřich Schwarzenberg, Richard Belcredi, Jan Egon Kolowrat-Krakowský-Liebsteinský, Alexander Kálnoky, Norbert Kinský, Jiří Stránský, Evžen Wratislav, Jiří Sternberg, Johannes Nádherný, František Kinský, Josefína a Jan Hildprandtovi, Adam Bubna, David Parish, Karolína a Jaromír Hrubí*, s. 92.

³³⁷ Wratislavové odvozují původ od krále Vratislava II., s. D/4.

³³⁸ *V našem zámku byl pionýrský tábor* [online]. Dostupné z: <https://www.katvd.cz/clanky/v-nasem-zamku-byl-pionyrsky-tabor.html?fbclid=IwAR2DCquBIBdm5Gz0nX3EehJv03K49KE90JXodzw3snGZcJfYDvZVdQ-Cdxw>

³³⁹ Karolína Wratislavová z Mitrovic. *Edu - Česká televize* [online]. [cit. 2023-09-23]. Dostupné z: <https://edu.ceskatelevize.cz/video/13343-karolina-wratislavova-z-mitrovic>

³⁴⁰ Wratislavové odvozují původ od krále Vratislava II., s. D/4.

³⁴¹ VOTÝPKA, Vladimír. *Příběhy české šlechty*, s. 175-176.

³⁴² Tamtéž.

³⁴³ *V našem zámku byl pionýrský tábor* [online]. Dostupné z: <https://www.katvd.cz/clanky/v-nasem-zamku-byl-pionyrsky-tabor.html?fbclid=IwAR2DCquBIBdm5Gz0nX3EehJv03K49KE90JXodzw3snGZcJfYDvZVdQ-Cdxw>

³⁴⁴ MŽYKOVÁ, Marie. II. Hrady a zámky – Dírná (okres Tábor), s. 38.

Majitelem zámku se tedy stal strojírenský podnik ČKD Dukla Praha. Časem se zde v letních měsících konaly pionýrské tábory.³⁴⁵ „V zámeckém parku byly stany, chatky a volejbalové hřiště,³⁴⁶ konstatuje další z potomků hraběte Maxmiliána, jeho jediný syn Evžen, který zde trávil čas při hraní nohejbalu s pražskými dětmi na prázdninách.³⁴⁷ Připomínkou tohoto období byl ještě v roce 1971 nevzhledný poutač s nápisem ČKD Praha zarůstající v trávníku zámeckého parku.³⁴⁸ Zkrátka Wratislavové byli nuceni každý den přihlížet chátrajícímu stavu jejich bývalého panství.³⁴⁹

Jeho budoucí majitel se však po sedmiměsíční vazbě vrátil zpět do rodné Dírné. Musel se však zavázat pouze k výkonu manuální práce.³⁵⁰ Nejdříve tedy pracoval jako traktorista, později jako dřevorubec, který zpracovával dříví ze svého bývalého lesa. V důchodu pak roznášel poštu v místní obci či spravoval na zámku.³⁵¹

I z toho důvodu tedy bylo jasné, že rodina rodu Wratislavů není schopna splatit již výše zmíněnou milionářskou daň, která se každým rokem zvyšovala o šestiprocentní úrok, dluh tedy v roce 1966 dosahoval výše 2 milionů. Avšak po smrti Josefa Osvalda Wratislava výzvy k zaplacení dluhu už rodina nedostávala.³⁵² V letech 1968/69 měl Maxmilián se svou rodinou možnost zůstat v zahraničí, cestovali totiž do Rakouska, Švýcarska a Německa. Nakonec však zůstali věrni Dírné a emigraci zcela zavrhli.³⁵³ Na svůj majetek si museli počkat až do roku 1989, kdy ho postupně získávali zpět na základě restitučního procesu.³⁵⁴

³⁴⁵ TRÍSKA, Karel. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 52-53.

³⁴⁶ *Panství hraběte Wratislava: tisíc hektarů lesa, pila, rybníky a doma kotel na pelety* [online]. 2019 [cit. 2023-09-23]. Dostupné z: <https://ceska-peleta.cz/clanky-klastru/panstvi-hrabete-wratislava-tisic-hektaru-lesa-pila-rybniky-a-doma-kotel-na-pelety/>

³⁴⁷ *Panství hraběte Wratislava: tisíc hektarů lesa, pila, rybníky a doma kotel na pelety* [online]. Dostupné z: <https://ceska-peleta.cz/clanky-klastru/panstvi-hrabete-wratislava-tisic-hektaru-lesa-pila-rybniky-a-doma-kotel-na-pelety/>

³⁴⁸ VOTÝPKA, Vladimír. *Příběhy české šlechty*, s. 168.

³⁴⁹ Rozhovor 1 – potomek šlechtického rodu – zámek Dírná

³⁵⁰ DOČEKAL, Boris. *Příběhy českých šlechticů: Kristina Colloredo-Mansfeldová, Bedřich Schwarzenberg, Richard Belcredi, Jan Egon Kolowrat-Krakowský-Liebsteinský, Alexander Kálnoky, Norbert Kinský, Jiří Stránský, Evžen Wratislav, Jiří Sternberg, Johannes Nádherný, František Kinský, Josefína a Jan Hildprandtovi, Adam Bubna, David Parish, Karolína a Jaromír Hrubí*, s. 92.

³⁵¹ Wratislavové odvozují původ od krále Vratislava II., s. D/4.

³⁵² VOTÝPKA, Vladimír. *Příběhy české šlechty*, s. 183-185.

³⁵³ Tamtéž, s. 185-186.

³⁵⁴ Rozhovor 1 – potomek šlechtického rodu – zámek Dírná

4.1.5 Restituční proces v Dírné po roce 1989

Do řešení restitucí se dal Maxmilián Wratislav bez pomoci právníků³⁵⁵ hned po skončení sametové revoluce v roce 1990.³⁵⁶ Restituční proces pokládal za velký zázrak, to dokládají také jeho slova: „*Že by někdy došlo k navrácení majetku, to by mě už ani ve snu nenapadlo.*“³⁵⁷

Návrat majetku do rukou potomka původního majitele netrval dlouho, protože rodina měla pečlivě připraveny všechny dokumenty vztahující se k vlastnictví zabranému majetku.³⁵⁸ I přesto si však Maxmilián stěžoval na některé překážky, které brzdily uskutečňování restitučního zákona. Problém viděl hlavní v úřadech, které musí čekat na rozhodnutí jiných instancí. Navíc dle jeho názoru byl nápor žadatelů o restituce enormní a i přes zodpovědné úředníky se nedařilo takovým náporům rychle a pohotově čelit. Za problematické též pokládal předání pozemkových knih od bývalé geodézie katastrálnímu úřadu. Zaměstnanci geodézie odešli a noví pracovníci stěží luštili pozemkové knihy, které pro ně byly naprosto nečitelné.³⁵⁹

I přes nastíněné problémy dostává rodina Maxmiliána Wratislava od roku 1992 postupně svůj majetek zpět. Kromě zámeckých sídel v Dírné, Myslkovicích a Krnsku patří znovu do jejich správy 178 ha lesa, Zámecký rybník, Pražský palác vedle amerického velvyslanectví, menší hospodářské provozovny v Dírné – pila a elektrárna.³⁶⁰ V roce 1992 se také Maxmilián společně se svým synem Evženem, vyučeným automechanikem, pouštějí do podnikání a zakládají firmu s jejich rodovým názvem Wratislav věnující se oblastem jako je lesnictví, rybářství a zemědělství, která funguje dodnes.³⁶¹

Zpočátku všechny důležité věci spojené s podnikáním zajišťoval jeho otec, protože Evžen neměl s těmito věcmi žádné zkušenosti. Vzpomíná jen na to, jak většinu roku

³⁵⁵ DVOŘÁK, Luboš. Jméno rodu nesmí z kraje vymizet: dvaadvaceticetiletý Evžen šéfuje rodinné firmě v Dírné / = Seriál: Jihočeští šlechtici. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání. Jižní Čechy Dnes*. 2003, 13.11.2003, **14**(266), s. C/1.

³⁵⁶ NEUBAUEROVÁ, Marie. Místo politiky řeší výlovy a kůrovce: Evžen Wratislav, potomek slavného rodu, se stará o zámek v Dírné na Táborsku, rybníky a přes 3 000 hektarů lesa, s. D/4.

³⁵⁷ NOVOTNÝ, Jára. WRATISLAV Z MITROVIC NA DÍRNÉ, Maxmilián Osvald. Hrabě Wratislav podruhé: "všechno jenom užívali, ale nedali do toho ani halíř--". *Táborské listy*. 1993, 13.09.1993, **2**(212), s. 9.

³⁵⁸ DVOŘÁK, Luboš. Hrabě má domov v Dírné. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání. Jižní Čechy Dnes*. 2001, 07.09.2001, **12**(209), s. D/2.

³⁵⁹ NOVOTNÝ, Jára. WRATISLAV Z MITROVIC NA DÍRNÉ, Maxmilián Osvald. Hrabě Wratislav podruhé: "všechno jenom užívali, ale nedali do toho ani halíř--"., s. 9.

³⁶⁰ MŽYKOVÁ, Marie. II. Hrady a zámky – Dírná (okres Tábor), s. 38-39.

³⁶¹ *Firma Wratislav* [online]. [cit. 2023-09-25]. Dostupné z: <https://www.wratislav.cz/>

pracoval v lese s motorovou pilou již na majetku vlastněného jeho rodinou. Vztah ke zpět získanému majetku, který tvořily hlavně lesy a rybníky, si budoval skrz vyprávění svých rodičů a jeho odpovědnost k těmto statkům se upevnila až v době, kdy se o ně musel začít starat.³⁶²

V roce 1993 už bylo Wratislavům navráceno „...téměř sedmdesát procent majetku registrováno, čili odstátněno.“³⁶³ Většina statků však byla velmi nešťastným způsobem od předchozích majitelů zdemolována a poničena. V lesích se např. užíval nesprávný způsob kácení, nedostatky se také projevíly v pěstování. Podobně špatný stav vykazovaly také hospodářské dvory např. v Myslkovicích, Závsi, Dírné či Nové Vsi, na kterých by se dle současného stavu mohlo jen těžko hospodařit. Bývalí majitelé zkrátka „*to všechno jenom užívali a nedali do toho ani halíř.*“³⁶⁴

Rodině se kolem roku 1995 podařilo stabilizovat všechny lesy spadající pod jejich správu. V té době vlastní již přibližně 1 100 ha těchto porostů v Dírné, Chotěmicích, Višňové, Zálší atd., na kterých hospodaří s pomocí 25 zaměstnanců zpravidla samostatných dělníků vlastních pily. Získané polnosti pronajímají zemědělskému družstvu a místní hostinec obci. Sami provozují pilu a elektrárnu v Dírné, opravují mlýn a Dírenský zámek,³⁶⁵ na jejichž obnovu čerpají finance hlavně z lesních výnosů a restitučních náhrad. Opravy se kromě těchto dvou objektů dočkal i bývalý hospodářský dvůr v Dírné.³⁶⁶

4.1.6 Osud Dírné a dalších zámků vlastněných rodem Wratislavů po roce 1989

Navrácení zámku Dírná původním majitelům v roce 1992³⁶⁷ provázelo zhodnocení - ČKD Dukla Praha se tu totiž postarala o renovaci zámecké střechy. Nakonec jí však restitučníci nemuseli vyplácet žádné peněžní náhrady, protože bylo dokázáno, že původní

³⁶² NEUBAUEROVÁ, Marie. Místo politiky řeší výlovy a kůrovce: Evžen Wratislav, potomek slavného rodu, se stará o zámek v Dírné na Tábořsku, rybníky a přes 3 000 hektarů lesa, s. D/4.

³⁶³ NOVOTNÝ, Jára. WRATISLAV Z MITROVIC NA DÍRNÉ, Maxmilián Osvald. Hrabě Vratislav podruhé: "všechno jenom užívali, ale nedali do toho ani halíř--.", s. 9.

³⁶⁴ Tamtéž.

³⁶⁵ WRATISLAV Z MITROVIC NA DÍRNÉ, Maxmilián Osvald. Pro hraběte nejsou ani hrabě nepřitelem: Maxmilián Vratislav má pevnou vůli, plánů plnou hlavu a plné ruce práce. *Táborské listy*. 1995, 11.07.1995, 4(159), s. 9.

³⁶⁶ DOČEKAL, Boris. *Příběhy českých šlechticů: Kristina Colloredo-Mansfeldová, Bedřich Schwarzenberg, Richard Belcredi, Jan Egon Kolowrat-Krakowský-Liebsteinský, Alexander Kálnoky, Norbert Kinský, Jiří Stránský, Evžen Wratislav, Jiří Sternberg, Johannes Nádherný, František Kinský, Joseřina a Jan Hildprandtovi, Adam Bubna, David Parish, Karolína a Jaromír Hrubí*, s. 96.

³⁶⁷ MŽYKOVÁ, Marie. II. Hrady a zámky – Dírná (okres Tábor), s. 38.

střecha ještě vykazovala dobrý stav.³⁶⁸ Celkovou podobu objektu hodnotil Maxmilián Vratislav následujícími slovy: „Vypadá zvenku dobře, ale uvnitř je všechno zničené. Bývaly tady pionýrské tábory, ale i jejich zařízení je zcela zdemolováno.“³⁶⁹ V horním i dolním obytném patře se na původní parkety vrstvily další a další pokrývky lina, díky tomu postupně parkety hnily a nakonec se musely vyhodit.³⁷⁰

Mnohem horší stav zachování však vykazoval zámecký mobiliář. Když ho nový majitel přebíral na půdě NPÚ byl povinen podepsat „že se o národní památku bude vzorně starat“³⁷¹ Bohužel tomuto tvrzení úplně neodpovídal stav předávaného majetku, který byl na sebe všelijak naházen a vykazoval vysokou míru poničení.³⁷² A tak se Maxmilián pustil do restaurování nejen samotného zámku, ale také jeho mobiliáře zahrnujícího nábytek, staré hodiny, porcelán, obrazy atd. Příkladem jeho zdařilé práce byla záchrana zbylého porcelánového jídelního servisu pro 48 osob, který byl jedním z prvních unikátním servisů z porcelánu vyroben v Míšni.³⁷³

Maxmilián s pomocí svého syna pak zámek přebudoval na penzion,³⁷⁴ který v letech 1994/1995 začali provozovat hlavně za spolupráce Evženových sester – Marie a Karoliny. Ubytovací zařízení zámku, využívané hlavně v letních měsících, nabízelo svým hostům pět pokojů, bar, jídelnu a velký společenský sál. O jeho provoz se staraly hlavně Evženovy sestry.³⁷⁵ V současnosti se již provozování penzionu nevěnují a ani v nejbližší době se takové využití zámku nechystá. Jak sama říká Marie Nováková, která zde s manželem vlastní správcovský byt: „My už na to nemáme síly a zatím není nikdo, kdo by nás vystřídal.“³⁷⁶ K provozu zámku se žádní lidé nezaměstnávali,³⁷⁷ ale již zmíněná firma Vratislav dává práci přibližně 30 místním obyvatelům.³⁷⁸

³⁶⁸ Rozhovor 1 – potomek šlechtického rodu – zámek Dírná

³⁶⁹ NOVOTNÝ, Jára. WRATISLAV Z MITROVIC NA DÍRNÉ, Maxmilián Osvald. Hrabě Vratislav podruhé: "všechno jenom užívali, ale nedali do toho ani halíř--.", s. 9.

³⁷⁰ Rozhovor 1 – potomek šlechtického rodu – zámek Dírná

³⁷¹ NEUBAUEROVÁ, Marie. Místo politiky řeší výlovy a kůrovce: Evžen Vratislav, potomek slavného rodu, se stará o zámek v Dírné na Táborsku, rybníky a přes 3 000 hektarů lesa, s. D/4.

³⁷² Tamtéž.

³⁷³ VOTÝPKA, Vladimír. *Příběhy české šlechty*, s. 169.

³⁷⁴ NEUBAUEROVÁ, Marie. Místo politiky řeší výlovy a kůrovce: Evžen Vratislav, potomek slavného rodu, se stará o zámek v Dírné na Táborsku, rybníky a přes 3 000 hektarů lesa, s. D/4.

³⁷⁵ DVORÁK, Luboš. Dcera hraběte Vratislava provozuje v Dírné penzion, s. D/3.

³⁷⁶ Rozhovor 1 – potomek šlechtického rodu – zámek Dírná

³⁷⁷ Tamtéž.

³⁷⁸ DVORÁK, Luboš. Jméno rodu nesmí z kraje vymizet: dvaatřicetiletý Evžen šéfuje rodinné firmě v Dírné / = Seriál: Jihočeští šlechtici, s. C/1.

Právě z financí vydělaných z lesů, rybníku a pily se poté financují opravy či údržba zámku, žádné peníze za tímto účely nejsou čerpány z EU či od státu, protože se jedná o poměrně malou památku. Pracovníci NPÚ sem přijíždějí pouze ve spojitosti ochrany památky při rekonstrukci objektu, aby dohlédli na to, zda všechna práce probíhá v souladu se zachováním hodnoty kulturní památky. Velice dobrá spolupráce však panuje mezi obcí a majitelem zámku, která se projevuje zejména při organizaci svatebních obřadů v prostorách zámku.³⁷⁹

Na zámku v Dírné se snaží historickou hodnotu zachovat hlavně díky tomu, že se nepouští do všelijakých přestaveb, které by tak ohrožovaly její historicky danou podobu.³⁸⁰ O památkové hodnotě objektu nemlčí ani NPÚ, který popisuje Dírnou jako: „*Z urbanistického hlediska cenný areál venkovského šlechtického sídla s dochovanými hospodářskými stavbami a navazujícím rybníkem citlivě zakomponovaný do krajiny.*“³⁸¹ Navíc v objektu nalezneme původní svislé a vodorovné konstrukce či cenné dochované artefakty např. sklepní dveře nebo kamenné ostění v chodbě patra.³⁸²

Do budoucna ho plánují udržovat společně s ostatními statky. Případně se pustit i do oprav, které by zde byly nutné učinit, aby pak následně mohl být objekt předán v řádném stavu potomkům rodu. K jejich výchově vedoucí v tomto duchu se vyjádřila i Marie Nováková, sestra současného majitele Evžena, „*Myslím si, že v této rodině jsou k tomu všechny děti vychovávány tak, že je to v podstatě jejich povinnost.*“³⁸³

Kromě zámecké budovy v Dírné se Wratislavům navrací i zámeček v Myslkovicích, který byl zdevastován. Přišel o krásný kamenný portál a byl obdařen novým vchodem připomínajícím spíše vrata.³⁸⁴ Zámeček „*přestavěli, vybourali všechny příčky a vznikl velký sál.*“³⁸⁵ Nový majitel, Maxmilián, nechal zámek společně s nádvořím a parkem přeměřit z důvodu zjištění daně z nemovitosti. Jeho cílem je v budoucnu objekt pronajmout obecnímu úřadu obce Myslkovice, která ho může plně využít k pořádání

³⁷⁹ Rozhovor 1 - potomek šlechtického rodu – zámek Dírná

³⁸⁰ Tamtéž.

³⁸¹ Zámek. NPÚ - Památkový katalog. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/zamek-681642>

³⁸² Zámek. NPÚ - Památkový katalog. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/zamek-681642>

³⁸³ Rozhovor 1 – potomek šlechtického rodu – zámek Dírná

³⁸⁴ WRATISLAV Z MITROVIC NA DÍRNÉ, Maxmilián Oswald. Pro hraběte nejsou ani hrábě nepřitelem: Maxmilián Vratislav má pevnou vůli, pláň plnou hlavu a plné ruce práce, s. 9.

³⁸⁵ NOVOTNÝ, Jára. WRATISLAV Z MITROVIC NA DÍRNÉ, Maxmilián Oswald. Hrabě Vratislav podruhé: "všechno jenom užívali, ale nedali do toho ani halíř--.", s. 9.

různých kulturních akcí.³⁸⁶ Netajil se tím, že by od obce za pronájem požadoval pouze symbolickou cenu, financování oprav zámečku a placení daní.³⁸⁷

V minulosti patřil rodu ještě barokní zámek v Mladé Boleslavi, Krnsko, který jako jediný už na první pohled vykazoval udržovaný stav. Sloužil totiž jako domov důchodců,³⁸⁸ a protože se jednalo o zařízení sociálního typu existovala zde lhůta deseti let, po kterých se navrátí původnímu majiteli. Maxmilián však chtěl, aby zámek nadále sloužil stejnému účelu.³⁸⁹

4.2 Zámek Kratochvíle

Druhý představovaný objekt, malý renesanční zámek Kratochvíle, se nachází v okrese Prachatice, východně od města Netolice. Dříve se na tomto místě nacházel hospodářský dvůr s tvrzí nesoucí jméno Leptáč. Jakub Krčín z Jelčan (1535-1604) zde kromě nového sídla, tvrze „Nový Leptáč“, vybudoval v roce 1579 i velkou oboru. Poté se tvrz včetně daného území navrátila původnímu majiteli Vilémovi z Rožmberka, který zde nechal vybudovat lovecký zámeček sloužící k odpočinku od rušného života ve vladařském sídle.³⁹⁰

4.2.1 Historie zámku Kratochvíle

V roce 1582 se Vilém o podobě stavby ještě poradil se svým bratrem Petrem Vokem z Rožmberka³⁹¹ a v roce 1583 se už přistoupilo k prvním stavebním krokům. Během následujících šesti let došlo k vybudování zámeckého areálu, jehož podoba odkazovala ke stylu renesančních vil na severu Itálie.³⁹² V roce 1592 přechází zámek do držení Petra Voka z Rožmberka, po jehož smrti se stává společně s Netolickým panstvím majetkem císaře Rudolfa II.. Z rukou Habsburků³⁹³ je zámek věnován rádci Oldřichovi

³⁸⁶ WRATISLAV Z MITROVIC NA DÍRNĚ, Maxmilián Oswald. Pro hraběte nejsou ani hrábě nepřitelem: Maxmilián Vratislav má pevnou vůli, plánů plnou hlavu a plné ruce práce, s. 9.

³⁸⁷ NOVOTNÝ, Jára. WRATISLAV Z MITROVIC NA DÍRNĚ, Maxmilián Oswald. Hrabě Vratislav podruhé: "všechno jenom užívali, ale nedali do toho ani halíř--.", s. 9.

³⁸⁸ Tamtéž.

³⁸⁹ WRATISLAV Z MITROVIC NA DÍRNĚ, Maxmilián Oswald. Pro hraběte nejsou ani hrábě nepřitelem: Maxmilián Vratislav má pevnou vůli, plánů plnou hlavu a plné ruce práce, s. 9.

³⁹⁰ PECHOVÁ, Oliva. *Kratochvíle*. České Budějovice: Krajské středisko pro věci státní památkové péče a ochrany přírody, 1962, s. 1-2.

³⁹¹ Tamtéž, s. 2.

³⁹² Zámek Kratochvíle. NPÚ - *Zámek Kratochvíle: O zámku Kratochvíle: oficiální webová prezentace státního zámku* [online]. [cit. 2023-10-04]. Dostupné z: <https://www.zamek-kratochvile.cz/cs/o-zamku>

³⁹³ STŘEDA, F. Dl. *Zámek Kratochvíle*, s. 6.

z Eggenberka. Následně se vlastnictví sídla prostřednictvím dědictví ujal v roce 1719 rod Schwarzenbergů.³⁹⁴

V 18. století začíná zámek chátrat,³⁹⁵ Schwarzenbergové se jeho stav snaží zachraňovat. Za držení knížete Josefa Adama (1722-1782) se podaří zámek opatřit dvojitou mansardovou střechou,³⁹⁶ následně dojde i k pronikavé restauraci zámeckého objektu.³⁹⁷ I přes tyto snahy se Kratochvíle přestává využívat jako panské centrum pro lovení divoké zvěře, za tímto účelem se tak pozornosti dostává např. loveckému zámku Ohrada. V renesanční vile se zřizují úřednické byty.³⁹⁸ Stav zámku je na počátku 19. století reflektován takto: „stavba, kvapem chátrající, obydlena panským zřízenectvem a teprve r. 1846 byla vyklizena.“³⁹⁹ V zámku došlo k zabíjení veškerých maleb a byl z něj odvezen mobiliář včetně cenných obrazů.⁴⁰⁰

Kratochvíle byla takto obývaná do roku 1924, ve kterém navíc získala titul pouhé „utilitární budovy.“ Nadále byla využívána panskými úředníky, kteří zde měli své byty. Později zde došlo ke zřízení sirotčince a vychovatelny osiřelých dětí vrchnostenských zaměstnanců.⁴⁰¹ V přízemí byly vyčleněny dvě místnosti pro potřeby archivu a v horním patře se nacházelo muzeum, z kterého se později stal depozitář svozu z kostelů spadajících k panství rodu Schwarzenbergů.⁴⁰² Právě tomuto rodu patřil zámek Kratochvíle až do 20. let 20. století.⁴⁰³

4.2.2 Vývoj zámku Kratochvíle v 1. polovině 20. století

Částečné rehabilitace se zámek dočkal až po 1. světové válce, začalo se s opravou interiérových maleb, došlo k odstranění vápenatých nátěrů ze stěn a byla vyretušována některá pole. Stále se však v objektu nacházely staré a nevhodně zvolené tmely.⁴⁰⁴ Na

³⁹⁴ SLANINOVÁ, Romana. Znovuobjevený renesanční klenot. In: *Temelínské noviny*. 1995, (listopad 1995), s. 8.

³⁹⁵ PECHOVÁ, Oliva. *Kratochvíle*, s. 4.

³⁹⁶ Historie zámku Kratochvíle. NPÚ - *Kratochvíle: oficiální webová prezentace státního zámku* [online]. [cit. 2023-10-04]. Dostupné z: <https://www.zamek-kratochvile.cz/cs/o-zamku/historie>

³⁹⁷ STŘEDA, F. Dl. *Zámek Kratochvíle*, s. 5.

³⁹⁸ Historie zámku Kratochvíle. NPÚ - *Kratochvíle: oficiální webová prezentace státního zámku*. Dostupné z: <https://www.zamek-kratochvile.cz/cs/o-zamku/historie>

³⁹⁹ STŘEDA, F. Dl. *Zámek Kratochvíle*, s. 6.

⁴⁰⁰ PECHOVÁ, Oliva. *Kratochvíle*, s. 5.

⁴⁰¹ LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, Milada. Rožmberská Kratochvíle v novém lesku. *Vodňany a Vodňansko*. 1971, **3**, s. 2.

⁴⁰² LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, Milada. Restaurování rožmberské Kratochvíle. *Zprávy památkové péče*. 1970, **9**(2), s. 100

⁴⁰³ SLANINOVÁ, Romana. Znovuobjevený renesanční klenot, s. 8.

⁴⁰⁴ LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, Milada. Restaurování rožmberské Kratochvíle, s. 101.

základě první pozemkové reformy byl zámek v roce 1922 zestátněn,⁴⁰⁵ od té doby již nepokračovaly opravy související se zachováním hodnoty kulturní památky. Naopak stav objektu začal vykazovat další nedostatky – loupání omítky stěn, ničení nápisů či poškrábání cenných maleb.⁴⁰⁶

Po první pozemkové reformě převzalo zámek do své správy ministerstvo zemědělství. Při přijetí byl stav objektu následující: „*místnosti ve vile neobydlené, v baštách bydleli zaměstnanci z Petrova Dvora, zahrada se používala k pěstování zeleniny a ovocných stromků.*“⁴⁰⁷ V baště bydlel zahradník, který se kromě údržby zahrady a zámku občasně zapojil i do vedení zámeckých prohlídek. Kromě něj zde domky nacházející se při obvodu zdi obývali lidé, kterým byl udělen souhlas Státního památkového úřadu.⁴⁰⁸

Dle ministerstva zemědělství se však zámek nehodil k hospodářským účelům, a dokonce ani pro Správu státních statků a lesů nevykazoval žádné výnosy. Proto se ministerstvo rozhodlo, že zámek svěří do správy ministerstva školství a národní osvěty. Objevily se i další možnosti např. ponechání zámku v rukou původního vlastníka či převzetí zámku pod správu města Netolice.⁴⁰⁹ Na zámku bylo v letech 1926-1933 zřízeno Krajské zemědělské muzeum,⁴¹⁰ o němž se starala Správa státních lesů v Protivíně.⁴¹¹

V průběhu 2. světové války se v přízemí zámku nacházel různý mobiliář, všelijaké sbírkové předměty z předchozího zemědělského muzea, osivo i sklad tiskovin. Roku 1944 bylo navíc oznámeno, že horní patro zámku bude využito Městským muzeem v Českých Budějovicích k zabezpečení cenných sbírek před nálety spojenců. V souvislosti s tím, se na zámek dostavil představitel pražského Denkmalamtu dr. Karl

⁴⁰⁵ Historie zámku Kratochvíle. NPÚ - Kratochvíle: oficiální webová prezentace státního zámku. Dostupné z: <https://www.zamek-kratochvile.cz/cs/o-zamku/historie>

⁴⁰⁶ LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, Milada. Restaurování rožmberské Kratochvíle, s. 101.

⁴⁰⁷ HAJNÁ, Milena, Mája HAVLOVÁ, Vojtěch TROUP a Zuzana VAVERKOVÁ. *Zámek Kratochvíle: Renesanční letohrádek a historie jeho památkové obnovy*. České Budějovice: Národní památkový ústav: Územní památková správa v Českých Budějovicích, 2015, s. 37.

⁴⁰⁸ HAJNÁ, Milena, Mája HAVLOVÁ, Vojtěch TROUP a Zuzana VAVERKOVÁ. *Zámek Kratochvíle: Renesanční letohrádek a historie jeho památkové obnovy*, s. 37-38.

⁴⁰⁹ Tamtéž, s. 38-39.

⁴¹⁰ Historie zámku Kratochvíle. NPÚ - Kratochvíle: oficiální webová prezentace státního zámku. Dostupné z: <https://www.zamek-kratochvile.cz/cs/o-zamku/historie>

⁴¹¹ HAJNÁ, Milena, Mája HAVLOVÁ, Vojtěch TROUP a Zuzana VAVERKOVÁ. *Zámek Kratochvíle: Renesanční letohrádek a historie jeho památkové obnovy*, s. 39.

Friedrich Kühn (1884-1945), který rozhodl o tom, že po skončení války bude zapotřebí odborná restaurace maleb i štuků zámeckých interiérů.⁴¹²

Již před rokem 1945 tedy zámek patřil státu.⁴¹³ V té době sloužilo přízemí objektu jako sklad plodin Správy státních lesů města Protivín. Patro zámku stále využívalo českobudějovické muzeum k uskladnění svých sbírek. Avšak roku 1947 mělo dojít k vystěhování předmětů Krajského zemědělského muzea i Městského muzea v Českých Budějovicích.⁴¹⁴ Ve stejném roce si činila nárok na zámek i Národní kulturní komise, která zámek začlenila do seznamu objektů I. kategorie zahrnující 48 staveb. I přesto je však zámek nejprve předán Správě státních lesů, ta jej odmítá vydat Komisi.⁴¹⁵

4.2.3 Vývoj zámku Kratochvíle v 50. letech a 60. letech 20. století

Následně zámek 16. června roku 1950⁴¹⁶, bez vnitřního vybavení⁴¹⁷, získává NKK, která kompletní zámecký areál převezme do své správy až 1. července téhož roku. Československým státním lesům však byly ponechány k užití dělnické byty v předzámčí s některými přidruženými pozemky. Komise se kromě jiného zavázala k tomu, že se souhlasem místních činitelů přijme jako svého zaměstnance Václava Faktora, který o prostory zámku a zámecké zahrady dlouhodobě pečuje.⁴¹⁸ Jedna místnost prvního patra zámecké budovy nadále sloužila muzeu v Českých Budějovicích⁴¹⁹, avšak bylo apelováno na odvezení uskladněných muzejních předmětů do Zlaté Koruny, aby mohlo dojít k následným opravám zámecké budovy.⁴²⁰ Národní kulturní komise rozhodla, že všechny prováděné opravy a změny týkající se samotné budovy zámku a jejího okolí budou vykonány až po dohodě se Státním památkovým úřadem, navíc se zavázala, že se v nejbližších dnech pustí do oprav střech budov v předzámčí.⁴²¹ Jak již bylo zmíněno,

⁴¹² HAJNÁ, Milena, Mája HAVLOVÁ, Vojtěch TROUP a Zuzana VAVERKOVÁ. *Zámek Kratochvíle: Renesanční letohrádek a historie jeho památkové obnovy*, s. 39.

⁴¹³ UHLÍKOVÁ, Kristína. *Národní kulturní komise 1947-1951*, s. 188.

⁴¹⁴ HAJNÁ, Milena, Mája HAVLOVÁ, Vojtěch TROUP a Zuzana VAVERKOVÁ. *Zámek Kratochvíle: Renesanční letohrádek a historie jeho památkové obnovy*, s. 39.

⁴¹⁵ UHLÍKOVÁ, Kristína. *Národní kulturní komise 1947-1951*, s. 188. Citováno z Zápis z I. schůze NKK, konané 18.2. 1947, ÚDU AV ČR, Praha, OD, fond NKK, kart. VII, inv. č. 114.

⁴¹⁶ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Kratochvíle, inv. číslo 125, kart. 78, Zápis, 1950.

⁴¹⁷ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Kratochvíle, inv. číslo 125, kart. 78, Přehled dokladů: I. Soupis, 1950.

⁴¹⁸ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Kratochvíle, inv. číslo 125, kart. 78, Zápis, 1950.

⁴¹⁹ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Kratochvíle, inv. číslo 125, kart. 78, Zápis, 1950.

⁴²⁰ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Kratochvíle, inv. číslo 125, kart. 78, Věc: Kratochvíle, státní zámek, vyklizení místností (I2), 11.9. 1951.

⁴²¹ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Kratochvíle, inv. číslo 125, kart. 78, Zápis, 1950.

objekt neoplýval žádným mobiliářem, a proto se ho NKK rozhodla po rekonstrukci vybavit alespoň několika kusy dobového nábytku.⁴²² Příkladem těchto snah bylo v roce 1951 převezení inventárních předmětů ze státního zámku v Jindřichově Hradci, které měly posloužit k základnímu vybavení inspekčních pokojů.⁴²³ Interiéry Kratochvíle doplňovaly i předměty ze zámků v Kolodějích⁴²⁴, Blatné⁴²⁵ či z Orlíku nad Vltavou.⁴²⁶ V místnostech s menší památkovou hodnotou mělo dojít k vystavení plánů a obrazů vztahujících se k tematice renesančních zahrad.⁴²⁷

Jelikož stav zámku není dobrý, přikročí se od 50. let 20. století k restaurátorským a stavebním pracím vedoucím k záchraně objektu.⁴²⁸ Na začátku došlo k opravě štukových reliéfů v tzv. Velkém zlatém sále nacházejícím se v 1. patře objektu. Následně se pozornost přesunula k obnově ornamentálního sgrafita na vnějším průčelí předzámčí a také se zachraňovala štuková výzdoba zdobící tzv. Malý zlatý pokoj a pánskou ložnici rovněž spadající pod první patro zámecké budovy. Na této prvotní fázi restaurování, trvající přibližně od roku 1952 -1953, se významným způsobem podíleli sochaři Rudolf Kabeš, Vladislav Turský a Jan Kolář.⁴²⁹ Na ně navázal akademický sochař Alois Tintěra (1910-?), který zrestauroval ještě tzv. Dámský přijímací pokoj, Dámskou ložnici a Oblékárny.⁴³⁰ Obnovou malířské výzdoby byla kolem roku 1857/58 pověřena akademická malířka Milada Zbiralová (1913-1985).⁴³¹ Nejprve se zaměřila na obnovu fasády vstupní věže a poté se soustředila na obnovu poškozené malby v Malém zlatém pokoji. V letech 1960-1969 následovalo restaurování jednotlivých sálů nacházejících se v přízemí hlavní zámecké budovy a následně pod jejím vedením došlo k odkrytí a

⁴²² UHLÍKOVÁ, Kristina. *Národní kulturní komise 1947-1951*, s. 188. Citováno z Plán NKK pro 2. pol. 1950 a dále, část III – Plán využití objektů spravovaných NKKKomisí a výhledový plán, ÚDU AV ČR, Praha, OD, fond NKK, kart. VI, inv. č. 80.

⁴²³ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Kratochvíle, inv. číslo 125, kart. 78, Převezení invent. předmětů z Jindřichova Hradce k zařízení inspekčních pokojů (I3), 1951.

⁴²⁴ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Kratochvíle, inv. číslo 125, kart. 78, Opis z dokladů správy státního zámku Kratochvíle, věc: Mobiliiář pro účely Krajského střediska, 12.1. 1959.

⁴²⁵ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Kratochvíle, inv. číslo 125, kart. 78, Seznam (II/2), 1954.

⁴²⁶ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Kratochvíle, inv. číslo 125, kart. 78, Seznam (II/1), 1954.

⁴²⁷ UHLÍKOVÁ, Kristina. *Národní kulturní komise 1947-1951*, s. 188. Citováno z Plán NKK pro 2. pol. 1950 a dále, část III – Plán využití objektů spravovaných NKKKomisí a výhledový plán, ÚDU AV ČR, Praha, OD, fond NKK, kart. VI, inv. č. 80.

⁴²⁸ Historie zámku Kratochvíle. NPÚ - Kratochvíle: oficiální webová prezentace státního zámku. Dostupné z: <https://www.zamek-kratochvile.cz/cs/o-zamku/historie>

⁴²⁹ LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, Milada. Restaurování rožmberské Kratochvíle, s. 101.

⁴³⁰ HAJNÁ, Milena, Mája HAVLOVÁ, Vojtěch TROUP a Zuzana VAVERKOVÁ. *Zámek Kratochvíle: Renesanční letohrádek a historie jeho památkové obnovy*, s. 43.

⁴³¹ LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, Milada. Restaurování rožmberské Kratochvíle, s. 101.

zrestaurování maleb na zámecké fasádě. Práci odborné restaurátorky završila obnova maleb ve Zlatém sále.⁴³² Na základě výše uvedené rekonstrukce uskutečněné v 50. letech 20. století lze v tomto případě zpochybnit představu všeobecné devastace hradů a zámků, která v tomto období často probíhala.

Dne 29. 11. 1960 přechází nemovitosti zahrnující státní zámek Kratochvíle včetně okolních stavební a pozemkových parcel do správy Krajského střediska pro věci státní památkové péče a ochrany přírody v Českých Budějovicích.⁴³³ Z protokolu o převzetí majetku lze vyčíst, že nedostatky na zámecké budově představují shnilá okna i dveře či rozrušená fasáda, zatímco krytina zámku je zachovalá.⁴³⁴ Do správy Střediska je následně v letech 1961-1963 převeden také tzv. movitý majetek kulturní povahy uložený právě na Kratochvíli, pocházející např. ze zámku Hluboká nad Vltavou, Koloděje, Kačina, Kladruba, Kladruba, Dolní Březany atd.⁴³⁵ Na zámku se rovněž nacházela svozová knihovna ze zámku Koloděje⁴³⁶, kterou mělo nově spravovat Národní muzeum.⁴³⁷ Zástupci okresního národního výboru Prachatice však nechtěli o vlastnictví knihovny přijít – to také dokazují následující slova: „*Podle našeho názoru by ale knihovna měla zůstat na objektě a knihy (beletrie) z novější doby v řeči německé po přebrání využity pro místa s německým obyvatelstvem na okrese.*“⁴³⁸ V roce 1959 se stává majitelem knižních svozů uschovaných v přízemní místnosti č. 12 Národní muzeum. Správci zámku se v návaznosti s tím dostalo i poučení o tom, že vstup do této místnosti k prostudování knih se vztahuje pouze na pracovníky Národního muzea, do knih mohou nahlédnout i jiní lidé – pouze však se souhlasem ředitele daného ústavu.⁴³⁹

⁴³² HAJNÁ, Milena, Mája HAVLOVÁ, Vojtěch TROUP a Zuzana VAVERKOVÁ. *Zámek Kratochvíle: Renesanční letohrádek a historie jeho památkové obnovy*, s. 44.

⁴³³ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Kratochvíle, inv. číslo 125, kart. 78, Jednostranné opatření o převodu správy, 29.11. 1960.

⁴³⁴ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Kratochvíle, inv. číslo 125, kart. 78, Protokol o odevzdání státního zámku Kratochvíle, okres Vodňany, 1960.

⁴³⁵ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Kratochvíle, inv. číslo 125, kart. 78, Jednostranné opatření o převodu správy národního majetku, 26.4. 1961 a 11.1. 1963.

⁴³⁶ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Kratochvíle, inv. číslo 125, kart. 78, věc: státní zámek Kratochvíle – svozová knihovna – Expedice I., březen 1962.

⁴³⁷ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Kratochvíle, inv. číslo 125, kart. 78, věc: státní zámek Kratochvíle – svozová knihovna – Expedice II., březen 1962.

⁴³⁸ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Kratochvíle, inv. číslo 125, kart. 78, věc: Kratochvíle, státní zámek – převzetí instalované knihovny, 26. 10. 1961.

⁴³⁹ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Kratochvíle, inv. číslo 125, kart. 78, Zápis o převzetí knižních svozů do správy Národního muzea, nedatováno.

4.2.4 Vývoj zámku Kratochvíle od 80. let do 20. století do současnosti

V 80. letech došlo k obnově vnitřních obvodových zdí, na jejichž záchraně se významným způsobem podílel Karel Hrubeš (1955), který restauroval malby nacházející se na jižní stěně na základě dochovaných fragmentů.⁴⁴⁰ V letech 1980-1986 zpracoval Otakar Kuča návrh vztahující se k renovaci zámecké zahrady, která se svou podobou měla vrátit k původnímu renesančnímu vzhledu s respektováním pozdějších stavebních úprav. Od roku 1981 tak postupně došlo například k umístění tvarovaných stromků do keramických nádob sloužících k mapování obvodu zahrady, k obnově vnějšího obdélného rámu zahrady v ovocný sad či k vytvoření zelinářské a bylinkářské zahrádky v tzv. zadní příčné části obvodového rámu zámecké zahrady.⁴⁴¹

Obnova celé zahrady byla dokončena v roce 1992. Ve stejném roce byl po tři sta letech obnoven i vodní příkop, díky kterému mohlo dojít i k renovaci tzv. ostrovní zahrady.⁴⁴² V letech 1998-1999 následovalo restaurování severní a východní fasády zámku, na které plynule v letech 1999-2000 navázala obnova fasády východní. Restaurátorská pozornost byla v letech 1993-1997 věnována rovněž i zámecké kapli.⁴⁴³ Zámecký areál volně doplňoval hospodářský dvůr, který se nachází západně od příjezdové cesty. Východně od ní pak nalezneme území ohraničené kamennou ohradní zdí, původně sloužícího jako užitková zahrada.⁴⁴⁴

I přes četné rekonstrukce se zámek dostal do povědomí české veřejnosti až díky umístění expozice o českém animovaném a loutkovém filmu, která se ve vnitřních prostorách zámku nacházela od roku 1981.⁴⁴⁵ Iniciátorem nového využití zámeckých interiérů byl Krátký film Praha, který při instalaci expozice úzce spolupracoval s Okresním národním výborem v Prachaticích a s Městským národním výborem v Netolicích. Jejím úkolem bylo přilákat nové návštěvníky, zvýšit atraktivitu historického objektu a propojit dané místo s loutkařskou tradicí osobností jižních Čech. Doposud totiž

⁴⁴⁰ HAJNÁ, Milena, Mája HAVLOVÁ, Vojtěch TROUP a Zuzana VAVERKOVÁ. *Zámek Kratochvíle: Renesanční letohrádek a historie jeho památkové obnovy*, s. 44-45.

⁴⁴¹ PAVLÁTOVÁ, Marie a Marek EHRlich. *Zahrady a parky jižních Čech*, s. 221-223.

⁴⁴² Tamtéž, s. 223.

⁴⁴³ HAJNÁ, Milena, Mája HAVLOVÁ, Vojtěch TROUP a Zuzana VAVERKOVÁ. *Zámek Kratochvíle: Renesanční letohrádek a historie jeho památkové obnovy*, s. 45.

⁴⁴⁴ PAVLÁTOVÁ, Marie a Marek EHRlich. *Zahrady a parky jižních Čech*, s. 223.

⁴⁴⁵ Historie zámku Kratochvíle. NPÚ - *Kratochvíle: oficiální webová prezentace státního zámku*. Dostupné z: <https://www.zamek-kratochvile.cz/cs/o-zamku/historie>

na zámek ročně zavítalo přibližně 18 tisíc lidí.⁴⁴⁶ V silnějších sezonách došlo k mírnému zvýšení na 23 tisíc turistů.⁴⁴⁷ Ještě před otevřením expozice v roce 1976 se počítalo s návštěvností okolo 120-150 000 osob ročně.⁴⁴⁸ Po otevření výstavy se tak odhady částečně naplnily, počet turistů se totiž zvýšil přibližně na 100 000 za sezonu.⁴⁴⁹

Expozice se zavázala k respektování architektonické stránky zámku a k využití jen několika menších místností v přízemí objektu, kde se nachází prostory bez vzácné malířské a štukatérské výzdoby. Výstavní předměty jako např. výtvarné návrhy, dekorace, rekvizity, ceny, diplomy či významná korespondence, vztahující se k významným jménům české animované tvorby jako jsou Jiří Trnka nebo Hermína Týrlová, jsou vystaveny ve vitrínách.⁴⁵⁰ Ke konceptu výstavy se však vyjádřil i Státní ústav památkové péče následujícími slovy: „*nevhodně zasahuje do interiérů, ale i v podstatě narušuje původní architektonickou kompozici celého objektu.*“⁴⁵¹ I přesto však došlo ke zřízení této expozice, které se těšila velké návštěvnické oblibě. Zámek byl navíc využíván i pro konání tzv. škol animovaného filmu a soustředila se zde i porota českobudějovického festivalu týkající se oblasti animované tvorby.⁴⁵²

Ještě před rokem 1989 se kastelánem zámku stal Vojtěch Troup, který spravoval zámek celých třicet sedm let. Role správců objektů byla dle nynějšího kastelána Petra Šmída především v rukou historiků trávících spoustu svého volného času na spravovaném objektu. V té době ještě neexistoval NPÚ takže dle něj měli správci objektů volnost i větší množství pravomocí.⁴⁵³

⁴⁴⁶ NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích, Hlavní spisovna, Archiv okresu Prachatice, Kratochvíle – zámek, sg. PT 3707, CH – od roku 1975-1979, Zpráva pro radu Jihočeského NKV o záměru využití zámku Kratochvíle pro expozici českého animovaného filmu, 1.3. 1976.

⁴⁴⁷ NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích, Hlavní spisovna, Archiv okresu Prachatice, Kratochvíle – zámek, sg. PT 3707, I – od roku 1980-1990, Věc: Zpráva ze služební cesty dne 21.1. 1980 na státní zámek Kratochvíle, 23. ledna 1980, Ekonomika provozu expozice a objektu

⁴⁴⁸ NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích, Hlavní spisovna, Archiv okresu Prachatice, Kratochvíle – zámek, sg. PT 3707, CH – od roku 1975-1979, Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody, Ing. Trčka, České Budějovice, 14.2. 1976.

⁴⁴⁹ Unikátní expozice o filmu na Kratochvíli je ohrožena. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes.* 2006, 15.3.2006, 17(63), s. C/1.

⁴⁵⁰ NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích, Hlavní spisovna, Archiv okresu Prachatice, Kratochvíle – zámek, sg. PT 3707, CH – od roku 1975-1979, Zpráva pro radu Jihočeského NKV o záměru využití zámku Kratochvíle pro expozici českého animovaného filmu, 1.3. 1976.

⁴⁵¹ NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích, Hlavní spisovna, Archiv okresu Prachatice, Kratochvíle – zámek, sg. PT 3707, CH – od roku 1975-1979, Věc: Kratochvíle, st. zámek, posouzení výstavního záměru Krátkého filmu Praha, 15.7. 1975.

⁴⁵² SLANINOVÁ, Romana. Znovuobjevený renesanční klenot, s. 8.

⁴⁵³ Rozhovor 2 – kastelán zámku ve správě NPÚ – zámek Kratochvíle

Po roce 1989 lákal zámek své návštěvníky nejen prostřednictvím expozice českého animovaného filmu, začal nabízet i kulturní program prostřednictvím divadelních představení od místních herců divadelního spolku Tyl či představitelů pražského kočovného divadla Orfeus.⁴⁵⁴ Kromě divadelních her se v areálu zámku, konkrétně v jednom ze zahradních domků uskutečnila i výstava uměleckého řezbáře Josefa Chvaly (1906-1985) pocházejícího z Prachatic. Navzdory dalšímu kulturnímu využití na zámku, v roce 1999 přitahuje stále největší počet návštěvníků stálá expozice animovaného filmu, která se stává častým cílem školních výletů.⁴⁵⁵

Ani v těchto letech však nepolevují opravy zámeckého areálu. V roce 2002 dochází k zrestaurování vnitřních prostor vstupní zámecké věže, kde bylo základní snahou vše navrátit do původní podoby. Kromě prostor se obnovy dočkal i hodinový stroj z roku 1684, jehož existence je spjata s vlastníky rodu Eggenberků.⁴⁵⁶

V roce 2002 poničily zámecký areál, konkrétně kostel a celé předzámčí, povodně. Kromě evakuace zaměstnanců zámku, došlo i k vystěhování výstavních předmětů z pavilonu Markéta. Poté byla provedena likvidace způsobených škod.⁴⁵⁷ Voda poničila omítku nacházející se ve výstavním pavilonu Markéta⁴⁵⁸ a také malířskou výzdobu v dvou zahradních domcích stojících před západní ohradní zdí, na nichž se v důsledku záplav objevily i trhliny.⁴⁵⁹ Kostel nebyl příliš poškozen.⁴⁶⁰ Povodně však měly vliv na návštěvnost památky, běžně sem denně přicházelo zhruba 800 lidí, poté se denní množství návštěvníků zmenšilo na pouhých 60.⁴⁶¹ Právě z důvodu záplav ohrožujících zámek a hlavně jeho okolí se začal před západní ohradní zdí budovat přírodní val a drenážní systém.⁴⁶²

⁴⁵⁴ PANCEROVÁ, Alena. Kratochvíle otvírá svou bránu. *Listy Prachaticka*. 1994, 2.4.1994, **2**(78), s. 9.

⁴⁵⁵ TROUP, Vojtěch. Dům pro radost je centrem kulturního života: život na zámku. *Listy Prachaticka*. 1999, 27.9.1999, **8**(225), s. 17.

⁴⁵⁶ TROUP, Vojtěch. Do zámecké věže se mohou podívat první návštěvníci. *Českobudějovické listy*. 2002, 5.9.2002, **11**(207), s. 10.

⁴⁵⁷ TROUP, Vojtěch. Hráz rybníka je pro zámek hrozbou. *Českobudějovické listy*. 2002, 22.8.2002, **11**(195), s. 10.

⁴⁵⁸ TROUP, Vojtěch. Kratochvíli budou chránit protipovodňové zábrany. *Českobudějovické listy*. 2003, 27.9.2003, **12**(227), s. 10.

⁴⁵⁹ TROUP, Vojtěch. Hráz ochrání zámek alespoň před běžnými přívaly vody. *Českobudějovické listy*. 2003, 8.11.2003, **12**(262), s. 10.

⁴⁶⁰ TROUP, Vojtěch. Kratochvíli budou chránit protipovodňové zábrany, s. 10.

⁴⁶¹ TROUP, Vojtěch. Hráz rybníka je pro zámek hrozbou, s. 10.

⁴⁶² TROUP, Vojtěch. Nová dlažba zlepšuje přístup do zámecké vily s loutkami. *Českobudějovické listy*. 2003, 13.10.2003, **12**(240), s. 9.

Kromě budování protipovodňové zábrany dochází na zámku od roku 2005 k restaurování jeho vnitřních interiérů, vzorovou místností se pro zbytek dalších pokojů stává tzv. Vladařův pokoj. Jako první zde proběhly konzervační práce, na které navázala obnova zlacené štukové výzdoby⁴⁶³ a tzv. „*fragmentárně dochované malby v prostorách stropu byly kromě nutné konzervace ponechány v původním stavu.*“⁴⁶⁴

V roce 2006 se ze zámku vystěhovala expozice loutek, která zde byla vystavena pětadvacet let. Společnost Krátký film Praha totiž vypověděla podepsanou smlouvu s Národním památkovým ústavem v Českých Budějovicích. Zámek tak přišel o možnost prezentovat největší expozici zahrnující historii a první úspěchy spojené s českým animovaným a kresleným filmem na území České republiky.⁴⁶⁵ Ve stejném roce začíná na Kratochvíli nový projekt s názvem *Renesance renesance*, jehož účelem je „*znovuzrození úchvatné severoitalské architektury v její původní dokonalosti a návrat do světa posledních Rožmberků a Eggenbergů.*“⁴⁶⁶ Významnou roli v tomto projektu sehrál i kastelán, který mluvil do toho, jak budou vypadat jednotlivé místnosti a z jakých pramenů budu čerpat restaurátoři pro navrácení výzdoby zámku do původní podoby.⁴⁶⁷ Během následujících pěti let se na Kratochvíli přikročilo k instalačním a restaurátorským pracím.⁴⁶⁸ Návštěvníkům se však zámek zcela neuzavřel, naopak každým rokem otvíral nově restaurované prostory a turistům nabízel i možnost nahlédnout na práci restaurátora přímo při zámecké prohlídce.⁴⁶⁹

V stejném roce tak začaly rozsáhlejší práce na štukách nacházejících se ve Zlatém pokoji a Zlatém sále. V druhém jmenovaném pokoji byly restaurátorské práce složitější, protože se zde nacházelo velké množství nevhodně zvolených sádrových tmelů. Restaurátoři tedy na začátku přikročili k jejich odstranění a následně k částečné obnově stopních štukových výjevů, pozlacení bylo provedeno pouze na místech, kde zcela

⁴⁶³ BLÁHA, Jiří a Jana WAISSEROVÁ. Restaurování maleb a štuků na zámku Kratochvíle. In: *Konference sdružení pro ochranu památek Arte-fakt. Restaurování a ochrana uměleckých děl – Koncepce restaurátorského zásahu*. Litomyšl, 2011, s. 21-22.

⁴⁶⁴ HAJNÁ, Milena, Mája HAVLOVÁ, Vojtěch TROUP a Zuzana VAVERKOVÁ. *Zámek Kratochvíle: Renesanční letohrádek a historie jeho památkové obnovy*. České Budějovice, s. 51.

⁴⁶⁵ Unikátní expozice o filmu na Kratochvíli je ohrožena, s. C/1.

⁴⁶⁶ KOBLENC, Václav. Probouzí ducha Rožmberků: Kratochvíle, z níž zmizely animované unikáty, vsadila na renesanci a nabízí restaurátory v akci. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání. Jižní Čechy Dnes*. 2007, 7.6.2007, **18**(132), s. C/5.

⁴⁶⁷ Rozhovor 2 – Kastelán zámku pod správou NPÚ – zámek Kratochvíle

⁴⁶⁸ VAVERKOVÁ, Zuzana. "Renesance renesance" rožmberského letohrádku Kratochvíle. *Zprávy památkové péče*. 2011, **71**(6), s. 419

⁴⁶⁹ Tamtéž.

chybělo.⁴⁷⁰ Kromě oprav štukové a malířské výzdoby došlo i na obnovu ornamentální dlažby.⁴⁷¹ Restaurátorské práce pokračovaly i v dalších místnostech např. v Pánské ložnici i v Malém zlatém pokoji, které společně se Zlatým sálem tvoří dle kastelána Vojtěcha Troupa nejhodnotnější pokoje zámku.⁴⁷² Tato fáze restaurování byla završena obnovou polychromovaného reliéfu nad krbem, který lze nalézt v prostorách Vstupního sálu.⁴⁷³

Projekt s cílem navrátit zámku autentickou podobu z dob posledních Rožmberků dospěl ke svému závěru až v roce 2011, kdy si připomínáme čtyřsté výročí od vymření tohoto významného, jehož sídlem byla právě Kratochvíle.⁴⁷⁴ V současné době zámek nadále spravuje NPÚ a je přístupný veřejnosti, konkrétně tak návštěvníci mohou zavítat na prohlídku renesanční vily, do zámeckého kostela Narození Panny Marie či zámecké zahrady.⁴⁷⁵ Právě zahrada je dle současného kastelána nejnavštěvovanější částí zámku, kam lidé chodí odpočívat. Zájem ze strany návštěvníků vidí nejen v krásném objektu a jeho okolí, ale také v přístupu zaměstnanců zámku, kteří se o něj starají. Komericializaci objektu popírá, nejen že NPÚ vnímá jako konzervativní organizaci s podobně smýšlejícími spolupracovníky. „*Naopak mám pocit, že zůstáváme tradičně u takových věcí, které možná někdy až zbytečně zůstávají při zemi a nesnažíme se tak strhávat pozornost médií.*“⁴⁷⁶

Nový kastelán se své funkce ujal přibližně před osmi měsíci. Překvapilo ho, že obstál v konkurenci vystudovaných historiků, kteří dle jeho názoru zastávali funkci kastelánů především před rokem 1989. Dnes můžeme v oblasti kastelánství pozorovat tendence k větší centralizaci a určitou snahu tzv. pohlížet na historické objekty jednotně, kterou dle něj není lehké zcela naplnit.⁴⁷⁷

⁴⁷⁰ BLÁHA, Jiří a Jana WAISSEROVÁ. Restaurování maleb a štuků na zámku Kratochvíle, s. 21-22.

⁴⁷¹ Kratochvíle změní interiéry. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2006, 15.2.2006, 17(339), s. D/4.

⁴⁷² KOBLENC, Václav. Štuková výzdoba Kratochvíle bude jako nová. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2006, 22.9.2006, 17(222), s. C/2.

⁴⁷³ BLÁHA, Jiří a Jana WAISSEROVÁ. Restaurování maleb a štuků na zámku Kratochvíle, s. 21-22.

⁴⁷⁴ Historie zámku Kratochvíle. NPÚ - *Kratochvíle: oficiální webová prezentace státního zámku*. Dostupné z: <https://www.zamek-kratochvile.cz/cs/o-zamku/historie>

⁴⁷⁵ Prohlídkové okruhy. *Kratochvíle - oficiální webová prezentace státního zámku* [online]. [cit. 2023-10-17]. Dostupné z: <https://www.zamek-kratochvile.cz/cs/informace-pro-navstevniky/prohlidkove-okruhy>

⁴⁷⁶ Rozhovor 2 – kastelán zámku pod správou NPÚ – zámek Kratochvíle

⁴⁷⁷ Tamtéž.

4.3 Zámek Bechyně

Z okresu Tábor jsem si pro bližší zkoumání vybrala i zámek Bechyni, který se nachází na skalním výběžku u soutoku dvou vodních toků, Smutné a Lužnice.⁴⁷⁸ Výhodnou polohu knížecího hradiště z 9. století využil král Přemysl Otakar II. k vybudování kamenného hradu,⁴⁷⁹ jehož základy posloužily v průběhu následujících staletí ke vzniku zámku.⁴⁸⁰ S ním i se samotným bechyňským panstvím bylo spjato několik šlechtických rodů, mezi které patřili Šternberkové, Švamberkové, Rožmberkové či Paarové.⁴⁸¹ V současnosti je zámek: „*monumentálním dvoupatrovým objektem zevně renesančního charakteru s průčelími pokrytými sgrafitovou rustikou a malbami.*“⁴⁸²

4.3.1 Historie zámku Bechyně

Na počátku 16. století držel zámek rod Šternberků, který se zejména v letech 1510-1527 postaral o jeho větší přestavby.⁴⁸³ Na tyto tendence navázali v poslední třetině téhož století Rožmberkové. S majitelem Petrem Vokem jsou totiž spjaty nejvýraznější zásahy měnící povahu starého hradu v renesanční sídlo. Od 70. let 16. století se tedy objekt dočkal úprav a začal vznikat tzv. „nový zámek“.⁴⁸⁴ Po smrti Voka se v roce 1569 ujímá správy zámku jedna z větví šlechtického rodu Šternberků,⁴⁸⁵ v jehož vlastnictví vydrží zámek až do roku 1700.⁴⁸⁶ V 90. letech na zámek dočkal barokních a klasicistních úprav, jejichž práci bylo možné spatřit na proměně interiérů např. v renesančním sále vyzdobeném bohatými nástěnnými malbami.⁴⁸⁷

Díky sňatku Marie Terezie ze Šternberka s hrabětem Janem Leopoldem v roce 1715 se zámek dostává do vlastnictví šlechtického rodu Paarů,⁴⁸⁸ který ve své nové rezidenci

⁴⁷⁸ Zámek - historie. *Panství Bechyně* [online]. [cit. 2023-10-23]. Dostupné z: <https://www.resort-bechyne.cz/zamek/historie.html>

⁴⁷⁹ WAGNEROVÁ, Magdalena. *Příběhy zámků v Čechách a na Moravě*. Praha: Plot, 2016, s. 45.

⁴⁸⁰ *Knihovna NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích*, Bechyně: ročníková práce z předmětu Teorie a vývoj zahradní architektury, sg. PD 5971, 2003, s. 7.

⁴⁸¹ WAGNEROVÁ, Magdalena. *Příběhy zámků v Čechách a na Moravě*, s. 45.

⁴⁸² *Knihovna NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích*, SÚRPMO: Bechyně – SHP města, Bechyně - stavebně historický průzkum, sg. PD 2158, 1968, s. 20.

⁴⁸³ Zámek - historie. *Panství Bechyně*. Dostupné z: <https://www.resort-bechyne.cz/zamek/historie.html>

⁴⁸⁴ KRAJÍC, Rudolf. *Bechyně - historické město nad Lužnicí*. Bechyně: Městský úřad, 2000, s. 35.

⁴⁸⁵ *Knihovna NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích*, Bechyně: ročníková práce z předmětu Teorie a vývoj zahradní architektury, sg. PD 5971, 2003, s. 8.

⁴⁸⁶ CHLEBORÁD, Arnošt. *Popis okresu bechyňského: na oslavu 10 let. výročí trvání Československé republiky a na paměť 80letého zrušení roboty*. V Bechyni: Okresní záložna hospodářská, 1928, s. 177.

⁴⁸⁷ *Knihovna NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích*, Bechyně: ročníková práce z předmětu Teorie a vývoj zahradní architektury, sg. PD 5971, 2003, s. 8.

⁴⁸⁸ Zámek - historie. *Panství Bechyně*. Dostupné z: <https://www.resort-bechyne.cz/zamek/historie.html>

učiní několik zásadních přestaveb, např. je zbouráno jižní křídlo zámku včetně fortny a kaple sv. Ludmily.⁴⁸⁹ Postupně také docházelo k odstranění části opevnění a na počátku 19. století byl nově součástí areálu zámku anglický park.⁴⁹⁰

4.3.2 Zámek Bechyně v 1. polovině 20. století

První pozemková reforma ve 20. letech 20. století panství Bechyně společně s rezidencí Paarů žádným zásadním způsobem nezasáhla. Tehdy jejich statky zahrnovaly „asi 4300 ha půdy, devět lesních revírů, dva dvory, lihovar, pivovary a cihelny, keramická továrna (založena v roce 1875) a elektrárna.“⁴⁹¹ Chod celého hospodářství zabezpečovala Vrchní správa sídlící právě v Bechyni. Od roku 1933 spadala pod Ředitelství lesů a statků Alfonse Paara. Právě Alfons obhospodařoval své panství včetně zámku až do roku 1948, kdy byl zámecký areál zkonfiskován státem.⁴⁹²

Změny nastaly až v roce 1950, na základě dekretu č. 12/1945 Sb., kterým byl zámecký areál následně předán do rukou Národní kulturní komise. Po převzetí objektu přišel od Ministerstva školství, věd a umění návrh, aby prostory zámku i přilehlého parku sloužily jako středisko vědeckých pracovníků. Nejprve se počítalo s provozem sezonním, který by pomohl s adaptací a následně by se přešlo na provoz celoroční. Tento návrh podpořili také zástupci NMV v obci a podobně se k novému využití zámku vyjádřili i zástupci ONV a NKV v Českých Budějovicích.⁴⁹³ Návrh na vznik rekreačního střediska vědeckých pracovníků odsouhlasila i Národní kulturní komise, která však navíc žádala, aby místnosti nevyužívané pro rekreaci byly v budoucnu otevřeny široké veřejnosti – k naplnění tohoto záměru však dle dostupných informací nejspíš nedošlo.⁴⁹⁴

Ve stejném roce si NKK nechala vytvořit inventarizační soupis všech předmětů na zámku Bechyně, na jehož základě poté bylo naplánované předání cenných jednotek do správy hlavních kulturních institucí, jasným příkladem takového jedinečného předmětu byl např. portrét Marie Maxmiliány ze Sternberga, který se nově dostal do správy Národní

⁴⁸⁹ *Knihovna NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích*, Bechyně: ročníková práce z předmětu Teorie a vývoj zahradní architektury, sg. PD 5971, 2003, s. 8.

⁴⁹⁰ KRAJÍC, Rudolf. *Bechyně - historické město nad Lužnicí*, s. 42.

⁴⁹¹ POUZAR, Ladislav. *Renesanční Bechyně: urbs felix: katalog výstavy*. Bechyně: Panství Bechyně, 1998, s. 13.

⁴⁹² Tamtéž, s. 13.

⁴⁹³ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Bechyně, inv. číslo 73, kart. 52, Zápis sepsaný dne 13. dubna 1950 v Bechyni, okres Týn n./Vlt., o odevzdání zámeckého objektu Bechyně s příslušnými nemovitostmi Národní kulturní komisi, k č. j. 4158/50, 1950, s. 2-5.

⁴⁹⁴ UHLÍKOVÁ, Kristina. *Národní kulturní komise 1947-1951*, s. 166. Citováno z Zápis ze XIII. schůze NKK, konané 10.1.1950, ÚDU AV ČR, Praha, OD, fond NKK, kart. VII, inv. č. 140.

galerie v Praze či dřevěný „odrážecí“ bicykl putující do Národního technického muzea. Menší sbírka minerálů, pravěké nálezy nebo bronzové předměty byly věnovány místnímu muzeu v Bechyni.⁴⁹⁵ Kromě již schváleného využití zámku si Komise představovala zřízení portrétní galerie připomínající bývalé majitele zámku doplněné o slohový mobiliář, která měla vzniknout v prostorách Šternberského křídla. Další interiéry zámku měly posloužit vzniku expozice o Bechyni jako o sídle krajských hejtmanů.⁴⁹⁶

Své návrhy na využití prostorů zámku vznášely kromě NKK i další instituce. Zástupci ONV, MNV a KNV žádali celkem o osm místností, které měly být využity „*pro umístění sbírek městského muzea a expozice Jihočeské keramiky*.“⁴⁹⁷ Další žádost přišla od firmy Jitex, jejímž cílem bylo zajistit si bezplatné užívání bývalé zámecké jízdárny pro vlastní účely alespoň po dobu 40 let. O část budovy jízdárny projevil zájem i ČSSL lesní závod v Bechyni, který kromě jiného žádal i o pronájem administrativní budovy, kde se v předcházejících letech nacházely kanceláře a byty zaměstnanců lesního závodu.⁴⁹⁸

Tyto orgány však následně nebyly potěšeny stanoviskem zástupce státního památkového úřadu. Ten totiž konstatuje, že pro prostory bývalé zámecké jízdárny je přijatelné, aby je užíval pouze jeden nájemce, který zaručí hlavně jednotnost úpravy zevnějšku budovy. Tímto prohlášením se proti využití jízdárny více nájemníky staví i Komise: „*je v zájmu NKK, aby budova byla propůjčena jedinému uživateli, který by zaručoval jednotné a řádné udržování*.“⁴⁹⁹ Ani návrhu na osm požadovaných místností pro zřízení expozice a uchování sbírek nebylo vyhověno, protože by tak nebyl poskytnut dostatečný prostor pro potřeby vědeckých pracovníků.⁵⁰⁰

⁴⁹⁵ MŽYKOVÁ, Marie. Historické sbírky Paarů a zámek Bechyně. *Cour d'honneur: hrady, zámky, paláce*. Praha: D/ELFA, 1998, (3), s. 40.

⁴⁹⁶ UHLÍKOVÁ, Kristina. *Národní kulturní komise 1947-1951*, s. 166. Citováno z Plán NKK pro 2. pol. 1950 a dále, část III – Plán využití objektů spravovaných NKKomisi a výhledový plán, ÚDU AV ČR, Praha, OD, fond NKK, kart. VI, inv. č. 80.

⁴⁹⁷ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Bechyně, inv. číslo 73, kart. 52, Zápis sepsaný dne 13. dubna 1950 v Bechyni, okres Týn n./Vlt., o odevzdání zámeckého objektu Bechyně s příslušnými nemovitostmi Národní kulturní komisi, k č. j. 4158/50, 1950, s. 5.

⁴⁹⁸ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Bechyně, inv. číslo 73, kart. 52, Zápis sepsaný dne 13. dubna 1950 v Bechyni, okres Týn n./Vlt., o odevzdání zámeckého objektu Bechyně s příslušnými nemovitostmi Národní kulturní komisi, k č. j. 4158/50, 1950, s. 5-6.

⁴⁹⁹ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Bechyně, inv. číslo 73, kart. 52, Zápis sepsaný dne 13. dubna 1950 v Bechyni, okres Týn n./Vlt., o odevzdání zámeckého objektu Bechyně s příslušnými nemovitostmi Národní kulturní komisi, k č. j. 4158/50, 1950, s. 7.

⁵⁰⁰ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Bechyně, inv. číslo 73, kart. 52, Zápis sepsaný dne 13. dubna 1950 v Bechyni, okres Týn n./Vlt., o odevzdání zámeckého objektu Bechyně s příslušnými nemovitostmi Národní kulturní komisi, k č. j. 4158/50, 1950, s. 6-7.

V polovině roku 1950 se tedy zámek Bechyně stal Ústředím vědeckých pracovníků.⁵⁰¹ Bývalou zámeckou jízdárnu využíval pro své účely národní podnik Jitex.⁵⁰² V historických částech zámku pak dle plánu NKK došlo k instalaci původního mobiliáře včetně předmětů pocházejících z dalších zámeckých objektů. Nábytek byl dovezen ze zámku Hluboká, šest rozměrných barokních obrazů pocházelo z České Olešné a z Třeboně byly dovezeny akvarely. Další doplňující předměty všelijaké povahy se na zámek dostaly z Orlíku, Líšně i z táborské radnice. Díky těmto dovezeným předmětům mohlo dojít v letech 1951-1954 k instalaci celkem dvanácti pokojů zámku.⁵⁰³

Státní památková správa v likvidaci, na kterou po zrušení Komise přešly pravomoci spojené se zámekem v Bechyni, předala jednostranným opatřením ze dne 25. června 1959 objekt do správy Krajského střediska památkové péče a ochrany přírody v Českých Budějovicích.⁵⁰⁴ Tato instituce nově získala nejen zámeckou budovu, ale i četné nemovitosti tvořící zámecký areál, mezi ně patřil altán, zahrada, jízdárna atd.,⁵⁰⁵ předání se však nevztahovalo na vnitřní vybavení zámku.⁵⁰⁶ Z protokolu vypracovaného na základě prohlídky přebraných nemovitostí vyplynulo, že „zevní omítky na hlavní budově jsou na četných místech porušeny / odfouknuty nebo již spadlé /.“⁵⁰⁷ Krytina podléhající obnovám a klempířským pracím v roce 1953 byla jak na staré, tak na nové části zámku uspokojivá. Podobný stav vykazoval i krov zámecké budovy, oproti tomu objekt trpěl špatným stavem kanalizace, který byl pro provoz zámku nedostačující.⁵⁰⁸ V protokolu se nacházelo i vyjádření ke stavu dalších budov v zámeckém areálu. Fasáda bývalé zámecké jízdárny vykazovala svými porušeními nutnost celkové úpravy, krytina byla přeložena a pokračovalo se na pracích klempířských. Budova u vstupní brány měla silně rozrušenou

⁵⁰¹ UHLÍKOVÁ, Kristina. *Národní kulturní komise 1947-1951*, s. 166. Citováno z Zápis ze XVII. Schůze, konané 14.6. 1950, ÚDU AV ČR, Praha, OD, fond NKK, karton č. VII, inv. č. 147.

⁵⁰² UHLÍKOVÁ, Kristina. *Národní kulturní komise 1947-1951*, s. 166. Citováno z Plán NKK pro 2. pol. 1950 a dále, část III – Plán využití objektů spravovaných NKKomisi a výhledový plán, ÚDU AV ČR, Praha, OD, fond NKK, kart. VI, inv. č. 80.

⁵⁰³ MŽYKOVÁ, Marie. *Historické sbírky Paarů a zámek Bechyně. Cour d'honneur: hrady, zámky, paláce*. Praha: D/ELFA, 1998, (3), s. 40.

⁵⁰⁴ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Bechyně, inv. číslo 73, kart. 52, Státní památková správa v likvidaci, Věc: Bechyně, státní zámek – odevzdání do správy odboru školství a kultury rady NKV – Krajské středisko památkové péče a ochrany přírody v Českých Budějovicích, číslo 2414/59, Záznam, 30.6. 1959, s. 2.

⁵⁰⁵ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Bechyně, inv. číslo 73, kart. 52, Příloha k č. 4253/59 – Jednostranné opatření o převodu správy, 11./12. říjen 1959.

⁵⁰⁶ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Bechyně, inv. číslo 73, kart. 52, Protokol sepsaný dne 25. června 1959 v kanceláři správy státního zámku v Bechyni, ve spisu č. 2414/59, 1959, s. 2.

⁵⁰⁷ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Bechyně, inv. číslo 73, kart. 52, Protokol sepsaný dne 25. června 1959 v kanceláři správy státního zámku v Bechyni, ve spisu č. 2414/59, 1959, s. 2.

⁵⁰⁸ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Bechyně, inv. číslo 73, kart. 52, Protokol sepsaný dne 25. června 1959 v kanceláři správy státního zámku v Bechyni, ve spisu č. 2414/59, 1959.

krytinu s fasádou vyžadující včasnou obnovu. Rovněž i další objekty zámeckého areálu volaly kromě opravy krytin a omítek i po zásahu klempířů a instalatérů. Organizace přijímající objekt do své správy, Krajské středisko památkové péče a ochrany přírody v Českých Budějovicích, uvedlo, že již zadalo objednávku⁵⁰⁹ „pro vypracování asanačního projektu celého areálu státního zámku v Bechyni.“⁵¹⁰ V listopadu téhož roku ještě Krajské středisko převzalo do své správy tzv. movitý majetek kulturní povahy nacházející se na zámku v Bechyni.⁵¹¹

4.3.3 Vývoj zámku Bechyně od 60. let 20. století

V roce 1961 došlo k naplnění výstavního záměru prostřednictvím Alšovy jihočeské galerie,⁵¹² která byla založena v roce 1951.⁵¹³ Tato krajská instituce se postarala o instalaci výstavy bechyňské keramiky v prostorách zámecké sýpky a v bývalé kapli. Došlo také na vyslyšení proseb od NKK, nově totiž v prostorách zámku vznikla portrétní galerie bývalých majitelů zámku, představitelů rodu Sternbergů a Paarů. Obrazárna byla navíc doplněna o původní renesanční nábytek či případně jeho náhrady v podobě kopií.⁵¹⁴ Ve stejném roce provedl Odbor školství a kultury okresního národního výboru v Táboře soupis knihovny uložené na státním zámku Bechyně, po jehož provedení se Okresní národní výbor v Táboře ujímá její správy.⁵¹⁵ V 60. letech rovněž došlo i na úpravy týkající se anglického parku, zarovnány byly terásky v prostorech předzámčí a Ing. Jiřina Milnerová vytvořila návrh pro rekonstrukci zámeckého parku.⁵¹⁶

V roce 1962 byla instalace výše zmíněných projektů pozastavena. Československá akademie věd, které zámek společně s jeho okolím sloužil jako rekreační zařízení, se

⁵⁰⁹ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Bechyně, inv. číslo 73, kart. 52, Protokol sepsaný dne 25. června 1959 v kanceláři správy státního zámku v Bechyni, ve spisu č. 2414/59, 1959, s. 2-3.

⁵¹⁰ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Bechyně, inv. číslo 73, kart. 52, Protokol sepsaný dne 25. června 1959 v kanceláři správy státního zámku v Bechyni, ve spisu č. 2414/59, 1959, s. 3.

⁵¹¹ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Bechyně, inv. číslo 73, kart. 52, Protokol o předání a převzetí movitého majetku kulturní povahy instalovaného a uskladněného na státním zámku v Bechyni, 9. listopad 1959.

⁵¹² MŽYKOVÁ, Marie. Historické sbírky Paarů a zámek Bechyně. *Cour d'honneur: hrady, zámky, paláce*. Praha: D/ELFA, 1998, (3), s. 40.

⁵¹³ Alšova jihočeská galerie. *Encyklopedie Českých Budějovic* [online]. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <https://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/alsova-jihoceska-galerie>

⁵¹⁴ MŽYKOVÁ, Marie. Historické sbírky Paarů a zámek Bechyně. *Cour d'honneur: hrady, zámky, paláce*. Praha: D/ELFA, 1998, (3), s. 40.

⁵¹⁵ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Bechyně, inv. číslo 73, kart. 52, Státní památková správa v likvidaci, Věc: Bechyně, státní zámek – Převod zámecké instalované knihovny Okresního výboru v Táboře jednostranným opatřením, číslo: 1784/61, 18.8. 1961, s. 2.

⁵¹⁶ *Knihovna NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích*, Bechyně: ročníková práce z předmětu Teorie a vývoj zahradní architektury, sg. PD 5971, 2003, s. 17.

rozhodla objekt pro veřejnost uzavřít.⁵¹⁷ V následujících letech se zpečetil i osud zámecké knihovny, která byla soustavně od své konfiskace až do roku 1970 rozprodávána po různých antikvariátech. Po konfiskaci knihovnu spravovala Akademie věd, pod níž byla následně provedena v roce 1997 katalogizace titulů ze staré části knihovny pod vedením PhDr. Bohumírem Lífkou (1900-1987). Ten přišel s tímto zjištěním: „*Celkový počet svazků bechyňské knihovny přesahuje 5000, z toho jede o tři rukopisy a více než 1600 starých tisků. Staré tisky jsou převážně v latině, následuje němčina a francouzština, ojediněle čeština.*“⁵¹⁸ Následně v roce 1978 ČSAV zažádala o převedení části mobiliáře zámku do její péče. V souvislosti s tím došlo k přemístění cenných zbraní, bechyňského mobiliáře do Třeboně, některé předměty byly odvezeny do jiných jihočeských institucí či zařízení, další se pak dočkaly prodeje.⁵¹⁹

V 80. letech se udála výraznější úprava zámeckého parku zasahující především území okolo Čertovy zdi, kde došlo k umístění odpočívadla. Plánovaná byla také výsadba okrasné skalky pod jižním křídlem zámku či svahy nově porostlé barvínkem a břečťanem. Park byl však přibližně 10 až 12 let bez údržby, a tak se veškeré snahy o zkrášlení parku vyzněly do prázdna a všechny nově vysazené rostliny zpustly.⁵²⁰

4.3.4 Vývoj zámku Bechyně po roce 1989

Po roce 1989 se Alfons Paar (1932-2016), syn bývalého majitele zámku, přihlásil po konzultaci s potomky rodu Schwarzenberků a Lobkowitzů o navrácení bývalého majetku šlechtického rodu Paarů.⁵²¹ Dle stávajícího majitele Josefa Šťávy (1950), se kterým se seznámil v 70. letech,⁵²² neměl Alfons pro získání majetku příliš výhodné výchozí podmínky. Oproti již zmíněným rodům neměl za hranicemi žádné majetné příbuzné ani neoplýval žádnými zkušenostmi se řízením takového majetku, navíc ho jeho sestra Eleonora (1937-2010) informovala o náročnosti spravování zámeckého objektu, který

⁵¹⁷ MŽYKOVÁ, Marie. Historické sbírky Paarů a zámek Bechyně. *Cour d'honneur: hrady, zámky, paláce*. Praha: D/ELFA, 1998, (3), s. 40.

⁵¹⁸ MAŠEK, Petr. Zámecká knihovna Bechyně. *Cour d'honneur : hrady, zámky, paláce*. Praha: D/ELFA, 1998, (3), s. 52.

⁵¹⁹ MŽYKOVÁ, Marie. Historické sbírky Paarů a zámek Bechyně. *Cour d'honneur: hrady, zámky, paláce*. Praha: D/ELFA, 1998, (3), s. 40.

⁵²⁰ *Knihovna NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích*, Bechyně: ročníková práce z předmětu Teorie a vývoj zahradní architektury, sg. PD 5971, 2003, s. 17.

⁵²¹ ŠTÁVA, Josef. Na bechyňském zámku u Šťávu. *Českobudějovické listy*. 1999, 13.8.1999, 8(187), 3.

⁵²² Zámek Bechyně má Šťávu. Rodina tu investovala 200 milionů, v plánu je art hub i galerie. *Forbes* [online]. 2021 [cit. 2023-11-06]. Dostupné z: <https://forbes.cz/zamek-bechyne-ma-stavu-rodina-tu-investovala-200-milionu-v-planu-je-art-hub-i-galerie/>

vlastnila v Itálii. Kromě toho rodina Paarů byla natrvalo usazena ve Švýcarsku a severní Itálii.⁵²³

O movitý majetek doplňující interiéry zámku Bechyně usiloval Paar již od roku 1991. Restituční proces však probíhal zdlouhavě, Okresní soud v Táboře uložil v té době současnému majiteli Středisku služeb Akademie věd ČR roku 1993 výzvu, aby s navrhovatelem, Alfonsem Paarem, uzavřel dohodu o předání zámku Bechyně, avšak bez zámeckého mobiliáře. Paar se však nenechal odradit a usiloval i o vydání movitých věcí patřících do zámku, a proto podal v roce 1994 žalobu. Památkový ústav se však ohradil tím, že svůj nárok na movité předměty uplatňuje mimo zákonem stanovenou lhůtu a navíc, že ve výzvě chybí údaje, kde se požadované předměty nacházely. Paar se několikrát v řešení této věci obrátil na soudy, které mu však nevyhověly⁵²⁴ a památkáři si mobiliář zámku odvezli.⁵²⁵

Po získání statků svých předchůdců vložil Alfons Paar bechyňské panství do akciové společnosti Panství Bechyně,⁵²⁶ jejímž hlavním společníkem je Josef Šťáva – současný majitel zámku,⁵²⁷ který postupně Alfonsa Paara vyplatil a bechyňské panství včetně zámku získal výlučně do svého vlastnictví.⁵²⁸ S Alfonsem se seznámil již před rokem 1989 ve Švýcarsku, kde mezi nimi proběhly první rozhovory o bechyňském panství. Šťáva uvedl, že v blízkosti tohoto zámeckého objektu strávil své dětství. Navíc se jeho pradědeček, v době vlastnictví šlechtického rodu Parrů, staral o ekonomické fungování zámku.⁵²⁹ Zájem o Bechyni projevil současný majitel hlavně na základě toho, že je vášnivým milovníkem umění a sběratelem obrazů, který se netajil tím, že se bude snažit o zprovoznění a udržování zámku včetně dalších pozemků nacházejících se na bechyňském panství.⁵³⁰ Jeho společnost Panství Bechyně pečuje o 5 000 ha lesů včetně dalších pozemků.⁵³¹ Společnost v roce 1999 zaměstnávala přibližně 150 lidí, z kterých o

⁵²³ ŠTÁVA, Josef. Na bechyňském zámku u Šťávů. *Československé listy*. 1999, 13.8.1999, 8(187), 3.

⁵²⁴ MAJER, Vladimír. Po zmeškání lhůty k žalobě nelze vrátit majetek? *Hradecké noviny*. 1999, 14.7.1999, 8(161), s. 3.

⁵²⁵ MÁLEK, Tomáš. Památkáři vracejí na zámek v Bechyni věci, jež po restituci odvezli. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2002, 23.11.2002, 13(273), s. D/1.

⁵²⁶ KRAJÍC, Rudolf. *Bechyně - historické město nad Lužnicí*, s. 43.

⁵²⁷ Tamtéž, s. 43.

⁵²⁸ Zámek Bechyně má Šťavu. Rodina tu investovala 200 milionů, v plánu je art hub i galerie. *Forbes* [online]. 2021 [cit. 2023-11-06]. Dostupné z: <https://forbes.cz/zamek-bechyne-ma-stavu-rodina-tu-investovala-200-milionu-v-planu-je-art-hub-i-galerie/>

⁵²⁹ SVOBODA, Jan. Život na rožmberském sídle v roce nula: rozhovor s majitelem zámku Bechyně. *Cour d'honneur: hrady, zámky, paláce*. Praha: D/ELFA, 1998, (3), s. 10.

⁵³⁰ ŠTÁVA, Josef. Na bechyňském zámku u Šťávů, s. 3.

⁵³¹ KRAJÍC, Rudolf. *Bechyně - historické město nad Lužnicí*, s. 43.

samotný areál zámku pečovalo cca 30 z nich. Počet zaměstnanců však rostlo zejména kvůli sezónním pracím, které byly uskutečňovány cca 170 pracovníky.⁵³² Kromě údržby zámku se společnost zaměřovala hlavně na těžbu dřeva a lesnickou činnost. Právě z těchto prací společnosti byly postupně čerpány finance na obnovu panství Bechyně včetně zámeckého objektu.⁵³³ Lze však konstatovat, že zámek byl celkem zachovaný, protože jej užívala Československá akademie věd. Přesto zde probíhaly od roku 1993 stavební práce za účelem obnovy zámeckého areálu.⁵³⁴

Stav zámku byl v porovnání s podobnými objekty dobrý, avšak vyžadoval velké investice.⁵³⁵ Rekonstrukce celého zámeckého areálu probíhala v součinnosti s otevřením zámecké budovy pro veřejnost v roce 1998.⁵³⁶ V první řadě se obnova zaměřila na nové střešní krytiny nacházejících se na ohrožených zámeckých budovách,⁵³⁷ jednalo se především o budovu zámku a zámecké sýpky. Právě prostory sýpky dříve sloužily k výstavám keramiky uskutečňovaných pod záštitou Alšovy jihočeské galerie.⁵³⁸ Na tento způsob využití bylo navázáno i v roce 1998,⁵³⁹ kdy zde bylo zřízeno společně s galerií i muzeum věnované sochaři Vladimíru Preclíkovi (1929-2008).⁵⁴⁰ Kromě toho se pokračovalo i s opravou zámeckých interiérů, rekonstrukce se dočkal např. reprezentativní svatební sál Petra Voka z Rožmberka,⁵⁴¹ ve kterém došlo k zrestaurování cenných fresek.⁵⁴² Místnost zvaná Soudnice, považována za ložnici Petra Voka, se dočkala obnovy štukové výzdoby.⁵⁴³ Kromě kompletní rekonstrukce interiérů zámku, došlo k vytvoření nové prohlídkové trasy a k zrušení ubytovacího zařízení, které v prostorách zámku využívala Akademie věd.⁵⁴⁴

⁵³² ŠTÁVA, Josef. Na bechyňském zámku u Šťávů, s. 3.

⁵³³ KRAJÍČ, Rudolf. *Bechyně - historické město nad Lužnicí*, s. 43.

⁵³⁴ SVOBODA, Jan. Život na rožmberském sídle v roce nula: rozhovor s majitelem zámku Bechyně, s. 10.

⁵³⁵ Rozhovor 3 – soukromý vlastník – zámek Bechyně

⁵³⁶ Tamtéž.

⁵³⁷ KRAJÍČ, Rudolf. *Bechyně - historické město nad Lužnicí*, s. 43.

⁵³⁸ SVOBODA, Jan. Život na rožmberském sídle v roce nula: rozhovor s majitelem zámku Bechyně, s. 10.

⁵³⁹ *Knihovna NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích*, Bechyně: ročníková práce z předmětu Teorie a vývoj zahradní architektury, sg. PD 5971, 2003, s. 9.

⁵⁴⁰ SVOBODA, Jan. Život na rožmberském sídle v roce nula: rozhovor s majitelem zámku Bechyně, s. 10.

⁵⁴¹ Tamtéž.

⁵⁴² KRAJÍČ, Rudolf. *Bechyně - historické město nad Lužnicí*, s. 43.

⁵⁴³ SVOBODA, Jan. Život na rožmberském sídle v roce nula: rozhovor s majitelem zámku Bechyně, s. 10.

⁵⁴⁴ Rozhovor 3 – soukromý vlastník – zámek Bechyně

Na první část obnovy navázala tzv. sanace křídla „starého zámku“, které mělo návštěvníkům sloužit k seznámení se s významnými okamžiky historie zámku.⁵⁴⁵ I zámecký park se po obnově celoročně otevřel pro návštěvy široké veřejnosti.⁵⁴⁶

Rozsáhlé stavební úpravy se odehrávaly i v roce 2000, kdy se na zeď bývalé zámecké jízdárny vrátil zrestaurovaný erb šlechtického rodu Paarů.⁵⁴⁷ Došlo i na celkovou rekonstrukci tohoto objektu, který by měl nově plnit funkci tzv. multifunkčního prostoru zaměřeného hlavně na kulturní vyžití např. pro divadelní či hudební festival. V souvislosti s tím došlo i k vybudování většího množství ubytovacích kapacit uvnitř zámeckého areálu.⁵⁴⁸ Ve stejném roce nám média připomněla návštěvu potomků rodiny Paarů v Bechyni – Karla a Alfonse. Právě druhý ze jmenovaných potomků se vyjádřil ke způsobu využití objektu, který byl zde v Bechyni zdárně aplikován: „*Návštěvníci mohou do objektu a jen část je vyhrazena jako obydlí majitele.*“⁵⁴⁹ Podobně situaci viděl i Josef Štáva, který se snažil čerpat inspiraci hlavně z venkovských šlechtických sídel ve Francii nebo v Anglii. Bechyňský zámek si představoval jako tzv. soběstačnou hospodářskou jednotku - místo, které bude klientům nabízet možnost konání svateb a firemních akcí.⁵⁵⁰ Zámek se měl stát tzv. komerčním turistickým komplexem „*se zaměřením na kulturu, sport a agroturistiku, pronajímání určitých prostor pro různé firemní akce jako jsou symposia, konference a prezentační akce nebo pro větší rodinné slavnosti atd.*“⁵⁵¹

V roce 2001 zde fungovalo muzeum sochaře Vladimíra Preclíka nacházející se v pěti podlažích zámecké sýpky, včetně sezonních malířských výstav připravovaných v součinnosti s jeho osobou.⁵⁵² V tomto roce navíc zámek nabízel poprvé možnost absolvovat noční prohlídku⁵⁵³ a také se otevřela expozice s názvem *Středověké kamnářství aneb O čem vypoovídají gotické kachle.*⁵⁵⁴ Navíc v této době měl již stávající

⁵⁴⁵ KRAJÍC, Rudolf. *Bechyně - historické město nad Lužnicí*, s. 43.

⁵⁴⁶ SVOBODA, Jan. Život na rožmberském sídle v roce nula: rozhovor s majitelem zámku Bechyně, s. 10.

⁵⁴⁷ PAAR, Alfons. Potomci šlechtického rodu Paarů jsou opět doma. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2000, 31.8.2000, 11(203), s. 3.

⁵⁴⁸ SVOBODA, Jan. Život na rožmberském sídle v roce nula: rozhovor s majitelem zámku Bechyně, s. 10-12.

⁵⁴⁹ PAAR, Alfons. Potomci šlechtického rodu Paarů jsou opět doma, s. 3.

⁵⁵⁰ ŠTÁVA, Josef. Na bechyňském zámku u Štávů, s. 3.

⁵⁵¹ SVOBODA, Jan. Život na rožmberském sídle v roce nula: rozhovor s majitelem zámku Bechyně, s. 12.

⁵⁵² ZAJÍČKOVÁ, Eva. Zámek Bechyně opět otevřel své brány. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2001, 14.5.2001, 12(111), s. 3.

⁵⁵³ MÁLEK, Tomáš. Noční prohlídky již patří k létu. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2001, 27.6.2001, 12(149), s. C/4.

⁵⁵⁴ MÁLEK, Tomáš. Zámek otevřel novou výstavu. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2001, 20.6.2001, 12(143), s. C/4.

majitel opraven Hotel Panská, vybudované golfové hřiště a tenisové kurty.⁵⁵⁵ Od roku 2001 také docházelo k obnově zámeckého anglického parku o rozloze 4, 5 ha, který se podařilo zpřístupnit veřejnosti.⁵⁵⁶

V roce 2002 získal majitel zámku Bechyně zpět umělecké předměty, převážně nábytek, původně tvořící mobiliář zámku, který byl však osm let uložen v prostorách Státního zámku a hradu v Jindřichově Hradci.⁵⁵⁷ Na základě rozhodnutí soudu byl vrácen i mobiliář uložen na zámcích v Třeboni, Českém Krumlově či Červené Lhotě. Šlo především o nábytek, ale i historické zbraně, kolekci výtvarných prací nebo dobovou keramiku. Na zámek se kromě jiného vrátil i vzácný soubor obrazů, jejichž autorství je připisováno významnému baroknímu malíři Karlu Škrétovi.⁵⁵⁸ Předměty nebudou objektům, na kterých byly uloženy, scházet, protože z velké části byly uloženy v depozitářích. Dcera majitele zámku Bechyně, Nicole Stava konstatovala, že po opravě poničených kusů nábytku a prohlédnutí předmětů odborníky by se měl zpětně získaný mobiliář stát opět součástí zámeckých interiérů, dopomoci by k tomu měly inventáře z 50. let 20. století, v nichž je popsána podoba jednotlivých místností.⁵⁵⁹ Celý původní mobiliář zámku byl navrácen v roce 2003, jako poslední se navrátila i zámecká knihovna.⁵⁶⁰

V současné době o zámek stále pečuje Josef Šťáva společně se svými dvěma dcerami. Jednou z nich je Nicole Stava, konzultantka na trhu umění, která pečuje právě o uměleckou stránku objektu, má na starosti provoz hotelů a v neposlední řadě organizuje různé společenské akce a konference. Společně se svou rodinou obývá prostory bývalého šlechtického sídla. Jejím cílem je z Bechyně vybudovat „uznávaný art hub“. ⁵⁶¹ Část zámku je v letních měsících zpřístupněna široké veřejnosti a zbývající prostory mohou lidé využít ke krátkodobým pronájmům při pořádání svateb či firemních akcí. Nadále se v zámku nachází přibližně 100 pokojů, jímž by slušela rekonstrukce.⁵⁶² Sama Nicol

⁵⁵⁵ ZAJÍČKOVÁ, Eva. Galerie se nejspíš bude muset uskromnit: majitel bechyňského zámku chce využít budovu pivovaru k podnikání v cestovním ruchu. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2001, 15.5.2001, **12**(112), s. 3.

⁵⁵⁶ PAVLÁTOVÁ, Marie a Marek EHRlich. *Zahrady a parky jižních Čech*, s. 280-282.

⁵⁵⁷ Starožitný nábytek opustí Jindřichův Hradec a poputuje k majiteli. *Českobudějovické listy*. 2002, 15.11.2002, **11**(266), s. 1.

⁵⁵⁸ MÁLEK, Tomáš. Památkáři vracejí na zámek v Bechyni věci, jež po restituci odvezli, s. D/1.

⁵⁵⁹ Tamtéž.

⁵⁶⁰ Rozhovor 3 – soukromý vlastník – zámek Bechyně

⁵⁶¹ Zámek Bechyně má Šťavu. Rodina tu investovala 200 milionů, v plánu je art hub i galerie. Dostupné z: <https://forbes.cz/zamek-bechyne-ma-stavu-rodina-tu-investovala-200-milionu-v-planu-je-art-hub-i-galerie/>

⁵⁶² Rozhovor 3 – soukromý vlastník – zámek Bechyně

konstatuje, že dle technického a finančního hlediska byla nejobtížnější částí obnova zchátralé zámecké jízdárny a náklady na energie i topení. Vše se snaží financovat převážně z vlastních zdrojů, až do současného roku už do zámeckého areálu investovali přibližně 300 milionů korun.⁵⁶³ Prostředky sloužící k financování údržby a obnovy zámeckého areálu pocházejí hlavně z provozu lesnické činnosti a obchodu se dřevem, které společnost taktéž provozuje.⁵⁶⁴

Rozsáhlejší úpravy a rekonstrukce zámeckého komplexu konzultují současní majitelé s Národním památkovým ústavem, kromě toho o spolupráci s provozovateli zámku stojí i samotné město Bechyně, hlavně při konání různých kulturních akcí.⁵⁶⁵ V současné době je také zámek součástí ANOPA,⁵⁶⁶ asociace sdružující nestátní památky, která vznikla v roce 2021, aby podporovala vlastníky a provozovatele památek v různých koutech naší republiky.⁵⁶⁷

4.4 Hrad Rožmberk

Hrad pocházející z poloviny 13. století⁵⁶⁸ patří k nejstarším stavbám tohoto typu na území jižních Čech.⁵⁶⁹ Postaven byl na vysokém ostrohu nad řekou Vltavou. Kromě strážní funkce tvořil i přirozenou dominantu krajiny.⁵⁷⁰ Původně se jednalo o komplex skládající se ze dvou hlavních objektů – tzv. Dolního a Horního hradu,⁵⁷¹ které byly od sebe odděleny hlubokým příkopem.⁵⁷² Z původního Horního hradu se do dnešních dní zachovala pouze kamenná věž Jakobínka. Později zde bylo prostřednictvím provedených úprav vybudováno letní šlechtické sídlo⁵⁷³ označované jako tzv. „*nový hrad*“ či „*zámek*“.⁵⁷⁴ Oproti tomu Dolní hrad, původně ze všech stran uzavřený areál,⁵⁷⁵ jehož

⁵⁶³ Rozhovor 3 – soukromý vlastník – zámek Bechyně

⁵⁶⁴ O nás. *Panství Bechyně* [online]. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <https://www.panstvi-bechyne.cz/o-nas.html>

⁵⁶⁵ Rozhovor 3 – soukromý vlastník – zámek Bechyně

⁵⁶⁶ Tamtéž.

⁵⁶⁷ *Asociace nestátních otevřených památek* [online]. [cit. 2023-11-06]. Dostupné z: <https://www.asociacepamatek.cz/>

⁵⁶⁸ O hradu. *Rožmberk: oficiální webová prezentace státního hradu* [online]. [cit. 2023-11-08]. Dostupné z: <https://www.hrad-rozemberk.cz/cs/o-hradu>

⁵⁶⁹ HAVLOVÁ, Mája. *Hrad Rožmberk: obrazový průvodce*. České Budějovice: Colibri, 2009.

⁵⁷⁰ ČÁSOVÁ, Jitka. *Hrad Rožmberk. Rožmberk nad Vltavou*. Správa státního hradu Rožmberk nad Vltavou, [2000?], s. 2.

⁵⁷¹ Rožmberk - O hradu. *Rožmberk: oficiální webová prezentace státního hradu*. Dostupné z: <https://www.hrad-rozemberk.cz/cs/o-hradu>

⁵⁷² HAVLOVÁ, Mája. *Hrad Rožmberk: obrazový průvodce*, 2009.

⁵⁷³ Rožmberk - O hradu. *Rožmberk: oficiální webová prezentace státního hradu*. Dostupné z: <https://www.hrad-rozemberk.cz/cs/o-hradu>

⁵⁷⁴ ČÁSOVÁ, Jitka. *Hrad Rožmberk. Rožmberk nad Vltavou*, s. 6.

⁵⁷⁵ Tamtéž, s. 7.

podobu ovlivnily hlavně přestavby v duchu renesance a anglické novogotiky,⁵⁷⁶ se v letech 1851-1857,⁵⁷⁷ proměnil v muzeum rodu Buquoyů.⁵⁷⁸

4.4.1 Stručná historie hradu Rožmberk

První zmínka o správním a hospodářském centru rodu Rožmberků pochází z roku 1250, kdy hrad sloužil jako sídlo Petra Voka z Rožmberka. I přestože si status centra tohoto významného rodu neudržel, nahrazen byl strategicky lépe položeným hradem v Českém Krumlově, docházelo v průběhu let k mnohým přestavbám. V roce 1522 postihl městečko Rožmberk požár, který zničil několik městských domů, pivovar, sýpky i Horní hrad, z něhož se zachovaly pouze obvodové zdi. Celkový stav hradu byl v polovině 16. století považován za velmi špatný, a tak proběhly jeho první stavební úpravy např. ke zvýšení palácového křídla Dolního hradu či k vyzdobení fasád prostřednictvím sgrafit.⁵⁷⁹ Roku 1601 předal Petr Vok své rožmberské panství do správy Janu Zrinskému (1565-1612), který přetvořil původně gotický hrad v renesanční sídlo. Po jeho smrti v roce 1612 zdědili panství Švamberkové, jimž je však veškerý majetek pro účast ve stavovském povstání zkonfiskován.⁵⁸⁰

V roce 1620 získal Rožmberk císařský generál Karel Bonaventura Buquoy (1571-1621)⁵⁸¹ společně se zámek Nové Hrady „jako úhradu vysokých nákladů za vydržování vojska při potlačení stavovského povstání.“⁵⁸² Za jeho držení byl hrad udržován a dočkal se i menších stavebních úprav.⁵⁸³ Šlechtický rod Buquoyů na hradě sídlil nepřetržitě až do roku 1945, mezi jeho výraznější představitele, kteří pozměnili i podobu hradu patřil zejména Jiří Jan Jindřich Buquoy (1814-1883), sběratel historických a uměleckých předmětů.⁵⁸⁴ Právě on se pustil do radikální proměny podoby hradu, pozměnil ho v duchu

⁵⁷⁶ O hradu. *Rožmberk: oficiální webová prezentace státního hradu*. Dostupné z: <https://www.hrad-rozemberk.cz/cs/o-hradu>

⁵⁷⁷ Z Českého Krumlova na hrad Rožmberk. *Národní památkový ústav* [online]. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/hrady-a-zamky/tipy-na-vylet/10584-z-ceskeho-krumlova-na-hrad-rozemberk>

⁵⁷⁸ O hradu. *Rožmberk: oficiální webová prezentace státního hradu*. Dostupné z: <https://www.hrad-rozemberk.cz/cs/o-hradu>

⁵⁷⁹ HAVLOVÁ, Mája. *Hrad Rožmberk: obrazový průvodce*, 2009.

⁵⁸⁰ Tamtéž.

⁵⁸¹ O hradu. *Rožmberk: oficiální webová prezentace státního hradu*. Dostupné z: <https://www.hrad-rozemberk.cz/cs/o-hradu>

⁵⁸² HAVLOVÁ, Mája. *Hrad Rožmberk: obrazový průvodce*, 2009.

⁵⁸³ Tamtéž.

⁵⁸⁴ ČASOVÁ, Jitka. *Hrad Rožmberk. Rožmberk nad Vltavou*, s. 6.

romantizující gotiky a vytvořil zde tzv. rodové muzeum,⁵⁸⁵ ve kterém se připomínala tradice rodu Rožmberků jako zakladatelů hradu i současných majitelů hradu oslavujících jejich válečné počiny.⁵⁸⁶ Kromě toho se Jiří snažil pozvednout okolí objektu pomocí zahradních úprav, o čemž svědčí i skutečnost, že v roce 1851 povolal na své sídlo zahradníka Antona Krauseho, aby na hradě vytvořil květinovou a zeleninovou zahradu či založil nové cesty. Vybudován byl následně i skleník a romantická stavba spadající do novogotického slohu zvaná Cottage.⁵⁸⁷ Hrad tak postupně přibližně od roku 1840 až 1857 získával konečnou podobu, jen na romantické přeměně vnitřních interiérů se pracovalo až do roku 1870.⁵⁸⁸

4.4.2 Vývoj hradu Rožmberk do 1. poloviny 20. století

Na počátku 20. století se popis Dolního hradu příliš nelišil od toho, který byl pořízen při převzetí majetku hrabětem Karlem Bonaventurou v roce 1878. Mezi jednu z výraznějších změn objektu patřilo pouze nahrazení dřevěné konstrukce mostu železnou variantou na zděných pilířích, zábradlí však bylo nadále ponecháno dřevěné.⁵⁸⁹

Po vyhlášení samostatného Československa hrad stále spravoval francouzský šlechtický rod, kterému se podařilo ho vymanit z probíhající pozemkové reformy.⁵⁹⁰ Následně se tedy začalo přemýšlet o prvních stavebních úpravách.⁵⁹¹ Ty se z velké části týkaly hlavně objektu nesoucího název Dolní hrad.⁵⁹² Problematicky se jevila tzv. „vlajková věž“, která zejména ve spodní části vykazovala trhliny ve zdivu nástavby z 19. století. Kromě jiného na Rožmberk zavítal také restaurátor Constantin Korzendorfer, který zde v letech 1925-26 pracoval na obnově nástěnných a olejových maleb v prostorách Rytířského sálu a v přílehlé kapli. Pod rukama stejného restaurátora mělo

⁵⁸⁵ O hradu. *Rožmberk: oficiální webová prezentace státního hradu*. Dostupné z: <https://www.hrad-rozemberk.cz/cs/o-hradu>

⁵⁸⁶ ČASOVÁ, Jitka. *Hrad Rožmberk. Rožmberk nad Vltavou*, s. 8.

⁵⁸⁷ PAVLÁTOVÁ, Marie a Marek EHRlich. *Zahrady a parky jižních Čech*, s. 131-132.

⁵⁸⁸ MIXOVÁ, Věra. *Rožmberk, státní hrad a město*. Praha: Vydavatelství národního podniku Čedok, 1952, s. 4-6.

⁵⁸⁹ *Archiv NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích*, LÍBAL, Dobroslav a MUK, Jan. Stavebně historický průzkum. Dolní hrad, SHZ Rožmberk nad Vltavou, sg. PD 2984/2, Praha 1978, s. 51.

⁵⁹⁰ *Archiv NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích*, HOFTICHOVÁ, Petra a ŠPALE, Václav a BRABEC, Jan. Doplňující stavebně historický průzkum a základní orientační restaurátorský průzkum, Horní hrad, SHZ Rožmberk nad Vltavou, sg. PD 6417, 2005-2016, s. 24.

⁵⁹¹ *Archiv NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích*, LÍBAL, Dobroslav a MUK, Jan. Stavebně historický průzkum. Dolní hrad, SHZ Rožmberk nad Vltavou, sg. PD 2984/2, Praha 1978, s. 51.

⁵⁹² *Archiv NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích*, HOFTICHOVÁ, Petra a ŠPALE, Václav a BRABEC, Jan. Doplňující stavebně historický průzkum a základní orientační restaurátorský průzkum, Horní hrad, SHZ Rožmberk nad Vltavou, sg. PD 6417, 2005-2016, s. 24.

dojít v roce 1928 k opravám stropu, který bychom pravděpodobně hledali v tzv. Rožmberském pokoji. Návrh zahrnující nejdříve postupné snesení a následné zrestaurování stropu po částech však nenašel podporu u zástupce Památkového úřadu Dr. Kühna. Ten totiž při prohlídce místnosti konstatoval, „...že krycí lišty jsou připevněny dlouhými, kovanými hřebíky a jakýmsi drátěnými štítky, do nichž byly zřejmě zachyceny. Protože hřebíky byly rezavé, hrozilo nebezpečí, že by se při rozebírání stropu zlámaly.“⁵⁹³ A tak restaurování stropu nepovolil. V roce 1930 se vedly debaty o zřízení okenních mříží v dolním podlaží hradu, které by zajistily ochranu uložených sbírek. Proti tomuto návrhu se však postavil hrabě Bouquoy, hodlal totiž své sídlo zabezpečit s pomocí nočního hlídače. Okenní mříže povolil jen v prostorách prádelny a části zvýšeného přízemí starého zámku. Ve stejném roce došlo na ukončení restauračních prací v interiéru tzv. komnaty Bílé paní. Za další dva roky byla v plánu oprava trhlin nacházejících se ve zdivu místnosti zvané Křížácká galerie a omítnutí části nazývané Vlajková věž, jejíž oprava dle dostupných informací z roku 1934 zahrnovala zásadnější stavební zásah.⁵⁹⁴ V témže roce zavítal na hrad Rožmberk stavitel z Nových Hradů František Jírový, aby posoudil stav věže Jakobínky. Na základě prohlídky dospěl k závěru, že zejména horní část věže vyžaduje zásadní renovaci, která „měla spočívat v omítnutí všech spár cementovou maltou, čímž by se zároveň zabránilo v oddělování drobných kamenů a částí zdiva.“⁵⁹⁵ Po schválení rozpočtu připadajícího na obnovu věže dopravil Jírový na místo hradu lešení a kromě toho si ku pomoci vyžádal jeřáb i pět pracovníků.⁵⁹⁶

O dalších proměnách a obnovách tyto části stavebně-historických dokumentů nepojednávaly. Následně byl hrad dle dekretu č. 12/1945 Sb. zařazen v roce 1947 do skupiny 48 objektů určených k převzetí státem.⁵⁹⁷ Hrad po roce 1945 spravoval Národní pozemkový úřad ministerstva zemědělství, jež horní část hradu předal v dubnu roku 1946 do nájmu ústřední radě odborů. Od srpna téhož roku se v prostorách horního hradu, konkrétně „ve střední části úřednické budovy a v částech hospodářských budov bývalého

⁵⁹³ *Archiv NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích*, LÍBAL, Dobroslav a MUK, Jan. Stavebně historický průzkum. Dolní hrad, SHZ Rožmberk nad Vltavou, sg. PD 2984/2, Praha 1978, s. 52.

⁵⁹⁴ Tamtéž.

⁵⁹⁵ *Archiv NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích*, HOFTICHOVÁ, Petra a ŠPALE, Václav a BRABEC, Jan. Doplňující stavebně historický průzkum a základní orientační restaurátorský průzkum, Horní hrad, SHZ Rožmberk nad Vltavou, sg. PD 6417, 2005-2016, s. 24.

⁵⁹⁶ Tamtéž, s. 24-25.

⁵⁹⁷ UHLÍKOVÁ, Kristina. *Národní kulturní komise 1947-1951*, s. 207.

dvora“⁵⁹⁸ usídlila část ústavu SNB, která prostory využívala pro kanceláře a hromadnou vojenskou ubytovnu.⁵⁹⁹

V roce 1947 došlo na vypracování technické zprávy, která zahrnovala informace o současném stavu a opravách nutných k udržení hradu. V tomto dokumentu se nacházely i popisy jednotlivých objektů nacházejících se v hradním areálu např. v té době neobývaný nový zámek vykazoval velmi dobrý zchovalý stav, nutný zásah obnovy si žádaly pouze drobné nedostatky v oplechování a v oblasti krytiny. Obnovena měla být také stropní omítka z rákosu nacházející se v jedné z místností. Na tento hradní objekt si činil nárok národní podnik Kolben, který zde plánoval vybudovat ozdravovnu. Podobné záměry měla i poštovní správa, která ho chtěla využít jako zotavovnu pro své zaměstnance. Z popisu dvoupatrové budovy tzv. nového zámku vyplývalo, že byl v roce 1947 pouze na čtyři pokoje naplněné historickým nábytkem, zcela prázdný. Další popisovaný objekt představovala částečně jednopatrová úřednická budova využívaná stejně jako prostory horního hradu SNB - hlavní úřadovna. Její stav opět nevykazoval žádné zásadní problémy, jen v oblasti krytiny byla nutná obnova – nejprve mělo dojít na její přeložení a následně k vyměnění vadných kusů tašek. Uvažovalo se též o opravě poničeného krovu či záchraně ochranných zdí.⁶⁰⁰

Horní areál hradu Rožmberka ještě dotvářela již zmíněná opravená věž Jakobínka, která byla v zchovalém stavu. Kromě ní se zde nacházela i užitková zahrada se skleníkem, nepřilíhající udržovaný park a ovocné stromy nacházející se na svahu v oblasti podzámčí. Opravu si zasluhovaly dvě budovy sloužící k hospodářským a administrativním účelům, které měly značně narušeny taškové střechy.⁶⁰¹ V květnu roku 1948 byl objekt nového zámku společně se skleníkem a parkem převeden z rukou ministerstva zemědělství do správy ministerstva pošt a léčebnému fondu zaměstnanců pošty za účelem zřízení zotavovny. Svěření do správy proběhlo pod podmínkou, že vnitřní mobiliář bude nadále ve vlastnictví Národního pozemkového fondu a archiv získal do správy Státní zemědělský archiv.⁶⁰²

⁵⁹⁸ *Archiv NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích*, HOFTICHOVÁ, Petra a ŠPALE, Václav a BRABEC, Jan. Doplňující stavebně historický průzkum a základní orientační restaurátorský průzkum, Horní hrad, SHZ Rožmberk nad Vltavou, sg. PD 6417, 2005-2016, s. 25.

⁵⁹⁹ Tamtéž.

⁶⁰⁰ Tamtéž.

⁶⁰¹ Tamtéž, s. 25.

⁶⁰² Tamtéž, s. 25.

V srpnu roku 1948 přechází dolní hrad do správy Národní kulturní komise – této instituci jsou tedy odevzdány objekty starého zámku včetně vnitřního inventáře, společně s jeho prostranstvím, zahrady, cesta, louky, pastviny lesy i domky i domy čp. 68 a 65. Při převzetí hradního areálu ustanovila NKK správcem daného objektu Františka Šimánka.⁶⁰³ Toto převzetí bylo pouze formálním aktem, protože objekt už byl fakticky touto institucí spravován od května roku 1947. Komise chtěla z větší části zachovat dosavadní interiéry hradu v takovém stavu, ve kterém je převzala od bývalého vlastníka. Dále zde tedy fungovalo rodové muzeum rodu Buquoyů a ve druhém poschodí hradu se počítalo s instalací expozice sestavené z archivních dokumentů, která pojednávala o postavení rodu Vítkovců na jihu Čech. Přestože objekt při převzetí vykazoval poměrně zachovalý stav, došlo k několika stavebním opravám.⁶⁰⁴ Od roku 1947 až do roku 1949 byly tedy provedeny generální opravy týkající se střech, komínů, žlabů i okapů, kromě toho došlo i na výměnu stropních konstrukcí nacházejících se nad druhým patrem. Obnovy se dočkaly též plechové krytiny a vnější omítky objektu.⁶⁰⁵ Již koncem roku 1949 se hovořilo o celkovém završení technického zabezpečení hradního objektu.⁶⁰⁶ V zámku se v té době nacházel i inventář, který byl doplněn o některé přivezené kusy nábytku z Prahy. Seznam uložených předmětů, sepsaný původně v německém jazyce, bylo třeba přepracovat, protože již neodpovídal skutečnému stavu. Mimo jiné zde byl uložen i neroztříděný inventář nového zámku.⁶⁰⁷

Vlastník horního hradu Rožmberka, Československá státní pošta n. p., požádal v červenci roku 1950 inspektorát o udělení souhlasu pro započetí stavebních úprav v přízemí objektu. Konkrétně se jednalo o vybourání dveřních otvorů, rozšíření tří dveří, instalační práce a v neposlední řadě o vytvoření nové příčky, která by zaručovala oddělení nových umýváren, záchodů i lázní. Státní památkový ústav tento návrh schválil a ve svém stanovisku uvedl, že připustil tyto stavební zásahy do historického objektu, protože

⁶⁰³ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní hrad a zámek Rožmberk, inv. číslo 168, kart. 101, Zápis, 19. srpna 1948 na hradě Rožmberku o odevzdání hradního objektu s příslušenstvím Národní kulturní komisi, 1948, s. 1-5.

⁶⁰⁴ UHLÍKOVÁ, Kristina. *Národní kulturní komise 1947-1951*, s. 207.

⁶⁰⁵ *Archiv NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích*, LÍBAL, Dobroslav a MUK, Jan. Stavebně historický průzkum. Dolní hrad, SHZ Rožmberk nad Vltavou, sg. PD 2984/2, Praha 1978, s. 53.

⁶⁰⁶ UHLÍKOVÁ, Kristina. *Národní kulturní komise 1947-1951*, s. 207.

⁶⁰⁷ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní hrad a zámek Rožmberk, inv. číslo 168, kart. 101, NKK – Oblastní inspektorát 3., Příloha k čj. 116/1949, Zámek Rožmberk – přehled udržovacích prací podle výsledků prohlídky dne 16. června 1949, IV. Inventář, 1949.

žádným výrazným způsobem nenarušují památkovou hodnotu dané části hradního areálu.⁶⁰⁸

Dolní hrad, který v této době spravovali tři zaměstnanci Komise a kastelán.⁶⁰⁹ V roce 1950 vznikl soupis tzv. mobilního inventáře zámku Rožmberku. V seznamu se nacházelo celkem 2 505 položek zapsaných na přibližně sto stranách včetně předmětů, které odvezli zaměstnanci NKK ze zámku Nové Hrady. Z inventáře byly následně odvezeny vybrané hudební nástroje za účelem stabilizování jejich původního stavu.⁶¹⁰ Po jejich obnově se staly vystavovanými exponáty v Muzeu hudebních nástrojů v Praze nacházejícího se ve Velkopřevorském paláci.⁶¹¹

Mezi významné předměty patřil obraz „Podobizna dámy“ od malíře Karla Škréty, zapůjčený Svazu československých výtvarníků v Praze za účelem zhotovení jeho kopie.⁶¹² K pořízení kopií se přistoupilo ještě u dvou obrazů znázorňujících pohled na Prahu.⁶¹³ Kromě zmiňovaných předmětů se v prostorách staré zámecké kaple nacházel již zmíněný abecedně neuspořádaný zemědělský archiv. Dále se zde nacházely i inspekční pokoje, jedna kancelář a salon pro pořádání různých konferencí.⁶¹⁴ Koncem června téhož roku se navíc konstatuje, že nový zaměstnanec klíčník Svoboda se pod stávajícím správcem objektu velmi dobře zapracoval a že se kvůli rostoucí návštěvnosti doporučuje zaměstnat na úklid i jeho ženu.⁶¹⁵

V rámci dolního hradu došlo v roce 1951 i na opravu přidružených místností. Objevily se i návrhy na odstranění zazdívků v zámecké kapli s účelem odkrýt pozůstatky

⁶⁰⁸ *Archiv NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích*, HOFTICHOVÁ, Petra a ŠPALE, Václav a BRABEC, Jan. Doplňující stavebně historický průzkum a základní orientační restaurátorský průzkum, Horní hrad, SHZ Rožmberk nad Vltavou, sg. PD 6417, 2005-2016, s. 25-26.

⁶⁰⁹ UHLÍKOVÁ, Kristina. *Národní kulturní komise 1947-1951*, s. 207.

⁶¹⁰ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní hrad a zámek Rožmberk, inv. číslo 168, kart. 101, Věc: Rožmberk nad Vltavou – zámek, definitivní soupis zámeckého inventáře (č. 5805), 18. května, 1950 – Ústřední záznam, 1950.

⁶¹¹ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní hrad a zámek Rožmberk, inv. číslo 168, kart. 101, Věc: potvrzení o převzetí a restauraci hudebních nástrojů ze zámku Rožmberk, 8.12. 1952, č. j. 1.148/52 – S/6, 1952.

⁶¹² *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní hrad a zámek Rožmberk, inv. číslo 168, kart. 101, Věc: Rožmberk nad Vltavou – zámek, definitivní soupis zámeckého inventáře (č. 5805), 18. května, 1950 – Ústřední záznam, 1950.

⁶¹³ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní hrad a zámek Rožmberk, inv. číslo 168, kart. 101, Věc: Rožmberk nad Vltavou – zámek, definitivní soupis zámeckého inventáře (č. 5805), 18. května, 1950 – Ústřední záznam, 1950.

⁶¹⁴ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní hrad a zámek Rožmberk, inv. číslo 168, kart. 101, Věc: Archiv zemědělský jeho umístění, K čj: 6303/50, 5. června 1950.

⁶¹⁵ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní hrad a zámek Rožmberk, inv. číslo 168, kart. 101, Věc: Rožmberk, st. zámek – zápis o úřední dohlídce objektu konané dne 29. června 1950.

nástěnných maleb.⁶¹⁶ Následně došlo ještě k prohlédnutí zámecké knihovny, uložené v zámeckém archivu. Knižní referent konstatoval, že se jedná jen „o skrovnou sbírku knih bez osobitého profilu,“⁶¹⁷ která zahrnuje přibližně 400 svazků anglických, francouzských i německých. Hlavně z důvodu velkého množství cizojazyčných děl se nedoporučovalo ponechávat tituly pro potřeby místní knihovny. Spíše se s jejich využitím počítalo u KNV v Českých Budějovicích, a proto byl tomuto orgánu zaslán dotaz, zda o některý z nabízených titulů neprojeví zájem.⁶¹⁸ Zmíněné NKV však o tituly nestálo a odsouhlasilo jejich převoz do Prahy a dalo ministerstvu školství, věd a umění volnou ruku v tom, jak s publikacemi naloží. V místnosti rožmberského archivu však nadále zůstalo uloženo přibližně 50 fotoalb české a rakouské šlechty, rodinné fotografie, knihy právnické a jiné odborné tituly nařizovací.⁶¹⁹

V roce 1954 bylo restaurováno sedm renesančních obrazů, původně umístěných na zámku Rožmberk, po kterém umělecká díla převzalo skladiště Kinského paláce v Praze.⁶²⁰ O pět let později přešel hrad a zámek v Rožmberku do správy Krajského střediska pro věci státní památkové péče a ochrany přírody v Českých Budějovicích. Na základě přijímací prohlídky bylo zjištěno, že základové a vlastní zdivo vykazuje ucházející stav – „mimo zdiva v čelné věži, která má ze severozápadní stěny zdivo narušené, a které vykazuje trhliny, jak v obvodovém zdivu, tak i v klenbě. Severní část tohoto obvodového zdiva je značně promočena.“⁶²¹ Stav dlažby, podlahy, krovů i krytin byl taktéž hodnocen spíše příznivě, objevily se pouze tři místa, ze kterých do objektů zatéká. Naopak byl špatný stav zdiva komínů a neudržované parkovací a lesní cesty, jejichž stav značně ovlivňovali současní uživatelé.⁶²²

⁶¹⁶ *Archiv NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích*, LÍBAL, Dobroslav a MUK, Jan. Stavebně historický průzkum. Dolní hrad, SHZ Rožmberk nad Vltavou, sg. PD 2984/2, Praha 1978, s. 53.

⁶¹⁷ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní hrad a zámek Rožmberk, inv. číslo 168, kart. 101, Věc: Státní hrad a zámek Rožmberk, prohlídka zámecké knihovny, 11. 4. 52, číslo: 62777/52, 1952, s. 1.

⁶¹⁸ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní hrad a zámek Rožmberk, inv. číslo 168, kart. 101, Věc: Státní hrad a zámek Rožmberk, prohlídka zámecké knihovny, 11. 4. 52, číslo: 62777/52, 1952, s. 1-2.

⁶¹⁹ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní hrad a zámek Rožmberk, inv. číslo 168, kart. 101, Věc: Rožmberk n/Vlt. – vyřídění zámecké knihovny, 21. dubna 1952.

⁶²⁰ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní hrad a zámek Rožmberk, inv. číslo 168, kart. 10, Potvrzení převozu obrazů, 1954.

⁶²¹ *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní hrad a zámek Rožmberk, inv. číslo 168, kart. 101, Jednostranné opatření o převodu správy objektu, Protokol o odevzdání objektu státního hradu a zámku v Rožmberku, 22. července 1959.

⁶²² *Národní archiv v Praze*, f. 864, SPS (dodatky): Státní hrad a zámek Rožmberk, inv. číslo 168, kart. 101, Jednostranné opatření o převodu správy objektu, Protokol o odevzdání objektu státního hradu a zámku v Rožmberku, 22. července 1959.

Pozůstatek Horního hradu, věž Jakobínka, byla využívána hlavně trampy, o čemž svědčí jeden z nápisů – „*Filip 1972 ve věži*“.⁶²³ Jinak věž začala chátrat, postupem času se objevila i na seznamu ohrožených památek a její záchrana probíhala až v 21. století.⁶²⁴ Šlechtické sídlo, nacházející se na místě původního horního hradu, bylo v roce 1986 přebudováno v rekreační zařízení.⁶²⁵

4.4.3 Vývoj hradu po roce 1989

Po roce 1989 se objevily určité snahy o získání ztraceného majetku zpět, o statky se přihlásil potomek francouzského šlechtického rodu Michael Buquoye. Kromě hradu Rožmberka požadoval navrácení jednotlivých panství nacházejících se hlavně v oblastech Kaplicka a Novohradsko. Vedoucí Pozemkového úřadu v Českém Krumlově se však k jeho žádosti vyjádřili odmítavě, protože konstatovali, že k navrácení majetku bylo nutné doložit určité dokumenty, které prozatím žadatel nepředložil. Šlo hlavně o informace týkající se trvalého pobytu žadatele na území ČR, o loajalitě příslušníků rodu k Československému státu či o způsobu, jakým statky přešly pod správu státu. I přesto, že Michael české občanství získal a stát mu dokonce prominul některé skutečnosti, své majetky zpět nezískal.⁶²⁶

V roce 2001 získalo celkem 8 jihočeských hradů a zámků status národní kulturní památky, mezi nimi figuroval i Rožmberk, jehož úspěch v této oblasti zhodnotil i tehdejší kastelán hradu Jaroslav Čása, který doufal, že to hradu otevře šanci získat finanční podporu z fondů EU.⁶²⁷ V roce 2002 měl již zmíněný správce objektu na starosti celkem dva objekty – kromě Rožmberku pečoval dočasně i o zámek v Nových Hradech, které dříve taktéž patřily rodu Buquoyů. Dosud turistům nepřístupné Nové Hrady však představovaly spíše prázdné místo, které památkáři dovybavili historickými předměty

⁶²³ KUBÁT, Petr. Jakobínku opraví jeřáb, který měl ve skicáři da Vinci: nový pohled na Rožmberk nad Vltavou a okolí se za pár let naskytne turistům. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2013, 26.9.2013, **24**(225), s. B/3.

⁶²⁴ Tamtéž.

⁶²⁵ *Archiv NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích*, HOFTICHOVÁ, Petra a ŠPALE, Václav a BRABEC, Jan. Doplňující stavebně historický průzkum a základní orientační restaurátorský průzkum, Horní hrad, SHZ Rožmberk nad Vltavou, sg. PD 6417, 2005-2016, s. 0/3.

⁶²⁶ Buquoyové zažádali o hrad Rožmberk: pro nedostatek potřebných dokladů nebyl zatím jejich majetek identifikován. *Českokrumlovsko*. 1994, **5**(3), s. 1.

⁶²⁷ MLISOVÁ, Ludmila. Nové národní kulturní památky: vláda přidělila statut národních kulturních památek osmi jihočeským objektům. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2001, 30.3.2001, **12**(76), s. 1.

z hradu Rožmberka, Hluboké nad Vltavou či Českého Krumlova.⁶²⁸ Nové Hrady se totiž nacházely v oblasti pohraničí, které bylo výrazně střeženo vojenskou posádkou sídlící v blízkosti hradu – až po roce 1989 se situace zlepšila a území se stalo novým turisticky vyhledávaným místem.⁶²⁹ Oproti tomu Rožmberk byl po pětileté péči kastelána vyhledávanou turistickou památkou, což dokazuje i návštěvnost předcházející sezóny, která se pohybovala okolo 75 tisíc návštěvníků.⁶³⁰

V roce 2003 se státní hrad dostal do správy nově vzniklého Národního památkového ústavu. Na základě výběrového řízení na pozici kastelána hradu se roku 2007 ujala této pozice Andrea Čekanová. I přesto, že paní kastelánka vystudovala archivnictví a historii, nemyslí si, že v současné době je k profesi správce hradu nutné vzdělání dějepisného charakteru. Spíše souhlasila se slovy svého kolegy ze zámku Kratochvíle, že práce kastelána objektu pod správou NPÚ se stále více zakládá na dobrých manažerských dovednostech konkrétních správců. Čekanová zdůrazňuje také náročnost povolání kastelána zahrnující ekonomiku, personalistiku, prezentaci, rozvoj a také obnovu hradu. Jelikož se jedná o různorodé činnosti, tuto pestrost svého zaměstnání považuje za určitou výhodu. Naopak značný problém vidí v pracovním vytížení správce hradu, které často zasahuje do jeho osobního života. Pokud se totiž na hradě něco pokazí např. některá z technických záležitostí, musí být vždy v pohotovosti a přítomna na místě jako pomocná ruka řemeslníkům. V současnosti o hrad pečují celkem pět stálých zaměstnanců, v létě se zapojuje více lidí, kteří jsou zde navíc jako sezónní průvodci.⁶³¹

Kastelánka se též věnuje rekonstrukci neudržovaných částí hradu. Například v roce 2009 zrestaurování květinových tapet původem z let 1850 až 1860 nacházejících se v soukromých apartmánech bývalého šlechtického rodu posledních majitelů hradu. Obnovu komentoval následujícím slovy restaurátor Lubomír Zeman takto: „*Pracujeme pomocí malířské techniky šablonování, kdy přiložíme vzor na stěnu a malujeme do něj.*“⁶³² Na obnovu tapet navázala renovace oken a dveří, následně pak došlo i na doplnění interiérů dobovým mobiliářem, který byl řešen koupí či půjčováním různých historických

⁶²⁸ MLISOVÁ, Ludmila. Kastelán má dva hrady. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2002, 6.3.2002, 13(55), s. D/1 a D/2.

⁶²⁹ STRUČNÁ HISTORIE NA NOVOHRADSKU - Historie Nových Hradů. *Nové Hrady - Oficiální webové stránky města* [online]. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <https://www.novehrady.cz/strucna-historie-na-novohradsku/d-2360>

⁶³⁰ MLISOVÁ, Ludmila. Kastelán má dva hrady, s. D/1 a D/2.

⁶³¹ Rozhovor 4 – kastelánka hradu Rožmberk

⁶³² DVORÁKOVÁ, Klára. Obnovují tapety, které zdobily komnaty za Buquoyů. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2009, 17.2.2009, 20(40), s. C/1.

předmětů. Ve zrenovovaných místnostech se památkáři rozhodli vytvořit novou prohlídkovou trasu zaměřenou na dobu 1. poloviny 19. století.⁶³³ V roce 2010 lidé mohli navštívit druhý prohlídkový okruh, které zahrnoval nově zrekonstruované pokoje, konkrétně jídelnu, salon, pracovnu a hernu.⁶³⁴

Přestože na hradě otevřeli další prohlídkový okruh, přilákání turistů na hrad bylo stále náročnější. Hrad, nacházející v dynamicky rozvíjející se turistické oblasti poblíž lipenského regionu, nabízejícím lidem všelijaké turistické atrakce je vystaven velké konkurenci. Každoročně tak na hradě pořádají různé kulturní programy a sezónní výstavy, prostřednictvím kterých má dojít k přiblížení obyčejného života bývalých majitelů hradu. I díky těmto snahám proudí Rožmberkem ročně přibližně 40 až 60 tisíc lidí a kastelánka se domnívá, že by hrad ještě větší návštěvnost ustál. Vyjádřila se také o kultivaci provozu památek, kdy je především nutné uvědomit si, jaké množství návštěvníků je do objektu vhodné vpustit, aby mohli prožít komfortní prohlídku objektu, aniž by se v interiérech hradu museli nějakým způsobem tísnit. Upozornila na hradozámek v Českém Krumlově, který navštěvovalo ročně přibližně 400 tisíc lidí, k tak enormnímu množství turistů však historická památka není vůbec uzpůsobena.⁶³⁵

Po zdařilých opravách hradu se pozornost médií i veřejnosti začala upínat na věž Jakobínku, která byla jediným pozůstatkem starého Horního hradu⁶³⁶ a nikdy nebyla zpřístupněná veřejnosti.⁶³⁷ Říkalo se, že „jde o jednu z nejvzácnějších středověkých památek.“⁶³⁸ O jejím stáří se však vedly mnohé debaty, někteří ji řadili do období středověku, jiní zas soudili, že její vznik je datován až o tři sta let později.⁶³⁹ Jakobínka na začátku 21. století vykazovala vysoce havarijní stav.⁶⁴⁰ Její zařazení do seznamu ohrožených památek vrhalo špatné světlo na státní správu památek v České republice, i

⁶³³ Tamtáž, s. C/1 a C/2.

⁶³⁴ ZABILKA, David. Na Rožmberku zpřístupní hernu Buquoyů. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2010, 26.2.2010, 21(48), s. D/1 a D/3.

⁶³⁵ Rozhovor 4 – kastelánka hradu Rožmberk

⁶³⁶ KUBÁT, Petr. Jakobínku opraví jeřáb, který měl ve skicáři da Vinci: nový pohled na Rožmberk nad Vltavou a okolí se za pár let naskytne turistům, s. B/3.

⁶³⁷ MATOUŠEK, Václav. Památkáři chtějí vysvobodit středověkou Jakobínku ze zakletí stoletého spánku: majestátní věž (zřejmě středověkou) provázela Deník kastelánka Státního hradu Rožmberk nad Vltavou Andrea Čekanová. *Českobudějovický deník*. 2014, 1.4.2014, (77), s. 6.

⁶³⁸ KUBÁT, Petr. Jakobínku opraví jeřáb, který měl ve skicáři da Vinci: nový pohled na Rožmberk nad Vltavou a okolí se za pár let naskytne turistům, s. B/3.

⁶³⁹ MATOUŠEK, Václav. Památkáři chtějí vysvobodit středověkou Jakobínku ze zakletí stoletého spánku: majestátní věž (zřejmě středověkou) provázela Deník kastelánka Státního hradu Rožmberk nad Vltavou Andrea Čekanová, s. 6.

⁶⁴⁰ ZAJÍČEK, Zdeněk. Opravit věž pomůže také funkční replika středověkého jeřábu. *Českobudějovický deník*. 2014, 1.4.2014, (77), s. 6.

když Jakobínku měla ve vlastnictví Česká pošta, takže do úprav či obnovy věže nemohl NPÚ vstupovat.⁶⁴¹ V roce 2012 se podařilo NPÚ získat věž do své správy, poté následovala příprava projektu zaměřeného na zrestaurování a zpřístupnění věže široké veřejnosti.⁶⁴² Jak uvedl ředitel NPÚ Petr Pavelec celý proces obnovy zchátralé Jakobínky se nesl v duchu určitého stavebního experimentu. Při práci byla totiž využita středověká replika otáčecího jeřábu⁶⁴³ a počítalo se, že po dokončení prací bude dřevo částečně užito na otop a zbytek se upotřebí při výrobě replik středověkých nástrojů – exponátů umístěných v prostorách státních hradů.⁶⁴⁴ Náklady na obnovu věže byly odhadovány na 8 milionů korun a s celým projektem se započalo v září roku 2013⁶⁴⁵ a dokončení prací bylo odhadováno na rok 2017.⁶⁴⁶ Rekonstrukce věže i ochozu započala výstavbou středověkého dřevěného lešení zhruba do výšky 50 metrů, díky kterému se měly např. opravit architektonické prvky věže a opravit její střecha. Proces obnovy využívali památkáři i jako lákadlo pro návštěvníky, kteří měli možnost projít se po vytvořeném lešení⁶⁴⁷ či se účastnit tzv. pracovních dílen přibližujících práci památkářů.⁶⁴⁸

Práce na Jakobínce se protáhly až do roku 2019 a cena za kompletní opravu se vyšplhala na 12 milionů. Problém činilo hlavně rozebírání speciálně vytvořeného stroje – jeřábu, jehož likvidace nebyla pro památkáře jednoduchou záležitostí.⁶⁴⁹ Po úspěšné demontáži jeřábu došlo na osazení makovice, do které umístila kastelánka schránku obsahující poselství dalším generacím včetně pamětní mince hradu Rožmberk či disku s daty o obnově věže Jakobínky.⁶⁵⁰ Po uložení tohoto předmětu následovalo ještě dokončování ochozu ve výšce 28 metrů, první návštěvníci se po něm mohli projít na jaře v roce 2020.⁶⁵¹

⁶⁴¹ Rozhovor 4 – kastelánka hradu Rožmberk

⁶⁴² ZAJÍČEK, Zdeněk. Opravit věž pomůže také funkční replika středověkého jeřábu, s. 6.

⁶⁴³ KUBÁT, Petr. Jakobínku obklopí historické lešení: obnova pokračuje. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2015, 6.10.2015, **26**(233), s. 14.

⁶⁴⁴ ZAJÍČEK, Zdeněk. Opravit věž pomůže také funkční replika středověkého jeřábu, s. 6.

⁶⁴⁵ KUBÁT, Petr. Jakobínku obklopí historické lešení: obnova pokračuje, s. 14.

⁶⁴⁶ GÁLIS, Radek. Jakobínka se skryla za dřevěným lešením: věž v Rožmberku nad Vltavou si vzali do parády tesaři i restaurátoři. *Českobudějovický deník*. 2016, 22.7.2016, (170), s. 4.

⁶⁴⁷ Tamtéž.

⁶⁴⁸ GÁLIS, Radek. Věž opraví jak za starých časů: Jakobínku v Rožmberku čekají restaurátorské práce a postupy středověkých mistrů tesařů. *Českobudějovický deník*. 2015, 15.10.2015, (241), s. 10.

⁶⁴⁹ MLISOVÁ, Ludmila. Jak dostat jeřáb z Jakobínky? *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2019, 20.8.2019, **30**(192), s. 14.

⁶⁵⁰ MLISOVÁ, Ludmila. Jakobínku zdobí plechová makovice. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2019, 27.8.2019, **30**(213), s. 13.

⁶⁵¹ GABAJOVÁ, Zuzana. Jakobínka má makovci, střecha je kompletní. *Českobudějovický deník*. 2019, 12.9.2019, (212), s. 3.

Zásadním problémem, který trápil a nadále trápí správu hradu, je spojen s vodáckým turismem typickým pro tuto lokalitu hlavně v letních měsících. Řeku Vltavu tady ročně sjíždí statisíce lidí, někteří z nich se však opíjí, a pak se dopouští vandalismu. Z kladnějších okamžiků kastelánka hradu vyzdvihla právě již zmíněnou renovaci věže Jakobínka, kterou okomentovala následujícími slovy „*Pokaždé, když kouknu nahoru, tak si říkám, že to byla dobrá věc, která se podařila.*“⁶⁵² Navíc zavzpomínala i na Zámeckou noc konanou na konci letošního srpnového měsíce, kdy došlo v jižních Čechách k vichřici a návštěvníci strávili v hradu několik minut potmě, což byl silný zážitek.⁶⁵³

Čekanová kromě toho představila také záměr získat tzv. Horní zámek, jehož vlastníkem je v současné době Česká pošta. Po konfiskaci státem totiž sloužil poště jako školící a ubytovací zařízení, způsob tohoto využívání měl na objekt negativní vliv, a tak by byla kastelánka ráda kdyby se ho podařilo získat do správy NPÚ, aby se památkáři mohli pustit do jeho obnovy. O tomto počínu se vedou již dlouhou dobu jednání, avšak dosud bez konečného verdiktu.⁶⁵⁴

4.5 Zámeček Omlenička

Ve vzdálenosti asi čtyř kilometrů od města Kaplice⁶⁵⁵ stál jednopatrový barokní zámek tvořený třemi křídly⁶⁵⁶ nacházející se ve východní oblasti návsi stejnojmenné části obce Omlenice.⁶⁵⁷ Zámeček vznikl z původně dřevěné tvrže, která byla v roce 1727 rozhodnutím hraběte Nütze z Wartenberka proměněna v zámek,⁶⁵⁸ k němuž přiléhá i barokní kostel sv. Jana Nepomuckého s rozlehlým hospodářským dvorem.⁶⁵⁹ O zámecký areál nebylo léta řádně pečováno, a tak se nám do dnešních dnů zachoval v havarijním stavu.⁶⁶⁰ I přesto má však za sebou bohatou historii spjatou s pohraniční oblastí naší země, kterou se na následujících stránkách pokusím přiblížit.

⁶⁵² Rozhovor 4 – kastelánka hradu Rožmberk

⁶⁵³ Tamtéž.

⁶⁵⁴ Tamtéž.

⁶⁵⁵ TRÍSKA, Karel. *Hrady, zámky a tvrže v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: JIŽNÍ ČECHY*, s. 145.

⁶⁵⁶ Zámek Omlenička. NPÚ [online]. [cit. 2023-11-26]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/ohrozene-pamatky/6897-zamek-omlenicka>

⁶⁵⁷ TRÍSKA, Karel. *Hrady, zámky a tvrže v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: JIŽNÍ ČECHY*, s. 145.

⁶⁵⁸ MÖRTL, Otto. *Kaplicko a Novohradsko: Hist., krajina, turist.trasy*. České Budějovice: Dona, 1992, s. 36.

⁶⁵⁹ Zámek Omlenička. NPÚ. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/ohrozene-pamatky/6897-zamek-omlenicka>

⁶⁶⁰ Rozhovor 5 – bývalý starosta obce Omlenice – zámek Omlenička

4.5.1 Stručná historie zámku Omlenička

Původní dřevěná tvrz byla držena v rukou zemanského rodu do poloviny 17. století.⁶⁶¹ Zámek byl na místě bývalé renesanční tvrze postaven na počátku 18. století,⁶⁶² již zmíněným hrabětem Janem Antoniem Nützem z Wartenberka.⁶⁶³ Následně ho v roce 1778 zakoupil cisterciácký řád z Vyššího Brodu.⁶⁶⁴ Řád provozoval v Omleničce také lázně,⁶⁶⁵ které zde fungovaly až do začátku 2. světové války.⁶⁶⁶

Zámek a kostel v roce 1829 postihl požár.⁶⁶⁷ Po nějaké době začal být celý zámecký areál uváděn do původního stavu.⁶⁶⁸ Při obnově se objekt stále více přibližoval potřebám zemědělského statku a budova zámku byla propojena stavbou s barokním kostelíkem.⁶⁶⁹ Tak zaniklo západní křídlo zámku včetně vjezdu do dvora, který se nacházel u východního křídla. Změny se týkaly i interiérů objektu.⁶⁷⁰ Po požáru se dočkal obnovy i farní kostel. Ten byl dle slov historicko-architektonického rozboru hodnocen jako: „*Patrně nejhodnotnější dochovaná část z celého bývalého zámeckého areálu.*“⁶⁷¹ Zámecký areál ještě později doplňovala budova německé školy.⁶⁷²

⁶⁶¹ ÚLOVEC, Jiří. *Ohrožené hrady, zámky a tvrze Čech*. Praha: Libri, 2005, s. 121.

⁶⁶² Zámek Omlenička. NPÚ. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/ohrozene-pamatky/6897-zamek-omlenicka>

⁶⁶³ MÖRTL, Otto. *Kaplicko a Novohradsko: Hist., krajina, turist.trasy*. České Budějovice: Dona, 1992, s. 36.

⁶⁶⁴ Zámek Omlenička. NPÚ. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/ohrozene-pamatky/6897-zamek-omlenicka>

⁶⁶⁵ *Archiv NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích*, GREGORA, Lubor a KAČER, Martin a KÁPAR, František. Stavebně historický průzkum kostela Bolesné P. Marie a sv. Jana Nepomuckého v Omleničce (včetně zámku, školy a lázníček) + záchrana objektu - stanovení předběžného rozsahu prací statického zajištění a odhad nákladů, sg. PD 3470, 1998-1999, s. 5-6.

⁶⁶⁶ Tamtéž, s. 7.

⁶⁶⁷ *Archiv NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích*, GREGORA, Lubor a KAČER, Martin a KÁPAR, František. Stavebně historický průzkum kostela Bolesné P. Marie a sv. Jana Nepomuckého v Omleničce (včetně zámku, školy a lázníček) + záchrana objektu - stanovení předběžného rozsahu prací statického zajištění a odhad nákladů, sg. PD 3470, 1998-1999, s. 6.

⁶⁶⁸ Tamtéž, s. 6.

⁶⁶⁹ MÖRTL, Otto. *Kaplicko a Novohradsko: Hist., krajina, turist.trasy*, s. 36.

⁶⁷⁰ ÚLOVEC, Jiří. *Ohrožené hrady, zámky a tvrze Čech*, s. 124.

⁶⁷¹ *Archiv NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích*, GREGORA, Lubor a KAČER, Martin a KÁPAR, František. Stavebně historický průzkum kostela Bolesné P. Marie a sv. Jana Nepomuckého v Omleničce (včetně zámku, školy a lázníček) + záchrana objektu - stanovení předběžného rozsahu prací statického zajištění a odhad nákladů, sg. PD 3470, 1998-1999, s. 11.

⁶⁷² Rozhovor 5 – bývalý starosta obce Omlenice – zámek Omlenička

4.5.2 Vývoj zámku Omlenička ve 20. století

V době první republiky se v prostorách zámku nacházel hostinec nesoucí název Na baště, současně s ním zde bylo možné využít k ubytování hostinské pokoje, kam jezdil na dovolenou i první český držitel Nobelovy ceny Jaroslav Heyrovský (1890-1967), pravděpodobně se znal i s nově nastupujícím majitelem zámku, Janem Benešem.⁶⁷³

V letech 1929/1930 už zámek patřil do zbytkového statku,⁶⁷⁴ byl tedy součástí polností zestátněných v rámci první pozemkové reformy.⁶⁷⁵ V té době byl jeho novým majitelem legionář Jan Beneš,⁶⁷⁶ který ho pravděpodobně získal jako odměnu za svou činnost. Zámek spravoval až do doby, kdy pohraničí obsadili němečtí vojáci, ti ho z jeho domova kolem roku 1938 vystěhovali. Dokonce ho dle slov jeho dcery měl stihnout krutější osud: chtěli ho totiž pověsit na topolu u kostelíčka, který byl součástí zámeckého areálu – nakonec se tak nestalo. Během 2. světové války sloužil zámek k účelům různých sešlostí, které zde pořádalo nacistické Německo.⁶⁷⁷

Po válce se na zámek navrátil do rukou Jana Beneše, který mu byl znovu v letech 1947/1948 vyvlastněn. Nastalo znárodnění a objekt připadl nově vzniklému JZD vykazujícího poměrně nevalné výsledky. Právě kvůli nim se zámecký areál později stal součástí Státních statků,⁶⁷⁸ na dobu padesáti let se tak ocitl ve správě státu.⁶⁷⁹ V těchto letech však nebylo o zámecký areál dostatečně pečováno, a tak se postupně začaly objevovat první známky chátrání,⁶⁸⁰ na jejichž odstranění nemělo JZD dostatečné finance. Stejný problém se mohl odrazit i na běžné údržbě zámku, která byla taktéž hodně zanedbávána.⁶⁸¹ Kromě neschopnosti udržovat zámecký areál v dobrém stavu se také projevuje nezájem ze strany stávajících vlastníků a počátky vandalismu. K celkovému stavu zámku nepřispěly ani stavební zásahy z roku 1948, které měly na stavbu negativní

⁶⁷³ Rozhovor 5 – bývalý starosta obce Omlenice – zámek Omlenička

⁶⁷⁴ HOLUB, Karel. Komentáře a diskuze k zámku Omlenička. *Hrady* [online]. 2007, 24.9.2007 [cit. 2023-12-02]. Dostupné z: <https://www.hrady.cz/zamek-omlenicka-omlenice/komentare>

⁶⁷⁵ Odraz první pozemkové reformy na chmelových známkách - známky zbytkových statků. *Regionální muzeum K.A. Polánka v Žatci* [online]. [cit. 2023-12-13]. Dostupné z: <https://www.muzeumzatec.cz/22.-odraz-prvni-pozemkove-reformy.html>

⁶⁷⁶ HOLUB, Karel. Komentáře a diskuze k zámku Omlenička. Dostupné z: <https://www.hrady.cz/zamek-omlenicka-omlenice/komentare>

⁶⁷⁷ Rozhovor 5 – bývalý starosta obce Omlenice – zámek Omlenička

⁶⁷⁸ Tamtéž.

⁶⁷⁹ Zámek Omlenička. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/ohrozene-pamatky/6897-zamek-omlenicka>

⁶⁸⁰ HOLUB, Karel. Komentáře a diskuze k zámku Omlenička. Dostupné z: <https://www.hrady.cz/zamek-omlenicka-omlenice/komentare>

⁶⁸¹ Rozhovor 5 – bývalý starosta obce Omlenice – zámek Omlenička

vliv,⁶⁸² např. vybudování bytů pro zaměstnance JZD a Státního statku. Druhý zmíněný subjekt měl i připravenou projektovou dokumentaci vztahující se k opravě celého zámeckého areálu. Nakonec však k realizaci tohoto plánu opravy nedošlo hlavně z důvodu nedostatečných finančních prostředků.⁶⁸³

V roce 1969 spadla část střechy,⁶⁸⁴ následně došlo i ke zřícení jižní části východního křídla zámku.⁶⁸⁵ Následně došlo k nahrazení spadlé střechy železnou konstrukcí.⁶⁸⁶ Od 70. let 20. století se stává místní JZD součástí Státních statků Šumava sídlících v Českém Krumlově. V zámku byly nadále byty a kanceláře zaměstnanců tohoto podniku.⁶⁸⁷ Stáje i stodoly sloužily Státnímu statku. Přímo v severním křídle zámku nadále fungovala hospoda a východní část byla využívána jako sál, kde se pořádaly různé akce a slavila důležitá socialistická výročí. Zvali se sem i umělci vytvářející kulturní programy pro místní obyvatele. Zámek poskytoval toto kulturně společenské využití zhruba do roku 1970.⁶⁸⁸

V témže roce začaly rekonstrukční práce, které byly nezbytně nutné kvůli zmíněnému propadu krovů pod tíhou sněhu. Díky tomu se podařilo nalézt zbytky staré renesanční tvrze, jejichž části se dostaly i do hmoty zámku. Na základě odkrytí těchto zbytků bylo zjištěno, že zámek lze zařadit „*ke kvalitním drobným sídlům v daném regionu.*“⁶⁸⁹ Kromě toho byl ve stejném roce vykonán stavebně-historický průzkum konstatující, že by se zámek ve své historické podobě měl zachovat. Průzkum také představoval výčet zásahů nutných k udržení podoby stávajícího objektu, mezi něž patřila např. oprava žlabů a kanalizace, statické zajištění zdiva či prohlédnutí krovů zámeckých objektů. Doporučováno bylo i vhodnější využití objektu, který měl v budoucnu sloužit „*k obytným a osvětovým účelům.*“⁶⁹⁰

⁶⁸² Zámek Omlenička. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/ohrozene-pamatky/6897-zamek-omlenicka>

⁶⁸³ Rozhovor 5 – bývalý starosta obce Omlenice – zámek Omlenička

⁶⁸⁴ Tamtéž.

⁶⁸⁵ *Archiv NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích*, JANDÁČEK, Václav a LUKEŠ, Jiří. Úvodní prohlídka zámku Omlenička v k. ú. Omlenice, okr. okres Český Krumlov, Jihočeský kraj, sg. PD 13888, září 2017, s. 2.

⁶⁸⁶ Rozhovor 5 – bývalý starosta obce Omlenice – zámek Omlenička

⁶⁸⁷ *Archiv NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích*, GREGORA, Lubor a KAČER, Martin a KÁPAR, František. Stavebně historický průzkum kostela Bolesné P. Marie a sv. Jana Nepomuckého v Omleničce (včetně zámku, školy a lázníček) + záchrana objektu - stanovení předběžného rozsahu prací statického zajištění a odhad nákladů, sg. PD 3470, 1998-1999, s. 8.

⁶⁸⁸ Rozhovor 5 – bývalý starosta obce Omlenice – zámek Omlenička

⁶⁸⁹ Zámek Omlenička. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/ohrozene-pamatky/6897-zamek-omlenicka>

⁶⁹⁰ *Archiv NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích*, MUK, Jan. Omlenička. Předběžný stavebně historický průzkum zámku (A.), sg. PD 1389/1, Praha: Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů v Praze, leden 1970, s. 11.

Následně roku 1972 došlo v obci k otevření kulturního domu a hostince. Vnitřní prostory zámku dříve sloužící jako hospoda byly poskytnuty myslivcům, kteří si zde zřídili klubovnu. Z bývalého sálu se pak stalo kino. Objekt měl i nadále ve správě státní statek. Stav objektu se však pod vlivem nedostatečné údržby znovu zhoršil natolik, že kolem roku 1985/1986⁶⁹¹ ho stávající majitelé opustili.⁶⁹²

4.5.3 Vývoj zámečku Omlenička po roce 1989

Po roce 1989 přišly restituční procesy, při kterých se v roce 1992,⁶⁹³ podařilo synovi Jana Beneše získat majetek opět do svých rukou. Nicméně neponechal si je na dlouho, zhruba v rozmezí jednoho až dvou roků je prodal komanditní společnosti AD HOC, jehož jednatelka pravidelně navštěvovala jednání zastupitelstva, na kterém seznamovala obec se svým záměrem týkající se nového využití zámku. Jejím cílem bylo zřízení penzionu sloužícího k léčbě tzv. manažerského syndromu, v prostorách původního zámečku, ke kterému měla být zrcadlově přistavěna ještě jedna totožná budova. Komanditní společnost se tedy pustila do práce, začala s vyklíčením hospodářského dvora a správcovství objektu se ujal jeden z obyvatel sousedící vesnice.⁶⁹⁴

Nicméně společnost neměla dostatek financí, které jí měly sloužit k realizaci daného záměru. Využívala půjčky od různých společností,⁶⁹⁵ až se okolo roku 1995 dostala do konkurzu.⁶⁹⁶ První správce konkurzní podstaty neměl dostatečný obnos peněz, aby mohl pokrýt alespoň základní zabezpečovací práce na daném objektu. Zpočátku se snažil prodat zámeček za co nejvyšší cenu. V této době se obecní zastupitelstvo v čele s bývalým starostou Karlem Holubem snažilo kontaktovat Stavební úřad v Kaplici a NPÚ, aby se s havarijním stavem zámečku začali něco dělat.⁶⁹⁷

V letech 1998/1999 bylo avizováno, že celý zámecký areál trpí nedostatečnou údržbou, kvůli které i rychle chátral. Zastřešení některých poničených částí, hlavně na

⁶⁹¹ Rozhovor 5 – bývalý starosta obce Omlenice – zámeček Omlenička

⁶⁹² HOLUB, Karel. Komentáře a diskuze k zámku Omlenička. Dostupné z: <https://www.hrady.cz/zamek-omlenicka-omlenice/komentare>

⁶⁹³ HOLUB, Karel. Komentáře a diskuze k zámku Omlenička. Dostupné z: <https://www.hrady.cz/zamek-omlenicka-omlenice/komentare>

⁶⁹⁴ Rozhovor 5 – bývalý starosta obce Omlenice – zámeček Omlenička

⁶⁹⁵ Tamtéž.

⁶⁹⁶ HOLUB, Karel. Komentáře a diskuze k zámku Omlenička. Dostupné z: <https://www.hrady.cz/zamek-omlenicka-omlenice/komentare>

⁶⁹⁷ Rozhovor 5 – bývalý starosta obce Omlenice – zámeček Omlenička

budovách sloužících jako stodoly, vyřešili s pomocí vlnitého plechu. V rámci zámeckého areálu fungoval pouze kostel, který v té době spravoval farář Milan Píša z Kaplice.⁶⁹⁸ V roce 2000 deník Právo informoval o dalším chátrání zámečku a o poškozování jeho historické hodnoty, na čemž měli své přičinění i vandalové. Kromě toho bylo konstatováno, že i barokní kostelíček vykazoval značně zanedbaný stav.⁶⁹⁹ U obou objektů se kvůli jejich dezolátnímu stavu dokonce zvažovalo vyjmutí ze seznamu chráněných památek, Ministerstvo kultury ČR však tuto prosbu nevyslyšelo.⁷⁰⁰

Zámeček se stále nacházel v konkurzním řízení a byl, jak je již výše zmíněno, spojen s barokním kostelíkem, jehož statiku poškozoval. Stav kostela shrnul diecézní stavební technik František Mrosko pomocí následujících slov: „*Už jsou tam asi pěticentimetrové praskliny ve zdech a statika kostela je vážně narušená.*“⁷⁰¹ Jeho stav se zhoršil natolik, že stavební úřad musel zakázat vstup do této památky. Následně se provedly stavební průzkumy obou chátrajících objektů, z nichž jasně vyplynulo, že větší šanci na obnovu vykazuje kostelík. Zdi zámečku totiž poškozovaly spodní vody. Navíc se k tomu přidalo i sdělení památkáře z Okresního úřadu v Českém Krumlově, který se domníval, že se podaří obnova pouze jednoho z objektů, u obou už byl skeptičtější. Tím se obec začala přiklánět k záchraně kostela.⁷⁰²

Omleničku kvůli tomu navštívilo pár vyšších církevních představitelů,⁷⁰³ záchranu kostela si vzala na starost farnost obce Omlenice,⁷⁰⁴ v čele s farářem Milanem Píšou, kterému pomáhal technik vikariátu pan Beneš z Českého Krumlova.⁷⁰⁵ Při záchraně kostela se vycházelo hlavně z projektu statického zajištění budovy kostela včetně zdi, která spojovala zámeček s kostelíkem. Jelikož církev neměla na financování obnovy

⁶⁹⁸ Archiv NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích, GREGORA, Lubor a KAČER, Martin a KÁPAR, František. Stavebně historický průzkum kostela Bolesné P. Marie a sv. Jana Nepomuckého v Omleničce (včetně zámku, školy a lázněček) + záchrana objektu - stanovení předběžného rozsahu prací statického zajištění a odhad nákladů, sg. PD 3470, 1998-1999, s. 8.

⁶⁹⁹ Bývalé lázně a zámek v Omleničce: jihočeské zajímavosti. *Právo - Jižní Čechy*. 2000, 12.1.2000, **10**(9), s. 13.

⁷⁰⁰ MÁLEK, Tomáš. Kostel doplácí na zámek: do objektů v Omleničce, které chátrají, už zakázaly úřady vstup. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2001, 3.10.2001, **12**(230), s. D/2.

⁷⁰¹ Památky sužuje nedostatek peněz. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2000, 3.11.2000, **11**(256), s. 3.

⁷⁰² Rozhovor 5 – bývalý starosta obce Omlenice – zámeček Omlenička

⁷⁰³ Tamtéž.

⁷⁰⁴ MÁLEK, Tomáš. Kostel doplácí na zámek: do objektů v Omleničce, které chátrají, už zakázaly úřady vstup, s. D/2.

⁷⁰⁵ Rozhovor 5 – bývalý starosta obce Omlenice – zámeček Omlenička

památky dostatečné finance,⁷⁰⁶ dotace poskytovalo ministerstvo kultury a na záchraně se finančně podílela i samotná obec.⁷⁰⁷ Rekonstrukční práce byly dokončeny v roce 2016.⁷⁰⁸

Vedení obce neustále upozorňovalo na chátrající stav zámku jak památkáře, tak Stavební úřad v Kaplici.⁷⁰⁹ V roce 2006 se opět část střechy zřítila na silnici třetí třídy. Na základě toho se opět začaly debaty památkářů, co s daným objektem – vydali jasné stanovisko, že zámeček musí být zachráněn.⁷¹⁰

Od roku 2007⁷¹¹ byl vedoucím Stavebního úřadu v Kaplici architekt Petr Vološčuk, za jehož působení o zámeček v Omleničce projevíly zájem Norské fondy,⁷¹² které chtěly objekt využít pro účely Norského technologického institutu.⁷¹³ Omleničku tehdy navštívilo několik zástupců společnosti, kteří si daný zámečkový areál prošli společně s vedením obce. Bývalý starosta na základě jejich reakcí konstatoval, že se jim objekt líbil, protože zdaleka ještě nevykazoval tak dezolátní stav, jakým trpí dnes. Také se vyjádřil, že by pro záchranu byla vhodná pomoc od většího partnera např. Jihočeského kraje.⁷¹⁴ Objekt měl být na základě zájmu ze strany Norů předán, nicméně nestalo se tak, protože firmě AD HOC k.s. se opět navrátila právní subjektivita.⁷¹⁵

V červenci 2007 se propadly stropy ve východní části zámku. Poté se Stavební úřad v Kaplici poradil s památkáři a na základě jejich společné diskuze se došlo k závěru, že bude z důvodu špatné statiky objektu nutné odstranit část objektu⁷¹⁶ - východní křídlo zámku. Ze zákona se musely demolice ujmout technické služby města Kaplice, které

⁷⁰⁶ MÁLEK, Tomáš. Kostel doplácí na zámek: do objektů v Omleničce, které chátrají, už zakázaly úřady vstup, s. D/2.

⁷⁰⁷ Rozhovor 5 – bývalý starosta obce Omlenice – zámeček Omlenička

⁷⁰⁸ *Ke 300. výročí vysvěcení kostela Panny Marie Bolestné a sv. Jana Nepomuckého v Omleničce u Kaplice* [online]. [cit. 2023-12-13]. Dostupné z: <https://www.omlenice.cz/file.php?nid=1428&oid=9450608,s.1>.

⁷⁰⁹ Rozhovor 5 – bývalý starosta obce Omlenice – zámeček Omlenička

⁷¹⁰ HOLUB, Karel. Komentáře a diskuze k zámku Omlenička. Dostupné z: <https://www.hrady.cz/zamek-omlenicka-omlenice/komentare>

⁷¹¹ Změny v organizaci MěÚ Kaplice. *Kaplický zpravodaj* [online]. leden 2007, 11(1), 1 [cit. 2023-12-31]. Dostupné z: <https://www.mestokaplice.cz/soubory/zpravodaj/zpravodaj-2007-01.pdf>

⁷¹² Rozhovor 5 – bývalý starosta obce Omlenice – zámeček Omlenička

⁷¹³ SONNÁGOVÁ, Jana. *Ohrožené památky Jihočeského kraje a jejich budoucnost*. Praha, 2013. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická v Praze, fakulta podnikohospodářská, obor Arts management. Vedoucí práce Ing. Zdeněk Novák, s. 39-40. Citováno z Osobní rozhovor s Vlastislavem Ourodou, České Budějovice, 22. 3. 2013.

⁷¹⁴ Rozhovor 5 – bývalý starosta obce Omlenice – zámeček Omlenička

⁷¹⁵ SONNÁGOVÁ, Jana. *Ohrožené památky Jihočeského kraje a jejich budoucnost*, s. 39-40. Citováno z Osobní rozhovor s Vlastislavem Ourodou, České Budějovice, 22. 3. 2013.

⁷¹⁶ Zámek Omlenička. *Prázdné domy* [online]. [cit. 2023-12-02]. Dostupné z: <https://prazdnedomy.cz/domy/objekty/detail/802-zamek-omlenicka?mediaDetails=Rm90bzogQXJjaGl2IHBIYmxpa2FjZSBTbGF2bsOpIHZpbHkga3JhamUgVnlzb8SNaW5hOzs%3D>

to stálo zhruba jeden a půl milionů korun. Po zbourání a odklizení zdemolovaných částí zůstal již objekt v této části bez střechy.⁷¹⁷

V roce 2008 dostal do vlastnictví architektka Ladislava Vonáška,⁷¹⁸ který se pustil do záchranu objektu. Dal provést úklid nádvoří a vymýšlel projekt renovace zámečku.⁷¹⁹ Dle jeho plánů zde mělo vzniknout nové obecní kulturně-společenské centrum.⁷²⁰ Plánován byl zájezdní hostinec a hotel pro zhruba 60 hostů. Dále projekt obsahoval i návrh na zřízení muzea věnovanému hospodaření venkova a formanství. Plány zahrnovaly i deset stájí pro koně, aby zde mohla být provozována hipoterapie. Celková doba trvání rekonstrukce byla odhadována na 5 let a mělo na ní být vynaloženo více než sto milionů korun.⁷²¹ Všechny představené vize však pohřbil nedostatek finančních prostředků.⁷²²

Majitel Vonášek se navíc snažil získat podporu od lidí, kteří by byli ochotni podílet se na záchraně zámečku prostřednictvím dobrovolné práce. V roce 2009 vyzýval dobrovolníky k brigádě, jejímž cílem bylo např. stavění zdí, zednické práce či tahání kamenů. Lidé byli za svou činnost odměněni stravou a přespaním v prostorách místní školy.⁷²³ I přes tyto snahy, bylo časem nutné, aby majitel nechal zbourat další část objektu. Poté se stávající majitel zřídil oplocení areálu, ale v dalších záchranných pracích zámečku už sám nepokračoval.⁷²⁴

Zámeček byl následně v roce 2016 převeden do správy nově vytvořené nadace Omlenička, která vznikla za účelem obnovy zámečku.⁷²⁵ Pod níž figuroval hlavně pan Vonášek a jeho bývalá manželka společně s dcerou.⁷²⁶ Několikrát se zmínění vlastníci účastnili jednání zastupitelstva a najali si i projektanta, který zpracoval množství dokumentace vztahující se k obnově zámečku. Pokud by navrhované projekty byly

⁷¹⁷ Rozhovor 5 – bývalý starosta obce Omlenice – zámeček Omlenička

⁷¹⁸ Zámek v Omleničce neomlel jen čas. *Týden* [online]. 2009, 2.8.2009 [cit. 2023-12-13]. Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/cestovani/ceske-trosky/zamek-v-omlenicce-neomlel-jen-cas_131920.html

⁷¹⁹ Rozhovor 5 – bývalý starosta obce Omlenice – zámeček Omlenička

⁷²⁰ V ruinách zámku plánují hotel. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2008, 7.1.2008, **19**(5), s. D/1.

⁷²¹ Zámek v Omleničce změnil za sto milionů v hotel. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2008, 24.5.2008, **19**(121), s. B/3.

⁷²² Rozhovor 5 – bývalý starosta obce Omlenice – zámeček Omlenička

⁷²³ Zámek v Omleničce neomlel jen čas. Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/cestovani/ceske-trosky/zamek-v-omlenicce-neomlel-jen-cas_131920.html

⁷²⁴ Rozhovor 5 – bývalý starosta obce Omlenice – zámeček Omlenička

⁷²⁵ Zámek Omlenička. Dostupné z: <https://prazdnedomy.cz/domy/objekty/detail/802-zamek-omlenicka?mediaDetails=Rm90bzogQXJjaGl2IHBIYmxpa2FjZSBTbGF2bsOpIHZpbHkga3JhamUgVnlzb8SSNaW5hOzs%3D>

⁷²⁶ Rozhovor 5 – bývalý starosta obce Omlenice – zámeček Omlenička

dodrženy, vyvstaly by i problémy, které souvisely s vybudováním větší čističky vod a s navýšením vodních zdrojů. Obec s těmito nutnými kroky souhlasila, ale od nadace požadovala finanční podporu. Zrekonstruovaný objekt měl být využit pro zřízení školy řemesel, kromě ní zde měly být umístěny i byty.⁷²⁷ V roce 2017 došlo k prohlídce zámečku, z které vyplývalo následující zhodnocení jeho stávajícího stavu. „*Konstrukce dochovaných částí zámku jsou v havarijním stavu a část jich je na hraně životnosti, západní část konstrukce se jeví jako nestabilní...*“⁷²⁸

Po nástupu pandemie covidu se veškeré vize o budoucnosti zámečku rozplynuly. Až v loňském roce byla Obecnímu úřadu Omlenice představena žádost, která pojednávala o zařazení objektu do projektu Záchrana kulturního dědictví. „*Celkové náklady na opravu byly v tomto dokumentu odhadnuty na 120 milionů.*“⁷²⁹ Nicméně na základě své návštěvy Omleničky mohu konstatovat, že momentální stav této památky se nezlepšuje. Stále je do něj zakázán vstup a zcela určitě i nadále vykazuje havarijní stav. Mnoho nápadů pokoušejících se o obnovu zámku ztroskotalo, na vině může být horší dopravní dostupnost daného objektu či nedostatečné finanční prostředky majitelů. Pokud by mělo dojít k rekonstrukci zámečku, určitě by byla nezbytná podpora ze strany většího subjektu, jakým je např. Jihočeský kraj, samotná obec by na realizaci obnovy historického objektu neměla dostatečné finance.⁷³⁰

⁷²⁷ Rozhovor 5 – bývalý starosta obce Omlenice – zámeček Omlenička

⁷²⁸ *Archiv NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích, JANDÁČEK, Václav a LUKESŠ, Jiří. Úvodní prohlídka zámku Omlenička v k. ú. Omlenice, okr. okres Český Krumlov, Jihočeský kraj, sg. PD 13888, září 2017, s. 4.*

⁷²⁹ Rozhovor 5 – bývalý starosta obce Omlenice – zámeček Omlenička

⁷³⁰ Tamtéž.

Závěr

V diplomové práci jsem představila stěžejní faktory ovlivňující vývoj hradů a zámků po roce 1989, mezi které patří rozvoj památkové péče na území České republiky, vliv vlastníků a jejich proměn na soubor zkoumaných historických památek, hradů a zámků, a možnosti využití objektů v historii i v současnosti. V neposlední řadě jsem se také zaměřila na vliv návštěvnosti památkových objektů v Jihočeském kraji, který patří mezi důležitý statistický údaj týkající se české kultury – zahrnuje však pouze objekty, které patří do skupiny zpřístupněných památek. Návštěvnost se tedy ve většině případů týká upravovaných a udržovaných památek, které v některých případech mohou být turisty i poškozovány, protože jak mi také potvrdila kastelánka hradu Rožmberk – historické objekty nemusí být uzpůsobeny pro tak vysoký počet návštěvníků.⁷³¹

Ve výzkumné části jsem se zaměřila na pět objektů nacházejících se ve třech různých okresech Jihočeského kraje – Tábor, Prachatice a Český Krumlov. Své zkoumání jsem zahájila v okrese Tábor, z kterého jsem do svých případových studií zahrnula soukromý zámek v Bechyni a zámek v Dírné vlastněný potomky rodu Wratislavů z Mitrovic. Z okresu Český Krumlov jsem pozornost věnovala státnímu hradu Rožmberku a chátrajícímu zámečku Omlenička. Můj výběr objektů uzavřel okres Prachatice s renesančním zámkem Kratochvíle ve správě organizace spravující státní památky – NPÚ. U všech zkoumaných historických objektů jsem popsala jejich historický vývoj odehrávající se ve 20. století s důrazem na jejich porevoluční osud až po současnost.

Pokud bych se měla zaměřit na zhodnocení zdrojů, které mi posloužily k sepsání práce, mohu konstatovat, že odborná literatura se až na pár výjimek věnuje hlavně dávné historii těchto objektů – většinou přináší základní informace o jejich stavbě a majitelích. Za mnohem důležitější tedy považuji archivní materiály – z těch poskytnutých od Národního archivu v Praze jsem se dozvěděla pouze základní informace o převodu objektu do státní péče či o souboru mobiliářů daných objektů – obecně lze konstatovat, že tyto materiály přinášejí pouze informace datované do 50. let 20. století. Větší přínos vzhledem ke zkoumanému období přinesly materiály od NPÚ, které poskytovaly, jak pohled do dávné historie objektu, tak informace týkající se 2. poloviny 20. století.

⁷³¹ Rozhovor 4 – kastelánka hradu Rožmberk

Za velice stěžejní pramen mé práce považuji všechny provedené rozhovory. Měla jsem možnost hovořit s majiteli, kastelány i jedním bývalým starostou obce o historii a současnosti daného památkového objektu. Všichni dotazovaní na mě působili velice otevřeně, reagovali na mé doplňující dotazy a někteří dokonce projevíli zájem o zaslání práce. Vyzdvihla bych určitě oba rozhovory s kastelány státních objektů – zámku Kratochvíle a hradu Rožmberka, kteří mě seznámili i s poznatky o jejich profesi. Za nejzajímavější však považuji rozhovor proveden v zasedací místnosti Obecního úřadu v Omlenici s bývalým starostou Karlem Holubem. Barvitě mi vylíčil historický vývoj zámečku Omlenička a otevřeně mi představil názor na chátrající objekt.

Posledními zahrnutými zdroji byl internet a tisk, ty převážně informují o různých akcích konaných v prostorách hradů a zámků a snaží se tak na historické objekty přilákat návštěvníky. Zprávy se také týkají průběhu restitučních sporů, oprav a rekonstrukcí zámeckých areálů. Občas tisk zveřejňuje i rozhovory s kastelány či majiteli objektů, právě ty považuji za nejvíce přínosné.

Prvním zkoumaným objektem byl zámek v Dírné, ve kterém byl v letech 1994/1995 zprovozněn penzion,⁷³² stávající majitelé však jeho provoz ukončili. V současné době je tedy využíván převážně pro osobní účely vlastníků, potomků šlechtického rodu Wratislavů, kteří o zámek pečují přes tři staletí a se setrváním dalších potomků se počítá i do budoucna. Občas se v prostorách zámku či v jeho okolí konají svatební obřady, jinak je však pro veřejnost nepřístupný.⁷³³

Následovala dvojice objektů, hradu Rožmberka a zámku Kratochvíle, které lze zařadit k turisticky vyhledávaným cílům na jihu Čech. Spadají do vlastnictví státu, tedy pod organizaci NPÚ, a pečují o ně kasteláni, s kterými jsem měla tu možnost pořídit rozhovory.

Na základě nich jsem se dozvěděla o velké časové náročnosti této profese. Pracovní podmínky tohoto povolání však neodpovídají často romantické představě české společnosti, kasteláni často tráví čas v chladných zákoutích hradu či zámku, protože dané prostory historických objektů nejsou uzpůsobeny k celoročnímu obývání.⁷³⁴ Kromě toho

⁷³² DVOŘÁK, Luboš. Dcera hraběte Wratislava provozuje v Dírné penzion, s. D/3.

⁷³³ Rozhovor 1 – potomek šlechtického rodu – zámek Dírná

⁷³⁴ Rozhovor 2 – zámek Kratochvíle – kastelán

správci obou objektů uvedli, že pro výkon jejich povolání je nezbytné disponovat manažerskými dovednostmi – takže už se tolik nelpí na historickém vzdělání kastelána.⁷³⁵

Za klady svého povolání pokládá kastelán zámku Kratochvíle pestrost a rozmanitost. Dle jeho slov by bylo třeba zapracovat ještě na propagaci daného objektu, která dříve nepatřila k hlavním činnostem kastelána, aby se tak zvýšila možnost konkurovat i objektům v soukromých rukou.⁷³⁶ V minulosti se na zámku snažili zvýšit zájem o památku hlavně prostřednictvím expozice loutek, ta však časem upadala a bylo možné se setkat i s názory, že se do interiéru zámku moc nehodila. Jeho historickou hodnotu však lidé jezdí obdivovat nadále, v posledních třech letech na něj ročně zavítalo přibližně 35-40 tisíc návštěvníků.⁷³⁷

Hrad Rožmberk spravuje celkem pět stálých zaměstnanců, včetně paní kastelánky, která konstatovala, že kromě péče o objekt se ve své práci zaobírá i vzdělávací a výzkumnou funkcí. Právě ta je pak atraktivním přístupem promítána i do textů k jednotlivým prohlídkovým trasám. Při obnově a rekonstrukcích pomáhá kastelánce především její kolega – stavební technik. Co se týče návštěvnosti, na Rožmberk zavítá během hlavní návštěvnické sezony přibližně 40 až 60 tisíc lidí, číslo by dle kastelánky mohlo být ještě vyšší. Vysoký počet návštěvníků nemusí být pro hrad či zámek vždy přínosem. Jako příklad uvádí Český Krumlov patřící k nejnavštěvovanějším památkám u nás, který však není na tak enormní příliv návštěvníků koncipován. Rožmberk se však během letních měsíců potýká s jiným problémem – vodáckým turismem, kdy se někteří jeho příznivci nechovají vhodným způsobem. Navzdory tomu však kastelánka zmiňuje vizi, kterou má s hradem do budoucna. Jedná se o získání tzv. Horního zámku, který momentálně vlastní Česká pošta – oba objekty hradu by tak mohly přejít pod NPÚ.⁷³⁸

Zámky v Bechyni a Dírné byly předmětem restitučních procesů, takže se postupně navracely do rukou původních vlastníků. V Dírné získával rod Wratislavů svůj majetek od roku 1992, postupně tak potomci šlechtického rodu získali zpět své zámky v Dírné, Myslkovicích a Krnsku. Kromě toho i 178 ha lesa, Zámecký rybník či hospodářské

⁷³⁵ Rozhovor 2 – zámek Kratochvíle – kastelán, Rozhovor 4 – kastelánka hradu Rožmberk

⁷³⁶ Rozhovor 2 – zámek Kratochvíle – kastelán

⁷³⁷ *Návštěvnost památek v krajích v roce 2022 - Jihočeský kraj* [online]. [cit. 2023-12-20]. Dostupné z: https://www.statistikakultury.cz/wp-content/uploads/2023/05/Navstevnost_Pamatek_2022.pdf, s. 8.

⁷³⁸ Rozhovor 4 – kastelánka hradu Rožmberk

zázemí zámku v Dírné – pilu i elektrárnu.⁷³⁹ Zámek v Bechyni byl vydán bez svého inventáře potomkům šlechtického rodu Paarů kolem roku 1993.⁷⁴⁰ Po jeho navrácení ho Alfons Paar společně i s ostatními statky prodal formou akciové společnosti Panství Bechyně.⁷⁴¹ Zde byl hlavním společníkem Josef Šťáva, který se tak stal současným majitel zámku i jeho okolí.⁷⁴² O údržbu zámeckého areálu se však stará i jeho dcera Nicol, s níž jsem měla tu možnost provést rozhovor. Konstatovala, že o zámecký mobiliář bojovali i nadále, a po mnohaletých soudech se jim ho v roce 2003 podařilo získat zpět.⁷⁴³ Kromě něj se do Bechyně navrátila i objemná zámecká knihovna. Rekonstrukce zámku Bechyně je stále aktuální, zahrnuje jak obytné prostory, tak místnosti či budovy sloužící ke krátkodobému pronájmu. V současné době se plánuje obnova historické fasády zámecké budovy. Objekt využívají současní majitelé jako své sídlo, část zámku je od roku 1998 během letní sezony zpřístupněna veřejnosti a některé prostory slouží ke krátkodobému pronájmu např. k pořádání svateb či kulturních akcí.⁷⁴⁴

V případech obou zámků Bechyně a Dírná, lze konstatovat, že zde sehrály velkou roli finance, které byly potřeba pro zajištění obnovy a následně také údržby těchto zámeckých areálů po několikaletém větším (Dírná) či menším (Bechyně) chátrání za komunistického režimu. Na zámku v Dírné i v Bechyni se porevolučním majitelům podařilo zámky zdárně zvelebit. Dle zjištěných informací se domnívám, že se tak stalo hlavně díky přílehlým nemovitostem – lesům, rybníkům a polím, navrácených v restitučních procesech společně s budovami zámků. Ty začali stávající majitelé využívat k různým oblastem podnikání např. k prodeji dřeva, pronajímání pozemků atd. Na základě těchto možností mohli financovat obnovu zámeckých prostor.⁷⁴⁵

Poslední představený objekt, zámeček v Omleničce, stihl nepříliš šťastný osud. V roce 1992 byl stejně jako předcházející dva objekty vrácen v restituci.⁷⁴⁶ Sice se opakoval podobný scénář jako na zámku v Bechyni, v rozmezí jednoho až dvou let došlo k jeho prodeji komanditní společnosti AD HOC, ta zde chtěla zřídit penzion k léčbě tzv.

⁷³⁹ MŽYKOVÁ, Marie. II. Hrady a zámky – Dírná (okres Tábor), s. 38-39.

⁷⁴⁰ MAJER, Vladimír. Po zmeškání lhůty k žalobě nelze vrátit majetek? *Hradecké noviny*. 1999, 14.7.1999, 8(161), s. 3.

⁷⁴¹ KRAJČÍ, Rudolf. *Bechyně - historické město nad Lužnicí*, s. 43.

⁷⁴² Tamtéž.

⁷⁴³ Rozhovor 3 – soukromý vlastník – zámek Bechyně

⁷⁴⁴ Rozhovor 3 – soukromý vlastník – zámek Bechyně

⁷⁴⁵ Rozhovor 2 – potomek šlechtického rodu – zámek Dírná, Rozhovor 3 – soukromý vlastník – zámek Bechyně

⁷⁴⁶ HOLUB, Karel. Komentáře a diskuze k zámku Omlenička. Dostupné z: <https://www.hrady.cz/zamek-omlenicka-omlenice/komentare>

manažerského syndromu – k tomu však nedošlo.⁷⁴⁷ Následovaly další snahy různých vlastníků a představení návrhů na jeho budoucí využití. Obnovy se však nedočkal a chátrá dál. Dle mého názoru utrpěl objekt hlavně tím, že stojí v pohraniční oblasti a na jeho obnovu chybí stávajícímu majiteli, nadaci Omlenička, dostatečné finance nebo vlivný partner, který by spolupracoval na znovuoživení tohoto objektu. V tomto směru je také nutné klást si otázku, jak velké úsilí by při záchraně objektu muselo být vynaloženo. V současné době totiž zámeček vykazuje havarijní stav a vstup do něj je zcela zakázán.⁷⁴⁸

Osud zámečku Omlenička můžeme porovnat se zámkem v Dírné. Lze konstatovat, že se jedná o dva objekty, které se nacházejí v menších vesničkách. U každého z nich však došlo k poněkud odlišnému porevolučnímu vývoji. Lépe dopadl zámek v Dírné, jehož současný stav ovlivnily přilehlé rybníky či lesy, které posloužily k financování oprav zámeckého objektu. Zde se majetek vrátil do rukou potomků šlechtického rodu, u kterých se tak mohla projevit snaha ho z morálních důvodů zachránit. Zámeček Omlenička byl sice též navrácen v restitučním procesu, ale předcházející vlastníci ho měli před válkou v držení jen na krátkou dobu. Výraznou roli zde mohla hrát i skutečnost, že k Omleničce nenáleželo dostatečně velké panství, které by pomohlo k opravě tohoto zámečku.⁷⁴⁹

Na základě příkladu tohoto zámečku, lze konstatovat, že druh vlastníka rozhodně nerozhoduje o tom, zda se zámek či hrad podaří zdárně zachovat pro budoucí generace. Spíše se zdá, že tyto menší objekty méně upadaly pod správou státu, a když byly navráceny do rukou původních vlastníků či následně prodány, čekal je spíše neblahý osud, protože vykazovaly značnou neatraktivitu a nebyl projevován zájem o jejich zvelebování.

Závěrem bych ráda shrnula poznatky vyplývající z rešerše zkoumaných okresů Jihočeského kraje. Zámky a hrady se poprvé dostávají do správy státu kolem roku 1945/46 – jednalo se cca o 7 objektů z celkového počtu čtyřiceti jedna objektů. V letech 1948-1950 však došlo k největšímu znárodnování zámeckých budov, do správy státu se jich tak dostalo kolem dvaceti šesti. Po roce 1989 následovalo navrácení majetků původním majitelům prostřednictvím restitučních procesů, ty se dle dostupných

⁷⁴⁷ Rozhovor 5 – bývalý starosta obce Omlenice – zámeček Omlenička

⁷⁴⁸ Tamtéž.

⁷⁴⁹ Rozhovor 2 – potomek šlechtického rodu – zámek Dírná, Rozhovor 5 – bývalý starosta obce Omlenice – zámeček Omlenička

informací dotkly přibližně dvaceti objektů, kde si většina z nich zachovala status zrekonstruované či zachovalé památky. Pokud se podíváme na vlastníky daných objektů, v současnosti převažuje soukromé vlastnictví s přibližně 27 objekty nacházejících se především v okrese Tábor. V majetku státu, včetně objektů vlastněných Jihočeským krajem, je celkem 10 objektů. V posledních letech pak můžeme pozorovat, že majitelem zámků se mohou stát i samotné obce či města – tato tendence však není tak častá.⁷⁵⁰

⁷⁵⁰ Tabulky č. 2-10.

Seznam použitých zdrojů

Archivní prameny

Archiv NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích, GREGORA, Lubor a KAČER, Martin a KÁPAR, František. Stavebně historický průzkum kostela Bolestné P. Marie a sv. Jana Nepomuckého v Omleničce (včetně zámku, školy a lázniček) + záchrana objektu - stanovení předběžného rozsahu prací statického zajištění a odhad nákladů, sg. PD 3470, 1998-1999.

Archiv NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích, HOFTICHOVÁ, Petra a ŠPALE, Václav a BRABEC, Jan. Doplnující stavebně historický průzkum a základní orientační restaurátorský průzkum, Horní hrad, SHZ Rožmberk nad Vltavou, sg. PD 6417, 2005-2016.

Archiv NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích, JANDÁČEK, Václav a LUKEŠ, Jiří. Úvodní prohlídka zámku Omlenička v k. ú. Omlenice, okr. okres Český Krumlov, Jihočeský kraj, sg. PD 13888, září 2017.

Archiv NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích, LÍBAL, Dobroslav a MUK, Jan. Stavebně historický průzkum. Dolní hrad, SHZ Rožmberk nad Vltavou, sg. PD 2984/2, Praha 1978.

Archiv NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích, MUK, Jan. Omlenička. Předběžný stavebně historický průzkum zámku (A.), sg. PD 1389/1, Praha: Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů v Praze, leden 1970.

Národní archiv v Praze, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Bechyně, inv. číslo 73, kart. 52.

Národní archiv v Praze, f. 864, SPS (dodatky): Státní zámek Kratochvíle, inv. číslo 125, kart. 78.

Národní archiv v Praze, f. 864, SPS (dodatky): Státní hrad a zámek Rožmberk, inv. číslo 168, kart. 101.

SOKA Tábor, Místní národní výbor Dírná, (1918) 1945 – 1990, kronika obecní, úřední kniha, Dírná.

Materiály NPÚ v Českých Budějovicích

Knihovna NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích, Bechyně: ročníková práce z předmětu Teorie a vývoj zahradní architektury, sg. PD 5971, 2003.

Knihovna NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích, SÚRPMO: Bechyně – SHP města, Bechyně - stavebně historický průzkum, sg. PD 2158, 1968.

NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích, Hlavní spisovna, Archiv okresu Prachatic, Kratochvíle – zámek, sg. PT 3707, CH – od roku 1975-1979.

NPÚ, ÚOP v Českých Budějovicích, Hlavní spisovna, Archiv okresu Prachatic, Kratochvíle – zámek, sg. PT 3707, I – od roku 1980-1990.

Literatura

BLÁHA, Jiří a Jana WAISSEROVÁ. Restaurování maleb a štuků na zámku Kratochvíle. In: *Konference sdružení pro ochranu památek Arte-fakt. Restaurování a ochrana uměleckých děl – Koncepce restaurátorského zásahu*. Litomyšl, 2011, s. 21-22.

CIKHART, Roman. *Popis Táborska*. 1. vyd. Tábor: Okresní rada osvětová, 1947.

ČÁSOVÁ, Jitka. *Hrad Rožmberk. Rožmberk nad Vltavou*. Správa státního hradu Rožmberk nad Vltavou, [2000?].

ČINČEROVÁ, Alena a Barbora JAROŠOVÁ KINSKÁ. *Modrá krev: po stopách českých šlechtických rodů*. Praha: Česká televize, 2023. Edice České televize.

ČTVERÁK, Vladimír. *Encyklopedie hradišť v Čechách*. Praha: Libri, 2003.

DAVID, Petr a Vladimír SOUKUP. *Dějiny zámků v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Knižní klub, 2013.

DOČEKAL, Boris. *Příběhy českých šlechticů: Kristina Colloredo-Mansfeldová, Bedřich Schwarzenberg, Richard Belcredi, Jan Egon Kolowrat-Krakowský-Liebsteinský, Alexander Kálnoky, Norbert Kinský, Jiří Stránský, Evžen Wratislav, Jiří Sternberg, Johannes Nádherný, František Kinský, Josefína a Jan Hildprandtovi, Adam Bubna, David Parish, Karolína a Jaromír Hrubí*. Jihlava: Listen, 2006.

GLASSHEIM, Eagle. *Urození nacionalisté: česká šlechta a národnostní otázka v 1. pol. 20. století*. Praha: Garamond, 2012.

HAJNÁ, Milena, Mája HAVLOVÁ, Vojtěch TROUP a Zuzana VAVERKOVÁ. *Zámek Kratochvíle: Renesanční letohrádek a historie jeho památkové obnovy*. České Budějovice: Národní památkový ústav: Územní památková správa v Českých Budějovicích, 2015.

HAVLOVÁ, Mája. *Hrad Rožmberk: obrazový průvodce*. České Budějovice: Colibri, 2009.

HOBZEK, Josef. Vývoj organizace státní památkové péče v českých zemích: Stručný přehled. In: *Památková péče 1945-1970: sborník statí o úkolech a výsledcích státní památkové péče v letech 1945-1970 v oblasti dnešní České socialistické republiky a příspěvky zahraničních představitelů památkové péče*. Praha, 1973.

HOBZEK, Josef. *Vývoj památkové péče v českých zemích: stručný nástin*. Praha: Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, 1987. Odborné a metodické publikace (Státní ústav památkové péče).

Hrady a zámky Objevované a Opěvované. In: PAVELEC, Petr, ed. *Hrady a zámky objevované a opěvované: průvodce výstavou: [Jízdárna Pražského hradu, 19.12.2014-15.3.2015]*. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2014.

CHLEBORÁD, Arnošt. *Popis okresu bechyňského: na oslavu 10 let. výročí trvání Československé republiky a na paměť 80letého zrušení roboty*. V Bechyni: Okresní záložna hospodářská, 1928.

KRAJÍČ, Rudolf. *Bechyně - historické město nad Lužnicí*. Bechyně: Městský úřad, 2000.

KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo: od znárodnění k privatizaci - státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě*. Praha: Auditorium, 2010. 20. století.

KUSÁK, Dalibor, Ivan MUCHKA, Jiří BURIAN a Jiří BURIAN. *Hrady a zámky v Čechách a na Moravě: proměny slohů a životního stylu*. Praha: Panorama, 1980. Naše vlast (Panorama).

Likvidace pozemkového vlastnictví šlechty. In: JELÍNKOVÁ HOMOLOVÁ, Dita. *Šlechta v proměnách: Osudy aristokracie v Československu v letech 1918-1948*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2017, s. 297-310.

MACHAČOVÁ, Jana a Jiří MATĚJČEK. *Nástin sociálního vývoje českých zemí 1780-1914*. Opava: Slezské zemské muzeum, 2002.

MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*. Praha: Mladá fronta, 1992.

MIXOVÁ, Věra. *Rožmberk, státní hrad a město*. Praha: Vydavatelství národního podniku Čedok, 1952.

MÖRTL, Otto. *Kaplicko a Novohradsko: Hist., krajina, turist.trasy*. České Budějovice: Dona, 1992.

MUCHKA, Ivan. Architektura čili krasostavitelství. Kontinuita palladianismu a vitruvianismu. In: *Proudy české umělecké tvorby 19. století: sen a ideál : sborník symposia pořádaného Ústavem teorie a dějin umění ČSAV v rámci Smetanovských dnů v Plzni ve dnech 12.-14. března 1987 Praha*. Praha: Ústav teorie a dějin umění Československé akademie věd, 1990, s. 108-115.

MUSIL, František. *Úvod do kastelologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006.

MŽYKOVÁ, Marie. II. Hrady a zámky – Dírná (okres Tábor). In: DRAHOTOVÁ, Olga a Marie MŽYKOVÁ. *Navracené poklady: Restitutio in integrum: [Kat. výstavy]: Tereziánské křídlo Pražského hradu*. Praha: Revya, 1994, s. 38-39.

MŽYKOVÁ, Marie. K otázkám konfiskací a restitucí. In: DRAHOTOVÁ, Olga a Marie MŽYKOVÁ. *Navracené poklady: Restitutio in integrum: [Kat. výstavy]: Tereziánské křídlo Pražského hradu*. Praha: Revya, 1994, s. 10-18.

NESVADBÍKOVÁ, Jiřina. *K vývoji památkové péče na území Československa*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983.

Panství Dírná - svěřenectví. In: HRBEK, Vladimír. *Zmizelé Soběslavsko*. Myslkovice: Vladimír Hrbek, 2003, s. 36-44.

PATOČKA, Jiří a Eva HEŘMANOVÁ. *Lokální a regionální kultura v České republice: kulturní prostor, kulturní politika a kulturní dědictví*. Praha: ASPI, 2008.

PAVLÁTOVÁ, Marie a Marek EHRlich. *Zahrady a parky jižních Čech*. [Praha]: Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, c2004.

PAVLÍK, Milan. *Regenerace historických budov, sídel a krajiny, ochrana památek*. Praha: České vysoké učení technické, 1998.

PECHOVÁ, Oliva. *Kratochvíle*. České Budějovice: Krajské středisko pro věci státní památkové péče a ochrany přírody, 1962.

PEKAŘ, Josef. *Omyly a nebezpečí pozemkové reformy*. 3. vyd. Praha: Vesmír, 1923.

POPELÁŘ, Miroslav. Právní úprava restitucí a její souvislosti s právní ochranou památek. In: DRAHOTOVÁ, Olga a Marie MŽYKOVÁ. *Navrácené poklady: Restitutio in integrum : [Kat. výstavy] : Tereziánské křídlo Pražského hradu*. Praha: Revya, 1994, s. 21-22.

POUROVÁ, Renata. *Hrady, zámky a tvrze, které přežily rok 2000: Jihočeský kraj = Castles, chateaux and fortresses extant in the year 2000 : The Region of South Bohemia = Burgen, Schlösser und Festungen, die das Jahr 2000 überlebt haben : der Südböhmische Kreis = Les châteaux-forts, les châteaux et les lieux fortifiés qui survécurent l'an 2000 : La Bohême du Sud*. České Budějovice: Herbia, 2006.

POUZAR, Ladislav. *Renesanční Bechyně: urbs felix: katalog výstavy*. Bechyně: Panství Bechyně, 1998.

RIEGL, Alois, HLOBIL, Ivo a Ivan KRUIS, ed. *Moderní památková péče*. Přeložil Tomáš HLOBIL. Praha: Národní památkový ústav, 2003.

SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého*. Praha: F. Šimáček, 1885.

STŘEDA, F. Dl. *Zámek Kratochvíle*. Praha: Topič, 1916. Umělecké památky (F. Topič).

SZCZYRBA, Zdeněk, Miloš FŇUKAL a Emil KUDRNOVSKÝ. Návštěvnost památkových objektů v ČR - vývojové tendence po roce 1989. In: FŇUKAL, Miloš a Pavel PTÁČEK. *Geografie, cestovní ruch a rekreace*. Olomouc: Česká geografická společnost, 2005, s. 85-92.

TRÍSKA, Karel. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: JIŽNÍ ČECHY*. Praha: Svoboda, 1986.

UHLÍKOVÁ, Kristina. *Národní kulturní komise 1947-1951*. Praha: Artefactum, 2004. Fontes historiae atrium.

ÚLOVEC, Jiří. *Ohrožené hrady, zámky a tvrze Čech*. Praha: Libri, 2005.

Úvod do problematiky: Možná alternativní řešení. In: BENDA, Josef. *Restituce majetku bývalých šlechtických rodů po roce 1989*. Praha: Tuláček, 2013, s. 60-65.

Úvod do problematiky: Politické a další předpoklady restitucí majetku po roce 1989. In: BENDA, Josef. *Restituce majetku bývalých šlechtických rodů po roce 1989*. Praha: Tuláček, 2013, s. 55-60.

Úvod do problematiky: Rozsah a důsledky restitucí, vliv restitucí na jistotu vlastnických vztahů a právní prostředí v České republice. In: BENDA, Josef. *Restituce majetku bývalých šlechtických rodů po roce 1989*. Praha: Tuláček, 2013, s. 65-75.

VINTER, Vlastimil. *Úvod do dějin a teorie památkové péče I.: Nástin vývoje a základní ideové otázky památkové péče*. 2. vydání. Praha: SPN, 1982.

VOJTOVÁ, Lea. *Ochrana a regenerace kulturních hodnot v území: distanční studijní opora*. Brno: Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta, 2006.

VOTÝPKA, Vladimír. *Příběhy české šlechty*. Praha: Mladá fronta, 1995.

Výzkum interního a externího marketingového prostředí: Vývoj návštěvnosti dle statistických dat. In: DOSTÁL, Petr a Jitka ČERNÁ A KOL. *Marketingové řízení památkových objektů*. Praha: Ekopress, 2014, s. 45-50.

WAGNEROVÁ, Magdalena. *Příběhy zámků v Čechách a na Moravě*. Praha: Plot, 2016.

Závěr: Důvody současného stavu restitučních sporů. In: BENDA, Josef. *Restituce majetku bývalých šlechtických rodů po roce 1989*. Praha: Tuláček, 2013, s. 696-699.

Závěr: Pokus o prognózu (možnosti a směry dalšího vývoje restitucí majetku bývalých šlechtických rodů). In: BENDA, Josef. *Restituce majetku bývalých šlechtických rodů po roce 1989*. Praha: Tuláček, 2013, s. 700-701.

Články

Buquoyové zažádali o hrad Rožmberk: pro nedostatek potřebných dokladů nebyl zatím jejich majetek identifikován. *Českokrumlovsko*. 1994, **5**(3), s. 1.

Bývalé lázně a zámek v Omleničce: jihočeské zajímavosti. *Právo - Jižní Čechy*. 2000, 12.1.2000, **10**(9), s. 13.

DVOŘÁK, Luboš. Hrabě má domov v Dírné. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání. Jižní Čechy Dnes*. 2001, 07.09.2001, **12**(209), s. D/2.

DVOŘÁK, Luboš. Dcera hraběte Wratislava provozuje v Dírné penzion. In: *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání*. 2003, 26.04.2003, **14**(98), s. Jižní Čechy Dnes: [příloha], s. D/3.

DVOŘÁK, Luboš. Jméno rodu nesmí z kraje vymizet: dvačtyřicetiletý Evžen šéfuje rodinné firmě v Dírné / = Seriál: Jihočeští šlechtici. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání. Jižní Čechy Dnes*. 2003, 13.11.2003, **14**(266), s. C/1.

DVOŘÁKOVÁ, Klára. Obnovují tapety, které zdobily komnaty za Buquoyů. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2009, 17.2.2009, **20**(40), s. C/1 a C/2.

GABAJOVÁ, Zuzana. Jakobínka má makovci, střecha je kompletní. *Českobudějovický deník*. 2019, 12.9.2019, (212), s. 3.

GÁLIS, Radek. Jakobínka se skryla za dřevěným lešením: věž v Rožmberku nad Vltavou si vzali do parády tesaři i restaurátoři. *Českobudějovický deník*. 2016, 22.7.2016, (170), s. 4.

GÁLIS, Radek. Věž opraví jak za starých časů: Jakobínku v Rožmberku čekají restaurátorské práce a postupy středověkých mistrů tesařů. *Českobudějovický deník*. 2015, 15.10.2015, (241), s. 10.

KAŠPAR, Jiří. Využití památkových objektů v cestovním ruchu. *Památky a příroda: časopis státní památkové péče a ochrany přírody*. Praha: Panorama, 1985, **10**(7), s. 394.

KOBLENC, Václav. Probouzí ducha Rožmberků: Kratochvíle, z níž zmizely animované unikáty, vsadila na renesanci a nabízí restaurátory v akci. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2007, 7.6.2007, **18**(132), s. C/5.

Kratochvíle změní interiéry. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2006, 15.2.2006, **17**(339), s. D/4.

KUBÁT, Petr. Jakobínku opraví jeřáb, který měl ve skicáři da Vinci: nový pohled na Rožmberk nad Vltavou a okolí se za pár let naskytne turistům. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2013, 26.9.2013, **24**(225), s. B/3.

KUBÁT, Petr. Jakobínku obklopí historické lešení: obnova pokračuje. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2015, 6.10.2015, **26**(233), s. 14.

KUBŮ, Naděžda. Hrady a zámky po druhé světové válce. *Zprávy památkové péče: Časopis státní památkové péče*. Praha: Národní památkový ústav, 2008, **68**(5), s. 282-285.

LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, Milada. Restaurování rožmberské Kratochvíle. *Zprávy památkové péče*. 1970, **9**(2), s. 100

LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, Milada. Rožmberská Kratochvíle v novém lesku. *Vodňany a Vodňansko*. 1971, **3**, s. 2.

MAJER, Vladimír. Po zmeškání lhůty k žalobě nelze vrátit majetek? *Hradecké noviny*. 1999, 14.7.1999, **8**(161), s. 3.

MÁLEK, Tomáš. Kostel doplácí na zámek: do objektů v Omleničce, které chátrají, už zakázaly úřady vstup. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2001, 3.10.2001, **12**(230), s. D/2.

MÁLEK, Tomáš. Zámek otevřel novou výstavu. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2001, 20.6.2001, **12**(143), s. C/4.

MÁLEK, Tomáš. Noční prohlídky již patří k létu. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2001, 27.6.2001, **12**(149), s. C/4.

MÁLEK, Tomáš. Památkáři vracejí na zámek v Bechyni věci, jež po restituci odvezli. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2002, 23.11.2002, **13**(273), s. D/1.

MAŠEK, Petr. Zámecká knihovna Bechyně. *Cour d'honneur : hrady, zámky, paláce*. Praha: D/ELFA, 1998, (3), s. 52.

MATOUŠEK, Václav. Památkáři chtějí vysvobodit středověkou Jakobínku ze zakletí stoletého spánku: majestátní věží (zřejmě středověkou) provázela Deník kastelánka Státního hradu Rožmberk nad Vltavou Andrea Čekanová. *Českobudějovický deník*. 2014, 1.4.2014, (77), s. 6.

MLSOVÁ, Ludmila. Nové národní kulturní památky: vláda přidělila statut národních kulturních památek osmi jihočeským objektům. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2001, 30.3.2001, **12**(76), s. 1.

MLSOVÁ, Ludmila. Kastelán má dva hrady. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2002, 6.3.2002, **13**(55), s. D/1 a D/2.

- MLSOVÁ, Ludmila. Jak dostat jeřáb z Jakobínky? *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2019, 20.8.2019, **30**(192), s. 14.
- MLSOVÁ, Ludmila. Jakobínku zdobí plechová makovice. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2019, 27.8.2019, **30**(213), s. 13.
- MRÁZKOVÁ, Zdena. V Českém Krumlově padl rekord v počtu návštěvníků. *Českobudějovické listy*. (23.8.2003), **12**(197), 9.
- MŽYKOVÁ, Marie. Historické sbírky Paarů a zámek Bechyně. *Cour d'honneur: hrady, zámky, paláce*. Praha: D/ELFA, 1998, (3), s. 40.
- Návštěvnost hradů a zámků: Rubrika: Zprávy. *Art & antiques: Rubrika: Zprávy*. (11.12.2017), **2017**(2-12/1), s. 10.
- NEUBAUEROVÁ, Marie. Místo politiky řeší výlovy a kůrovce: Evžen Wratislav, potomek slavného rodu, se stará o zámek v Dírné na Tábořsku, rybníky a přes 3 000 hektarů lesa. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2007, 05.11.2007, **18**(258), s. D/4.
- NOVOTNÝ, Jára. WRATISLAV Z MITROVIC NA DÍRNÉ, Maxmilián Osvald. Hrabě Wratislav podruhé: "všechno jenom užívali, ale nedali do toho ani halíř-- ." *Táborské listy*. 1993, 13.09.1993, **2**(212), s. 9.
- PAAR, Alfons. Potomci šlechtického rodu Paarů jsou opět doma. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2000, 31.8.2000, **11**(203), s. 3.
- Památky sužuje nedostatek peněz. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2000, 3.11.2000, **11**(256), s. 3.
- PANCEROVÁ, Alena. Kratochvíle otvírá svou bránu. *Listy Prachaticka*. 1994, 2.4.1994, **2**(78), s. 9.
- SKÁLOVÁ, Klára. Jihočeské památky zadělaly na rekord: hrady a zámky v kraji obdivuje stále víc turistů. *Českobudějovický deník*. (5.8.2017), (180), s. 1.
- SLANINOVÁ, Romana. Znovuobjevený renesanční klenot. In: *Temelínské noviny*. 1995, (listopad 1995).
- Starožitný nábytek opustí Jindřichův Hradec a poputuje k majiteli. *Českobudějovické listy*. 2002, 15.11.2002, **11**(266), s. 1.
- SVOBODA, Jan. Život na rožmberském sídle v roce nula: rozhovor s majitelem zámku Bechyně. *Cour d'honneur: hrady, zámky, paláce*. Praha: D/ELFA, 1998, (3), s. 10.
- ŠTÁVA, Josef. Na bechyňském zámku u Šťávů. *Českobudějovické listy*. 1999, 13.8.1999, **8**(187), s. 3.
- TROUP, Vojtěch. Dům pro radost je centrem kulturního života: život na zámku. *Listy Prachaticka*. 1999, 27.9.1999, **8**(225), s. 17.
- TROUP, Vojtěch. Hráz rybníka je pro zámek hrozbou. *Českobudějovické listy*. 2002, 22.8.2002, **11**(195), s. 10.

TROUP, Vojtěch. Do zámecké věže se mohou podívat první návštěvníci. *Českobudějovické listy*. 2002, 5.9.2002, **11**(207), s. 10.

TROUP, Vojtěch. Kratochvíli budou chránit protipovodňové zábrany. *Českobudějovické listy*. 2003, 27.9.2003, **12**(227), s. 10.

TROUP, Vojtěch. Nová dlažba zlepší přístup do zámecké vily s loutkami. *Českobudějovické listy*. 2003, 13.10.2003, **12**(240), s. 9.

TROUP, Vojtěch. Hráz ochrání zámek alespoň před běžnými přívaly vody. *Českobudějovické listy*. 2003, 8.11.2003, **12**(262), s. 10.

Unikátní expozice o filmu na Kratochvíli je ohrožena. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2006, 15.3.2006, **17**(63), s. C/1.

VAVERKOVÁ, Zuzana. "Renesance renesance" rožmberského letohrádku Kratochvíle. *Zprávy památkové péče*. 2011, **71**(6), s. 419.

V ruinách zámku plánují hotel. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2008, 7.1.2008, **19**(5), s. D/1.

WRATISLAV Z MITROVIC NA DÍRNÉ, Maxmilián Osvald. Pro hraběte nejsou ani hrabě nepřitelem: Maxmilián Vratislav má pevnou vůli, plánů plnou hlavu a plné ruce práce. *Táborské listy*. 1995, 11.07.1995, **4**(159), s. 9.

Wratislavové odvozují původ od krále Vratislava II. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2007, 05.11.2007, **18**(258), s. D/4.

ZABILKA, David. Na Rožmberku zpřístupní hernu Buquoyů. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2010, 26.2.2010, **21**(48), s. D/1 a D/3.

ZAJÍČEK, Zdeněk. Opravit věž pomůže také funkční replika středověkého jeřábu. *Českobudějovický deník*. 2014, 1.4.2014, (77), s. 6.

ZAJÍČKOVÁ, Eva. Zámek Bechyně opět otevřel své brány. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2001, 14.5.2001, **12**(111), s. 3.

ZAJÍČKOVÁ, Eva. Galerie se nejspíš bude muset uskromnit: majitel bechyňského zámku chce využít budovu pivovaru k podnikání v cestovním ruchu. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2001, 15.5.2001, **12**(112), s. 3.

Zámek v Omleničce změní za sto milionů v hotel. *Mladá fronta Dnes - Jihočeské vydání, Jižní Čechy Dnes*. 2008, 24.5.2008, **19**(121), s. B/3.

Akademické práce

FALTUSOVÁ, Jana. *Problematika využití kulturně historických památek pro cestovní ruch*. České Budějovice, 2011. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Ekonomická fakulta. Vedoucí práce Dr. Ing. Dagmar Škodová Parmová.

HUBÁČKOVÁ, Bc. Martina. *Návštěvnost památkových objektů v ČR: analýza časoprostorového vývoje* [online]. Olomouc, 2018 [cit. 2023-07-19]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/tk9iww/25098889>. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta. Vedoucí práce Doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph. D.

KUBÍKOVÁ, Hana. *Hrady a zámky na území České republiky z pohledu práva*. Brno, 2019. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Doc. JUDr. Ivana Průchová, CSc.

PLECEROVÁ, Jana. *Maxmilián Wratislaw, Wratislavové z Mitrovic a jejich panství Dírná*. Praha, 2006. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Bohdan Zilynskyj.

SONNTÁGOVÁ, Jana. *Ohrožené památky Jihočeského kraje a jejich budoucnost*. Praha, 2013. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická v Praze, fakulta podnikohospodářská, obor Arts management. Vedoucí práce Ing. Zdeněk Novák.

WILDOVÁ, Jana. *Příběh zámku Elbančice*. Praha, 2018. Absolventská práce. Vyšší odborná škola publicistiky, Multimediální žurnalistika. Vedoucí práce MgA. Jolana Dvořáková.

Právní předpisy a další zdroje

§ 4 zákona č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči

§ 9 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

Zpravodajství: Velká návštěvnost hradu a zámku v Českém Krumlově. ČRo: České Budějovice, 6.9. 2017, 17:00.

Internetové zdroje

Alšova jihočeská galerie. *Encyklopedie Českých Budějovic* [online]. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <https://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/alsova-jihoceska-galerie>

ASOCIACE MAJITELŮ HRADŮ A ZÁMKŮ - O nás [online]. [cit. 2023-12-21]. Dostupné z: <https://www.amhz.cz/>

Asociace nestátních otevřených památek [online]. [cit. 2023-11-06]. Dostupné z: <https://www.asociacepamatek.cz/>

Blatná, Karlova Koruna, hrad Kost. Soukromé památky se otevrou lidem. *Echo 24* [online]. 24. 5. 2018 [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: <https://www.echo24.cz/a/SxvJU/blatna-karlova-koruna-hrad-kost-soukrome-pamatky-se-otevrou-lidem>

Cesta k NPÚ. *Národní památkový ústav* [online]. 2023, 1. 1. 2023 [cit. 2023-12-09]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/novinky/96993-cesta-k-npu>

Co je to hradiště? *Archeolog - katalog archeologických památek na území ČR* [online]. [cit. 2023-12-29]. Dostupné z: <https://www.archeolog.cz/hradiste/>

Českokrumlovský hrad a zámek očekává za letošní rok rekordní návštěvnost. *IROZHLAS* [online]. 31.8. 2014 [cit. 2023-07-14]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/regiony/ceskokrumlovsky-hrad-a-zamek-ocekava-za-letosni-rok-rekordni-navstevnost_201408310045_kpracharova

Čimelice. *Smetanova Lhota* [online]. [cit. 2023-12-09]. Dostupné z: <https://www.geocities.ws/josefzak/cimelice.html>

Dětská psychiatrická nemocnice Opařany [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.dpnoparany.cz/>

Dětský domov Radenín se dočkal nové fasády, na řadě je nádvoří a interiéry. *Písecký deník* [online]. 2022, 5.10.2022 [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://pisecky.denik.cz/zpravy_region/detsky-domov-radenin-se-dockal-nove-fasady-na-rade-je-nadvori-a-in-20221005.html

Dětský domov, Základní škola a Školní jídelna, Radenín I [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://ddradenin.cz/>

Domov pro seniory Chýnov a pracoviště Budislav. In: *Katalog poskytovatelů sociálních a doplňkových služeb ORP Tábor* [online]. [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://tabor-kpss.cz/urady/domov-pro-seniory-chynov-a-pracoviste-budislav>

Dvůr ukrývá unikátní Prokyšovy fresky. *Českokrumlovský deník* [online]. 2010, 17.9.2010 [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://ceskokrumlovsky.denik.cz/zpravy_region/dvur-ukryva-unikatni-prokysovy-fresky20100916.html

Elbančice jsou zapomenutou lázeňskou oázou. *Táborský deník* [online]. 2016, 21.8.2016. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://taborsky.denik.cz/zpravy_region/elbancice-jsou-zapomenutou-lazenskou-oazou-20160821.html

FABIAN, Petr. ZÁMEČEK OMLENIČKA. *Hrady v Čechách, na Moravě a ve Slezsku - fotogalerie* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.hrady-zriceniny.cz/img/foto/2017p3/DSC89685.JPG>

Firma Wratislav [online]. [cit. 2023-09-25]. Dostupné z: <https://www.wratislav.cz/>

Historie domova Chýnov. *Domov pro seniory Chýnov* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.dschnov.cz/historie-domova>

Historie hradu a zámku Český Krumlov. *Český Krumlov - oficiální webová prezentace státního hradu a zámku* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://zamek-ceskykrumlov.cz/cs/o-hradu/historie-hradu-a-zamku>

Historie hradu Karlštejn. *Karlštejn - oficiální webová prezentace státního hradu* [online]. [cit. 2023-12-09]. Dostupné z: <https://www.hrad-karlstejn.cz/cs/o-hradu/historie>

Historie. In: Za starou Prahu [online]. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.zastarouprahu.cz/menu-horni/historie/kategorie-6/>

Historie zámku Kratochvíle. NPÚ - Kratochvíle: oficiální webová prezentace státního zámku [online]. [cit. 2023-10-04]. Dostupné z: <https://www.zamek-kratochvile.cz/cs/o-zamku/historie>

Historie zámku Skalice. Jízdárna Zámek Skalice [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <http://www.zamekskalice.cz/historie>

HOLUB, Karel. Komentáře a diskuze k zámku Omlenička. *Hrady* [online]. 2007, 24.9.2007 [cit. 2023-12-02]. Dostupné z: <https://www.hrady.cz/zamek-omlenicka-omlenice/komentare>

HOREŠOVSKÁ, Markéta. Památkáři: šlechta se o vrácené památky vesměs stará dobře. *Archiweb* [online]. 07.12. 2006 [cit. 2023-06-14]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/n/domaci/pamatkari-slechta-se-o-vracene-pamatky-vesmes-stara-dobre>

Hrady a zámky navštívilo přes 5,6 milionu návštěvníků. *Národní památkový ústav: Úvod - Pro média* [online]. 18. 1. 2017 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/pro-media/19809-hrady-a-zamky-navstivilo-pres-5-6-milionu-navstevniku>

Hrady.cz [online]. [cit. 2023-12-20]. Dostupné z: <https://www.hrady.cz/>

Hrady v Čechách, na Moravě a ve Slezsku [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.hrady-zriceniny.cz/>

Hrady, zámky a další památky. *Národní památkový ústav* [online]. [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/hrady-a-zamky>

Hrady, zámky a další památky: Seznam památek. *Národní památkový ústav* [online]. [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/seznam-pamatek>

Jihočeské památky mají pokles o 17 procent. Výjimkou je Kratochvíle. *Budějcká Drbna* [online]. 22.10. 2021 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: <https://budejcka.drbna.cz/z-kraje/32829-jihoceske-pamatky-maji-pokles-o-17-pct-vyjimkou-je-kratochvile.html>

Jízdárna Zámek Skalice [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <http://www.zamekskalice.cz/>

Jižní Čechy - turistické cíle [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.jiznicechy.cz/turisticke-cile#query=&period%5B0%5D=winter>

Kamenná Lhota bývala vyhledávaným místem známých osobností. *Táborský deník* [online]. 2012, 4.3.2012 [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://taborsky.denik.cz/zpravy_region/kamenna-lhota-byvala-vyhledavanim-mistem-znamych-osobnosti-20120304.html

Karolina Wratislavová z Mitrovic. *Edu - Česká televize* [online]. [cit. 2023-09-23]. Dostupné z: <https://edu.ceskatelevize.cz/video/13343-karolina-wratislavova-z-mitrovic>

Ke 300. výročí vysvěcení kostela Panny Marie Bolestné a sv. Jana Nepomuckého v Omleničce u Kaplice [online]. [cit. 2023-12-13]. Dostupné z: <https://www.omlenice.cz/file.php?nid=1428&oid=9450608>, s. 1.

Krásný zámek ve Lžíně měl doslova štěstí. In: *Táborský deník* [online]. [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: https://taborsky.denik.cz/zpravy_region/krasny-zamek-ve-lzine-mel-doslova-stesti-20120912.html

Kratochvíle - oficiální webová prezentace státního zámku [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.zamek-kratochvile.cz/cs>

Kudy z nudy [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/>

Kultura.cz [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?x=14.4040000&y=50.1139000&z=11>

Mapy.cz [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?x=14.4040000&y=50.1139000&z=11>

Modrá krev: Co znamená a kde se vzala česká šlechta. *Edu* [online]. [cit. 2023-06-15]. Dostupné z: <https://edu.ceskatelevize.cz/video/13347-co-znamen-a-kde-se-vzala-ceska-slechta>

Modrá krev: Deklarace české šlechty 1938 a 1939. *Edu* [online]. [cit. 2023-06-15]. Dostupné z: <https://edu.ceskatelevize.cz/video/13342-deklarace-ceske-slechty-1938-a-1939>

MRÁZEK, Lubor. ZÁMEČEK OMLENIČKA. *Encyklopedie - historie města Český Krumlov* [online]. [cit. 2023-12-21]. Dostupné z: https://encyklopedie.ckrumlov.cz/cz/region_histor_zamoml/

Musí být památky nutně státní?. *Liberální institut 1989* [online]. 20. 8. 2018 [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: <https://libinst.cz/musi-byt-pamatky-nutne-statni/>

Nahlížení do katastru nemovitostí - vyhledání stavby. *Státní správa zeměměřictví a katastru* [online]. [cit. 2023-12-20]. Dostupné z: <https://nahlizeniidokn.cuzk.cz/VyberBudovu/Stavba/InformaceO>

Na hradech a zámcích na jihu Čech přichystali návštěvníkům spoustu novinek. *IDNES* [online]. 27.5. 2020 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/hrady-zamky-jihocesky-kraj-novinky-sezona-hluboka-krumlov-kratochvile-cervena-lhota-landstejn.A200525_549329_budejovice-zpravy_mrl

Na jihočeské hrady a zámky dorazilo méně turistů. Největší propad hlásí Český Krumlov a Hluboká. *IROZHLAS* [online]. 4.9. 2022 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/cestovani/jizni-cechy-hrady-a-zamky-navstevnost-2209041359_cen

Na památky přijel rekordní počet turistů, nejvíc opět do Krumlova. *Český rozhlas České Budějovice: Zprávy* [online]. 24.10. 2015 [cit. 2023-07-14]. Dostupné z: <https://budejovice.rozhlas.cz/na-pamatky-prijel-rekordni-pocet-turistu-nejvic-opet-do-krumlova-7052432>

Národní památkový ústav [online]. [cit. 2023-12-21]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs>

Návštěvnost hradů a zámků v roce 2019 opět překonala pětimilionovou hranici. *Národní památkový ústav: Územní památková správa Národního památkového ústavu* [online]. 23.1.

2020 [cit. 2023-07-14]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/ups-praha/cs/ups-praha/pro-media/59485-navstevnost-hradu-a-zamku-v-roce-2019-opet-prekonala-petimilionovou-hranici>

Návštěvnost památek má blíž k Troskám. Zavítalo na ně o milion lidí méně než loni. *ČT 24* [online]. 14. 10. 2020 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/3206647-navstevnost-pamatek-ma-bliz-k-troskam-zavitalo-na-ne-o-milion-lidi-mene-nez-loni>

Návštěvnost památek v krajích v roce 2022 - Jihočeský kraj [online]. [cit. 2023-12-20]. Dostupné z: https://www.statistikakultury.cz/wp-content/uploads/2023/05/Navstevnost_Pamatek_2022.pdf

Návštěvnost památkových objektů. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20534648/a-331711a1.pdf/82e1c43d-1290-4f89-bf7e-6cfa5d1b0351?version=1.0>

Navštivte Myslkovice - Zajímavá místa. *Myslkovice - oficiální stránky obce* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.myslkovice.cz/navstivte-myslkovice>

Na zámku ve Stádlci žil děd Boženy Němcové. *Táborský deník* [online]. 2010, 11.5.2010 [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://taborsky.denik.cz/zpravy_region/na-zamku-ve-stadlci-zil-ded-bozeny-20100511.html

NPÚ - Památkový katalog [online]. [cit. 2023-12-20]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/>

Odras první pozemkové reformy na chmelových známkách - známky zbytkových statků. *Regionální muzeum K.A. Polánka v Žatci* [online]. [cit. 2023-12-13]. Dostupné z: <https://www.muzeumzatec.cz/22.-odraz-prvni-pozemkove-reformy.html>

O hradu. *Rožmberk - oficiální webová prezentace státního hradu* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://hrad-rozemberk.cz/cs/o-hradu>

O klubu. In: *Za starou Prahu* [online]. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.zastarouprahu.cz/menu-horni/o-klubu/kategorie-3/>

O nás. *Panství Bechyně* [online]. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <https://www.panstvi-bechyne.cz/o-nas.html>

O památkové péči. In: *Národní památkový ústav* [online]. [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/pamatky-a-pamatkova-pece>

O památky se stará stále více soukromníků. *ČT 24* [online]. 31. 5. 2015 [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1532172-o-pamatky-se-stara-stale-vice-soukromniku>

Opařany. In: *Hrady* [online]. [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.hrady.cz/zamek-oparany-tabor>

Osud zámku v Oblajovicích drží v rukou rakouský vlastník a makléři. *Táborský deník* [online]. 2010, 9.3.2010 [cit. 2023-12-31]. Dostupné z: https://taborsky.denik.cz/zpravy_region/zamek-v-oblajovicich-ma-na-kahanku-20100308.html

Památková péče v ČR. In: *Ministerstvo kultury* [online]. [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/pamatkova-pece-v-cr-cs-244>

Památky prodávají obce či církve, stát nikoli. *Archiweb* [online]. [cit. 2023-12-29]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/n/home/pamatky-prodavaji-obce-ci-cirkve-stat-nikoli>

Památky - zámek. *Město Vlachovo Březí* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.vlachovobrezi.cz/zivot-ve-meste/turistika/pamatky/>

Památky za sebou mají další zkrácenou sezonu, návštěvnost přesáhla 3 miliony. Národní památkový ústav [online]. 20. 10. 2021 [cit. 2023-07-20]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/pro-media/77928-pamatky-za-sebou-maji-dalsi-zkracenu-sezonu-navstevnost-presahla-3-miliony>

Panství Bechyně - historie zámku. *Panství Bechyně* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.resort-bechyne.cz/zamek/historie.html>

Panství hraběte Wratislava: tisíc hektarů lesa, pila, rybníky a doma kotel na pelety [online]. 2019 [cit. 2023-09-23]. Dostupné z: <https://ceska-peleta.cz/clanky-klastu/panstvi-hrabete-wratislava-tisic-hektaru-lesa-pila-rybniky-a-doma-kotel-na-pelety/>

PAVLÍČEK, Štěpán. Zámek Dírná - fotografie. In: *Mapy.cz* [online]. [cit. 2023-12-21]. Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni?source=base&id=1891950&gallery=1&sourcep=foto&idp=103515&x=14.8444059&y=49.2411921&z=17>

Pohádková a filmová putování po jižních Čechách. In: *Kudy z nudy* [online]. 17. 7. 2022 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktuality/pohadkova-a-filmova-putovani-po-jiznich-cechach>

Prašná brána. *Prague Minos Guide* [online]. [cit. 2023-12-09]. Dostupné z: <http://www.digital-guide.cz/cs/poi/brany/prasna-brana/>

Prázdné domy [online]. [cit. 2023-12-20]. Dostupné z: <https://prazdnedomy.cz/>

Principy památkové péče. In: *Národní památkový ústav* [online]. [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/pamatkova-pece/o-pamatkove-peci/principy-pamatkove-pece>

Prohlídkové okruhy. *Kratochvíle - oficiální webová prezentace státního zámku* [online]. [cit. 2023-10-17]. Dostupné z: <https://www.zamek-kratochvile.cz/cs/informace-pro-navstevniky/prohlidkove-okruhy>

První seznam národních kulturních památek čítal 33 položek. *ČT24* [online]. 2012, 30. 3. 2012 [cit. 2023-12-09]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/regiony/prvni-seznam-narodnich-kulturnich-pamatek-cital-33-polozek-269389>

Před třiceti lety schválil parlament restituční zákon. Spory o majetek se vedou dodnes. *ČT 24* [online]. [cit. 2023-06-21]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3271450-pred-triceti-lety-schvalil-parlament-restitucni-zakon-spory-o-majetek-se-vedou-dodnes>

Psychiatrická léčebna Červený Dvůr [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://cervenydvur.cz/>

Radenín. In: *Hrady* [online]. [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.hrady.cz/zamek-radenin>

Resort Bechyně [online]. [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: <https://www.resort-bechyne.cz/index.html>

Restituce aneb Mám Vám říkat princí? (Rozhovor Martina Reiner s Marií Mžykovou). *Martin Reiner* [online]. [cit. 2023-06-23]. Dostupné z: http://www.martinreiner.cz/public/files/hrady_a_zamky_by_mely_zit.pdf

Restituce - Slovníček pojmů. *My restituenti* [online]. [cit. 2023-12-09]. Dostupné z: <https://www.myrestituenti.cz/restituce/>

Role státních hradů a zámků po roce 1989. *Kraj Vysočina* [online]. [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: https://extranet.kr-vysocina.cz/download/odbor_kultury/konference2007/10.doc

Rozpadlý zámek Brandlín zachránili. Teď tam tika skoro 100 hodin. *IDNES. cz - zpravodajství* [online]. 2014, 3.8. 2014. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/na-zamecku-tika-skoro-100-hodin.A140801_2087066_budejovice-zpravy_mrl

Rožmberk - Oficiální webová prezentace státního hradu [online]. [cit. 2023-12-21]. Dostupné z: <https://www.hrad-rozemberk.cz/cs>

Rožmberský hrad. *Město Soběslav* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://www.musobeslav.cz/infocentrum/o-sobeslavi/zajimava-mista/rozmersky-hrad-0_835.html

Rus chtěl zámek na Táborsku vybavit jako ve Versailles. Přišel o miliony. *IDNES. cz - zpravodajství* [online]. 2016, 15.11.2016. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/rus-chtel-mit-zamek-jako-ve-versailles-prisel-o-osm-milionu.A161115_2286219_budejovice-zpravy_mbe

Sezona hradů a zámků je v plném proudu. Návštěvníků je ale méně než před pandemií. *Zprávy z České republiky: Radio Prague Internacional* [online]. 3.8.2022 [cit. 2023-07-14]. Dostupné z: <https://cesky.radio.cz/sezona-hradu-a-zamku-je-v-plnem-proudu-navstevniku-je-ale-mene-nez-pred-pandemii-8757733>

Současnost a výlety do okolí obce. *Obec Čkyně* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.ckyne.cz/obec/historie-soucasnost/>

Soukromé zámky, hrady a tvrze v Česku: Kdo v nich bydlí a jaké má plány. *Bydlení iDNES* [online]. 12. 5. 2018 [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/bydleni/na-navsteve/zamek-bydleni-na-zamku-rekonstrukce-koupe-zamku-roden-skrysov.A180510_152222_dum_osobnosti_web

Statek Kvítkův Dvůr. *Český Krumlov region* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.ckrumlov.info/cz/pamatky-a-kultura-341-statek-kvitkuv-dvur/>

Statek Kvítkův Dvůr. *NPÚ* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/hrady-a-zamky/tipy-na-vylet/92928-statek-kvitkuv-dvur>

Státní hrad Rožmberk. *Český Krumlov region* [online]. [cit. 2023-12-21]. Dostupné z: <https://www.ckrumlov.info/cz/pamatky-a-kultura-246-statni-hrad-rozemberk/>

STRUČNÁ HISTORIE NA NOVOHRADSKU - Historie Nových Hradů. *Nové Hrady - Oficiální webové stránky města* [online]. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <https://www.novehrady.cz/strucna-historie-na-novohradsku/d-2360>

Stručná historie zámku. *Vimperk - oficiální webová prezentace státního zámku* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://zamek-vimperk.cz/cs/historie>

Šlechta a její majetkové nároky na území České republiky. *České noviny* [online]. [cit. 2023-06-14]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/slechta-a-jeji-majetkove-naroky-na-uzemi-ceske-republiky/46384>

UNESCO památky. České dědictví UNESCO [online]. [cit. 2023-03-08]. Dostupné z: <https://www.unesco-czech.cz/unesco-pamatky/>

Vimperk - oficiální webová prezentace státního zámku [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://zamek-vimperk.cz/cs>

V našem zámku byl pionýrský tábor [online]. 2011/23 [cit. 2023-09-23]. Dostupné z: <https://www.katyd.cz/clanky/v-nasem-zamku-byl-pionyrsky-tabor.html?fbclid=IwAR2DCquBIBdm5Gz0nX3EehJv03K49KE90JXodzw3snGZcJfYDvZVdQ-Cdxw>

VOJÍŘ, Aleš. Nejnavštěvovanější hrady a zámky. Kdy se na nich nebudete mačkat v davu?. *Pražský deník: Česko a svět, Zprávy z Česka* [online]. 4.5.2019 [cit. 2023-07-14]. Dostupné z: <https://prazsky.denik.cz/zpravy-z-ceska/nejnavstevovanejsi-hrady-a-zamky-kdy-se-na-nich-nebudete-mackat-v-davu-201905021.html>

Zajímavá místa - zámek. In: *Myslkovice* [online]. [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.myslkovice.cz/navstivte-myslkovice>

Zrušení šlechtických titulů patřilo mezi první právní normy Československa, <https://ct24.ceskatelevize.cz/>. *ČT24* [online]. [cit. 2023-06-15]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1430610-zruseni-slechticky-titulu-patrilo-mez-prvni-pravni-normy-ceskoslovenska>

Zájem o památky vzrostl: Kralovala Lednice. Krumlov i Hluboká popularitu ztrácí. *Deník.cz* [online]. 10.11.2022 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/cesi-v-cislech/pamatky-navstevnost-npu-hrady-zamky-lednice-krumlov-karlstejn-zebricek-20221.html>

Základní státní údaje o kultuře v ČR 2009: I. díl. Statika kultury České republiky: Základní statistické údaje [online]. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2010 [cit. 2023-07-20]. Dostupné z: https://www.statistikakultury.cz/wp-content/uploads/2020/08/Statistika_kultury_2009_I.KULTURNI-DEDICTVI.pdf

Zámecká knihovna Dírná. *Virtuální rekonstrukce knižních celků* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20200902192550/http://provenio.net/authorities/54576>

Zámecký hotel Zdíkov [online]. [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://cz.schlosshotel-zdikov.de/>

Zámek Bechyně. In: *Bechyně* [online]. [cit. 2023-12-21]. Dostupné z: <https://www.mestobechyne.cz/cs/pro-navstevniky/pametihodnosti/zamek-bechyne.html>

Zámek Bechyně má Šťávu. Rodina tu investovala 200 milionů, v plánu je art hub i galerie. *Forbes* [online]. 2021 [cit. 2023-11-06]. Dostupné z: <https://forbes.cz/zamek-bechyne-ma-stavu-rodina-tu-investovala-200-milionu-v-planu-je-art-hub-i-galerie/>

Zámek Brandlín. *Jižní Čechy* [online]. [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://www.jiznicechy.cz/turisticke-cile/422-zamek-brandlin>

Zámek Brandlín láká na 82 hodin i obrovskou malbu. *Táborský deník* [online]. 2011, 16.7.2011 [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://taborsky.denik.cz/zpravy_region/zamek-brandlin-laka-na-hodin20110716.html

Zámek Český Krumlov ve 20. století. *ČESKÝ KRUMLOV - SVĚTOVÉ DĚDICTVÍ UNESCO* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://castle.ckrumlov.cz/cz/zamek_oinf_20st/

Zámek Dírná [online]. [cit. 2023-09-23]. Dostupné z: <https://edu.ceskatelevize.cz/video/13365-zamek-dirna>

Zámek Dub u Prachatic [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://zamekdub.webnode.cz/>

Zámek Elbančice. *Mizející památky* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.mizejicipamatky.cz/index.php/zamek-elbancice/zamek-elbancice>

Zámek - historie. *Panství Bechyně* [online]. [cit. 2023-10-23]. Dostupné z: <https://www.resort-bechyne.cz/zamek/historie.html>

Zámek Chotoviny. In: *Kudy z nudy* [online]. [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/zamek-chotoviny>

Zámek Kratochvíle. *NPÚ - Zámek Kratochvíle: O zámku Kratochvíle: oficiální webová prezentace státního zámku* [online]. [cit. 2023-10-04]. Dostupné z: <https://www.zamek-kratochvile.cz/cs/o-zamku>

Zámek. *Nadějkov - oficiální stránky* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <http://www.nadejkov.cz/zamek>

Zámek na Táborsku opustili senioři a chátrá, Tučapy ho chtějí od kraje zpět. *IDNES. cz - zpravodajství* [online]. 2020, 28. 8. 2020 [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/zamek-tucapy-domov-pro-seniory-chatrani-jihocesky-kraj-odkup.A200820_566008_budejovice-zpravy_mcb

Zámek. *NPÚ - Památkový katalog* [online]. [cit. 2023-09-23]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/zamek-681642>

Zámek. *Obec Radenín* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.radenin.cz/obec/historie/zamek/>

Zámek. *Obec Tučapy - oficiální web* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://www.tucapy.cz/vismo/osnova.asp?id_org=17120&id_osnovy=8280&n=zamek

Zámek Omlenička. *NPÚ* [online]. [cit. 2023-11-26]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/ohrozene-pamatky/6897-zamek-omlenicka>

Zámek Omlenička. *Prázdné domy* [online]. [cit. 2023-12-02]. Dostupné z: <https://prazdnedomy.cz/domy/objekty/detail/802-zamek-omlenicka?mediaDetails=Rm90bzogQXJjaGl2IHBlYmxpa2FjZSBTbGF2bsOpIHZpbHkga3JhamUgVnlzb8SNaW5hOzs%3D>

Zámek se po požáru pomalu probírá k životu. *Táborský deník* [online]. 2010, 17.8.2010 [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://taborsky.denik.cz/zpravy_region/zamek-ve-vodici-se-po-pozaru-pomalu20100817.html

Zámek v Nemyšli a lihovar dostanou původní podobu. *Táborský deník* [online]. 2012, 23.4.2012 [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://taborsky.denik.cz/zpravy_region/zamek-v-nemysli-a-lihovar-dostanou-puvodni-podobu-20120423.html

Zámek v Omleničce neomlel jen čas. *Týden* [online]. 2009, 2.8.2009 [cit. 2023-12-13]. Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/cestovani/ceske-trosky/zamek-v-omlenicce-neomlel-jen-cas_131920.html

Zámek v Tučapech zatím zeje prázdnou. Podarí se obnovit domov důchodců? *Jižní Čechy TED - nejrychlejší zprávy z regionů* [online]. 2018, 17.8. 2018. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.jcted.cz/zamek-v-tucapech-zatim-zeje-prazdnou-podari-se-obnovit-domov-duchodcu/>

Zámek záchrankyně Němcové pustne. *Táborský deník* [online]. 2010, 22.6.2010 [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://taborsky.denik.cz/zpravy_region/zamek-zachrankyne-nemcove-pustne20100622.html

Zámky na Táborsku: smělé vize i mlhavý osud. *Táborský deník* [online]. 2016, 11.2.2016 [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: https://taborsky.denik.cz/zpravy_region/zamky-na-taborsku-smele-vize-i-mlhavy-osud-20160211.html

Z Českého Krumlova na hrad Rožmberk. *Národní památkový ústav* [online]. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/hrady-a-zamky/tipy-na-vylet/10584-z-ceskeho-krumlova-na-hrad-rozemberk>

Změny v organizaci MěÚ Kaplice. *Kaplický zpravodaj* [online]. leden 2007, **11**(1), 1 [cit. 2023-12-31]. Dostupné z: <https://www.mestokaplice.cz/soubory/zpravodaj/zpravodaj-2007-01.pdf>

Seznam rozhovorů

Rozhovory jsou přepsány ve zvláštní příloze.

Rozhovor 1 – potomek šlechtického rodu – zámek Dírná

Rozhovor 2 – kastelán zámku pod správou NPÚ – zámek Kratochvíle

Rozhovor 3 – soukromý vlastník – zámek Bechyně

Rozhovor 4 – kastelánka hradu Rožmberk

Rozhovor 5 – bývalý starosta obce Omlenice – zámeček Omlenička

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Hrady a zámky ve správě NPÚ (vlastní zpracování)	46
Tabulka 2 - Okres Tábor - vlastníci 20.století, poč. 21. století (vlastní zpracování)	57
Tabulka 3 - Okres Tábor - současný stav (vlastní zpracování)	58
Tabulka 4 - Okres Tábor - přístupnost, KP, zahrada / park (vlastní zpracování).....	59
Tabulka 5 – Okres Prachatice – vlastníci 20. století a poč. 21. století (vlastní zpracování)	60
Tabulka 6 - Okres Prachatice - současný stav (vlastní zpracování)	61
Tabulka 7 - Okres Prachatice - přístupnost, KP, zahrada / park (vlastní zpracování).....	61
Tabulka 8 - Okres Český Krumlov - vlastníci 20. století a poč. 21. století (vlastní zpracování)	61
Tabulka 9 - Okres Český Krumlov – současný stav (vlastní zpracování).....	62
Tabulka 10 - Okres Český Krumlov - přístupnost, KP, zahrada / park (vlastní zpracování)	62

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Fotografie zámku Dírná

Příloha č. 2 – Fotografie zámku Kratochvíle

Příloha č. 3 – Fotografie zámku Bechyně

Příloha č. 4 – Fotografie hradu Rožmberk

Příloha č. 5 – Fotografie zámečku Omlenička

Přílohy

Příloha č. 1 – Fotografie zámku Dírná

Zdroj: autorka práce

Zdroj: PAVLÍČEK, Štěpán. Zámek Dírná - fotografie. In: *Mapy.cz* [online]. [cit. 2023-12-21]. Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni?source=base&id=1891950&gallery=1&sourcep=foto&idp=103515&x=14.8444059&y=49.2411921&z=17>

Příloha č. 2 – Fotografie zámku Kratochvíle

Zdroj: autorka práce

Zdroj: autorka práce

Příloha č. 3 – Fotografie zámku Bechyně

Zdroj: Zámek Bechyně. In: *Bechyně* [online]. [cit. 2023-12-21]. Dostupné z: <https://www.mestobechyne.cz/cs/pro-navstevniky/pametihodnosti/zamek-bechyne.html>

Zdroj: Zámek Bechyně. In: *Bechyně* [online]. [cit. 2023-12-21]. Dostupné z: <https://www.mestobechyne.cz/cs/pro-navstevniky/pametihodnosti/zamek-bechyne.html>

Příloha č. 4 - Fotografie hradu Rožmberk

Zdroj: *Rožmberk - Oficiální webová prezentace státního hradu* [online]. [cit. 2023-12-21].
Dostupné z: <https://www.hrad-rozmbek.cz/cs>

Zdroj: *Státní hrad Rožmberk. Český Krumlov region* [online]. [cit. 2023-12-21].
Dostupné z: <https://www.ckrumlov.info/cz/pamatky-a-kultura-246-statni-hrad-rozmbek/>

Příloha č. 5 – Fotografie záměčku Omlenička

Zdroj: MRÁZEK, Lubor. ZÁMEČEK OMLENIČKA. *Encyklopedie - historie města Český Krumlov* [online]. [cit. 2023-12-21]. Dostupné z: https://encyklopedie.ckrumlov.cz/cz/region_histor_zamoml/

Zdroj: FABIAN, Petr. ZÁMEČEK OMLENIČKA. *Hrady v Čechách, na Moravě a ve Slezsku - fotogalerie* [online]. [cit. 2024-01-01]. Dostupné z: <https://www.hrady-zrizeniny.cz/img/foto/2017p3/DSC89685.JPG>